

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนจากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย
ในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

นายเอี้ยอย่าง ต่งเซ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง

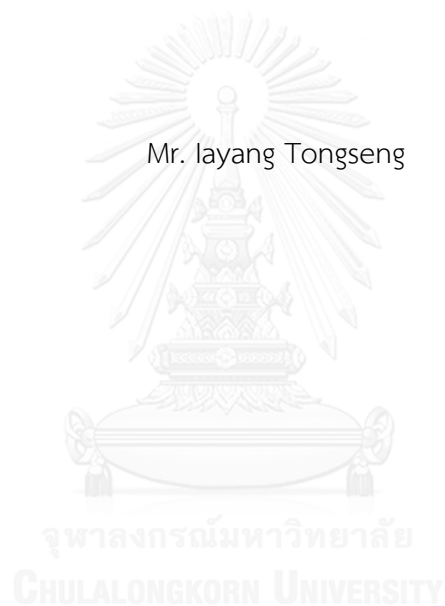
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2557

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

SOCIAL AND ECONOMIC IMPACTS ON RELOCATED COMMUNITIES
IN LUANG PRABANG AIRPORT DEVELOPMENT PROJECT, Lao PDR

Mr. layang Tongseng

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Urban and Regional Planning Program in Urban and
Regional Planning
Department of Urban and Regional Planning
Faculty of Architecture
Chulalongkorn University
Academic Year 2014
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนจากการถูก
โยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระ
บาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

โดย

นายเอี้ยอย่าง ต่งเซ่ง

สาขาวิชา

การวางแผนภาคและเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

อาจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจิติ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติศักดิ์ ธรรมมาภรณ์พิลาศ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(อาจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พรสวรรค์ วิเชียรประดิษฐ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพรัตน์ ตาปานานนท์)

เอียง่าง ต่งเซ่ง : ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัย
 ในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
 (SOCIAL AND ECONOMIC IMPACTS ON RELOCATED COMMUNITIES IN LUANG
 PRABANG AIRPORT DEVELOPMENT PROJECT, Lao PDR) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
 หลัก: อ. ดร.ณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย, 164 หน้า.

โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่เริ่มปี พ.ศ. 2552 และเสร็จสิ้นปี
 พ.ศ.2556 ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชน 6 แห่งที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่โครงการ โดยมีจำนวน 423 ครัวเรือน
 ถูกเวนคืนที่ดินและโยกย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่รวมกันในพื้นที่ใหม่ การโยกย้ายที่อยู่อาศัยดำเนินการโดยไม่
 คำนึงถึงวิถีชีวิตเดิมของชุมชน โดยเห็นได้จากที่ตั้งใหม่อยู่ห่างไกลจากแหล่งงานและสาธารณูปการ
 สำคัญที่ชุมชนเคยใช้ประโยชน์ อาทิ วัด โรงเรียน ตลาด และไม่มีการสร้างสาธารณูปการใหม่ขึ้น
 ทดแทน นอกจากนี้ยังลดขนาดแปลงที่ดินของที่อยู่อาศัยลงและจัดให้ผู้อยู่อาศัยจากทั้ง 6 ชุมชนอยู่
 ปะปนกัน งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อชุมชนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่
 อาศัยและศึกษาทัศนคติของชุมชนที่มีต่อกระบวนการโยกย้ายที่อยู่อาศัยโดยหน่วยงานรัฐ เพื่อค้นหา
 แนวทางช่วยเหลือให้แก่ชุมชนและเสนอแนะแนวทางการโยกย้ายที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมให้แก่
 หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการพัฒนาเมืองอื่น ๆ ต่อไป ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์
 และทำแบบสอบถามกับชุมชนจำนวน 205 ครัวเรือน พบว่าชุมชนได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจคือ
 รายได้โดยรวมของชุมชนลดลงเพราะที่ใหม่อยู่ห่างไกลจากตลาด ทำให้ที่ตั้งไม่เอื้อต่อการค้าขายและ
 ที่ดินอยู่อาศัยใหม่มีขนาดเล็กจนไม่สามารถปลูกผักเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นรายได้เสริม ส่วนรายจ่ายสูงขึ้น
 เนื่องจากต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงานและเดินทางไปใช้สาธารณูปการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น
 ส่วนผลกระทบทางสังคมพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านที่สนิทและเคยให้ความช่วยเหลือกัน
 ลดลงหลังการโยกย้าย ความถี่การประกอบกิจกรรมทางศาสนาลดลงทั้งในระดับส่วนบุคคลและชุมชน
 และยังพบว่าชุมชนส่วนใหญ่ไม่พึงพอใจต่อการดำเนินการของภาครัฐ แม้ว่าชุมชนจะมีความพยายาม
 ลดผลกระทบด้านต่าง ๆ ร่วมกันแล้วก็ตาม แต่ยังคงต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐโดยการสร้าง
 สาธารณูปการที่จำเป็นในพื้นที่อยู่อาศัยใหม่เพื่อลดภาระในการเดินทาง จัดสรรที่ดิน และวางผังที่อยู่
 อาศัยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการประกอบอาชีพเดิมของชุมชน จัดหาบริการการขนส่งทาง
 สาธารณะที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ทำงานในเมืองเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และควบคุมการเก็งกำไร
 ที่ดินสนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของชุมชนใหม่ เป็นต้น

ภาควิชา การวางแผนภาคและเมือง

ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา การวางแผนภาคและเมือง

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

ปีการศึกษา 2557

5673361525 : MAJOR URBAN AND REGIONAL PLANNING

KEYWORDS: LUANG PRABANG / RELOCATED / EXPROPRIATION / SOCIAL AND ECONOMIC IMPACTS

IAYANG TONGSENG: SOCIAL AND ECONOMIC IMPACTS ON RELOCATED COMMUNITIES IN LUANG PRABANG AIRPORT DEVELOPMENT PROJECT, Lao PDR. ADVISOR: NATTAPAONG PUNNOI, Ph.D., 164 pp.

Luang Prabang new airport project started construction in 2009 and was completed in 2013. The project impacted on 6 communities around the Project site. Consequently, 423 households had to be relocated to new residential areas. The relocation undertaken by government of Luang Prabang was done without regard for communities' lifestyle. The relocation of the communities is a long way from places of employment and from main public community facilities such as temples, schools and markets. Unfortunately, the government did not provide any new facilities for the new communities. In addition, the government has scaled down land plots and mixed up the residents from 6 communities into new residential areas without any consideration. This study aims to evaluate the social and economic impact on the communities that have been evacuated by the Luang Prabang new airport project and to propose guidelines to help those communities. Researchers conducted interviews and completed questionnaires from 205 households in the target communities. We found that the communities have been badly affected by the economic impact, due to the decrease in household income and the increase in living expenses. The income decrease is due to the location of new communities being a long way from economic activity and a lack of potential for retail business. The expenses increase is due to the cost of transportation for accessing worksites and daily facilities. There has also been a social impact which has hit the relocated communities. We found that the relationship between close neighbors is broken. In addition, the frequency of religious activities also declined at both the individual and the community level. The majority of people are not satisfied with governmental process on the relocation project. So, government should also provide support. This could be by providing daily provide public transport services to work areas in the central city and to also encourage development projects into the area.

Department: Urban and Regional Planning Student's Signature .....

Field of Study: Urban and Regional Planning Advisor's Signature .....

Academic Year: 2014

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องผลกระทบเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย ในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สำเร็จไปด้วยดี เนื่องจากการให้ความช่วยเหลือจากอาจารย์หลายท่านกล่าวคือ อาจารย์ ดร. ณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพนนท์ ตาปานานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติศักดิ์ ธรรมมาภรณ์พิลาศ และ อาจารย์ ดร. พรสวรรค์ วิเชียรประดิษฐ์ ที่ได้อุทิศสละเวลาอันมีค่าเพื่อตรวจสอบวิทยานิพนธ์พร้อมให้คำแนะนำแนวทางการทำวิจัยครั้งนี้ และขอขอบพระคุณ อาจารย์ ปาริชา มุสิกะคามะ ที่ให้การช่วยเหลือในการตรวจแก้ไวยากรณ์ภาษาไทย บทวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้จึงขอขอบพระคุณ อาจารย์ทุกท่านที่ช่วยเหลือแนะนำและให้คำปรึกษาพร้อมทั้งได้ให้การถ่ายทอดวิชาความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ข้าพเจ้าโดยตลอดมา

ขอขอบคุณ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ที่ให้ทุนการศึกษา และขอขอบคุณ คุณ พรนรินทร์ เทียมเมฆา เจ้าหน้าที่ดูแลทุนการศึกษา และทั้งช่วยเหลือตรวจแก้ไวยากรณ์ภาษาไทย บทวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณ อาจารย์ จันเพ็ญ ถอ อาจารย์ สายสุลี ย่าง และอาจารย์ เวียงไซ ฟาลีอ่า ที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุพานุวง หลวงพระบาง ที่ให้การช่วยเหลือในการลงพื้นที่เก็บข้อมูล พร้อมทั้งองค์ภาครัฐที่เกี่ยวข้องในแขวงหลวงพระบาง และผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ทำการศึกษา ทั้งนี้จึงขอขอบพระคุณที่ทุกท่านให้การช่วยเหลือด้านข้อมูลต่าง ๆ นอกจากนี้ขอพระคุณครอบครัวที่ให้การสนับสนุนทุกด้านและเป็นแรงบันดาลใจโดยตลอดมา ความช่วยเหลือในทุกด้าน และการให้คำปรึกษาแนะนำของทุก ๆ ท่านที่ทำให้การศึกษาในครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี ข้าพเจ้าจึงขอจารึกบุญคุณอันล้ำค่าของทุกท่านไว้ในดวงใจของข้าพเจ้าไปชั่ววันรันดร์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญแผนผัง	ฉ
สารบัญรูปภาพ	ณ
สารบัญแผนภูมิ.....	ด
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 คำถามในการวิจัย.....	4
1.4 สมมุติฐาน	4
1.5 ขอบเขตการศึกษา.....	5
1.5.1 ขอบเขตทางด้านพื้นที่.....	5
1.5.2 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา.....	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.7 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา.....	7
1.8 คำศัพท์ที่สำคัญและนิยามศัพท์เฉพาะ	8
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
2.1 การเวนคืนที่ดิน และสถานการณ์การเวนคืนในประเทศไทย	9
2.1.1 การเวนคืนที่ดินในต่างประเทศ	10

2.1.2 การเวนคืนที่ดินในประเทศลาว	12
2.1.3 สถานการณ์การเวนคืนที่ดินใน สปป.ลาว.....	16
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน	18
2.2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน.....	18
2.2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน.....	19
2.3 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของชุมชนในพื้นที่ศึกษา.....	20
2.3.1 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับเมือง.....	20
2.3.2 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับชุมชน.....	22
2.3.3 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับพื้นที่ส่วนบุคคล	23
2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม.....	25
2.4.1 แนวความคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ	27
2.4.2 แนวความคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคม	31
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการโยกย้ายที่อยู่อาศัย	36
2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ.....	38
2.5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางสังคม.....	39
2.6 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	42
บทที่ 3 ระเบียบและวิธีการวิจัย.....	43
3.1 กำหนดปัญหาในการวิจัย	43
3.2 กำหนดพื้นที่การวิจัย.....	43
3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	43
3.4 วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล.....	45
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	46

3.5.1 ประเภทเครื่องมือ	46
3.5.2 รายละเอียดการสอบถาม และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	48
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	49
3.6.1 แนวคิดในการวิเคราะห์ผลกระทบ	50
3.6.2 เปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม	50
3.7 สรุปวิธีการวิจัย.....	52
บทที่4 ข้อมูลทั่วไป และการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของพื้นที่ศึกษา	53
4.1 สภาพข้อมูลทั่วไป.....	53
4.1.1 ข้อมูลทั่วไปแขวงหลวงพระบาง	53
4.1.2 เศรษฐกิจและสังคมภายในแขวงหลวงพระบาง	53
4.1.3 การลงทุนที่แขวงหลวงพระบาง.....	54
4.1.4 ข้อมูลทั่วไปเมืองหลวงพระบาง	55
4.1.5 ข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินเมืองหลวงพระบาง	56
4.2 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับเมือง	58
4.2.1 การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งที่ตั้งที่ตั้งของสาธารณูปการ	58
4.2.2 การเปลี่ยนแปลงระยะการเดินทาง	60
4.2.3 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทาง	62
4.3 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับชุมชน	65
4.3.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนการโยกย้าย	65
4.3.2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนภายหลังการโยกย้าย	68
4.3.3 ระบบถนนในพื้นที่ชุมชนก่อนการโยกย้าย.....	70
4.3.4 ระบบถนนของชุมชนภายหลังการโยกย้าย	72
4.3.5 การเข้าถึงบริการทางสาธารณะก่อนและหลังการโยกย้าย	75

4.3.6 ตำแหน่งที่ตั้งของเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดทางสังคมก่อนการโยกย้าย.....	78
4.3.7 ตำแหน่งที่ตั้งของเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดทางสังคมภายหลังการโยกย้าย	80
4.4 กายภาพระดับพื้นที่ของส่วนบุคคล.....	82
4.4.1 ขนาดของพื้นที่เกษตรกรรมก่อนและหลังการโยกย้าย.....	82
4.4.2 ขนาดของที่ดินอยู่อาศัยก่อนและหลังการโยกย้าย.....	83
4.5 สรุปการเปลี่ยนกายภาพทั้ง 3 ระดับจากการโยกย้ายชุมชน	93
บทที่ 5 ผลการศึกษาและการวิเคราะห์.....	95
5.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อชุมชน	95
5.1.1 ผลกระทบด้านพื้นที่ดินอยู่อาศัย	97
5.1.2 ลักษณะการประกอบอาชีพหลักและรองของครัวเรือนก่อนและหลังโยกย้าย	98
5.1.3 รายได้ของครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย	100
5.1.4 รายจ่ายของครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย.....	103
5.1.5 ภาวะหนี้สินของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย.....	105
5.1.6 เงินออมของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย.....	106
5.2 ผลกระทบทางสังคมต่อชุมชน	107
5.2.1 ความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านในชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย.....	107
5.2.2 ความเปลี่ยนแปลงในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา	110
5.2.3 โครงสร้างประชากรกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการโยกย้าย.....	113
5.2.4 สภาพปัญหาข้อขัดแย้งภายในชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะลินและภูข้างคำ.....	116
5.3 ทศนคติต่อการดำเนินการของรัฐในการโยกย้ายที่อยู่อาศัย.....	116
5.3.1 ความพึงพอใจของผู้ถูกโยกย้ายต่อกระบวนการโยกย้ายที่อยู่อาศัยโดยภาครัฐ.....	116
5.3.2 ความต้องการและข้อเสนอแนะของครัวเรือนต่อหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง	121
5.4 สรุปผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมต่อชุมชน.....	123

บทที่ 6 สรุปอภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ.....	124
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	124
6.2 อภิปรายผล.....	129
6.3 ข้อเสนอแนะ.....	131
6.3.1 ข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานขององค์กรรัฐ.....	131
6.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป.....	133
รายการอ้างอิง.....	134
ภาคผนวก.....	138
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	164

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	ตัวแปรพื้นฐานในการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม.....	34
ตารางที่ 2	สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	49
ตารางที่ 3	ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม	49
ตารางที่ 4	ค่าน้ำหนักคะแนนความพึงพอใจ และคิดเห็นต่าง ๆ	51
ตารางที่ 5	ช่วงค่าคะแนนที่ใช้วัดระดับความพึงพอใจ ความคิดเห็น และผลกระทบ.....	51
ตารางที่ 6	เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประกอบทางเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2548-2553.....	54
ตารางที่ 7	เอกชนภายในประเทศมาลงทุนในแขวงหวัดหลวงพระบาง ปี พ.ศ. 2548-2553.....	54
ตารางที่ 8	เปรียบเทียบระยะทางโดยเฉลี่ยจากชุมชนเก่าและใหม่ ไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ	60
ตารางที่ 9	การเดินทางไปทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการโยกย้าย	62
ตารางที่ 10	รูปแบบการเดินทางไปตลาดก่อนและหลังการโยกย้าย	63
ตารางที่ 11	รูปแบบการเดินทางไปวัดก่อนและหลังการโยกย้าย.....	63
ตารางที่ 12	รูปแบบการเดินทางไปโรงเรียนชั้นประถม-อนุบาลก่อนและหลังการโยกย้าย.....	64
ตารางที่ 13	รูปแบบการเดินทางไปโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษา ก่อนและหลังการโยกย้าย	65
ตารางที่ 14	ความสะดวกในการเข้าถึงบริการทางสาธารณะก่อนและหลังโยกย้าย.....	75
ตารางที่ 15	ความรู้สึกของครัวเรือนต่อสภาพถนนหนทางในพื้นที่ชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย ..	76
ตารางที่ 16	การใช้น้ำของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย	77
ตารางที่ 17	สัดส่วนการตั้งบ้านอยู่อาศัยที่อยู่ใกล้กันของเพื่อนบ้านที่สนิทหลังการโยกย้าย.....	80
ตารางที่ 18	ที่ดินนาข้าวและสวนก่อนและหลังโยกย้าย	82
ตารางที่ 19	ที่ดินอยู่อาศัยรวมของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย	83
ตารางที่ 20	ลักษณะการถือครองที่ดินอยู่อาศัยก่อนโยกย้าย	83
ตารางที่ 21	ลักษณะการถือครองที่ดินอยู่อาศัยของครัวเรือนหลังการโยกย้าย.....	84
ตารางที่ 22	ANOVA.....	85

ตารางที่ 23 Descriptive	85
ตารางที่ 24 สัดส่วนใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 18 ครัวเรือน	86
ตารางที่ 25 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มที่ก่อนการโยกย้ายมีที่ดินไม่เกิน 300 ตารางเมตร (ข้อมูลจาก 6 ครัวเรือน)	88
ตารางที่ 26 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัย ของกลุ่มที่ก่อนการโยกย้ายมีที่ดินอยู่ อาศัย ระหว่าง 301-600 ตารางเมตร (ข้อมูลจาก 6 ครัวเรือน)	90
ตารางที่ 27 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มที่ก่อนการโยกย้ายมีที่ดินอยู่ อาศัย มากกว่า 600 ตารางเมตร (ข้อมูลจาก 6 ครัวเรือน).....	90
ตารางที่ 28 เปรียบเทียบความได้เปรียบเสียเปรียบด้านการค้าขายในหมู่บ้านเก่าและใหม่	95
ตารางที่ 29 ความเห็นผลกระทบต่อด้านการค้าขายของชาวบ้าน	96
ตารางที่ 30 ลักษณะการประกอบอาชีพหลักของสมาชิกในครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย	98
ตารางที่ 31 ลักษณะการประกอบอาชีพรองของสมาชิกในครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย	100
ตารางที่ 32 รายได้ของครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย.....	101
ตารางที่ 33 สาเหตุที่ทำให้รายได้ของชุมชนเปลี่ยนแปลงภายหลังการโยกย้าย	102
ตารางที่ 34 รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย N=163.....	103
ตารางที่ 35 รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนแบ่งตามวัตถุประสงค์การใช้จ่ายของครัวเรือนก่อนและหลัง โยกย้าย	104
ตารางที่ 36 ภาวะหนี้สินของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย	105
ตารางที่ 37 แหล่งเงินกู้และจุดประสงค์การกู้ยืมเงินของครัวเรือน	106
ตารางที่ 38 ภาวะเงินออมของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย	107
ตารางที่ 39 ความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านเก่าในชุมชนใหม่หลังการโยกย้าย	109
ตารางที่ 40 ความเชื่อใจต่อเพื่อนบ้านใหม่หลังการโยกย้าย	110
ตารางที่ 41 ความถี่ในการไปทำกิจกรรมที่วัดก่อนและหลังการโยกย้าย.....	111
ตารางที่ 42 ความถี่การไปตักบาตรของครัวเรือนก่อนและหลังโยกย้าย	113
ตารางที่ 43 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย.....	114

ตารางที่ 44 อัตราส่วนการพึงพิงของประชากรในหมู่บ้านภูเหล็กจะลิน และภูซำคำ ปี พ.ศ. 2557	115
ตารางที่ 45 ความพึงพอใจของผู้ถูกโยกย้ายต่อกระบวนการโยกย้ายที่อยู่อาศัยโดยภาครัฐ	118

สารบัญแผนผัง

แผนผังที่ 1	ขอบเขตที่ตั้งของพื้นที่ชุมชนก่อน และหลังการโยกย้าย.....	6
แผนผังที่ 2	ลักษณะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย....	22
แผนผังที่ 3	Clarence Apery’s Neighborhood Unit of (1929) and Engelhard’s Diagram of Neighborhoods.....	23
แผนผังที่ 4	การนำใช้ประโยชน์ที่ดินเมืองหลวงพระบาง ปี พ.ศ. 2548-2553.....	57
แผนผังที่ 5	กายภาพระดับเมืองของชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย	59
แผนผังที่ 6	รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนการโยกย้าย	67
แผนผังที่ 7	รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนหลังการโยกย้าย.....	69
แผนผังที่ 8	ระบบถนนในพื้นที่ชุมชนก่อนการโยกย้าย	71
แผนผังที่ 9	ระบบถนนในพื้นที่ชุมชนหลังการโยกย้าย	73
แผนผังที่ 10	ที่ตั้งบ้านอยู่อาศัยของกลุ่มเพื่อนบ้านที่สนิทกัน จุด (A B C D) ก่อนการโยกย้าย.....	79
แผนผังที่ 11	ที่ตั้งบ้านอยู่อาศัยของกลุ่มเพื่อนบ้านตัวอย่างจุด (A B C D) หลังโยกย้าย.....	81
แผนผังที่ 12	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินของครัวเรือนก่อนย้ายมีที่ดินไม่เกิน 300 ตารางเมตร (ผลจากการสัมภาษณ์)	89
แผนผังที่ 13	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินของครัวเรือนก่อนย้ายมีที่ดินระหว่าง 301-600 ตารางเมตร (ผลจากการสัมภาษณ์)	91
แผนผังที่ 14	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินของครัวเรือนก่อนย้ายมีที่ดินมากกว่า 600 ตารางเมตร (ผลจากการสัมภาษณ์)	92
แผนผังที่ 15	ลักษณะการกระจายที่ตั้งบ้านอยู่อาศัยของเพื่อนบ้านที่สนิทก่อนและหลังการโยกย้าย.....	108

สารบัญรูปภาพ

รูปที่ 1 การสำรวจและสังเกตการณ์ เชิงพื้นที่ และสาธิตรูปโรค สาธิตการของชุมชน	47
รูปที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน	48
รูปที่ 3 ลักษณะทางกายภาพ ชุมชนก่อนการโยกย้าย และเขตใจกลางเมืองหลวงพระบาง	56
รูปที่ 4 ถนนเลขที่ 13 เหนือ	60
รูปที่ 5 รูปแบบเชิงกายภาพของการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชนก่อนการโยกย้าย	66
รูปที่ 6 รูปแบบเชิงกายภาพของการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่จัดสรรใหม่	68
รูปที่ 7 ภาพถ่ายของถนนสายหลัก (ซ้าย) และถนนสายรอง (ขวา) ในพื้นที่ชุมชนก่อนการโยกย้าย..	70
รูปที่ 8 ภาพถ่ายของถนนสายย่อย (ซ้าย) และถนนซอย (ขวา) ในพื้นที่ชุมชนก่อนการโยกย้าย.....	72
รูปที่ 9 ของถนนสายหลัก (ซ้าย) และถนนสายรอง (ขวา) ในพื้นที่ชุมชนใหม่ภายหลังการโยกย้าย...	72
รูปที่ 10 ภาพถ่ายของถนนสายย่อยในพื้นที่ชุมชนใหม่ภายหลังการโยกย้าย	74
รูปที่ 11 ภาพถ่ายของถนนซอยในพื้นที่ชุมชนใหม่ภายหลังการโยกย้าย	74

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1 สถิติจำนวนโครงการที่สำคัญมีการเวนคืนที่ดินและโยกย้ายประชาชนใน สปป.ลาว นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2510-2557	16
แผนภูมิที่ 2 การเปลี่ยนเชิงกายภาพมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม	20
แผนภูมิที่ 3 ลักษณะที่ตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย	21
แผนภูมิที่ 4 เปรียบเทียบผลกระทบก่อนและหลังโครงการ	35
แผนภูมิที่ 5 กรอบแนวความคิดในการวิจัย	42
แผนภูมิที่ 6 แนวความคิดการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม	50
แผนภูมิที่ 7 เปรียบเทียบระยะทางก่อนและหลังการโยกย้าย	61
แผนภูมิที่ 8 สัดส่วนใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 18 ครั้วเรือนก่อนและหลังการ โยกย้าย	87
แผนภูมิที่ 9 มูลค่าที่ดินอยู่อาศัยก่อนหลังโยกย้ายนับแต่ปี พ.ศ. 2552-2557	97
แผนภูมิที่ 10 ลักษณะการประกอบอาชีพหลักของครัวเรือนในชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย	98
แผนภูมิที่ 11 ลักษณะการประกอบอาชีพรองของครัวเรือนในชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย	100
แผนภูมิที่ 12 รายได้ต่อครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย	101
แผนภูมิที่ 13 วัตถุประสงค์ของรายจ่ายต่อครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย	104
แผนภูมิที่ 14 ลักษณะความสัมพันธ์ของครัวเรือนในชุมชนหลังการโยกย้าย	109
แผนภูมิที่ 15 ความถี่ในการไปทำกิจกรรมที่วัดก่อนและหลังการโยกย้าย	111
แผนภูมิที่ 16 ความถี่การไปตักบาตรของครัวเรือนก่อนและหลังโยกย้าย	113
แผนภูมิที่ 17 โครงสร้างประชากร หมู่บ้านภูเหล็กจะลิน และภูซำคำ ปี พ.ศ.2557	115

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามมติการประชุมใหญ่ครั้งที่ 9 ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ตกลงรับรองแผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ให้มีผลบังคับใช้นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นไป ได้ระบุว่าการพัฒนาโครงสร้างด้านการคมนาคมขนส่งมีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนลาวอย่างยิ่ง (กระทรวงแผนการและการลงทุน สป.ลาว 2553)

เนื่องจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมขนส่ง มีความสำคัญที่สุดต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของการพัฒนาธุรกิจ และการเชื่อมโยงกับบรรดาประเทศที่ใกล้เคียง เพื่อสร้างข้อได้เปรียบในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า พรรคประชาชนปฏิวัติลาวจึงได้มีกำหนดแผนงานการพัฒนาด้านการคมนาคมขนส่งดังนี้

1. ก่อสร้าง และขยายเส้นทางหลวงแห่งชาติที่เชื่อมต่อระหว่างแขวงต่อแขวง และระหว่างประเทศกับภูมิภาคให้ได้ประมาณ 920 กิโลเมตร และก่อสร้างเส้นทางที่ไปยังเขตชนบท
2. ยกกระต๊อบสนามบินวัดไตให้สามารถรองรับเครื่องบินประเภท Boeing 747 และก่อสร้างสนามบินที่อยู่ในพื้นที่ 4 แขวงใหญ่ได้แก่ หลวงพระบาง เชียงขวาง สหวันนะเขต และจำปาสัก ให้สามารถรองรับเครื่องบินประเภท Boeing 737 เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม และสามารถเชื่อมโยงกับสากล

ดังนั้นเพื่อความสะดวกต่อผู้คนที่ทั้งภายใน และต่างประเทศที่มีประสงค์มาท่องเที่ยว และมาเยือนหลวงพระบางรัฐแขวงหลวงพระบางจึงได้ก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ขึ้นมาตามมติการประชุมใหญ่ครั้งที่ 9 ทั้งนี้เนื่องจากสนามบินแห่งเก่าไม่สามารถรองรับเครื่องบินขนาดใหญ่ได้ และเส้นทางขึ้นลง (Runway) สนามบินเก่ายังตรงกับเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองเก่า ที่ผ่านมาการขึ้นลงของเครื่องบินได้ส่งผลกระทบต่ออาคารบ้านเรือนที่อนุรักษ์ในเขตเมืองเก่า ฉะนั้นเพื่ออนุรักษ์เขตเมืองเก่าให้ยั่งยืน และเพื่อความสะดวกต่อผู้คนที่เข้ามาท่องเที่ยวที่นั่น รัฐแขวงหลวงพระบางจึงได้ก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ให้ใหญ่กว่าเดิม เพื่อให้สามารถเปิดสายการบินกับบรรดาประเทศที่ใกล้เคียงได้ และหมุนเส้นทางขึ้นลงของเครื่องบินเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลกระทบต่อเขตเมืองเก่า ซึ่งโครงการก่อสร้างสนามบินดังกล่าวเริ่มก่อสร้างปี พ.ศ. 2552 เสร็จใน ปี พ.ศ. 2556 ปัจจุบันเปิดให้บริการอย่างเป็นทางการ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมนั้นล้วนแต่ส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านบวก และลบต่อชุมชน โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ นอกจากมีผลประโยชน์ด้านบวกแล้วยังส่งผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งโครงการดังกล่าวได้กระทบต่อพื้นที่ดินของเอกชน 840 ไร่ โดยมีพื้นที่ดินเกษตรกรรม 306 ไร่ พื้นที่ไม้สัก 234 ไร่ และพื้นที่ดินอยู่อาศัย 300 ไร่ คริวเรือนที่ได้รับผลกระทบ 815 คริวเรือน และมีคริวเรือนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยจำนวน 423 คริวเรือน รวมทั้งหมด 6 หมู่บ้านกล่าวคือ หมู่บ้าน หนองชาย 3 ครอบครัว หมู่บ้าน โคมขวาง 152 ครอบครัว หมู่บ้านผาโคม 104 ครอบครัว หมู่บ้านโคกวา 55 ครอบครัว หมู่บ้านดอนใหม่ 107 ครอบครัว และหมู่บ้านหาดเทียน 2 ครอบครัว ซึ่งจำนวนคริวเรือนดังกล่าวถูกย้ายออกจากพื้นที่เดิมไปอยู่ที่ใหม่แทน เมื่อปี พ.ศ. 2552 (Department of civil Aviation 2551) ที่อยู่อาศัยแห่งใหม่อยู่ห่างไกลจากที่เดิมไปทางทิศเหนือตามเส้นทางเลขที่ 13 เนื้อประมาณ 6 กิโลเมตร และมีพื้นที่ทั้งหมด 314.4 ไร่เป็นเขตขยายตัวเมืองปัจจุบันมีชื่อว่าหมู่บ้านจัดสรรภูเหล็กจะลิน และภูซำคำ โครงการได้ทำการเวนคืนที่ดินให้แก่ประชาชนตามข้อตกลงของเจ้าแขวงหลวงพระบาง ฉบับเลขที่ 174/จขหลบ ลงวันที่ 10 พฤษภาคม 2553 ว่าด้วยการเวนคืนที่ดินให้แก่ประชาชน

การโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชนภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางครั้งนี้เห็นว่ายังมีข้อบกพร่องหลายอย่างที่สร้างผลเสีย จากการศึกษากระบวนการวางแผนโยกย้ายชุมชนที่ผ่านมา และจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ข้อมูลจากชาวบ้านพบว่าหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้ทำการโยกย้ายชุมชนจำนวน 6 แห่งมารวมกันเป็น 2 แห่ง ด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสมเท่าที่ควร เช่น ไม่คำนึงถึงเรื่องเศรษฐกิจสังคม วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนบ้านในชุมชนหรือสิ่งที่มีอยู่เดิมของชุมชนไปเป็นแนวทางในวางแผนพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัยที่รองรับชุมชนใหม่ ซึ่งเห็นได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. การโยกย้ายชุมชนออกไปอยู่ที่ห่างไกลจากสาธารณูปการ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น แหล่งงาน ตลาด โรงพยาบาล โรงเรียน วัด หอประชุมบ้าน แต่ไม่ได้ก่อสร้างสิ่งใหม่ขึ้นทดแทน ชุมชนต้องกลับมาใช้บริการอยู่ที่เดิม
2. การวางแผนจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ ไม่ได้คำนึงถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อนบ้านเป็นพื้นฐานในการวางผังพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ ทำให้คริวเรือนที่เป็นเพื่อนบ้านกันต้องอยู่กระจัดกระจายหลังการโยกย้าย
3. รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเปลี่ยนแปลง จากเดิมชุมชนกระจุกตัวอยู่เป็นจำนวนมาก และมีถนนที่ลาดยางที่ไค้งไปมา แต่หลังการโยกย้ายคริวเรือนกระจัดกระจายอยู่เป็นแนวยาว ผู้คนมีน้อยกว่าเดิม ระบบถนนเป็นเส้นตรง และเป็นดินแดง ไม่ได้มาตรฐาน ขำรุคทรุดโทรม ไม่สะดวกต่อการสัญจร โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน รถจักรยานยนต์ และ รถจักรยานไม่สามารถเข้าออกได้

4. ที่ดินเกษตร (นาข้าว) ไม่ได้รับการเวนคืนชุมชนไม่มีที่ทำกินหลังการโยกย้าย
5. ที่ดินอยู่อาศัยไม่ได้เวนคืนให้เท่ากับที่ดินเดิม ทำให้ที่ดินลดลงหลังการโยกย้าย
6. หมู่บ้านจัดสรรใหม่ทั้งสองแห่ง ยังไม่มีโรงเรียนเพื่อรองรับการเข้าเรียนของเด็ก ทำให้เด็กต้องกลับไปเข้าเรียนอยู่ที่โรงเรียนเดิม
7. วัด (temple) หมู่บ้านใหม่ทั้งสองแห่ง ไม่มีวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางทางศาสนาเป็นที่ทำกิจกรรมทางศาสนาตามงานบุญประเพณีต่าง ๆ และเป็นที่พักผ่อนแก่ชาวชุมชน
8. พื้นที่อยู่อาศัยใหม่ไม่มีตลาดเพื่อเป็นที่แลกเปลี่ยน-ซื้อขาย ชุมชนต้องกลับไปซื้อ-ขายอยู่ที่เดิม
9. พื้นที่อยู่อาศัยใหม่ไม่มีหอประชุมเพื่อเป็นที่รองรับการประชุมของผู้คนในหมู่บ้าน ส่งผลให้มีความลำบากในการประชุมเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารระหว่างผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในหมู่บ้าน

จากปัญหา และความเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงศึกษาถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชาชนหมู่บ้านจัดสรรภูเหล็กจะลิน และภูข้างคำ จะได้ค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหาเพื่อบรรเทาผลกระทบ และเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องให้นำเอาผลการศึกษารั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการแก้ไขผลกระทบแก่ชาวชุมชนทั้งสองให้พ้นออกจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ และสังคมไปได้ นอกจากนี้ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกำลังพยายามยกระดับคุณภาพโครงสร้างพื้นฐานเมืองเพื่อพัฒนาประเทศให้มีความเจริญมากขึ้น ทำให้ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา มีโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในแขวงหลวงพระบาง ซึ่งเป็นเมืองสำคัญในเชิงเศรษฐกิจ และการปกครองแห่งหนึ่ง จึงมีโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเกิดขึ้นหลายโครงการ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 อาทิ โครงการตัดถนนเลขที่ 13 เหนือใหม่เพื่ออ้อมตัวเมือง โครงการเชื่อมไฟฟ้าบ้านคานแห่งที่ 2 และ 3 โครงการตัดถนนใหม่หมู่บ้านมีนนาเทศบาลเมืองหลวงพระบาง โครงการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าแรงสูง หินเห็บ-หลวงพระบาง ฯลฯ ซึ่งแต่ละโครงการล้วนแต่มีผลกระทบต่อชุมชน เนื่องจากการเวนคืนที่ดินเพื่อการดำเนินโครงการ เกิดมีความไม่พึงพอใจ และมีการอุทธรณ์ร้องเรียนจากประชาชนอย่างมากมาย ซึ่งเห็นว่ายังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการค้นคว้าวิจัย เพื่อจะได้เป็นแนวทางที่ถูกต้อง และเหมาะสมให้แก่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในการทำการวางแผนโยกย้ายชุมชน ในสปป.ลาว เพื่อจะได้สร้างความไว้วางใจ ความพึงพอใจ และความเป็นธรรมให้แก่ชุมชนผู้ได้รับผลกระทบ และถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย เพื่อให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนในอนาคต และให้ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมเกิดขึ้นน้อยที่สุดในโครงการพัฒนาเมืองต่อ ๆ ไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาผลกระทบจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยต่อเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เพื่อหาทางบรรเทาผลกระทบแก่ชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะลินและภูข้างคำ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชน ในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่
2. วิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ ที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านภูเหล็กจะลินและภูข้างคำ
3. ระบุแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อบรรเทาผลกระทบให้แก่ชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะลินและภูข้างคำ
4. เสนอแนะแนวทางการโยกย้ายที่อยู่อาศัยชุมชน ให้แก่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการพัฒนาเมืองที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

1.3 คำถามในการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชน ภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางเป็นอย่างไร
2. การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชน นำผลกระทบมาสู่เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะลิน และภูข้างคำอย่างไร
3. ชุมชนมีทัศนคติ และความเห็นต่อกระบวนการวางแผนโยกย้ายที่อยู่อาศัยของรัฐในครั้งนี้อย่างไร

1.4 สมมุติฐาน

1. การโยกย้ายที่อยู่อาศัยโดยไม่คำนึงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนจะนำผลกระทบเชิงลบมาสู่เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะลินและภูข้างคำ
2. ชุมชนมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพอยู่แล้ว แต่ยังต้องการการช่วยเหลือเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นอยู่

1.5 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ครอบคลุมเขตหมู่บ้านจัดสรรใหม่ ภูเหล็กจะลินและภูซำคำ เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

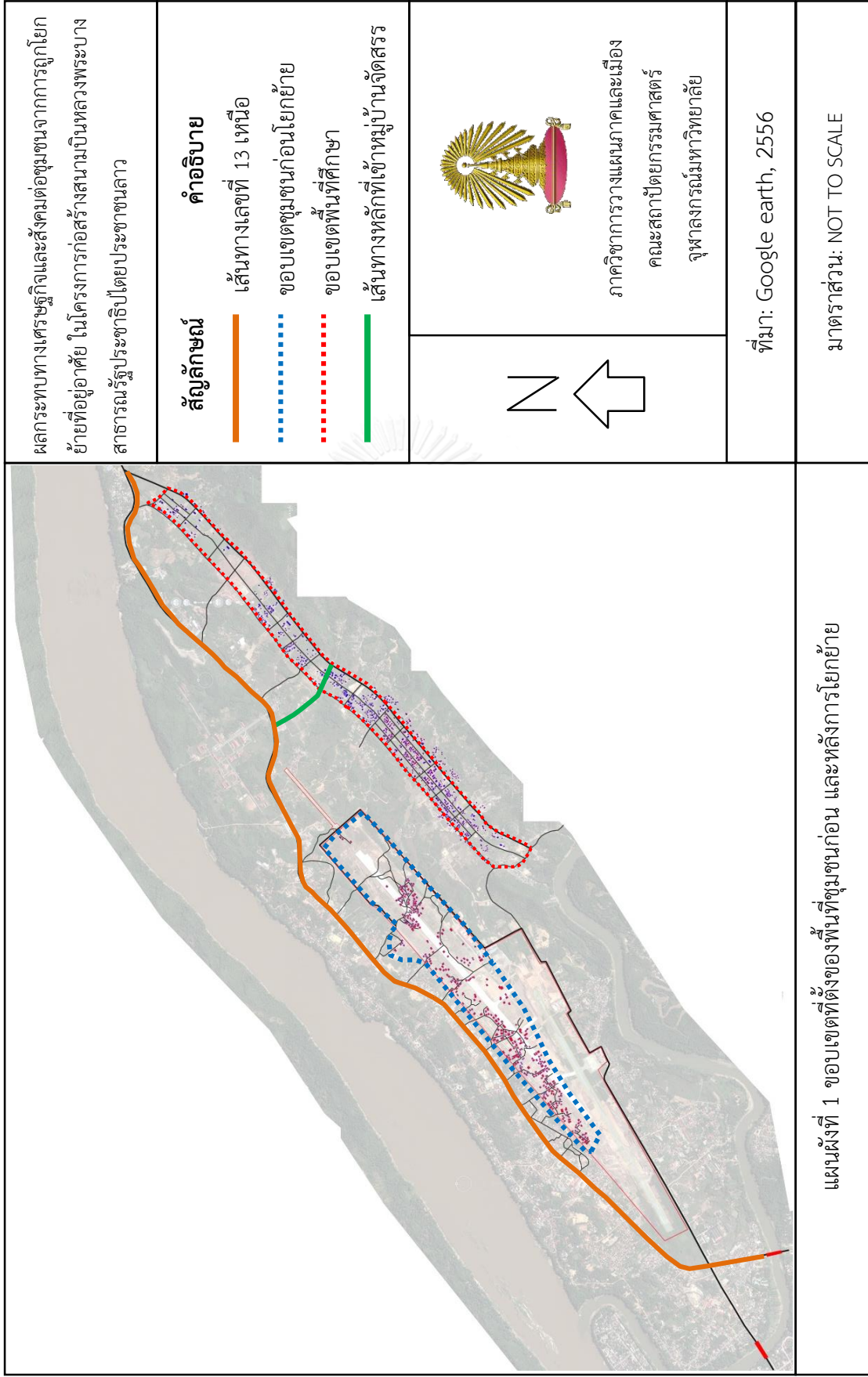
1.5.1 ขอบเขตทางด้านพื้นที่

หมู่บ้านภูเหล็กจะลินและหมู่บ้านภูซำคำเป็นหมู่บ้านจัดสรรใหม่ที่หน่วยงานรัฐจัดสรรขึ้นเพื่อรองรับประชาชนที่ถูกผลกระทบจากโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สองหมู่บ้านดังกล่าวอยู่ติดกันแบ่งกันด้วยเส้นทางการสัญจร มีพื้นที่ทั้งหมด 314.4 ไร่ มีจำนวนครัวเรือนที่ถูกกระทบ และโยกย้ายมาอยู่ 423 ครัวเรือน แต่มีผู้คนมาซื้อที่และย้ายมาอยู่เพิ่มขึ้น ในปัจจุบันจึงมีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 722 ครัวเรือน และมีจำนวนประชากรทั้งหมด 3,858 คน เป็นชายจำนวน 1,743 และหญิง 2,115 คน แบ่งเป็นรายละเอียดดังนี้

1. หมู่บ้านภูเหล็กจะลิน มีทั้งหมด 266 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่ถูกกระทบ และโยกย้ายมาอยู่จริงมีจำนวน 185 ครัวเรือน และมีประชากร 1,003 คน เป็นชาย 457 คน เป็นหญิง 584 คน
2. หมู่บ้านภูซำคำ มีทั้งหมด 456 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่ถูกกระทบ และโยกย้ายมาอยู่จริงจำนวน 238 ครัวเรือน และมีจำนวนประชากร 1,287 เป็นชาย 572 คน เป็นหญิง 715 คน

ดังนั้นจำนวนครัวเรือนที่ต้องการศึกษากล่าวคือ จำนวนครัวเรือนที่ถูกกระทบจากโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ และโยกย้ายมาอยู่เท่านั้น ส่วนครัวเรือนที่มาซื้อที่และย้ายมาอยู่เอง ไม่อยู่ในกลุ่มเป้าหมายการศึกษา ซึ่งจำนวนครัวเรือนที่ต้องการศึกษาจริงกล่าวคือ 423 ครัวเรือน แบ่งเป็นจำนวนประชากรชาย 991 เป็นหญิง 1,299 คน และมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่โดยรอบดังนี้ แผนผังที่ 1

ทิศเหนือ	ติดกับ	บ้านพรไซและมหาวิทยาลัยสุพานวง
ทิศใต้	ติดกับ	ภูเหล็กและเขตภูทรวง
ทิศตะวันออก	ติดกับ	บ้านพรไซ และเขตภูทรวง
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ภูซำคำและสนามบินหลวง

1.5.2 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง ได้กระทบต่อพื้นที่อยู่อาศัยและที่ดินเกษตรของชุมชน ทำให้ชุมชนต้องโยกย้ายออกจากพื้นที่ ซึ่งการโยกย้ายได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นเพื่อกำหนดผลกระทบ และหาทางแก้ไขบรรเทาที่นั้น จึงศึกษาสาระเนื้อมาดังต่อไปนี้

1. การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพจากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชน ในโครงการ ก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่
2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นต่อชุมชนจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัย
3. ทักษะความคิดเห็น และระดับความพึงพอใจของชุมชนที่มีต่อกระบวนการวางแผนโยกย้ายที่อยู่อาศัยของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง
4. แนวทางการแก้ไขปัญหา บรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เกิดขึ้นต่อชุมชนจากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย ในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่
2. ระบุแนวทางในการแก้ไขปัญหาผลกระทบและพัฒนาชุมชนชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะเลิน และภูซำคำให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น
3. ระบุแนวทางสำหรับหน่วยงานรัฐ ในการโยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการพัฒนาเมืองที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนน้อยที่สุด

1.7 ขั้นตอนและวิธีการศึกษา

1. เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับด้านเศรษฐกิจสังคมของเทศบาลเมืองหลวงพระบาง ข้อมูลเศรษฐกิจสังคมของพื้นที่ศึกษา และข้อมูลด้านกฎหมาย แนวทางนโยบายต่อการโยกย้ายชุมชน
2. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นตัวแปร และเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษาวิจัย
3. ระเบียบและวิธีการวิจัย กำหนดกลุ่มประชากรเพื่อศึกษา กำหนดปัญหาการวิจัยรวมทั้งวิธีการเก็บข้อมูล และวิธีออกแบบเครื่องมือเก็บข้อมูล

4. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชน และข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคมของชุมชนก่อน และหลังการโยกย้าย
5. ทำการประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม
6. สรุปผล และอภิปรายผลที่ได้รับจากผลการวิเคราะห์ นำไปสู่ข้อเสนอแนะ

1.8 คำศัพท์ที่สำคัญและนิยามศัพท์เฉพาะ

1. การเวนคืนที่ดิน หมายถึงการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือสิ่งหาทรัพย์สินของเอกชนมาเป็นของรัฐโดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่รัฐต้องเวนคืนอย่างเป็นธรรม และจ่ายค่าชดเชยแก่เอกชนผู้เสียหายอย่างเหมาะสม และทันเวลาตามที่กำหนด
2. ผลกระทบ หมายถึงผลของการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงจากสภาพที่เป็นอยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งของการดำเนินงานตามโครงการโดยไปสู่อีกสภาพหนึ่งในทางบวกและทางลบ
3. ผลกระทบทางสังคม หมายถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และพฤติกรรมของคนในสังคม รวมทั้งจารีต ประเพณี กฎหมาย และวัตถุอื่น ๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในชุมชนอีกด้วย
4. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงอาชีพ การเปลี่ยนแปลงรายได้ รายจ่ายรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านการถือครองที่ดินอยู่อาศัย ทำกิน ฯลฯ
5. รายได้ หมายถึงค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงินทั้งหมดที่ได้จากการประกอบอาชีพหลักและอาชีพรอง
6. รายจ่าย หมายถึงค่าใช้จ่ายทั้งหมดในชีวิตประจำวัน เช่น ค่าอาหาร ค่าเดินทาง ฯลฯ
7. ความเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของชุมชน หมายถึง ระดับกายภาพที่เปลี่ยนแปลงแล้วส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เฉพาะโครงการวิจัยนี้มีการเปลี่ยนแปลง 3 ระดับคือ การเปลี่ยนเชิงกายภาพระดับเมือง การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับชุมชน และการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับพื้นที่ส่วนบุคคล

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ ทำให้เกิดการเวนคืนที่ดินและโยกย้ายชุมชนไปอยู่ที่ใหม่แทน เมื่อ ปี พ.ศ. 2552 จึงต้องการศึกษาว่าหลังการโยกย้าย ภายภาพของชุมชนเปลี่ยนแปลงอย่างไร และมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมอย่างไร วิธีการแก้ไขเพื่อบรรเทาผลกระทบแก่ชุมชนนั้นควรเป็นอย่างไรบ้าง

ดังนั้นในบทนี้จึงมุ่งศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหารูปแบบการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และนำไปใช้เป็นกรอบแนวความคิด และแนวทางในการศึกษา เพื่อให้สามารถหาตัวแปรมาวิเคราะห์หาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวชุมชนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย ในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ 6 ประเด็นคือ

1. แนวคิดการเวนคืนที่ดิน และสถานการณ์การเวนคืนในประเทศลาว
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน และแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน
3. การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของชุมชนในพื้นที่ศึกษา
4. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวความคิดในการวิจัย

2.1 การเวนคืนที่ดิน และสถานการณ์การเวนคืนในประเทศลาว

การเวนคืนที่ดิน เพื่อการก่อสร้างและพัฒนาตามแนวทางนโยบายของรัฐ บางครั้งก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนนั้น ๆ ทำให้เอกชนผู้ที่ถูกเวนคืนต้องเสียทรัพย์สินโดยไม่ได้รับค่าตอบแทนอย่างเหมาะสมส่งผลให้เศรษฐกิจหลังการเวนคืนตกต่ำกว่าเดิม ดังนั้นจึงต้องการทบทวนแนวคิดการเวนคืนที่ดินในบางประเทศและใน สปป.ลาว เพื่อเปรียบเทียบกับกรณีการเวนคืนที่ดินอยู่อาศัยแก่ชุมชน ในโครงการก่อสร้างสนามหลวงพระบางแห่งใหม่ครั้งนี้

2.1.1 การเวนคืนที่ดินในต่างประเทศ

การใช้อำนาจเวนคืนทรัพย์สินของเอกชนเพื่อทางสาธารณะปรากฏอยู่ในกฎหมายของบรรดารัฐเสรีประชาธิปไตยทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ของรัฐในการจัดทำบริการสาธารณะไม่ว่าจะเป็นการก่อสร้างถนนหนทาง การป้องกันประเทศ การดำเนินงานโยธาสาธารณะต่าง ๆ โดยมีการกำหนดไว้ด้วยว่ารัฐต้องจ่ายค่าทดแทนให้แก่เอกชนผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืนทรัพย์สินนั้นอย่างเป็นธรรมและทันการณ์ตามวันเวลาที่กำหนด

ประเทศอังกฤษ การเวนคืนทรัพย์สินของเอกชนเป็นอำนาจของรัฐสภาและต้องกระทำเป็นพระราชบัญญัติภายใต้ข้อความคิดที่ว่า ทรัพย์สินของเอกชนย่อมไม่อาจถูกพรากไปโดยไม่ชอบธรรมโดยปราศจากความยินยอมจากเจ้าของทรัพย์สิน (Joseph P. Longo) การใช้อำนาจเวนคืนเอาทรัพย์สินเอกชนแม้เพื่อสาธารณะก็ตาม แต่ยังคงถือว่าเป็นการล่วงละเมิดสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน ฉะนั้นการเวนคืนจึงใช้อย่างระมัดระวังไม่ควรปล่อยให้คนใดคนหนึ่งพิจารณาตัดสินใจว่าประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมมีขอบเขตเพียงใด การใช้อำนาจฝ่ายนิติบัญญัติจึงต้องไม่ใช่ตามอำเภอใจและจะต้องหาทางเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วยการพิจารณาค่าชดเชยที่เป็นธรรมและมีเหตุผลเพื่อให้ทุกฝ่ายยอมรับได้ (Blackstone)

ประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงเริ่มต้นกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาในแต่ละมลรัฐจะมีการบัญญัติให้อำนาจรัฐบาลในการพรากทรัพย์สิน (เวนคืน) ของเอกชนมาเพื่อประโยชน์สาธารณะเช่น ก่อสร้างถนนหนทาง การชลประทาน การปรับปรุงการขนส่งทางน้ำ การสร้างสะพาน ข้ามคลองและแม่น้ำต่าง ๆ แต่การใช้อำนาจเวนคืนดังกล่าวเกิดข้อขัดแย้งจากประชาชนผู้ถูกเวนคืนอย่างมากเพราะการใช้ดุลพินิจที่เป็นไปตามอำเภอใจการเวนคืนได้กลายเป็นเครื่องมือของรัฐที่ใช้เพื่อการกดขี่อย่างไม่จำกัดต่อพลเมืองของเขา แต่รัฐเห็นว่าอำนาจเวนคืนของรัฐนับได้ว่าเป็นรากฐานของระเบียบกฎหมายมาช้านานแล้วการใช้อำนาจเวนคืนเป็นการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญ เมื่อเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะนั้นถือว่าการเวนคืนนั้นมีความชอบธรรม ในข้อนี้ศาลของประเทศสหรัฐอเมริกามีความเห็นกันมาช้านานแล้วว่าอำนาจในการเวนคืนทรัพย์สินของเอกชนมาใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะนั้นถือเป็นอำนาจที่เป็นองค์ประกอบของอำนาจอธิปไตยและถือเป็นอำนาจอันจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของรัฐ ในคดี Blanton v. Fagerstrom ศาลกล่าวไว้ว่าการใช้อำนาจเวนคืนถือเป็นสิทธิ์ที่ มาจากความจำเป็นในทางการเมืองและไม่สามารถแยกออกได้ อย่างไรก็ตาม สิทธิ์ในการใช้อำนาจเวนคืนดังกล่าวก็ได้รับการยืนยันไว้ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดว่าทรัพย์สินของเอกชนอาจถูกพรากไปใช้ เพื่อประโยชน์สาธารณะได้ด้วยการจ่ายค่าทดแทนที่เป็นธรรม American Jurisprudence ในข้อแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 (fifth Amendment) ของสหรัฐอเมริกา ได้วางข้อจำกัดการ

ใช้อำนาจเวนคืนไว้ว่าต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะและต้องทดแทนค่าเสียหายให้เจ้าของทรัพย์สินอย่างเป็นธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้ บัญญัติไว้ว่า การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้เว้นแต่การอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะกิจการของรัฐ แต่ต้องทดแทนอย่างเป็นธรรมภายในเวลาอันสมควรแก่เจ้าของผู้ที่ได้รับความเสียหายในการเวนคืนนั้น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติว่าต้องกำหนดค่าทดแทนอย่างเป็นธรรม โดยคำนึงถึงราคาซื้อขายกันตามปกติในท้องตลาด การได้มา สภาพ และที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้ กำหนดอำนาจให้รัฐสามารถเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ไว้ในมาตรา 421 ดังนี้ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550)

1. จะเวนคืนได้ก็ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎหมายเฉพาะ มี 9 กรณีดังนี้เพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค เพื่อการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ เพื่อการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการผังเมือง เพื่อการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาการเกษตร เพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อการปฏิรูปที่ดิน เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์และเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น
2. ต้องทดแทนอย่างเป็นธรรมในเวลาอันสมควรแก่เจ้าของทรัพย์สิน ผู้ได้รับความเสียหายในการเวนคืนและต้องคำนึงถึงราคาซื้อขายกันตามปกติในท้องตลาด
3. การเวนคืนต้องมีการระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนและมีการกำหนดระยะเวลาในการเข้าใช้สอยอสังหาริมทรัพย์ไว้ให้ชัดเจน
4. กรณีไม่ได้ใช้สอยอสังหาริมทรัพย์ที่เวนคืนมาเพื่อการนั้น ๆ หรือภายในระยะเวลาที่กำหนด ต้องคืนอสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าของเดิมหรือทายาทตามกฎหมายเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติ
5. การที่กฎหมายกำหนดให้รัฐมีอำนาจในการเวนคืน อสังหาริมทรัพย์ของเอกชนได้นั้นสามารถกระทำได้ แต่ต้องแสดงให้เห็นประชาชนทราบถึงวัตถุประสงค์ในการเวนคืน เพื่อให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับการนำอสังหาริมทรัพย์ที่เวนคืนนั้นไปใช้ประโยชน์เรื่องใด

การใช้อำนาจเวนคืนในรัฐเสรีประชาธิปไตย ถือเป็นสิทธิหรือเครื่องมือที่จำเป็นของรัฐและไม่สามารถแยกออกได้ การเวนคืนของรัฐเสรีประชาธิปไตยอาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายบังคับเพื่อยึดเอาทรัพย์สินของเอกชนมาเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ โดยไม่ต้องได้รับความ

ยินยอมจากเจ้าของทรัพย์สิน การใช้อำนาจดังกล่าวอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าทรัพย์สินที่ถูกเวนคืนนั้นต้องนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางสาธารณะและต้องจ่ายค่าทดแทนที่เป็นธรรมให้แก่เอกชนผู้ต้องสูญเสียทรัพย์สินไปจากการใช้อำนาจเวนคืนของรัฐ ซึ่งคำว่า **ทดแทนที่เป็นธรรม** คือการที่จ่ายค่าทดแทนให้แก่ผู้ถูกเวนคืนภายในระยะเวลาอันเหมาะสมหรือกำหนดเวลาในการทดแทนอย่างชัดเจน หากไม่ทดแทนตามระยะเวลาที่กำหนดต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เจ้าของทันที นอกจากนี้หากมีการทดแทนจริงค่าทดแทนนั้นต้องเพียงพอเพื่อให้ผู้ถูกเวนคืนอยู่ในฐานะเดิมหรือไม่ด้อยไปกว่าเดิมก่อนการเวนคืน

2.1.2 การเวนคืนที่ดินในประเศลาว

ถึงแม้ว่าประเทศ สปป.ลาว จะมีกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนที่ดินในการโยกย้ายชุมชนเพื่อโครงการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อให้รับประกันมิให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนผู้ที่ถูกกระทบและโยกย้ายแล้วก็ตาม แต่ที่ผ่านมามีหลายโครงการทำการโยกย้ายโดยไม่ได้คำนึงถึงกฎหมายดังกล่าวอย่างเคร่งครัด จึงเป็นผลทำให้ประชาชนผู้ถูกกระทบและโยกย้ายประสบปัญหาตลอดมา เนื่องจากยังไม่มีการศึกษาใด ๆ ที่ประเมินผลกระทบของชุมชนคืนภายหลังการโยกย้ายและชี้ให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่ผ่านมาเพื่อเป็นแนวทางและข้อคิดเห็นแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหันกลับมามองปัญหาที่เกิดขึ้นคืนจะได้เปลี่ยนแปลงแนวคิด และกระบวนการวางแผนโยกย้ายชุมชนให้เหมาะสมกับความจริง ฉะนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีความจำเป็นทบทวนแนวคิดการเวนคืนที่ดินใน สปป.ลาว คือกฎหมายว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายแก่ประชาชนในกรณีถูกกระทบจากโครงการพัฒนา และกฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง สปป.ลาว เพื่อให้เห็นถึงแนวทางนโยบายของรัฐที่มีต่อผลเสียหายของเอกชน และลักษณะการเวนคืนที่ดิน การโยกย้ายชุมชนเพื่อโครงการพัฒนาต่าง ๆ

ลักษณะการเวนคืนที่ดินและการโยกย้ายชุมชนเพื่อโครงการพัฒนาใน สปป.ลาว โดยสรุปแล้วมี 2 กรณี คือ **กรณีที่หนึ่ง** ผู้ได้รับผลกระทบ และถูกเวนคืนที่ไม่ได้ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ ผู้ดำเนินการเวนคืนต้องจัดหาที่ดิน และที่อยู่อาศัยใหม่ให้ผู้ได้รับผลกระทบ **กรณีที่สอง** หากผู้ได้รับผลกระทบ และถูกเวนคืนถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ และจะโยกย้ายไปอยู่ในที่ต้องการ ผู้ดำเนินการเวนคืนต้องจ่ายเงินชดเชยพื้นที่เวนคืนให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบพร้อมทั้งรับผิดชอบค่าการขนส่งข้าวของตามความเหมาะสมให้แก่ผู้ถูกเวนคืนโดยไม่ต้องจัดหาที่ดินหรือที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ให้ (กฎหมายว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายและการโยกย้ายชุมชนใน สปป.ลาว ฉบับเลขที่ 192/นย)

ทั้งนี้โครงการก่อสร้างสนามหลวงพระบางแห่งใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนจำนวน 423 ครัวเรือน เจ้าของโครงการได้รับผิดชอบจัดหาที่ดินอยู่อาศัยใหม่ให้แก่ชุมชน เนื่องจากครัวเรือนดังกล่าวไม่มีที่อยู่อื่นจึงเห็นดีเห็นชอบให้เจ้าของโครงการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ให้ จากการ

สอบถามครัวเรือนจำนวน 163 ครัวเรือน พบว่าในเบื้องต้นก่อนการโยกย้ายหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องได้ลงพื้นที่แจ้งต่อประชาชนว่าจะพัฒนาพื้นที่ใหม่ให้ดีกว่าที่เดิม ซึ่งผลความเป็นจริงจากการพัฒนาพื้นที่ใหม่ไม่ได้ตามแผนการที่วางไว้ และครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบได้รับค่าการชดเชยความเสียหายไม่ครบถ้วน จากการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนทราบว่าเหตุผลที่พื้นที่ใหม่ไม่ได้รับการพัฒนา และการชดเชยยังไม่เสร็จสิ้น เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอหลังการดำเนินโครงการ แต่อย่างไรก็ตามยังอยู่ในกระบวนการค้นคว้าเพื่อหาแหล่งทุนมาพัฒนา และชดเชยให้แก่ชุมชนผู้เสียหายอย่างแน่นอน

1. กฎหมายว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายและการโยกย้ายชุมชนใน สปป.ลาว

มาตรา 1 จุดประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดหลักการและมาตรการต่าง ๆ เพื่อทดแทนผลเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น จากการเวนคืนหรือการโอนสิทธิ์การนำใช้ที่ดิน และทรัพย์สินคงที่คืนให้แก่รัฐ แบบไม่สมัครใจจากเอกชนรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายการใช้ที่ดิน และการจำกัดหรือห้ามไม่ให้ประชาชนเข้าไปใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีผลกระทบต่อดำรงชีวิต และแหล่งรายรับของชุมชน เพื่อรับประกันให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาได้รับการทดแทนค่าเสียหายและการช่วยเหลือให้มีชีวิตที่ดีขึ้น (สำนักนายกรัฐมนตรี สปป.ลาว 2548)

มาตรา 6 หลักการในการทดแทนค่าเสียหาย เจ้าของโครงการต้องทดแทนค่าเสียหายต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการย้อนเสียสิทธิ์การนำใช้ที่ดินหรือเสียทรัพย์สิน

1. ในกรณีที่ดินส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมด ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเฉพาะที่ดินเกษตร ที่ดินอยู่อาศัย และที่ดินสำหรับการค้า เจ้าของโครงการต้องได้ทดแทนค่าเสียหายโดยการทดแทนคืนด้วยดินขนาดเท่าเดิม ต้องเป็นที่ดินที่สามารถนำไปใช้ได้ ซึ่งสามารถเป็นการตกลงเห็นดีได้ระหว่างผู้ได้รับผลกระทบและเจ้าของโครงการ
2. ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ในกรณีที่ไม่มีความยินยอมหรือกรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดิน (โฉนดที่ดิน) ไม่ว่าจะอยู่ในตัวเมืองหรือชนบทต้องได้รับค่าการทดแทนต่อผลสูญเสียด้วยมูลค่าเปลี่ยนแปลง (เวนคืน) และการช่วยเหลือเพิ่มเติม เพื่อรับประกันชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมิให้ลดลงจากเดิม
3. ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ต้องได้รับค่าทดแทนผลเสียหายอย่างเต็มส่วน ได้รับการโยกย้ายและวางแผนฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ในพื้นที่ใหม่ก่อนการเริ่มต้นก่อสร้างโครงการ

มาตรา 7 การช่วยเหลืออยู่ในระยะจัดสรรและระยะฟื้นฟูชีวิตการเป็นอยู่ ประชาชนผู้ที่ถูกโยกย้าย ด้วยการสูญเสียรายรับและสภาพการดำรงชีวิตทรุดโทรม ต้องได้รับการช่วยเหลือจากโครงการจนกว่าระดับรายได้ และการดำรงชีวิตของประชาชนดีขึ้นดังนี้

1. ค่าใช้จ่ายในการขนส่งหรือช่วยเหลือเป็นวัตถุประสงค์ตามแต่ละกรณี เพื่อโยกย้ายประชาชนไปสู่สถานที่ใหม่หรือที่ที่ตามการเห็นชอบของประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ
2. ค่าเสปียงอาหาร ต้องจ่ายเป็นเงินหรือวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนการสูญเสียรายได้ในระยะฟื้นฟูชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชน และจนกว่าประชาชนสามารถฟื้นฟูรายได้ของตนเองอยู่ในระดับความมั่นคงก่อนยุติการช่วยเหลือ

มาตรา 9 เจ้าของโครงการต้องฟื้นฟูหรือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่ใหม่ให้แก่ชุมชน อันเป็นทรัพย์สินสมบัติรวมของชุมชนที่ได้รับความเสียหายจากโครงการ

มาตรา 10 การพัฒนาเขตจัดสรรพื้นที่รองรับชุมชนใหม่ เจ้าของโครงการต้องรับผิดชอบในพัฒนาพื้นที่ใหม่ให้ชุมชนเพื่อไม่ให้เกิดมีผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนมาก ประชาชนที่ถูกโยกย้ายไปอยู่ที่ใหม่แบบเป็นกลุ่ม ต้องได้รับการทดแทนเป็นบ้านเรือนหรือเป็นที่ดินปลูกสร้างตามความเหมาะสมหรือให้ได้เท่าเดิม ส่วนที่ดินเกษตรก็เหมือนกันเมื่อถูกกระทบต้องได้รับการเวนคืนทดแทนใหม่ให้สามารถทำการผลิตได้ให้ดีกว่าเดิมหรือเท่าเดิม ในกรณีเวนคืนที่ดินใหม่ให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นที่ดินประเภทใดก็ตาม เจ้าของโครงการต้องได้รับผิดชอบในการทำหนังสือกรรมสิทธิ์การนำใช้ที่ดินหรือใบอนุญาตที่ดินให้ประชาชนโดยประชาชนไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใด ๆ นอกจากนั้นเจ้าของโครงการยังต้องได้รับผิดชอบในการก่อสร้างไฟฟ้า น้ำประปา ถนนหนทาง คลองระบายน้ำรวมทั้งเรื่องสุขอนามัยอีกด้วย

2. กฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง สปป.ลาว

มาตรา 3 กรรมสิทธิ์ที่ดิน ได้กล่าวว่าที่ดินแห่ง สปป.ลาว เป็นกรรมสิทธิ์ของวงศ์คณะชาติแห่งชาติ ซึ่งรัฐเป็นผู้คุ้มครองรวมเป็นเอกภาพทั่วประเทศและมอบให้บุคคลหรือครอบครัวนำใช้เช่าหรือสัมปทาน และมอบให้กรมกองการประกอบอาวุธ องค์กรของรัฐต่าง ๆ นำใช้ได้ ส่วนชาวต่างชาติผู้ที่ไม่ใช่สัญชาติลาวสามารถให้เช่าหรือสัมปทาน (สภาแห่งชาติลาว 2546)

มาตรา 5 การปกป้องสิทธิผลประโยชน์ของผู้ที่ได้รับสิทธิการนำใช้ที่ดินได้กล่าวว่า รัฐปกป้องสิทธิผลประโยชน์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ของผู้ที่ได้รับสิทธิการนำใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสงบ และยาวนานพร้อมทั้งรับประกันสิทธิการนำใช้ สิทธิโอน และสิทธิสืบทอด

มาตรา 49 โฉนดที่ดิน เป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานหลักและสำคัญที่สุด ต่อกับสิทธิการนำใช้ที่ดินอย่างถาวร ซึ่งได้บันทึกสำเนาอย่างถูกต้องตามทะเบียนที่ดินแห่ง สปป.ลาว เพื่อมอบให้แก่ผู้เป็นเจ้าของที่ดินเพียงใบเดียว เพื่อไว้เป็นหลักฐานยาวนาน

มาตรา 69 การทดแทนค่าเสียหายย้อนการละเมิดระเบียบกฎหมาย ได้กล่าวว่า บุคคลหรือการจัดตั้งใดหนึ่ง หากได้ก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่นหรือสาธารณะเพราะการละเมิดระเบียบกฎหมายแล้วต้องทดแทนค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตน

มาตรา 70 การทดแทนค่าเสียหายจากภาวะความเป็นจริงที่ต้องยอมรับ ได้กล่าวว่า บุคคลหรือการจัดตั้งใดหนึ่งหากได้รับสิทธิการนำใช้ที่ดินจากสภาวะความเป็นจริง เช่น การขอเว้นทางเข้าบ้าน คลองระบายน้ำ ฯลฯ ให้แก่ตนเอง ซึ่งทำให้ผลปลูกสิ่งก่อสร้างของผู้อื่นหรือของสาธารณะได้รับความเสียหายบุคคลหรือการจัดตั้งใดดังกล่าวต้องได้ทดแทนค่าเสียหายดังกล่าวอย่างสมเหตุสมผล

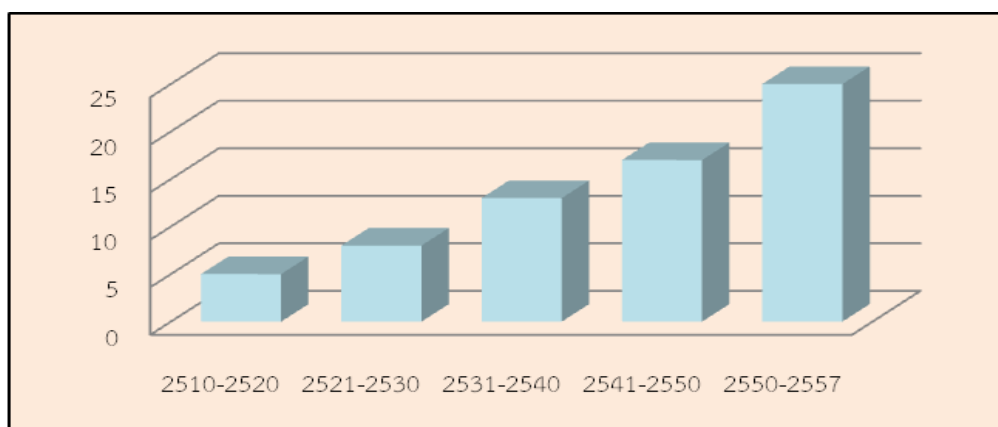
มาตรา 71 การทดแทนค่าเสียหายที่เกิดจากการโอนสิทธินำใช้ที่ดินคืน ได้กล่าวว่า เมื่อมีความจำเป็นที่ต้องได้นำใช้ที่ดินของส่วนบุคคลหรือการจัดตั้งใดหนึ่ง เพื่อรับใช้สาธารณะรัฐจะโอนเอาสิทธิการนำใช้ที่ดินคืน แต่ต้องได้ใช้แทนค่าเสียหายให้แก่บุคคลหรือการจัดตั้งนั้น ๆ อย่างสมเหตุสมผล

การเวนคืนที่ดินอยู่ใน สปป.ลาว ต้องเวนคืนเพื่อรับใช้สาธารณะ และแจ้งให้ประชาชนผู้ถูกระทบรับรู้และเข้าใจ เจ้าของโครงการต้องทดแทนค่าเสียหายให้แก่เจ้าของทรัพย์สินอย่างเหมาะสม และทดแทนค่าเสียหายให้สำเร็จก่อนการลงมือก่อสร้างโครงการ ส่วนการเวนคืนที่ดินอย่างน้อยต้องเวนคืนให้ตามขนาดที่ดินเดิม ในกรณีเจ้าของที่ดินไม่มีโฉนดที่ดินไม่ว่าจะอยู่ในตัวเมืองหรือชนบทก็ได้รับค่าทดแทน และการช่วยเหลือจากเจ้าของโครงการมิให้ชีวิตการเป็นอยู่ของผู้ถูกระทบลดลงจากเดิม หากชุมชนถูกโยกย้ายเนื่องจากได้รับผลกระทบจากโครงการเจ้าของโครงการต้องได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อันเป็นทรัพย์สินรวมของชุมชนในพื้นที่อยู่ใหม่ให้แก่ชุมชนผู้ถูกระทบ และในกรณีเวนคืนที่ดินใหม่ให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นที่ดินประเภทใดก็ตาม เจ้าของโครงการต้องได้รับผิดชอบทำโฉนดที่ดินให้ประชาชนโดยประชาชนไม่ต้องเสียค่าใด ๆ เพิ่มอีก

2.1.3 สถานการณ์การเวนคืนที่ดินใน สปป.ลาว

ที่ดินแห่งประเทศไทย สปป.ลาว ก่อนปี พ.ศ. 2518 การคุ้มครองที่ดินยังไม่เป็นระบบ การนำใช้ที่ดินขึ้นกับการกำหนดของศักดินาท้องถิ่น ซึ่งประชาชนมีหน้าที่ปฏิบัติ ด้วยการเสียภาษีอากรเป็นวัตถุประสงค์หรือแรงงานให้แก่ศักดินาท้องถิ่น แต่ภายหลังประเทศชาติได้รับการปลดปล่อยเป็นอิสรภาพใน ปี พ.ศ. 2518 การคุ้มครองที่ดินได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ ก่อนปี พ.ศ. 2529 การคุ้มครองที่ดินทั้งหมดขึ้นอยู่กับรัฐบาล รัฐได้ให้สิทธิพิเศษในการสร้างเศรษฐกิจของรัฐและของประชาชนชาติเป็นสิทธิเป็นอันดับแรก ซึ่งการเกษตรกรรมได้รวมแปลงดินเข้ากัน เพื่อไปสู่การจัดตั้งปฏิบัตินิคม และแบบสหกรณ์เกษตรในขอบเขตทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2529 รัฐบาลลาวมีนโยบายเปลี่ยนแปลงใหม่โดยเปิดกว้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับต่างประเทศ กองประชุมของคณะบริหารงานศูนย์กลางพรรคกับสภาคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 6 สมัยที่ 4 ได้กำหนดแนวทางการเปลี่ยนเศรษฐกิจจรรยาชาติไปสู่เศรษฐกิจสินค้า โดยรัฐให้สิทธิในการใช้ที่ดินเป็นระยะยาวให้ส่วนบุคคลองค์การจัดตั้ง ขณะเดียวกันนั้นก็มีการเปิดกว้างร่วมมือและส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ

ดังนั้นในปี พ.ศ. 2533 จึงได้เริ่มมีรูปแบบการเช่าและสัมปทานที่ดินเกิดขึ้น นับแต่ปี พ.ศ. 2532-2546 รัฐบาลได้สร้างและปรับปรุงนิติกรรมต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองที่ดินหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่ง สปป.ลาว กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยเกษตรกรรม ฯลฯ สิ่งสำคัญได้ค้นคว้าและออกกฎหมายที่ดินฉบับแรกในปี พ.ศ. 2540 และได้ปรับปรุง ปี พ.ศ. 2546 ในช่วง ปี พ.ศ. 2538-2552 เป็นช่วงระยะเวลาการปฏิรูปที่ดิน รัฐบาลได้ดำเนินการจัดสรรที่ดิน มอบดิน ขึ้นทะเบียนที่ดินและออกไปโฉนดที่ดินในขอบเขตทั่วประเทศให้แก่ประชาชน นับแต่นั้นมาเมื่อรัฐต้องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เพื่อรับใช้สาธารณชนจึงได้เวนคืน และชดเชยผลเสียหายให้แก่ประชาชน ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมาหลายโครงการที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 สถิติจำนวนโครงการที่สำคัญที่มีการเวนคืนที่ดินและโยกย้ายประชาชนใน สปป.ลาว นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2510-2557

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมฉบับที่ 8 นับแต่ ปี พ.ศ. 2549-2553 มีหลายโครงการที่ถูกระบุอยู่ในแผนพัฒนา และได้ลงมือก่อสร้างจริง เช่น โครงการสนามกีฬาแห่งชาติ ถนน 450 ปี เชื้อเพลิงน้ำจืด 2 และ 3 น้ำเหิน 2 ฯลฯ ซึ่งพื้นที่โครงการได้รวมเอาที่อยู่อาศัยของชุมชนรัฐได้ทำการเวนคืนที่ดินและทำการโยกย้ายชุมชนเป็นจำนวนมาก ต่อมาแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมฉบับที่ 9 เป็นฉบับล่าสุด มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2554-2558 มีโครงการใหญ่ๆเกิดขึ้นมาก ซึ่งยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากข่าวของ Voice of America ภาคภาษาลาว พบว่าโครงการใหญ่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นมากที่สุดคือโครงการเชื่อมไฟฟ้าน้ำตก เพราะรัฐบาลแห่ง สปป.ลาว เห็นว่าพลังงานไฟฟ้าน้ำตกมีศักยภาพต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มระดับคุณภาพชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนลาวให้ดีขึ้น นอกจากนั้นเพื่อปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์ที่จะสร้างให้ สปป.ลาว กลายเป็นหม้อไฟ (Battery) ในเอเชียเฉยๆได้ ฉะนั้น **ท่าน ดาว พอนแก้ว** หัวหน้ากรมนโยบาย และแผนพลังงานกระทรวงพลังงาน และบ่อแร่ ได้แถลงรายงานว่าในปัจจุบันนี้ทั่วประเทศ สปป.ลาว มีเชื่อมไฟฟ้าใช้แล้ว จำนวน 24 เชื้อเพลิง ส่วนกำลังดำเนินการก่อสร้าง 38 โครงการ และอีก 100 โครงการอยู่ในขั้นตอนการศึกษาสำรวจความเป็นไปได้ นอกจากนี้การทำการเวนคืนอยู่ในขอบเขตทั่วประเทศ สปป.ลาว ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้กำหนดนโยบาย และมาตรการต่าง ๆ เกี่ยวกับการเวนคืนที่ดินไว้อย่างชัดเจนแล้วก็ตาม แต่ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการเวนคืนที่ดินอยู่ จากการทบทวนสามารถกล่าวบางปัญหาได้ดังต่อไปนี้ การให้สัมปทานที่ดินแก่บริษัทเอกชนส่งผลให้เกิดการร้องเรียนจากประชาชนจำนวนมากมายังที่ห้องการสภาแห่งชาติลาวรายงาน ว่า นับแต่ ปี พ.ศ. 2555-2557 เป็นระยะเวลา 3 ปีที่ผ่านมาห้องการสภาแห่งชาติลาวได้รับการร้องเรียนทุกข์จากประชาชนลาวจำนวนหลายกว่า 5,000 กรณี เป็นการขัดแย้งที่ดินระหว่างเอกชน และบริษัทเอกชนผู้สัมปทาน มีการขัดแย้งระหว่างประชาชนกับรัฐอีกด้วย เนื่องจากรัฐให้สัมปทานแก่บริษัทเอกชนนำใช้เป็นระยะยาวในพื้นที่กว้างรวมเอาที่ดินทำกิน และที่ดินอยู่อาศัยของประชาชนจึงเกิดมีการฟ้องร้อง และขัดแย้งกันอย่างกว้างขวาง

สรุปสถานการณ์การเกิดขึ้นของโครงการต่าง ๆ และการเวนคืนในประเทศ สปป.ลาว ยังมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังที่เห็นใน ปี พ.ศ. 2533 เริ่มมีรูปแบบการเช่า สัมปทานที่ดินเกิดขึ้นอยู่ในลาว แต่ยังไม่เห็นผลกระทบเท่าไร มาถึง ปี พ.ศ. 2540 เป็นช่วงระยะเวลาการปฏิรูปที่ดินรัฐได้ออกโฉนดที่ดินให้ประชาชน หมายความว่าประชาชนซื้อที่ดินจากรัฐมาเป็นของตัวเอง และมีสิทธิ์นำใช้ มาถึงปัจจุบันการให้เช่า และสัมปทานที่ดินเปิดกว้างขึ้นประเทศชาติมีการพัฒนา แต่ที่ดินส่วนมากในตัวเมือง และชนบทเป็นกรรมสิทธิ์ของประชาชน เมื่อถูกเวนคืนแต่ไม่ให้เป็นกรรมจึงเกิดมีข้อขัดแย้งต่าง ๆ ขึ้นในระยะที่ผ่านมา

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและแนวคิดเกี่ยวกับชุมชน

2.2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน

ที่ตั้งนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการดำรงชีวิตของมนุษย์และการมีที่ตั้งที่อยู่อาศัย ที่มีสภาพแวดล้อมสมบูรณ์จะได้เปรียบในการทำมาหากินและเป็นผลให้ชุมชนนั้น ๆ มีเศรษฐกิจที่ดี ฉะนั้นแนวคิดเกี่ยวกับที่ตั้งจึงมีนักวิชาการหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

การตั้งถิ่นฐานหมายถึงอุปกรณ์และความสะดวกต่าง ๆ ทั้งธรรมชาติสร้างขึ้น และมนุษย์สร้างขึ้นในเมื่อมีการตั้งหลักแหล่งอยู่เป็นที่จริงรวมทั้งอาคารบ้านเรือน ที่กำบังภัย ทรัพย์สมบัติ ถนนหนทางตลอดเขตรั้วของตน และเกิดมีการจัดระเบียบทางสังคมช่วยเหลือกัน สร้างวัฒนธรรมด้วยกันจนรู้สึกเกี่ยวพันกันในแต่ละเครือญาติจะสร้างบ้านอยู่ใกล้กัน (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร 2537)

การตั้งถิ่นฐานหมายถึงการสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ โดยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม เป็นหมู่บ้านและเป็นเมือง ในการตั้งถิ่นฐานจะมีส่วนประกอบที่สำคัญคือ คน พื้นที่และส่วนประกอบ สำคัญรองคือ การติดต่อพัวพันซึ่งกันและกัน การให้บริการต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของคนในชุมชนนั้นๆ เช่น โรงเรียน วัด ร้านค้า ที่ทำงานและสาธารณูปโภคต่าง ๆ พร้อมทั้งเดียวกันนั้นก็มีการศึกษา ทางสังคมประเพณีและวัฒนธรรมเป็นแกนกลางร่วมกัน (นำพวัลย์ กิจรัชกุล 2528)

การเลือกที่ตั้งของผู้อยู่อาศัยนั้นจะมีความสัมพันธ์กับรายได้ ซึ่งผู้มีรายได้สูงจะเลือก อยู่ชานเมืองเพื่อต้องการสภาพแวดล้อมที่ดีกว่าไม่มีความแออัดและมีความเป็นส่วนตัวสูงแล้วเดินทางเข้ามาทำงานในเมือง ซึ่งระยะทางในการเดินทางนั้นมิได้มีความสำคัญสำหรับพวกเขาเพราะเขามี ความสามารถจ่ายค่าการเดินทาง ในขณะที่ผู้มีรายได้น้อยต้องการอยู่ใกล้ตัวเมืองและแหล่งงาน เพื่อ สะดวกในการเดินทางไปทำงาน (Park, Burgess and Mc. Kenzie 1975)

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานกล่าวได้ว่า การเลือกที่ตั้งเพื่ออยู่อาศัยของ มนุษย์ควรเป็นที่ตั้งที่มีความปลอดภัยมีสภาพแวดล้อมที่ดีและมีที่ดินทำกิน ซึ่งเมื่อมนุษย์เหล่านั้น ตัดสินใจปักหลักอยู่จุดใดหนึ่งแล้วต้องมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนอง ความต้องการของตน ซึ่งเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้หากชุมชนต้องถูกระทบและโยกย้ายไปอยู่ที่ใหม่ต้องมี การพัฒนาสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา วัดและโรงเรียน ที่สำคัญต้องมี แหล่งงานที่สะดวกเพื่อหาเลี้ยงชีพของตน นอกจากนี้การเลือกที่ตั้งที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในปัจจุบันนี้ มี ความสัมพันธ์กับรายได้ด้วย เช่น คนมีรายได้สูงต้องการอยู่ชานเมืองที่มีความสงบในขณะที่ผู้มีรายได้น้อย ต้องการอยู่ใกล้ตัวเมือง และแหล่งงานเพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ฉะนั้นการรื้อย้าย ชุมชนต้องดูสภาพทางเศรษฐกิจของประชาชนด้วย เพื่อมิให้เกิดมีผลกระทบต่อชุมชน

2.2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน

การที่จะเกิดเป็นชุมชนได้นั้นต้องเริ่มต้นจากการรวมตัวของครัวเรือนหลายครัวเรือนเข้าด้วยกันจึงกลายเป็นชุมชนได้หรืออาจกล่าวได้ว่าชุมชนคือ กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในละแวกเดียวกันมีความหนาแน่น และมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอยู่ภายในชุมชนนั้น ๆ

ชุมชน คือกลุ่มคนพวกหนึ่งที่มาอยู่ร่วมกันในบริเวณหนึ่ง โดยคนเหล่านี้ถือว่าตนมีความผูกพันอยู่กับอาณาบริเวณแห่งนั้น มีความยึดเหนี่ยวกันเป็นปึกแผ่นมั่นคงมีการกระทำกิจการต่าง ๆ หลายด้านร่วมกัน เพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม ชุมชนเป็นหน่วยทางสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยมีครอบครัวหลายครอบครัว มีวัด โรงเรียน ร้านค้า แหล่งงาน ฯลฯ อยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านเป็นเมือง (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ 2549)

ชุมชนหมายถึงกลุ่มบุคคลที่ตั้งอยู่มีขอบเขตอันเดียวกันมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้วยกัน มีความสนใจร่วมกันอย่างใดหนึ่งและมีการติดต่อพัวพัน ซึ่งกันและกันรวมความแล้วหมายความว่ามิวัจนธรรมร่วมกันและแยกเห็นชัดได้ดังนี้ (ไพฑูรย์ เครือแก้ว 2531)

1. ชุมชนต้องมีสถานที่และขอบเขตจำกัด ซึ่งมักจะอยู่ที่ ๆ มีอากาศที่ดี มีแม่น้ำและมีพื้นที่ดินที่อุดมสมบูรณ์
2. ชุมชนต้องมีคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปหรือกลุ่มคน หญิงและชาย เด็กและผู้ใหญ่ ต่างก็มีความรู้ มีความสนใจไม่เหมือนกัน แต่มีพฤติกรรมเหมือนกันและใช้ชีวิตร่วมกัน มีความผูกพันเป็นพวกเดียวกัน
3. ชุมชนต้องมีศูนย์กลางของการทำงาน มีอาชีพและมีบริการต่าง ๆ เช่น บริการทางการค้า บริการทางด้านสุขอนามัย มีความบันเทิงและมีโรงเรียน เป็นต้น

ชุมชนเป็นหน่วยของการจัดองค์กรทางสังคม เพราะจะประกอบด้วยระบบย่อย ซึ่งสามารถสนองความต้องการเบื้องต้นของมนุษย์ในด้านกายภาพ ด้านจิตใจและด้านสังคมได้อย่างเต็มที่ ชุมชนเป็นระบบหนึ่งที่ดีดำรงอยู่ได้ด้วยการจัดการทางพื้นที่และมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล กลุ่มภายในชุมชนจนกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ส่งผลให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมขึ้น มีค่านิยมความเชื่อ และมีเป้าหมายร่วมอยู่กัน ชุมชนเป็นหน่วยพื้นฐานแรกที่มนุษย์รู้สึกว่าเป็นเจ้าของ มีความผูกพันและเกิดความมั่นคง และมีความเป็นเพื่อนบ้านมีความสนใจและรับผิดชอบร่วมกัน (รัชนิกร เศรษฐรัฐ 2528)

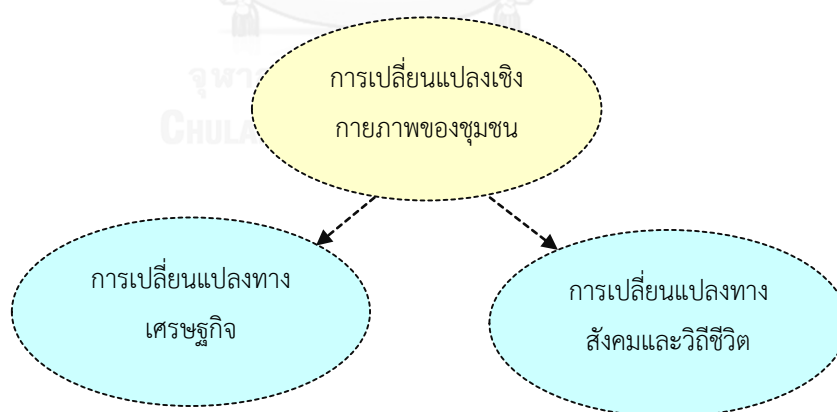
ชุมชนหมายถึง พื้นที่ที่มีที่พักอาศัยของประชาชนในลักษณะใดก็ได้ อยู่ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นในเมืองหรือชนบท โดยมีโครงสร้างทางกายภาพที่สำคัญอยู่ภายในชุมชน เช่น ร้านค้า ถนนหนทาง ไฟฟ้า ประปา วัด โรงเรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ใช้ร่วมกัน ชุมชนมีการดำรงชีวิตตามจารีตประเพณีและความเชื่อ นอกจากนี้ยังอยู่ภายในชุมชนยังมีการผลิต มีเครือข่าย

และมีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่าง บุคคล กลุ่ม อยู่ในชุมชนจนกลายเป็นความสัมพันธ์ที่ส่งผลให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมเป็นกลุ่มๆและเกิดมีกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น

2.3 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชน จะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมหากขาดกระบวนการวางแผนพื้นที่รองรับใหม่ก่อนทำการรื้อย้ายชุมชนไปอยู่ และการไม่คำนึงถึงเศรษฐกิจสังคมหรือสิ่งที่มีอยู่เดิมของชุมชนเป็นพื้นฐานในการวางแผนจะนำผลกระทบมาสู่เศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในทิศทางลบมากกว่าทางบวก นอกจากนี้ยังควรให้ความสำคัญในเรื่องการเวนคืนที่ดินไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัยหรือที่ดินเกษตรก็ตามควรเวนคืนอย่างระมัดระวังและเป็นธรรมแก่เจ้าของทรัพย์สิน เพื่อมิให้เศรษฐกิจตกต่ำกว่าเดิมหรือไม่มีที่ทำกินหลังได้รับผลกระทบ พื้นที่รองรับชุมชนใหม่ควรได้รับการพัฒนาก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของชุมชนอีกด้วย ซึ่งในกรณีโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางมีหลายประเด็นที่ต้องการศึกษาค้นหาเพราะเห็นว่าหลังการโยกย้าย ภายภาพของชุมชนเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมากไม่ว่าจะเป็น ระยะทางเดิน รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน อาชีพ ที่ดินอยู่อาศัย ที่ดินเกษตร ฯลฯ สรุปลแล้วกายภาพเปลี่ยนแปลงไป 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเมือง ระดับชุมชน และระดับพื้นที่ส่วนบุคคล แผนภูมิที่ 2

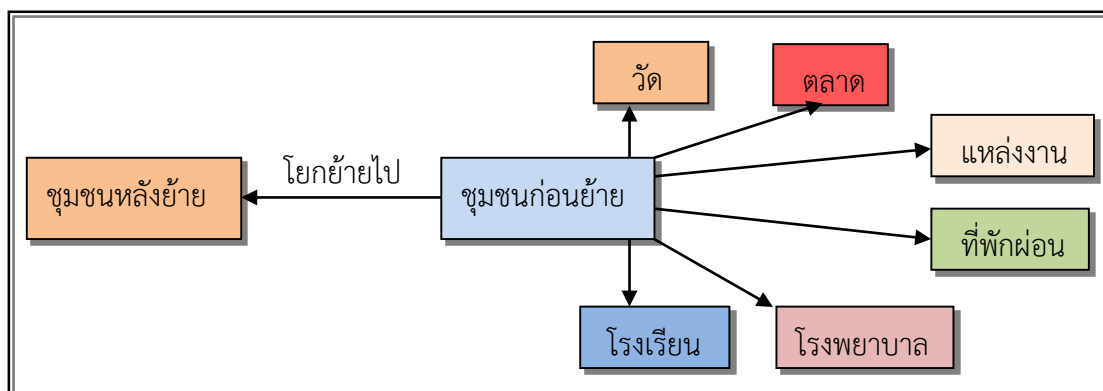

แผนภูมิที่ 2 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

2.3.1 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับเมือง

การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับเมือง ในที่นี้หมายถึงก่อนโยกย้ายชุมชนอยู่ใกล้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สามารถเดินทางไปยังสิ่งเหล่านั้นได้อย่างสะดวกดี แต่การที่ย้ายชุมชนไป

อยู่ที่ชานเมืองไกลกว่าเดิม ชุมชนยังต้องกลับมาใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่เดิมมีความลำบากในการเดินทางยิ่งมากขึ้น แผนภูมิที่ 3

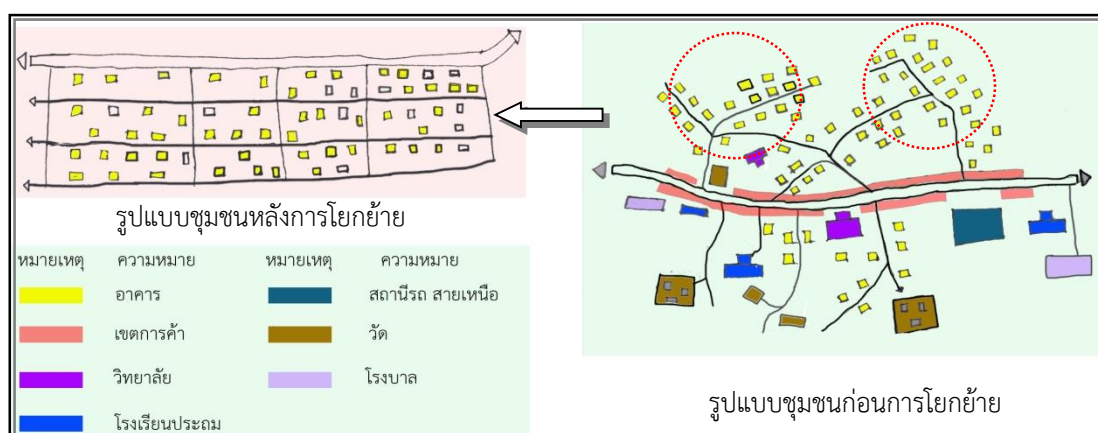

แผนภูมิที่ 3 ลักษณะที่ตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย

จากการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับเมือง ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาถึง 3 ประเด็นหลัก ๆ คือ การเปลี่ยนแปลงที่ตั้งของสาธารณูปการระดับเมือง อาทิ ตลาด วัด โรงเรียนมัธยมศึกษา ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงระยะทางเดิน และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทาง จากประเด็นศึกษาดังกล่าวได้สอดคล้องกับแนวคิดจุดประสงค์ของการเดินทาง (จิตติชัย รุจนกนกนาฏ 2551) ที่ได้กล่าวไว้ในหลักการวางแผนการขนส่ง (Principles of Transportation Planning) ว่าการเดินทางของบุคคลทั่วไปสามารถ แบ่งได้ตามจุดประสงค์ในการเดินทางและต้นทางได้ดังต่อไปนี้ การเดินทางไปเพื่อทำงาน การเดินทางไปเพื่อซื้อของ เดินทางเพื่อสังคมนาหรือนันทนาการ การเดินทางไปสถานศึกษา และการเดินทางเพื่อทำธุรกิจ และยังสอดคล้องกับ (สุรเมศวร์ พิริยะวัฒน์ 2553) ในการวิเคราะห์ความต้องการการเดินทาง ได้กล่าวว่าการวิเคราะห์แบบจำลองการเกิดการเดินทางอาจจำแนกออกตามวัตถุประสงค์การเดินทาง ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมการเดินทางของผู้เดินทางนั้นจะได้รับอิทธิพลจากวัตถุประสงค์การเดินทางเป็นสำคัญ ดังนั้นผู้เดินทางที่มีวัตถุประสงค์การเดินทางแตกต่างกันจะส่งผลให้มีพฤติกรรมการเดินทางแตกต่างกันไปด้วย โดยทั่วไปจะจำแนกออกเป็น การเดินทางไปทำงาน การเดินทางไปโรงเรียน การเดินทางไปซื้อสินค้า และการเดินทางเพื่อพบปะญาติมิตรเพื่อนฝูงและนันทนาการ นอกจากนี้การจัดสรรที่อยู่แห่งใหม่ให้กับชุมชนที่ถูกโยกย้ายจำเป็นต้องคำนึงถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนแห่งใหม่อย่างรอบคอบ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยสามารถก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนได้ อาทิ การจัดสรรที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ที่อยู่ห่างไกลจากแหล่งงานเดิมของชุมชนและไม่มีแหล่งงานใหม่รองรับทำให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนต้องเดินทางไปทำงานในระยะทางที่ไกล เสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ชุมชนมีภาระรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น (กรกช ปริศวงศ์ 2541)

2.3.2 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับชุมชน

การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับชุมชน หมายถึงการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่อยู่เดิมในชุมชน ซึ่งก่อนการโยกย้ายชุมชน มีที่ดินนาข้าวทำกิน มีหน่วยความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านด้วยกัน มีพื้นที่สาธารณะ มีวัด โรงเรียน ร้านค้า และมีตลาดชุมชน เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนซื้อขาย นอกจากนี้ชุมชนเดิมยังกระจุกตัวอยู่เป็นกลุ่ม ๆ มีความได้เปรียบในการค้าขาย แต่หลังการโยกย้ายสิ่งเหล่านั้นหายไปจากชุมชน รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเปลี่ยนแปลงเป็นแนวยาวผู้คนอยู่กระจัดกระจาย และมีน้อยกว่าเดิม แผนผังที่ 2

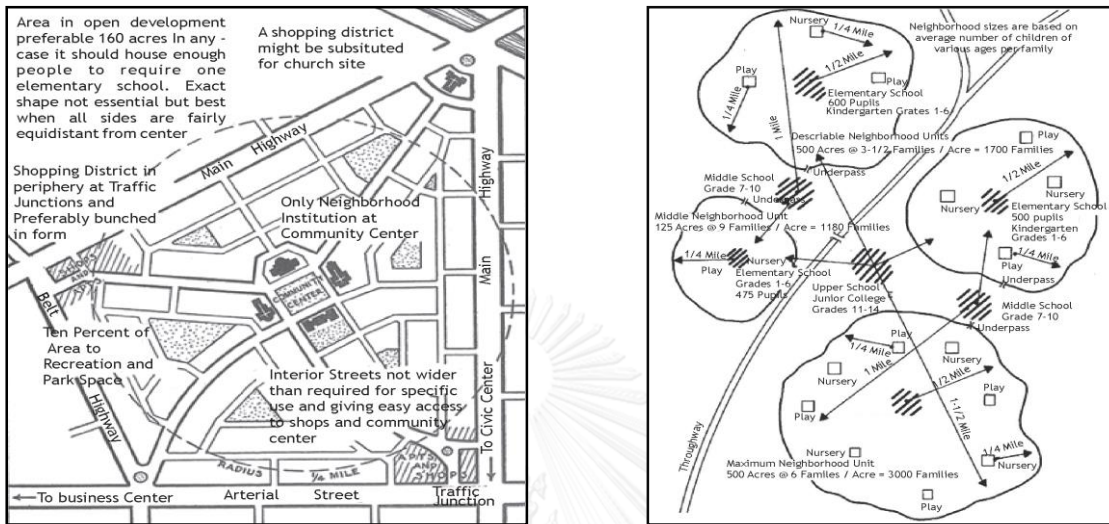

แผนผังที่ 2 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย

จากการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับชุมชน จึงมุ่งศึกษาถึง 3 ประเด็นหลัก กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชน การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านเก่าในชุมชนใหม่ และการเปลี่ยนแปลงทางสาธารณูปการระดับชุมชน อาทิ ถนน วัด โรงเรียน ประถม-อนุบาล

จากการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับชุมชนเห็นว่าแนวความคิดในย่านที่ใกล้เคียง (Neighborhood Concept) เหมาะสมสำหรับการพัฒนาในพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ ซึ่งแนวคิดละแวกบ้านเป็นแนวคิดที่แบ่งชุมชนเมืองออกเป็นชุมชนย่อยหลายชุมชนอยู่ด้วยกันแต่ละชุมชนต่างก็มีศูนย์กลาง (Sub-center) มีโรงเรียน ร้านค้า ที่พักผ่อน เป็นศูนย์กลางชุมชนมีถนนล้อมรอบเป็นขอบเขตของหน่วยชุมชนรัศมีของการให้บริการด้านสาธารณะต่าง ๆ จากจุดศูนย์กลางประมาณ 0.5 ไมล์ เป็นการกระจายความเจริญจากชุมชนหลักออกไปสู่ส่วนต่าง ๆ ของเมือง เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอย่างทั่วถึง ทั้งนี้ศูนย์กลางชุมชนควรเป็น: โรงเรียนประถม โบสถ์ หอประชุม ห้องสมุดสาธารณะ การบริการทางด้านสังคมต่าง ๆ และสนามเด็กเล่นเป็นต้น ซึ่งโรงเรียนประถมแห่งหนึ่งควรมีเด็กเรียนประมาณ 1,000-1,200 คน และในแต่ละหน่วยควรมี

ประชากรประมาณ 5,000-6,000 คน และ 10 ครอบครัวต่อเอเคอร์ เพื่อให้สัมพันธ์กับบริการด้านสังคม เพราะโรงเรียนเป็นศูนย์กลางชุมชนทำให้มีการพบปะสร้างสรรค์หว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในชุมชน และมีสะดวกสบายในการติดต่อโดยการเดินเพราะเป็นชุมชนขนาดเล็กต่อกันไปเมื่อประชากรมากขึ้นก็ต้องไปสร้างหน่วยชุมชนใหม่เพิ่ม (Berk 2005)

แผนผังที่ 3 Clarence Apery's Neighborhood Unit of (1929) and Engelhard's Diagram of Neighborhoods

ในประเทศ สปป.ลาว อาจกล่าวได้ว่า วัด โรงเรียนและหอประชุมบ้าน เป็นพื้นที่ศูนย์กลางชุมชนและใช้เป็นพื้นที่ทางสาธารณะเพราะชุมชนจะใช้สถานที่เหล่านี้เป็นที่พักผ่อน ที่ทำบุญ ประเพณีต่าง ๆ และเป็นจุดรวมงานต่าง ๆ ของหมู่บ้าน สามารถใช้เป็นพื้นที่ที่ให้ทุกคนเข้ามาใช้ได้ตลอดเวลา เพื่อกิจกรรมหรือพบปะสังสรรค์ต่าง ๆ จากความหมายของแนวความคิดในย่านที่ใกล้เคียงหมายความว่าจุดศูนย์กลางชุมชนต้องสร้างให้มีสิ่งบริการด้านสาธารณะต่าง ๆ เช่น สนามเด็กเล่น สวนสาธารณะ หอสมุด โรงเรียนประถม โบสถ์ หอประชุม ร้านค้าและที่พักผ่อนหย่อนใจหรือพื้นที่เปิดโล่ง เป็นต้น โดยมีชุมชนอยู่โดยรอบและมีถนนล้อมรอบเป็นขอบเขตของชุมชน เพื่อความปลอดภัยอุบัติเหตุต่อเด็ก รัศมีของการให้บริการด้านสาธารณะต่าง ๆ จากจุดศูนย์กลางประมาณ 0.5 ไมล์ เพื่อสะดวกในการเดินเข้าถึง นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นที่พักปะสร้างสรรค์ของคนในชุมชน เพื่อให้รู้จักกันและเกิดมีความสัมพันธ์ของกลุ่มคนอยู่ภายในชุมชนด้วยกัน

2.3.3 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับพื้นที่ส่วนบุคคล

การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับพื้นที่ส่วนบุคคล หมายถึงก่อนการโยกย้ายชุมชนมีที่ดินเกษตร และจำนวนครัวเรือนส่วนมากมีที่ดินที่อยู่อาศัยแปลงขนาดกว้าง มีพื้นที่ลานบ้าน ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ เปิด ไก่ และบ่อปลา แต่หลังการโยกย้าย พื้นที่ทำเกษตรหายไป และขนาดแปลงดินอยู่

อาศัยลดลงจากเดิม กิจกรรมและสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงศึกษา 2 ประเด็นหลัก ๆ กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ดินเกษตร และพื้นที่ดินอยู่อาศัยรวมถึงสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัย

จากการที่พื้นที่ดินอยู่อาศัยของชุมชนใหม่หมู่บ้านภูเหล็กจะเลิกและภูช้างคำถูกเปลี่ยนแปลงหลังการโยกย้าย เห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่เหมาะสมเป็นแนวทางในการพัฒนาให้แก่ชุมชนใหม่ทั้งสองแห่งนี้เพราะเป็นวิธีการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ให้ชุมชนแออัด และถูกใช้อย่างกว้างขวางส่วนมากเป็นการที่ผู้ลงทุนต้องเข้ามาซื้อที่ของชุมชนและพัฒนาให้อยู่ในสภาพที่ดี จากนั้นต้องขายที่ดินคืนให้ชุมชนเดิมหรือให้ชาวบ้านเงื่อนไขผ่อนการชำระหนี้สินเป็นระยะยาว ซึ่งในการพัฒนานั้นหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องหรือการเคหะต้องเข้ามาเป็นแกนกลางช่วยเหลือขึ้นในการพัฒนา อย่างไรก็ตามแนวคิดเกี่ยวกับการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ อาจไม่เหมาะสมกับแนวทางการจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ให้แก่ชุมชนที่อยู่ใน สปป.ลาว มากนัก แต่ก็มีบางประเด็นที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นทางเลือกในการพัฒนาได้ เช่น รัฐควรซื้อที่อยู่ใกล้เคียงบริเวณเดิมของชุมชนและก่อสร้างที่อยู่อาศัยแบบรวมให้ชุมชนหากเขามีความต้องการจะอยู่ใกล้ตัวเมืองเพื่อสะดวกในการไปทำงาน การจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่เป็นแนวความคิดในการแก้ไขปัญหาชุมชนเพื่อหาทางออก เช่น รวมที่ดินหลายแปลงเข้ากันให้ได้ที่ดินแปลงใหม่และมีพื้นที่เปิดโล่งมากขึ้นวิธีการที่กล่าวถึงมีดังนี้ (การเคหะแห่งชาติไทย 2534)

1. การโยกย้ายชุมชนไปอยู่ที่ใหม่แทน โดยมีหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการเคหะเป็นแกนกลางในการพัฒนาและแบ่งที่ดินใหม่ให้ประชาชนผู้ถูกโยกย้ายที่สามารถซื้อที่มาเป็นสิทธิ์ในการถือครองและนำไปใช้หรือเช่าเป็นระยะยาว เจ้าของโครงการผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากที่ดินเดิมของประชาชน ต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือในการพัฒนาในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ช่วยเหลือพัฒนาในเรื่องเศรษฐกิจและสังคมในที่ใหม่ให้ชุมชนเพื่อให้ชุมชนอยู่ดีมีสุข
2. การจัดรูปที่ดิน (Land Readjustment) เมื่อสภาพแวดล้อมไม่มีความแออัดหรือไม่สามารถใช้ประโยชน์ที่ดินได้ตามความเป็นจริง ชุมชนต้องมีการจัดการในเรื่องการนำใช้ที่ดินใหม่ โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนระบบโครงสร้างพื้นฐานเดิมให้เหมาะสมแก่การอยู่อาศัย ซึ่งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นแกนนำช่วยเหลือในด้านการวางแผนและเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งหลักการในการจัดรูปที่ดินนี้เป็นไปได้ในกรณีชุมชนต้องการผสมผสานการใช้ประโยชน์ที่ดินเท่านั้น ซึ่งเป็นการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้ดีขึ้น ให้ทุกคนในชุมชนมีโอกาสพัฒนาที่ดินของตนให้เกิดประโยชน์ตามที่ควรเป็นได้

3. การปรับผังและการแบ่งแปลงที่ดินในที่ดินเดิม เมื่อชุมชนที่มีปัญหาเรื่องที่ดินหรือต้องการปรับสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน หน่วยงานรัฐหรือการเคหะต้องไปช่วยในการปรับการใช้ประโยชน์ที่ดินคืนใหม่ โดยซื้อที่จากเจ้าของแล้วพัฒนาให้ดีขึ้น และให้ชุมชนเหล่านั้นสามารถซื้อที่ได้หรือเช่าเป็นระยะยาวด้วยหลักการที่ว่าใครอยู่ตรงไหนให้อยู่ตรงนั้นเหมือนเดิม พร้อมเดียวกันนั้นผู้ซื้อที่ต้องช่วยเหลือพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ให้ชุมชนอีกด้วย

สรุปการเปลี่ยนแปลงกายภาพของชุมชนทั้ง 3 ระดับที่ได้กล่าวมาเป็นการเปลี่ยนที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน เนื่องจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องวางแผนจัดสรรพื้นที่รองรับชุมชนใหม่ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการเวนคืนที่ดินและการช่วยเหลือก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในพื้นที่ใหม่ให้ประชาชนตามกฎหมายการเวนคืนที่ดิน 129/นย และกฎหมายที่ดินแห่ง สปป.ลาว พร้อมเดียวกันนั้นยังไม่มีมาตรการในช่วยเหลือเพื่อลดผลกระทบหลังการโยกย้ายให้แก่ชุมชนอีกด้วย จึงเป็นเหตุผลทำให้ชุมชนได้รับผลกระทบอย่างมาก

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพทั้ง 3 ระดับและ 10 ประเด็นต่อไปนี้จะถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดหรือตัวแปรต้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อค้นหาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะลินและภูซำคำ ซึ่งมีประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงระยะทางในการเดินทาง
2. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการเดินทาง
3. การเปลี่ยนสถานที่ใช้บริการทางสาธารณะ
4. การเปลี่ยนแปลงสถานที่การทำงานหรือสถานที่ประกอบอาชีพ
5. การเปลี่ยนแปลงรูปทรงของชุมชน
6. การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของชุมชน
7. การเปลี่ยนแปลง สาธารณูปการของชุมชน (ถนน วัด โรงเรียน ตลาด ฯลฯ)
8. การเปลี่ยนแปลงที่ดินเกษตร (นาข้าว)
9. การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ดินอยู่อาศัยและ
10. การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัย

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม

ความหมายของผลกระทบ คือการที่พยายามเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่มีอยู่เดิมให้เปลี่ยนไปในทิศทางบวกและลบ ในช่วงระยะเวลาสั้นและยาว ดังนั้นวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามไว้ดังนี้

ผลกระทบหมายถึงผลที่เกิดจากผลงานของแผนพัฒนาโครงการต่าง ๆ ในขั้นแรกๆจะเกิดมีผลกระทบในระดับประมณแล้วค่อย ๆ มีผลกระทบในระดับรุนแรงไปตามแต่ละระดับต่อกันไปตามแต่กรณี ซึ่งผลกระทบนั้น ๆ อาจมีสาเหตุการเกิดขึ้นด้วยหลายเหตุผลหลายเงื่อนไขแต่ที่พบเห็นส่วนมากเป็นผลที่เกิดจากวัตถุประสงค์ของแผนนโยบายโครงการพัฒนาต่าง ๆ และมีผลกระทบในทิศทางบวกหรือลบ ซึ่งผลลัพธ์ของผลกระทบนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ผลกระทบนั้นอาจเกิดขึ้นต่อกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมายก็เป็นได้ (อนันต์ เกตุวงศ์ 2543)

ผลกระทบคือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต เป็นได้ทั้งบวกและลบและอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมายหรือกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งตรงและอ้อมและสามารถแบ่งผลกระทบเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ (ชวลิต โภชนพันธ์ 2543)

1. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมเนื้อหา อาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านการบริหาร ด้านสิ่งแวดล้อมและกายภาพ เช่น ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายสร้างเขื่อนทำให้คนเป็นโรคพยาธิมากขึ้น
2. การแบ่งผลกระทบตามแง่มุมของความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (Reality) เราอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ ผลกระทบในเชิงภาวะวิสัย ซึ่งได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของคน และผลกระทบเชิงอัตวิสัยได้แก่ ผลกระทบที่เกิดขึ้นในความรู้สึกนึกคิดของคน
3. การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบอาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบโดยตรงผลกระทบทางอ้อม
4. การแบ่งตามแง่มุมของคุณค่าของผลกระทบอาจแบ่งออกได้เป็นผลกระทบในเชิงบวกหมายถึงผลกระทบที่เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาและผลกระทบในเชิงลบ ได้แก่ผลกระทบที่ไม่พึงปรารถนา
5. การแบ่งผลกระทบตามช่วงเวลา (Time) ที่เกิดขึ้นจะสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ผลกระทบในระยะสั้นคือผลกระทบที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน ส่วนผลกระทบในระยะยาวหมายถึง ผลกระทบที่เกิดขึ้นในอนาคต
6. การแบ่งผลกระทบตามขอบเขตที่เกิดขึ้น (Scope) สามารถแบ่งออกได้เป็นผลกระทบที่มีผลในวงกว้างและผลกระทบที่มีผลในวงแคบ

ผลกระทบ (Impact) ที่กล่าวถึงนั้นโดยทั่วไปจะหมายถึงผลของการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อม โดยผลกระทบดังกล่าวอาจจำแนกออกตามประเภท

ขนาดและระยะเวลาได้ดังนี้ประเภทของผลกระทบได้แก่ การสูญเสียทางเศรษฐกิจ เช่น การสูญเสียงาน ที่ดินทำกิน มูลค่าบ้านและทรัพย์สินลดลง ความสูญเสียบริการทางสังคมและความสูญเสียเกี่ยวกับวิถีดำเนินชีวิต ขนาดของผลกระทบจะมีตั้งแต่ระดับที่น้อยถึงมากและระยะเวลาของผลกระทบก็มีทั้งระยะสั้นและระยะยาว (ประสิทธิ์ ตงยิ่งศิริ 2542)

ผลกระทบที่นำมาใช้จริงๆคือ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งอาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นไปได้ทั้งบวกและลบอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมายหรือผลกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งตรงและท้อ้อม (อำนาจ วงษ์พานิช 2549)

ผลกระทบหมายถึง ผลทั้งหมดของนโยบายที่มีขึ้นในสภาพแห่งความเป็นจริงในโลก อันได้แก่ผลกระทบ ที่มีต่อสถานการณ์และกลุ่มเป้าหมาย ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต ค่าใช้จ่ายทางตรงที่ใช้สำหรับทรัพยากรของโครงการ ค่าใช้จ่ายทางอ้อมต่าง ๆ รวมทั้งค่าเสียโอกาสด้วยนอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายผลกระทบว่าผลกระทบของกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหมายถึงผลทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมนั้น (Bryant & White 1982)

ผลกระทบคือ ผลที่เกิดจากผลของงานต่าง ๆ ที่ได้กระทำลงไป ซึ่งผลกระทบดังกล่าวนี้ อาจเป็นได้ทั้งทางบวกและทางลบและจะเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายหรือมิใช่กลุ่มเป้าหมายทั้งในปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายเพิ่มเติมว่าผลกระทบเป็นผลของการเปลี่ยนแปลงในระดับประณมเป็นผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของแผนงานหรือโครงการต่าง ๆ และผลของผลกระทบมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบต่อไปได้อีกหลายระดับตามแต่ละสถานการณ์ (บันลือ สุทธารมณ 2527)

ผลกระทบคือผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำเรื่องใดหนึ่งหรือจากภัยธรรมชาติและแผนนโยบายการพัฒนาต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการอาจเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคตเป็นไปได้ในทิศทางบวก และทางลบในระดับเบาหาหนักตามลำดับ และอาจเกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและมีใช้กลุ่มเป้าหมายหรือกระทบต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมหมายความว่ากระทำใด ๆ ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชุมชนล้วนแต่มีผลกระทบทั้งนั้นไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

2.4.1 แนวความคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ

1. ความหมายของเศรษฐกิจ

เมื่อเกิดโครงการพัฒนาต่าง ๆ ขึ้นมาแทนพื้นที่ของชุมชนแน่นอนต้องมีการโยกย้ายชุมชนไปอยู่ที่ใหม่และเกิดมีผลกระทบต่อชุมชนในเชิงเศรษฐกิจและสังคม อันไม่สามารถ

หลีกเลี่ยงได้ความหมายของผลกระทบทางเศรษฐกิจนั้นคือ การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางบวกหรือลบของกิจการต่าง ๆ เช่น อาชีพรายได้ รายจ่าย การเดินทาง และรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่ดินปลูกสร้างและที่ดินเกษตร

คำว่าเศรษฐกิจมีความหมายครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการผลิต การแลกเปลี่ยนการจำหน่ายแจกและการบริโภคสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะต้องดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อประหยัดทรัพยากรมากที่สุด (จรรยา โกสีย์ไกรนิรมล 2536)

เศรษฐกิจ หมายถึง การจัดหาปัจจัยการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลและสังคมในเรื่องเครื่องอุปโภคบริโภค โดย สร้างระเบียบแบบแผนในการจัดการทรัพยากรของสังคมมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่สมาชิกของสังคมอย่างเป็นธรรมมากที่สุดและมีเป้าหมายหลักอยู่ที่การอยู่ดีกินดีของประชาชน ซึ่งกิจกรรมสำคัญเกี่ยวกับเศรษฐกิจมีอยู่ 3 ประการคือ การผลิต การจำหน่ายแจกและบริโภค (ปก แก้วกาญจน์ 2534)

เศรษฐกิจ (Economy) หมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการอันไม่มีที่สิ้นสุดของมนุษย์ให้ได้มากที่สุดและอย่างประหยัดที่สุด (จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ 2532)

เศรษฐกิจ หมายถึงความต้องการของมนุษย์อันมีสิ้นสุดและไม่จำกัด แต่แนวทางที่ได้รับมีขอบเขตจำกัด ได้แก่การประกอบการเพื่อหาเลี้ยงชีพ การแสวงหารายได้ การสะสมทรัพย์สิน การผลิต การจำหน่ายและการบริโภคอุปโภคต่าง ๆ (ทัมทิม วงศ์ประยูร ค.ม 2536)

เศรษฐกิจหมายถึง กิจกรรมหรือการผลิตต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่มีอันมีค่าและมีอย่างจำกัด เพื่อนำมาตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยมีพื้นที่และเครือข่ายทางสังคม มีการแลกเปลี่ยนสินค้าและแจกจ่ายบริการตามอุปสงค์และอุปทานระหว่างผู้มีส่วนด้วยกันและเศรษฐกิจนั้นจะปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยเช่น รายได้ การผลิต เงินออม การจำหน่ายและการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชนอย่างประหยัดที่สุด

2. ความสำคัญของเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจนับว่ามีความสำคัญมากสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกระดับนับแต่ระดับส่วนบุคคลจนถึงระดับชาติ ถ้าหากกล่าวถึงระดับกลุ่มคนใครมีเศรษฐกิจที่ดีก็อยู่ดีกินดีรวมถึงได้รับโอกาสในการเข้าบริการทางสาธารณสุขดีกว่า ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของเศรษฐกิจดังนี้

เศรษฐกิจมีความสำคัญและแทรกซ้อนอยู่ตามทุกภาคส่วนของสังคมและหน่วยเศรษฐกิจที่เป็นองค์ประกอบสำคัญขั้นรากฐานของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ได้แก่ครอบครัว เจ้าของปัจจัยการผลิตและหน่วยธุรกิจ เศรษฐกิจมีความสำคัญดังนี้ (วันทนีย์ ภูมิภัทรากาม และคณะ 2540)

- 1) ความสำคัญในระดับจุลภาค หากเข้าใจศักยภาพของระดับจุลภาคหรือพฤติกรรมของของแต่ละบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจใดหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นผู้บริโภค ผู้ผลิตคนกลาง เจ้าของปัจจัยการผลิต ก็สามารถจัดสรรแบ่งปันเศรษฐกิจนั้นให้กระจายไปทั่วถึงแต่ละบุคคลอย่างเท่าเทียม จะช่วยแก้ไขความทุกข์ยากและภัยว่างงานได้
- 2) ความสำคัญในระดับมหภาคปัญหาเศรษฐกิจนับแต่ระดับบุคคลจนถึงระดับของส่วน รวมหรือของประชาชาติ นับว่าสำคัญอย่างยิ่งหากทำความเข้าใจปัญหาความสัมพันธ์และผลกระทบของเศรษฐกิจก่อน สามารถวางแผนแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเลือกใช้วิธีการที่ทำให้บรรลุนโยบายเศรษฐกิจได้อย่างถูกต้องและไม่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ
- 3) ความสำคัญของการพัฒนาทางเศรษฐกิจคำว่าพัฒนาหมายถึงทำให้ดีขึ้น ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึงการทำให้เศรษฐกิจของประชาชนหรือประชาชาติดีขึ้นและมีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี หรือ จัดปัญหาความยากจนทำให้ประชาชนมีงานทำ

เศรษฐกิจเป็นเรื่องสำคัญของทุกกลุ่มคนในสังคม ซึ่งทุกคนต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐศาสตร์สังคม ทุกๆคนต่างก็เป็นมนุษย์เศรษฐกิจมีความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคม และต้องทำงานให้ได้ความต้องการนั้นมา ถ้าหากประชาชนรู้จักหาช่องทางในการดำเนินธุรกิจหรือมีความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจมากขึ้น ก็จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาดีขึ้นและจะช่วยเสนอแนะผลักดันให้ประเทศชาติพัฒนานำไปในทางที่ควรมากกว่าที่เป็นอยู่ (วิทยากร เชียงกูล 2536)

เศรษฐกิจมีความสำคัญต่อทุกระดับทุกภาคส่วน นับตั้งแต่ส่วน บุคคลจนถึงระดับประเทศชาติ โดยทั่วไป หากประเทศชาติมีเศรษฐกิจที่ดี ประชาชนก็จะอยู่ดี มีความสุขมีความปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย ความยากจนจะหายไปความร่ำรวยมั่งคั่งเข้ามาแทนที่หรือกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและอนาคต

3. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ เนื่องจากพื้นที่ที่ทำการศึกษาอยู่ที่แขวงหลวงพระบาง ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่ภาคเหนือของ สปป.ลาว เศรษฐกิจหรือการประกอบอาชีพของประชาชนส่วนมาก

เป็นเกษตรกร ค่า ขายทั่วไป รับจ้างตามห้างร้านในตัวเมืองและบริการการท่องเที่ยวเป็นหลัก ดังนั้นเมื่อทำการโยกย้ายชุมชนไปอยู่ที่ชานเมืองไกลจากตัวเมืองและนอกจากนี้เรื่องที่ดินทำกินลดลงกว่าเดิม จึงต้องการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจว่าจะมีประเด็นใดบ้างที่ควรศึกษาและพิจารณา นำมาใช้เป็นประเด็นเพื่อทำการศึกษาวิจัยในหัวข้อผลกระทบทางเศรษฐกิจครั้งนี้

ความหมายของผลกระทบเชิงเศรษฐกิจในแง่การลงทุนว่า การประกอบธุรกิจและการดำรงชีวิตในสังคมมักจะกระทบต่อคนอื่นโดยยากที่จะหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นธุรกิจหรือการดำรงชีวิตย่อมจะได้รับผลกระทบจากภายนอกและขณะเดียวกันก็จะส่งผลกระทบไปยังธุรกิจและการดำรงชีวิตของผู้อื่นที่อยู่ในละแวกเดียวกันหรือทำเลที่ตั้งใกล้เคียงกัน ซึ่งผลกระทบดังกล่าวส่วนมากเป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจ ผลกระทบจะประกอบด้วยผลกระทบทิศทางบวกและลบ อาทิ ผลกระทบเชิงบวก เช่น รัฐทำการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้ดูสวยงามทำให้ชุมชนมีสุขดีขึ้น ในทางกลับผลกระทบเชิงลบ เช่น กลิ่นน้ำเสียจากโรงงาน การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แล้วก่อให้เกิดภัยว่างงานต่อบางกลุ่มคนหรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ 2548)

การเกิดเหตุอุทกภัยทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ประสบภัยได้รับผลกระทบ และมีฐานะทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม หากไม่ได้รับการให้ความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบ จะทำให้ผู้ประสบภัยเหล่านั้นขาดความเชื่อมั่นความศรัทธาต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องหรือโดยรวม บางกรณีอาจเกิดมีการรวมตัวเพื่อประท้วงร้องเรียนต่อต้านทางการเมืองขึ้น ซึ่งอาจส่งผลถึงการมิให้ความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาครัฐในอนาคตได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2544)

ผลกระทบทางเศรษฐกิจเป็นผลที่เกิดมาจากการกระทำเรื่องใดหนึ่งลงไปตามแผนพัฒนาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนหรือเกิดขึ้นหรือจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ซึ่งผลดังกล่าวจะกระทบต่อเศรษฐกิจของกลุ่มคนที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ ในทิศทางบวกและลบ อาทิ ในทิศทางบวกหมายความว่าเมื่อผลกระทบนั้นเกิดขึ้นแล้วส่งผลให้เศรษฐกิจของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องดีขึ้น ชุมชนมีรายได้สูงขึ้นกว่าเดิม อยู่ดีมีสุข มีงานทำสามารถเลี้ยงชีพตัวเองได้ มีเงินสะสมและได้รับการบริการทางสาธารณสุขหรือเข้าถึงได้ง่ายดีกว่าเดิม ส่วนผลกระทบในทิศทางลบ เมื่อผลกระทบนั้นเกิดขึ้นแล้วส่งผลให้ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่นั้น ๆ เดือดร้อน และก่อให้เกิดเศรษฐกิจการถดถอยลงหรือสูญเสียกิจการ เกิดมีการเปลี่ยนอาชีพ รายได้ รายจ่าย ที่ดิน และสูญเสียสิ่งก่อสร้างสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ เป็นต้น

2.4.2 แนวความคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคม

1. ความหมายของสังคม

สังคม คือกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันอยู่คงที่ในพื้นที่ใดหนึ่งที่มีการแลกเปลี่ยน ซื้อขาย ติดต่อกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งสังคมมีความหมายดังนี้

กลุ่มของสังคมคือ องค์ประกอบขั้นพื้นฐานของการเกิดแหล่งดำรงอยู่ตามสังคมนั้นๆ เช่น หมู่บ้าน ชุมชน เมืองหรือสังคมโลก ฉะนั้นสังคมจึงมีความหมายถึงการรวมกันเป็นพวก ๆ ของปัจเจกบุคคลจำนวนต่าง ๆ กันด้วยความรู้สึกสำนึกในการเป็นสมาชิกร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกันได้ซึ่งกันและกัน (วรพล พรหมิกบุตร 2531)

สังคมหมายถึงกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดประกอบด้วยบุคคลทุกเพศทุกวัย บุคคลในกลุ่มเหล่านี้จะต้องอาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน ในระยะที่ควรมีความสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกันมีการกระทำสังคมต่อกัน มีความสนใจ และมีผลประโยชน์ร่วมกัน เกิดความรู้สึกผูกพันที่จะธำรงรักษาความเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันของตนไว้ (รพีพรรณ สุวรรณรัฐโชติ 2530)

สังคมหมายถึงกลุ่มคนมากกว่า 2 คน ขึ้น ไปมาอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลายาวนานในขอบเขตพื้นที่ที่กำหนด สมาชิกประกอบด้วยทุกเพศทุกวัย ซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์ ซึ่งกัน และกัน โดยมีวัฒนธรรมหรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตเป็นของตนเอง (สมเพียร เกษมทรัพย์ 2541)

จากการทบทวนแนวความคิดเกี่ยวกับสังคมพอสรุปได้ว่า สังคม คือ กลุ่มคนทุกเพศทุกวัยที่ดำรงชีวิตอยู่ด้วยกันเป็นพวกเป็นกลุ่ม ๆ อยู่ในพื้นที่อันมีขอบเขตใดหนึ่งมีการพึ่งพาอาศัยและติดต่อกันซึ่งกันและกันจนเกิดมีความผูกพันสัมพันธ์เป็นกลุ่ม ๆ ตามความเห็นชอบกันอยู่ในพื้นที่นั้นๆ มีวัฒนธรรมและแบบแผนวิถีการดำรงชีวิตตามรูปแบบของตน

2. ผลกระทบทางสังคม

การพัฒนาโครงการใดๆก็ตามย่อมก่อให้เกิดผลกระทบก่อให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งคำว่าสังคมมีความหมายครอบคลุมถึง ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี สุนทรียภาพ สุขภาพ การศึกษา ความสัมพันธ์และคุณภาพชีวิตและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้น เป็นวัตถุประสงค์ของการพัฒนานั้น ๆ โดยตรง เช่น โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง ได้รวมเอาที่อาศัยของชาวชุมชนทำให้ชุมชนต้องโยกย้ายไปอยู่ที่ใหม่ ส่งผลให้กิจกรรม ค่านิยม ความเชื่อทางศาสนา ที่ทำการค้าขายที่ดิน รูปแบบของชุมชน ฯลฯ เปลี่ยนแปลงไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจกล่าวได้ว่าเป็นการเปลี่ยนในเรื่อง แบบแผนรวมของชุมชนหรือกฎทางสังคมไปในทิศทางบวกหรือลบ ซึ่งการศึกษาวิจัย

ครั้งนี้เห็นว่าเมื่อชุมชนถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยไปอยู่ที่ใหม่ เนื่องจากได้รับผลกระทบจากนโยบาย แผนพัฒนาของรัฐในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง ซึ่งเมื่อชุมชนโยกย้ายไปแล้วที่ใหม่ไม่มี วัด และโรงเรียน นอกจากนี้การวางแผนโยกย้ายไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องความสัมพันธ์ของกลุ่มคน ในชุมชน เมื่อไปอยู่ที่ใหม่กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์เดิมนั้นอยู่กระแฉกกระจายไม่ได้อยู่ใกล้กัน เหมือนเดิม จึงเป็นข้อสงสัยว่า พฤติกรรม ความเชื่อทางศาสนา ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนเหล่านี้จะมีการเปลี่ยนแปลง ฉะนั้นจึงต้องการศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อจะได้ ประเด็นไปเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างและหน้าที่ของ รูปแบบสังคม เป็นการกระทำทั้งในระดับบุคคลหรือกลุ่ม การเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างหนึ่งจะส่งผลกระทบต่ออย่างอื่นด้วย และส่งผลให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงลูกโซ่อย่างต่อเนื่อง ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนั้นแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ “ผลในแง่ดี” มีหลายประการมองจากแง่ของการพัฒนาตนเองบุคคลอาจมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอุดมสมบูรณ์ด้วยปัจจัย 4 สำหรับชีวิตไม่ว่าจะเป็นเครื่องอุปโภค ใช้สอย อีกนัยหนึ่งบุคคลที่อยู่ในชนชั้นที่ค่อนข้างต่ำก็ขยับขึ้นอยู่ในระดับช่วงชั้นที่สูง และดีขึ้นมีความ มั่นคงทางเศรษฐกิจและได้รับการยอมรับนับถือในสังคม รวมทั้งมีชื่อเสียงในทางการเมือง นั่นคือการ เปลี่ยนแปลงที่มีความก้าวหน้า “ผลในแง่เสีย” กล่าวในแง่ของหลักการการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะ เกิดขึ้นที่ใดย่อมหมายถึงว่าต้องมีการปรับตัว เริ่มตั้งแต่การปรับเปลี่ยนความรู้สึก นึกคิด ทักษะคติ ค่านิยม รวมถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นค่อนข้างรวดเร็วและมีจำนวน หลากหลาย บางคนก็อาจรู้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและสามารถปรับตัว ปรับความคิด ทักษะคติ รวมทั้งค่านิยมและพฤติกรรมของตนให้รับกับการเปลี่ยนแปลงนั้นๆได้ แต่บางคนอาจปรับไม่ทันรวมทั้งไม่ยอมรับ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงนั้น และหาก ผู้ที่สามารถปรับเปลี่ยนทัน และรับกับความเปลี่ยนแปลง และผู้ที่ไม่ยอมรับความเปลี่ยนแปลงนั้นอยู่ใน ครอบครัวเดียวกันหรือในชุมชนเดียวกันและจำเป็นต้องมีการพบปะสังสรรค์อย่างใกล้ชิดและ สม่ำเสมอ ผลที่เกิดขึ้นตามมาคือ เป็นรอยร้าวที่ไม่อาจจะเชื่อมต่อกันได้ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาช่องว่างระหว่างวัยปัญหาความเสื่อมโทรมของครอบครัว (วราคม ที่สุภะ 2527)

ปัญหาของสังคมคือ สถานการณ์ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อคนจำนวนหนึ่งและ เป็นจำนวนมากพอที่จะคิดว่าไม่อาจรับต่อสภาพเช่นนั้นได้ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขร่วมกัน หรือ อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาของสังคมคือ สถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ไม่สอดคล้องกับค่านิยมของคน เป็นจำนวนมากของกลุ่มหรือของสังคมหนึ่ง สร้างความเดือดร้อนความยุ่งยากที่เกิดจากการกระทำ ของคนที่สังคมยอมรับไม่ได้ ส่งผลกระทบต่อส่วนรวมทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อมจนถึงขั้นต้องรีบ แก้ไข (มงคล หวังสุขใจ และ ชมพู โกดิรัมย์ 2540)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากโครงสร้างหน้าที่และแบบแผนวิธีการต่างที่มีอยู่ในสังคมนั้นๆเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างได้แก่ ความสัมพันธ์ของคนในสังคมหรือความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัว เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงนั้นส่งผลให้โครงสร้างและหน้าที่ของสังคมส่วนใดหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปและการเปลี่ยนแปลงนั้นมักจะเกิดขึ้นตามช่วงเวลาใดหนึ่ง (จุมพล หนีพานิซ 2538)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มในสังคมและระหว่างส่วนประกอบของสังคมนั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือน 2 ครัวเรือนด้วยกันหรือมากกว่าขึ้นไป ซึ่งในหนึ่งชุมชนอาจมีกลุ่มความสัมพันธ์หลายกลุ่มอยู่ด้วยกันเป็นกลุ่มๆไป หากหน่วยความสัมพันธ์เหล่านี้เปลี่ยนไปสังคมจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงตาม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข 2536)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือการเปลี่ยนแปลงในเรื่องรูปแบบโครงสร้างทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงระบบครอบครัวเป็นระบบครอบครัวเดี่ยว เปลี่ยนพฤติกรรมจากการผลิตเพื่อบริโภคมาเป็นการผลิตเพื่อค้าขาย นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังมีความหมายครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมนั้นมี 2 รูปแบบ คือ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้านวัตถุ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และภาษา เป็นต้น พร้อมๆกันนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นไปได้ทั้งทางบวกและทางลบ คือมีสิ่งใหม่เกิดขึ้นหรือเพิ่มขึ้น และสิ่งที่มีอยู่เดิมถูกทำลายไป (สมเพียร เกษมทรัพย์ 2541)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม คือ การที่ระบบสังคมมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องรูปแบบและระบบของความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่มนุษย์ได้กำหนดให้มีขึ้นและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่อไปนี้ เปลี่ยนแปลง ค่านิยม รสนิยม เปลี่ยนแปลง ความรู้ ความเชื่อ และเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรม (สุจรรยา จันทศิริ 2548)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้นมีหลายสาเหตุทำให้เปลี่ยน เช่น เปลี่ยนไปตามธรรมชาติการเจตนาให้เปลี่ยนหรือไม่เจตนา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยเจตนาหรือมีการวางแผนไว้ หมายถึงการสร้างทุกสิ่งทุกอย่างให้เหมาะสมกับพฤติกรรมระดับความรู้ความสามารถของสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยเจตนาทำให้มีผลกระทบตามมาที่มีได้คาดหวัง เช่น ผลกระทบการเพิ่มจำนวนคนว่างงาน ค่าแรงงานต่ำ เป็นต้น (นิเทศ ดินณะกุล 2546)

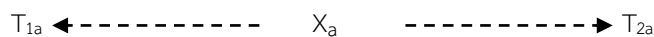
ตัวแปรการประเมินผลกระทบทางสังคม ที่มีความจำเป็นต้องจำแนกเพื่อสร้างความเข้าใจความหมายสื่อสารและแสดงความสัมพันธ์ที่เป็นผลกระทบมาจากการกำหนดนโยบายหรือการดำเนินโครงการพัฒนาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมีคุณสมบัติของตัวแปรทางสังคมเพื่อให้เข้าใจง่าย ซึ่งมีจำนวน 5 ประเภท และ 26 ตัวแปรดังนี้ (เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ 2551)

ตารางที่ 1 ตัวแปรพื้นฐานในการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม

ล.ด	ประเภท	ตัวแปร	ประเด็นผลกระทบ
1	ผลกระทบต่อประชากรของประชาชน	1	การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรที่ได้รับผลกระทบ
		2	อัตราการอพยพเข้าและออกของแรงงาน-การเปลี่ยนแปลงอาชีพ
		3	การปรากฏของกลุ่มชั่วคราวชั่วคราว (ฤดูกาล)
		4	การจำแนกตัวบุคคลและครอบครัวในการย้ายที่อยู่อาศัย
		5	ความแตกต่างในเรื่อง อายุ เพศ เชื้อชาติ กลุ่มบุคคล
2	การจัดการชุมชนสถาบันหรือทางสังคม	6	การประเมินเกี่ยวกับทัศนคติของชุมชนต่อโครงการ
		7	การประเมินส่วนได้ส่วนเสียในกลุ่มกิจการแต่ละกลุ่ม
		8	การประเมินการเปลี่ยนแปลงในขนาดและโครงสร้าง
		9	การประเมินการวางแผน (Plan) และการกำหนดพื้นที่
		10	การประเมินความหลากหลายของอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมก่อรายได้ของชุมชนหรืออื่นๆ
		11	การประเมินความไม่เสมอภาคของโอกาสทางเศรษฐกิจหรือสังคม
		12	การประเมินการเปลี่ยนแปลงความเสมอภาคคนกลุ่มน้อย
		13	การประเมินการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพและวิถีชีวิต
3	ความขัดแย้งเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น/ผู้ที่มาใหม่	14	การประเมินเกี่ยวกับการปรากฏตัวขององค์กรภายนอก
		15	การประเมินการเกิดขึ้นของชนชั้นใหม่ในสังคม
		16	การประเมินการเปลี่ยนแปลงในการค้า อุตสาหกรรมและอื่นๆ
		17	การประเมินการปรากฏตัวของผู้อาศัยแบบชั่วคราว
4	ผลกระทบในระดับส่วน ตัว บุคคล ครอบครัว	18	การประเมินความแตกแยกในวิถีชีวิตประจำวัน
		19	การประเมินผลกระทบต่อความแตกต่างทางศาสนา/ความเชื่อ
		20	การประเมินการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างโครงสร้างทางครอบครัว
		21	การประเมินผลกระทบต่อเครือข่ายทางสังคม
		22	การประเมินผลกระทบต่อดูแลเกี่ยวกับสาธารณสุข
		23	การประเมินการเปลี่ยนแปลงโอกาสและเวลาว่างจากการทำงาน
5	ความต้องการในโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน	24	การประเมินผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน
		25	การประเมินผลกระทบการมีสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน
		26	การประเมินผลกระทบในความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

กล่าวว่า“การศึกษาประเมิน ซึ่งเปรียบเทียบคือการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ เหตุการณ์หรือกรณีศึกษาหนึ่งๆ จากตัวแปรเชิงเปรียบเทียบ (Xa) อาทิ ผลกระทบระหว่างก่อนมี

โครงการ (T_{1a}) กับหลังจากมีโครงการ (T_{2a}) ในชุมชนว่าการดำเนินโครงการเกิดมีผลกระทบทางสังคมหรือไม่อย่างไร? อย่างไรก็ตามมีเทคนิคอื่นที่ใช้ประกอบการศึกษาที่นิยมเช่น แผนผังและตารางเชิงเปรียบเทียบ (Comparison and Table) (เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ 2551)

แผนภูมิที่ 4 เปรียบเทียบผลกระทบก่อนและหลังโครงการ

สังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมบางอย่างไม่สามารถส่งผลให้ระบบโครงสร้างของสังคมเปลี่ยนไปจากเดิมได้ เช่น การเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลที่ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญที่ส่งผลให้สังคมเปลี่ยนแปลงนั้นได้แก่การเปลี่ยนแปลงที่เป็นวงจรทางเศรษฐกิจเช่น เงินเฟ้อ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้นักสังคมวิทยาให้ความสนใจศึกษาในแง่ของการเปลี่ยนแปลงสามารถจำแนกได้ดังนี้ (จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ 2549)

- 1) การเปลี่ยนแปลงในคุณสมบัติของคนในชุมชนหรือสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงอาชีพ รายได้ และประชากร
- 2) การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมบางอย่างของคนในสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบและปริมาณของการก่ออาชญากรรม การหย่าร้าง การย้ายถิ่น เป็นต้น
- 3) การเปลี่ยนแปลงแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่ม เช่น การเปลี่ยนแปลงอำนาจทางเศรษฐกิจจากกลุ่มหนึ่งไปเป็นของอีกกลุ่มหนึ่ง แบบแผนความสัมพันธ์ในครอบครัว ศาสนา และการศึกษา เป็นต้น
- 4) การเปลี่ยนแปลงแบบแผนทางวัฒนธรรมเช่น การเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อ ค่านิยมหรืออุดมการณ์ของคนในสังคม

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมพอสรุปความได้ว่า เป็นผลที่เกิดมาจากการกระทำเรื่องใดหนึ่งลงไปตามแผนพัฒนาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ส่งผลให้สังคมนั้นๆได้รับอิทธิพลและเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาจเปลี่ยนไปในทิศทางที่ก้าวหน้าหรือถดถอยลงจนหายไป เช่น การเปลี่ยนแปลงขนาดของประชากร ขนาดครอบครัว การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในสังคม ค่านิยม ธรรมเนียมและความเชื่อทางศาสนาของคนชุมชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจเกิดจากนโยบายการพัฒนาหรือเปลี่ยนไปด้วยตัวมันเอง นอกจากนี้ถ้ากล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปในทางบวกหรือก้าวหน้านั้น จะมีผลดีให้แก่ชุมชนและลูกหลานรุ่นต่อไป โดยเฉพาะสังคม

ของชุมชนที่อยู่ใน สปป.ลาว เห็นว่าชุมชนส่วนมากยังใช้ชีวิตแบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและมีวัด (temple) เป็นศูนย์กลางร่วมความสามัคคี และจารีตประเพณีต่าง ๆ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการโยกย้ายที่อยู่อาศัย

การศึกษา “ผลกระทบด้านเศรษฐกิจต่อผู้เช่าจากการรื้อถอนอาคารในชุมชนสวนหลวงเพื่อการพัฒนาตามการวางผังแม่บทจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” วัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ (1) ศึกษารูปแบบการย้ายที่อยู่อาศัยและแหล่งงานของผู้เช่าเดิมในชุมชนสวนหลวงแต่ละประเภทภายในเขตพื้นที่ผลประโยชน์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยหลังจากมีการรื้อถอนอาคารตามการวางผังแม่บทจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2) ศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจของคนในชุมชนสวนหลวง เมื่อมีการพัฒนาตามผังแม่บทจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมีวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพนำมาเคราะห์ร่วมกัน เพื่อหาผลสรุปของงานวิจัย จากผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการย้ายที่อยู่อาศัยและแหล่งงานของผู้เช่าเดิมในชุมชนสวนหลวงแต่ละประเภทส่วนใหญ่ผู้เช่าที่ถูกรื้อถอนอาคารเพื่อการพัฒนาผังแม่บทของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งบางกลุ่มก็หาที่อยู่ในบริเวณข้างเคียงและสามารถหางานทำได้เพราะมีการช่วยเหลือและเช่าอยู่ด้วยกันหลายครัวเรือนเพื่อประหยัดรายจ่ายค่าเช่าบางกลุ่มหาที่ไม่ได้ต้องออกไปอยู่ที่ใหม่ การพัฒนาตามแผนแม่บทของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่งผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่ด้านเศรษฐกิจและสังคมดังนี้ **ด้านเศรษฐกิจ** พบว่าผู้เช่าส่วนใหญ่มีรายได้ลดลง เนื่องจากมีการรื้อถอนให้ร้านค้าน้อยลงและการเข้าออกลำบากขึ้น ส่งผลให้ไม่มีลูกค้ามาบริการเหมือนเดิม ขณะเดียวกันนั้นรายจ่ายค่าเช่าเพิ่มขึ้นจึงเป็นเหตุให้รายได้ลดลง **ส่วนผลกระทบทางสังคม** พบว่าผู้เช่าต้องประสบปัญหาด้านการประกอบอาชีพ เพราะการย้ายถิ่นเป็นการทำลายความคุ้นเคยพื้นที่แหล่งงานและเพื่อนบ้านของชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เช่าไม่ได้รับข้อมูลเรื่องระยะเวลาการเช่าและการปรับค่าเช่าโดยตรงจากสำนักงานทรัพย์สินจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่งผลให้ผู้เช่าไม่สามารถปรับตัวในการหาที่อยู่และที่ทำงานได้ในระยะเวลาอันสั้น (กันยพัชร ธนกุลวุฒิโรจน์ 2554)

การประเมินผลการรื้อย้ายชุมชนแออัดในเมืองสู่ชานเมือง “กรณีศึกษาชุมชนอ่อนนุช” พบว่าหลังการรื้อย้ายชุมชนมีสภาพทางกายภาพดีขึ้นกว่าเดิม แต่เห็นว่าครัวเรือนส่วนมากได้ที่ดินค่อนข้างเล็กโดยเฉลี่ย 19.5 ตารางวา ต่อครัวเรือน สภาพทางสังคมพบว่าผลการรื้อย้ายชุมชนส่งผลให้ชุมชนแตกกระจายไปหมด เนื่องจากมีหลายโครงการและเมื่อทราบว่าจะถูกไล่รื้อที่ บาง

ครัวเรือนก็ย้ายออกไปอยู่ที่ใหม่ ส่วนด้านการไปโรงเรียนสำหรับลูกหลานในระดับการศึกษาภาคบังคับพบว่าไม่มีความสะดวกเท่าเดิมเพราะที่ใหม่มีทางการเข้าถึงน้อยกว่า ด้านเศรษฐกิจพบว่าอาชีพการหาบเร่แผงลอยได้รับผลกระทบอย่างชัดเจน กลุ่มที่ย้ายไปแล้วไม่มีงานทำส่วนมากเป็นกลุ่มอาชีพแม่บ้าน และบางส่วนที่ไม่สามารถหางานทำในพื้นที่ใหม่ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่ารายได้ลดลงเล็กน้อย ในขณะที่รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น เพราะแหล่งงานลดลงหางานได้ยากขึ้น แต่มีรายจ่ายในด้านต่าง ๆ เช่น ค่าที่ดิน ค่าสร้างบ้าน ค่าเดินทางไปทำงาน ฯลฯ นอกจากนี้ยังเห็นว่าชุมชนใหม่อยู่ไกลแหล่งงานจึงมีร้อยละ 4.3 ขายกรรมสิทธิ์ไปเพราะเป็นห่วงว่าจะมีผลต่ออาชีพและชีวิตการเป็นอยู่ จึงเกิดมีการเก็งกำไรขึ้น ซึ่งนายทุนเข้าไปกวาดซื้อที่ดินสร้างบ้านเช่าหอพักให้ชุมชน ส่วนด้านความพึงพอใจต่อโครงการเห็นว่าส่วนมากพอใจในเรื่องกายภาพในพื้นที่เท่านั้น (บุญชู เวทโอสถ 2537)

การรื้อย้ายชุมชนเพื่อการก่อสร้างท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งที่ 2 “หนองจุกเก่า” โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคือ ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสภาพการอยู่อาศัย การเปลี่ยนแปลงสภาพ สังคมเศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและปัญหาการอยู่อาศัยหลังการรื้อย้ายที่เกิดขึ้น โดยกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ที่เคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ก่อสร้างสนามบินที่เลือกรับข้อตกลงที่ 1 คือเช่าอยู่อาศัยในพื้นที่ที่รัฐจัดหาให้และรับเงิน 50,000 บาท ต่อหลังคาเรือน และข้อตกลงที่ 2 คือรับเงินจำนวน 800,000 บาทต่อหลังคาเรือนแล้วจัดหาที่อยู่อาศัยใหม่ว่าทั้งสองชุมชนนี้มีผลกระทบอย่างไร ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจเป็นแบบสัมภาษณ์ จากผลการศึกษา **กลุ่มที่ 1** พบว่า “ลักษณะทางกายภาพ” หลังการรื้อย้ายสภาพทางกายภาพของชุมชนดีขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะในเรื่องตัวบ้านอยู่อาศัย แต่ประสบปัญหาในเรื่องสาธารณูปโภคและสาธารณูปการคือ น้ำบาดาลแห้งไม่เพียงพอกับความต้องการ ปัญหาขยะมูลฝอยเพราะแต่ละครัวเรือนกำจัดด้วยวิธีเผา ระบบถนนหนทางไม่สะดวกมีหลุมมีบ่อ ไม่มีไฟแสงสว่างตามถนน และชุมชนอยู่ไกลจากถนนสายหลักการเข้าถึงได้ยากส่งผลให้รถสองแถวเข้าออกเพื่อรับส่งผู้โดยสารในชุมชนมีไม่มาก “สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม” เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงในด้านการประกอบอาชีพเดิมนั้นชุมชนมีอาชีพเกษตรกรรมในพื้นที่ตนเอง แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนเป็นอาชีพรับจ้างคือ การรับจ้างเก็บผักและจับปลา ซึ่งเป็นการรับจ้างที่ไม่เป็นรายได้ประจำ ทำให้ไม่เกิดความมั่นคงในการประกอบอาชีพ รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย **กลุ่มที่ 2** พบว่าสภาพทางกายภาพของหน่วยพักอาศัยดีขึ้นกว่าเดิม แต่สำหรับลักษณะทางกายภาพของชุมชนของผู้รับข้อเสนอที่ 2 จะมีความต่างจากชุมชน 1 คือชุมชน 2 จะไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยนักเพราะมีการก่อสร้างบ้านเรือนอย่างกระจัดกระจายจนสภาพพื้นที่ไม่อำนวยในการอยู่อาศัย “สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม” การเปรียบเทียบก่อนและหลังการย้ายชุมชนพบว่าอาชีพเดิมของชุมชนทำเกษตรกรรมในพื้นที่ตนเอง ในปัจจุบันเปลี่ยนเป็นอาชีพรับจ้างกลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในที่จัดสรรของเอกชนซึ่งอยู่ใกล้กับชุมชนเดิมประกอบอาชีพรับจ้างเก็บผักและรับจ้างจับปลา ซึ่งเป็น

การรับจ้างรายวันรายได้ไม่แน่นอน จึงไม่มีความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ส่วนการรับจ้างของกลุ่มผู้ที่อยู่อาศัยในที่ของวัดจะเป็นการรับจ้างทั่วไปในโรงงานอุตสาหกรรม เนื่องจากที่ตั้งโรงงานและชุมชนวัดมักจะอยู่ละแวกเดียวกัน จำนวนผู้ประกอบอาชีพในปัจจุบันมีจำนวนลดลงจากก่อนการรื้อย้ายชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะไม่มีอาชีพเนื่องจากขาดความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ สภาพสังคมของผู้อยู่อาศัยในชุมชน พบว่ากลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในที่ดินจัดสรรของเอกชนแต่ละชุมชนจะเป็นกลุ่มผู้ที่มีความคุ้นเคยกันมาก่อนรวมตัวกันมาซื้อที่ดิน ดังนั้นความสัมพันธ์ภายในชุมชนจึงดีกว่ากลุ่มชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัด (ปิยนุช หมัดนุรักษ์ 2543)

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางเศรษฐกิจ

เรื่อง “นโยบายการจัดสรรที่ดินและผลกระทบกรณีศึกษาบ้านหนองไทร ต. ลำเพ็ญ อ. ครบุรี จ. นครราชสีมา” ซึ่งก่อนการจัดสรรที่ดินสภาพของปัญหาของชาวบ้านคือ เรื่องโครงสร้างพื้นฐานไม่มีเช่น ถนนไม่ดี มีไม่ไฟฟ้าและขาดแหล่งน้ำมาใช้ประโยชน์ในการทำเพาะปลูก ส่วนปัญหาด้านเศรษฐกิจของชาวบ้านนั้นน้อย เนื่องจากชาวบ้านยังมีที่ดินทำกิน ซึ่งก่อนการจัดสรรที่ดินชาวบ้านมีที่ดินทำกินประมาณ 30-50 ไร่ และในหมู่บ้านหนองไทร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 191 ครัวเรือนในนั้นมี 30 ครัวเรือนไม่มีที่ดินทำกิน ภายหลังการจัดสรรที่ดินประชาชนได้รับครอบครอง 14 ไร่ และที่อยู่อาศัย 2 งาน ฉะนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงศึกษาถึงผลกระทบของการจัดสรรที่ดินตามโครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อความมั่นคงที่มีต่อเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจคือ การถือครองที่ดินของเกษตรกรลดลงเหลือ 15 ไร่ ต่อครัวเรือน ทำให้เกษตรกร 41 ครัวเรือนสูญเสียที่ดินทำกิน เปลี่ยนแปลงการปลูกพืช จากที่เคยปลูกข้าวโพด มาปลูกผลไม้ยืนต้นแทน ส่งปัญหาในเรื่องการปรับตัวการผลิต นอกจากนั้นผลไม้มีมูลค่าต่ำกว่าข้าวโพดส่งผลให้รายได้ลดลงหนี้สินเพิ่มมากขึ้นเกษตรกรจำนวน 100 ครัวเรือนมีเงินกู้เพิ่มขึ้นทุกๆปีเพื่อใช้เข้าในการผลิต ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม พบว่าสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนได้เปลี่ยนไปมีลักษณะแบบสังคมเมืองมากขึ้น ความสัมพันธ์การพึ่งพาอาศัยแบบเครือญาติได้ลดความสำคัญลง เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นมีการขยายครัวเรือนไม่มีที่ทำกิน จึงอพยพออกไปทำงานต่างจังหวัด จากผลกระทบดังกล่าวผู้ศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะต่อการจัดสรรที่ดินดังนี้ ควรให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดระเบียบจัดสรร ควรจัดสรรที่ดินให้เฉพาะครัวเรือนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่เท่านั้นไม่ควรให้ครัวเรือนที่อื่นได้รับการจัดสรร เมื่อมีการจัดที่ดิน ควรมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปาให้ด้วย ควรมีการส่งเสริมอาชีพเพิ่มเพื่อให้ชาวเกษตรกรสามารถอยู่ในพื้นที่ที่มีที่ทำกินจำกัดได้ การจัดสรรที่ดินควรคิดเพื่อการขยายตัวของประชากรในอนาคตด้วย และควรคำนวณการจัดสรรที่ดินให้เหมาะสมเพื่อให้เกษตรกรสามารถมีรายได้จากการผลิตนั้นอย่างพอเพียง (ธีรชาติ เสยกระโทก 2534)

การศึกษา“ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการก่อสร้างขยายทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 (สุขุมวิท) ที่มีต่อประชาชน 2 ข้างทาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม อันเนื่องมาจากการสร้างทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 3 สายชลบุรี-พัทยา ตอน 12 และ มีวัตถุประสงค์ของศึกษาถึงมาตรการป้องกันและลดผลกระทบระหว่างการก่อสร้างว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่อย่างไร เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาประชากรที่ศึกษาได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณ 2 ข้างทาง ผลการศึกษาพบว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมที่เกิดจากการก่อสร้างขยายทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3 (สุขุมวิท) ด้านการประกอบอาชีพไม่มีผลกระทบต่อประชาชน แต่ประชาชนเปลี่ยนอาชีพหันไปประกอบอาชีพรับจ้าง ซึ่งเป็นงานที่หาง่ายสำหรับรายได้พบว่าลดลง ด้านสุขภาพคนในครอบครัวพบว่าผลกระทบต่อระบบหายใจ เนื่องจากฝุ่นละอองจากการขยายถนนในเรื่องอุบัติเหตุมีผลกระทบไม่มากนัก เนื่องจากบริษัทผู้รับเหมาก่อสร้างมีระบบป้องกันภัย ในการทำป้ายติดสัญญาณไฟ เพื่อให้สะดวกต่อผู้ใช้ถนน ด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าผลกระทบด้านฝุ่นละออง การสั่นสะเทือนและเสียงของเครื่องจักร ขณะที่กำลังทำงาน ด้านการจราจรพบว่า มีบ้างเล็กน้อยมาตรการลดผลกระทบมีการใช้ป้ายจราจรเพื่อบอกสัญญาณ มีการทำสะพานลอยเพื่อให้ประชาชนปลอดภัย ขณะข้ามถนน มีการสร้างทางเบี่ยง ทางเลี่ยงเพื่อให้ประชาชนที่สัญจรไปมาสะดวกในการเดิน (วันชัย วัฒนศิริ 2545)

2.5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบทางสังคม

การประเมินผลกระทบทางสังคมจากโครงการพัฒนาท่าเทียบเรือพาณิชย์ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่า คราวเรือตัวอย่างในพื้นที่อำเภอกันตังมีความสนใจ ต่อการดำเนินโครงการพัฒนาท่าเทียบเรือพาณิชย์ทั้งทางด้านผลดีและผลเสียที่จะเกิดขึ้นต่อชุมชนภายหลังการเปิดใช้ท่าเทียบเรือพาณิชย์บริเวณพื้นที่อำเภอกันตังในระดับต่ำ ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาเชิงพื้นที่ทุก ๆ โครงการที่ผ่านมาชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแต่อย่างใด จึงสามารถสรุปปัญหาและความวิตกกังวลของประชาชนได้ดังนี้ (อภิรักษ์ สงรักษ์ และคณะ 2554)

1. ผลกระทบทางสังคมด้านสิ่งแวดล้อม คราวเรือตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่ายอมรับในโครงการพัฒนาท่าเทียบเรือพาณิชย์ เนื่องจากจะมีประโยชน์ต่อพื้นที่ในภาพรวม แต่ต้องมีความชัดเจนของสินค้าที่จะขนส่งผ่านท่าเทียบเรือในอนาคต และหากมีการดำเนินการธุรกิจ เทกองสินค้าประเภทปิโตรเลียมจะมีฝุ่นละอองและส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพแก่ครัวเรือนที่อาศัยในพื้นที่ใกล้เคียง

2. ผลกระทบทางสังคมด้านการขนส่งและการจราจร ชุมชนตัวอย่างมีความเป็นห่วง ต่อปัญหาด้านการขนส่งและการจราจรทางบก ซึ่งจะมีปริมาณรถ บรรทุกวิ่ง เพิ่มขึ้นบนท้องถนนในบริเวณชุมชน ซึ่งมีสภาพเป็นถนนประเภททางหลวงชนบท แบบ 2 เลน โดยประชาชนส่วนใหญ่ยอมรับว่าในปัจจุบันปริมาณรถบรรทุกที่วิ่ง เข้าสู่ท่าเทียบเรือพาณิชย์ ที่สร้างขึ้นในพื้นที่อำเภอกันตังมีปริมาณการวิ่งมากอยู่ แล้วและหากมีการขยายท่าเทียบเรือในอนาคตก็จะต้องมีปริมาณรถบรรทุกวิ่ง มากขึ้นกว่าในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นอันตรายต่อประชาชนในพื้นที่
3. ผลกระทบทางสังคมด้านการจราจรทางน้ำ คริวเรือตัวอย่างมีความกังวลต่อ ปัญหาการจราจรทางน้ำ เนื่องจากเมื่อมีการดำเนินโครงการจำเป็นที่ต้องขุด ลอกร่องน้ำ ปัญหาจากการขุดลอกร่องน้ำ อาจส่งผลกระทบต่อการกัดเซาะชายฝั่งได้ ในอนาคต และหากมีเรือขนาดใหญ่เข้ามาขนส่งสินค้า ชุมชนมีความเป็นห่วงด้าน ความเร็วในการเดินเรือ หากมีการกลับลำเรือจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่โดยตรง และอาจจะส่งผลกระทบต่อวิถีการประมงชายฝั่งของประชาชนในพื้นที่จำนวนมาก
4. ผลกระทบทางสังคมด้านปัญหาชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่มีความกังวลเกี่ยวกับ ปัญหาแรงงานต่างด้าว เนื่องจากหากผู้ประกอบการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามา ทำงานในพื้นที่ เนื่องจากมีค่าจ้างแรงงานต่ำ แต่จะสร้างปัญหาและส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของชุมชนในระยะยาว

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลน ต่อสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ของชาวประมงพื้นบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ ป่าชายเลนต่อ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวประมงพื้นบ้าน และศึกษาลักษณะการปรับตัวของชาวประมง พื้นบ้านจากการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าชายเลน วิธีการเก็บมูลได้สอบถามและสัมภาษณ์กับชาวบ้าน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 คริวเรือเป็นตัวแทน จากการศึกษาพบว่า **ผลกระทบทางสังคม** วิถี ชีวิตของชาวประมงมีความยากลำบากขึ้น เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรต่ำลง การหาสัตว์ น้ำได้ไม่แน่นอนเหมือนที่ผ่านมาทำให้หนุ่มสาววัยแรงงาน ต้องออกทำงานนอกพื้นที่รับจ้างตามห้าง ร้านเป็นแม่บ้าน และรับจ้างทั่วไป เกิดมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัวคือ ผู้หญิงมีบทบาทใน การทำงานมากกว่าเดิม เมื่อผู้หญิงมีบทบาทในการหาเงินทำให้บทบาทในการเลี้ยงดูเด็กต้อง แปรเปลี่ยนจากความรับผิดชอบของครอบครัวไปเป็นความรับผิดชอบของสถาบันการศึกษาแทน ส่งผลให้การถ่ายทอดความรู้ความเชื่อวัฒนธรรม จากพ่อแม่สู่ลูกลดลง คนในเครือญาติมีการ เปลี่ยนแปลงอาชีพสูงขึ้นทำให้ความผูกพันกันและกันต่ำลง เพราะข้อจำกัดด้านเวลา อาชีพ ผลกระทบ ต่อวัฒนธรรมการละเล่นต้องหยุด เพราะสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปไม่เหมาะกับการละเล่น ขนาด

ของครัวเรือนเล็กลงเนื่องมาจากการวางแผนครอบครัวและความไม่มั่นคงของอาชีพที่ต้องพึ่งพาขายเลน **ผลกระทบทางเศรษฐกิจ** การจับสัตว์น้ำเป็นผลผลิตหลักของชาวประมงเมื่อพื้นที่ป่าขายเลนเปลี่ยนแปลงไปปริมาณของการจับสัตว์น้ำได้ต่ำลงชาวบ้านต้องปรับเครื่องมือให้มีความสามารถในการจับสัตว์น้ำได้พอตามความต้องการ ต้องเพิ่มปริมาณเครื่องมือ ส่งผลให้ต้นทุนในการทำกินสูงขึ้น และต้องออกจับสัตว์น้ำเป็นระยะที่ห่างจากชายฝั่งมากขึ้นเมื่อป่าขายเลนหมดไปการใช้ประโยชน์ในป่าขายเลนเช่น การจับสัตว์ป่า การเก็บผลหมากรากไม้ก็หมดไปด้วยทำให้ชาวประมงจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงขึ้น (อนัญญา เณรจิตต์ 2535)

จากการทบทวนทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ เห็นได้ว่าการพัฒนาใดๆล้วนแต่มีผลกระทบต่อชุมชนผู้ที่เกี่ยวข้องไปในทิศทางตรงและทางอ้อมมีทั้งผลกระทบด้านบวก และลบหากทำการวางแผนไม่ดีและไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจสังคม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน จะนำผลกระทบเชิงลบมาสู่ชาวชุมชนมากกว่าเชิงบวก

ดังนั้นจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่ผ่านมาแสดงว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนจากการพัฒนาพื้นที่นั้น สามารถวัดผลได้จากความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ

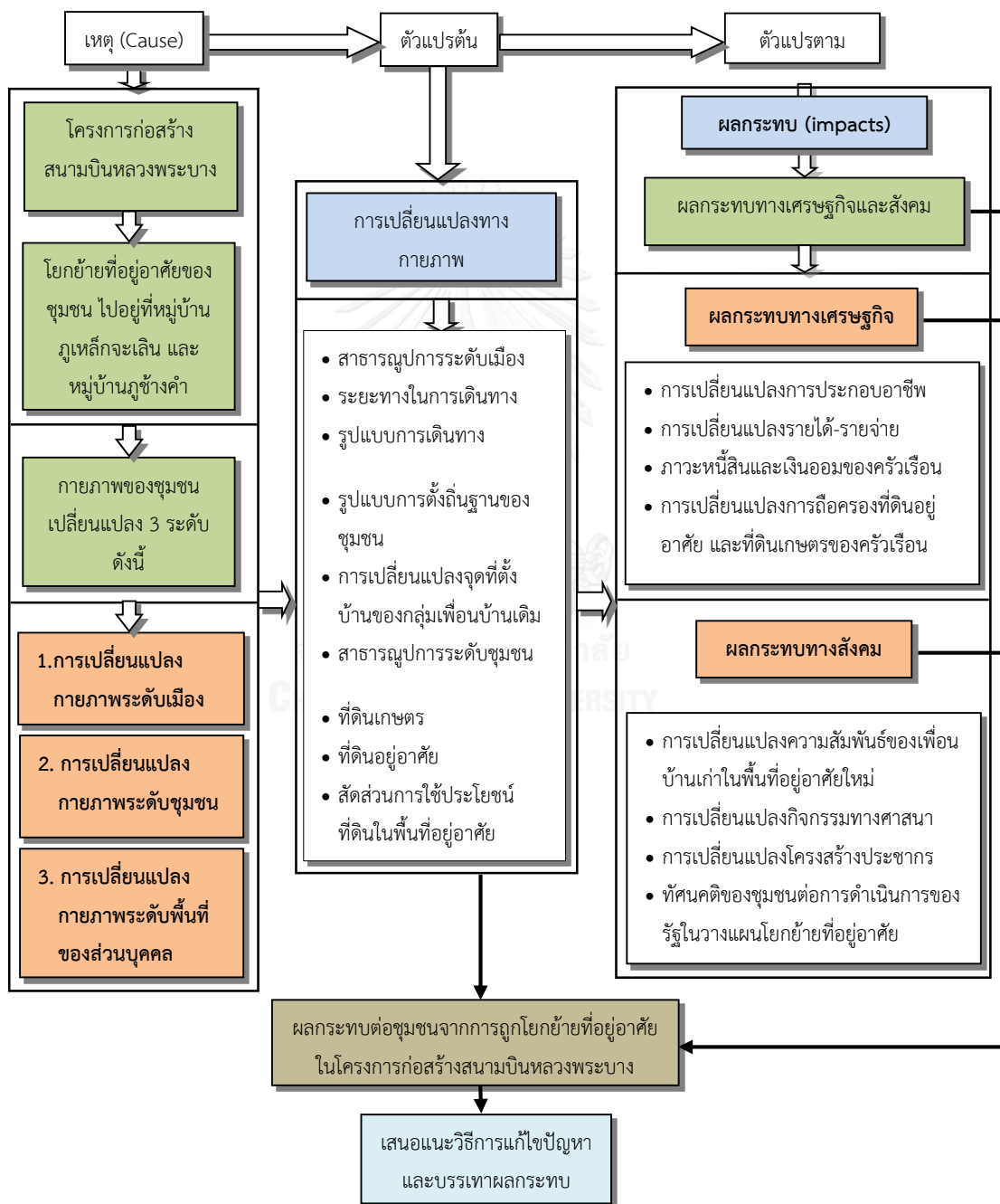
1. การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพของครัวเรือน
2. การเปลี่ยนแปลงรายได้-รายจ่ายของครัวเรือน
3. ภาวะหนี้สินและเงินออมของครัวเรือน
4. การเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินอยู่อาศัย และที่ดินเกษตร
5. แหล่งงาน และสาธารณูปการที่สำคัญต่าง ๆ ของชุมชน

ด้านสังคม

1. การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านเก่า และใหม่
2. การเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางศาสนา
3. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร
4. ทศนคติของชุมชนต่อการดำเนินการของรัฐในวางแผนโยกย้ายที่อยู่อาศัย

2.6 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ศึกษาผลกระทบเชิงเศรษฐกิจสังคมจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชนจำนวน 423 ครอบครัว ภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง โดยมีกรอบแนวความคิดในการศึกษา ดัง (แผนภูมิที่ 5)

แผนภูมิที่ 5 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบและวิธีการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ต้องการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง เนื่องจากว่าต้องการทราบถึงเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนก่อนและหลังโยกย้าย เพื่อจะได้เปรียบเทียบกันว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงและจะแก้อย่างไรให้เหมาะสม ฉะนั้นจึงใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณผสมผสานกับเชิงคุณภาพไปด้วยกัน เพื่อจะได้ทราบถึงผลกระทบของชุมชนมากที่สุด โดยมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 423 ครัวเรือนเป็นหน่วยวิเคราะห์จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ทราบถึงประเด็นในการศึกษาวิจัยชัดเจนมากขึ้น ฉะนั้นในบทนี้จึงกล่าวถึงขั้นตอนการวิจัย และวิธีวัดประเมินผลโดยรวม

3.1 กำหนดปัญหาในการวิจัย

การโยกย้ายชุมชนไปอยู่ที่ที่ห่างไกลจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แต่ไม่มีมาตรการช่วยเหลือและทดแทนผลเสียหายอย่างเหมาะสม ทำให้สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ดังนั้นการศึกษานี้จึงต้องการชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของชาวชุมชนหมู่บ้านจัดสรรภูเหล็กจะเลิน และภูซำคำ

3.2 กำหนดพื้นที่การวิจัย

พื้นที่ศึกษาครอบคลุมเขตหมู่บ้านจัดสรรภูเหล็กจะเลิน และหมู่บ้านภูซำคำ แขวงหลวงพระบาง สปป.ลาว ทั้ง 2 หมู่บ้านอยู่ติดกัน และแบ่งกันด้วยเส้นทางการสัญจร มีเนื้อที่ 314.4 ไร่

3.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ต้องการใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือ จำนวนครัวเรือนที่ถูกโยกย้ายมาอยู่ใหม่ จำนวน 423 ครัวเรือนเท่านั้น แต่ในปัจจุบันทั้ง 2 หมู่บ้านมีผู้คนเข้ามาซื้อที่แล้วย้ายมาอยู่เพิ่มขึ้น ซึ่งในปัจจุบันรวมทั้งจำนวนครัวเรือนที่ถูกกระทบและจำนวนครัวเรือนที่เข้ามาซื้อที่แล้วย้ายมาอยู่เองมีทั้งหมด 722 ครัวเรือน และมีจำนวนประชากรทั้งหมด 3,858 คน เป็นชายจำนวน 1,743 และหญิง

2,115 คน แยกเป็นรายละเอียดเพื่อให้สะดวกในการศึกษาดังนี้ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมหมู่บ้านภูเหล็กจะลินและภูซำงคำ 2556)

1. หมู่บ้านภูเหล็กจะลิน มีทั้งหมด 266 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนที่ถูกกระทบและโยกย้ายมาอยู่จริงมีจำนวน 185 ครัวเรือน
2. หมู่บ้านภูซำงคำ มีทั้งหมด 456 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือน ที่ถูกกระทบและโยกย้ายมาอยู่จริงมีจำนวน 238 ครัวเรือน

ฉะนั้นขอบเขตการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามกำหนดให้อยู่ในกลุ่มประชาชนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่จำนวน 423 ครัวเรือน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของ (Yamane 1967) ในกรณีที่มีจำนวนประชากรแน่นอนดังนี้

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการใช้ศึกษาทั้ง 2 หมู่บ้าน

N = จำนวนครัวเรือน ทั้งหมดทั้ง 2 หมู่บ้าน เท่ากับ 423 ครัวเรือน

e = sampling error ค่าที่ยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง 0.05

$$\text{คำนวณ } n = \frac{N}{1 + Ne^2} = \frac{423}{1 + 423(0.05)^2} = 205$$

จากจำนวนตัวอย่างที่คำนวณได้ทั้งหมด 205 ครัวเรือน นำมากระจายตัวตามสองหมู่บ้านให้มีสัดส่วนการกระจายตัวเท่ากันตามความจริงของจำนวนประชากรแต่ละหมู่บ้าน คำนวณได้ดังนี้

n = จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการใช้ศึกษาทั้ง 2 หมู่บ้าน (205 ครัวเรือน)

N_1 = จำนวนครัวเรือน ทั้งหมดทั้ง 2 หมู่บ้าน (จำนวน 423 ครัวเรือน)

N_2 = จำนวนครัวเรือนแต่ละหมู่บ้าน (185 ครัวเรือน และ 238 ครัวเรือน ตามลำดับ)

$$\text{หมู่บ้านภูเหล็กจะลิน} = \frac{n \times N_2}{N_1} = \frac{205 \times 185}{423} = 90 \text{ ครัวเรือน}$$

$$\text{หมู่บ้านภูซำงคำ} = \frac{n \times N_2}{N_1} = \frac{205 \times 238}{423} = 115 \text{ ครัวเรือน}$$

จากการคำนวณหมายความว่าต้องรวบรวมแบบสอบถามจากหมู่บ้านภูเหล็กจะลินจำนวน 90 ครัวเรือน และจากหมู่บ้านภูซำงคำจำนวน 115 ครัวเรือน

3.4 วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล

การลงพื้นที่เก็บข้อมูลเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัย หมู่บ้านภูเหล็กจะเลิน และภูซำคำแยกออกเป็นสองส่วนคือ ข้อมูลจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องและ ข้อมูลจากพื้นที่ศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เป็นข้อมูลนโยบายต่าง ๆ จะได้เอาประกอบเข้าไปใน บทวิจัย เพื่อให้มีความสมบูรณ์ วิธีการลงเก็บข้อมูลในส่วนนี้คือ ทำเรื่องจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุพานุวงถึงหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องจากนั้นจึงลงเก็บข้อมูลตาม ซึ่งข้อมูลที่ต้องการมีดังนี้

- 1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแขวงหลวงพระบาง ปี พ.ศ. 2554-2558 (แผนก แผนการและการลงทุน แขวงหลวงพระบาง)
- 2) บทรายงานเศรษฐกิจสังคมของเมืองหลวงพระบาง (ห้องการปกครองเมืองหลวง พระบาง)
- 3) กฎหมายที่ดินและการเวนคืนที่ดิน (ห้องการที่ดิน แขวงหลวงพระบาง)
- 4) การใช้ประโยชน์ที่ดินและกฎหมายผังเมือง (ห้องการเคหะผังเมือง แผนกโยธา และการขนส่ง แขวงหลวงพระบาง)
- 5) ข้อมูลการวางแผนเพื่อโยกย้ายชุมชนโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่ง ใหม่ (ห้องการเคหะผังเมือง แผนกโยธา และการขนส่ง แขวงหลวงพระบาง)

2. ข้อมูลจากพื้นที่ศึกษา ซึ่งลงเก็บข้อมูลจริงกับหมู่บ้านภูเหล็กจะเลิน และภูซำคำ ผู้ทำ การ ศึกษาได้สุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อสอบถามและสัมภาษณ์ตาม แบบสอบถามที่เตรียมไว้ การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ขอความช่วยเหลือจากหัวหน้าหน่วยที่อยู่ใน หมู่บ้านทั้งสองเป็นคนช่วยแจกและเก็บแบบสอบถามกับจำนวนครัวเรือนที่อยู่ในความรับผิดชอบของ ตัวเอง (ใน สปป.ลาว หนึ่งหมู่บ้านจะแบ่งออกเป็นหลายหน่วยแต่ละหน่วยประกอบมีหลายครัวเรือน) นอกจากนี้ยังได้ขอความช่วยเหลือจาก อาจารย์ ที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุพานุวง จำนวน 3 คน รวมกับผู้ศึกษารวมทั้งหมด 4 คน เพื่อลงสัมภาษณ์และสอบถามข้อมูลกับชาวบ้าน ซึ่ง แนวทางการวางแผนที่จะลงเก็บข้อมูลผู้ศึกษาได้เตรียมความพร้อมไว้ดังนี้

- 1) ทำเรื่อง ขอลงเก็บข้อมูลจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุพานุวง ถึง ผู้ใหญ่บ้านทั้งสองหมู่บ้าน เพื่อขอข้อมูลเรื่องสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้าน จากผู้ใหญ่บ้าน พร้อมทั้งขออนุญาตลงเก็บข้อมูลกับชาวบ้าน (แบบแบบสอบถาม

พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์การลงเก็บข้อมูลให้ผู้ใหญ่บ้านทั้งสองรับทราบ เพื่อสะดวกในการเก็บข้อมูลกับชาวบ้าน)

- 2) การสัมภาษณ์ข้อมูลกับชาวบ้าน โดยมีแบบสัมภาษณ์และภาพถ่ายดาวเทียม (Google map) ของหมู่บ้าน พร้อมชี้แนะให้ผู้ถูกสัมภาษณ์หมายจุดตำแหน่งที่ตั้งบ้านอยู่อาศัยเก่า และใหม่ของตนเองลงในแผนที่
- 3) รวบรวมข้อมูล นำเอาข้อมูลที่ได้มาจำแนกและวิเคราะห์ เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมก่อนและหลังการโยกย้าย เพื่อหาความเปลี่ยนแปลง ซึ่งระยะเวลาในการเก็บข้อมูล 30 วัน เนื่องจากบุคคลที่ต้องการสัมภาษณ์ เช่น หัวหน้าครอบครัว ส่วนมากไม่อยู่บ้านต้องออกทำงานนอกบ้านจะพบได้ในช่วงเย็น ฉะนั้นจึงใช้ระยะเวลานานพอสมควรในการเก็บข้อมูลครั้งนี้

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5.1 ประเภทเครื่องมือ

การเก็บข้อมูลความเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพจัดทำขึ้นเพื่อการตรวจวัดสภาพความเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของชุมชนที่เกิดจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัย โดยการเปรียบเทียบภาพถ่ายทางอากาศก่อนและหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัย การกระจายตัวของตำแหน่งที่อยู่อาศัยของชุมชนเดิมก่อนและหลังถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย การสำรวจขนาดแปลงที่ดินที่ถือครองกรรมสิทธิ์ก่อนและหลังการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย ซึ่งการเก็บข้อมูลดำเนินการโดย 3 วิธีการ คือ สอบถาม สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ และการเก็บข้อมูลความเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพด้วยภาพถ่ายทางอากาศ มีเนื้อหา ดังนี้

1. แบบสอบถาม (questionnaire) มีทั้งแบบปลายเปิดและปลายปิด เพราะเห็นว่ามีความเหมาะสมกับแบบสอบถามแบบปลายเปิด แต่มีบางปัญหาเหมาะสมแบบคำถามปลายปิด ซึ่งข้อมูลผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนจะได้มาจากแบบสอบถามนี้เป็นหลัก การเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามจัดทำขึ้นเพื่อวัดผลความเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิตของประชาชนภายหลังการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย โดยสอบถามความเปลี่ยนแปลงใน 9 ประเด็น คือ อาชีพ รายได้ และรายจ่าย ภาวะหนี้สิน และเงินออม กิจกรรมเชิงศาสนา ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านในชุมชน ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และทัศนคติของชุมชนต่อการดำเนินการของรัฐในการโยกย้ายที่อยู่อาศัย ซึ่งขอบเขตการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามกำหนดให้อยู่ในกลุ่มประชาชนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่

อาศัยภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่จำนวน 423 ครัวเรือน จากการคำนวณเพื่อกำหนดเอาขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณได้ 205 ครัวเรือน

2. การสังเกตการณ์ (Observation) การสังเกตการณ์ครั้งนี้เป็นการช่วยเหลือด้านข้อมูล การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของชุมชนในรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย

รูปที่ 1 การสำรวจและสังเกตการณ์ เชิงพื้นที่ และสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชน

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จะทำการสัมภาษณ์โดยสุ่มตัวอย่างจำนวน 18 คริวเรือนจากคริวเรือนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยทั้งหมดเพื่อสอบถามข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัย โดยเน้นเรื่องความเปลี่ยนแปลงสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยก่อนและหลังการโยกย้ายรวมถึงตำแหน่งที่ตั้งบ้านของเพื่อนบ้านที่สนิทก่อนและหลังการโยกย้าย

รูปที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

3.5.2 รายละเอียดการสอบถาม และสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

อย่างไรก็ตามเพื่อความแน่นอนของปัญหาในเบื้องต้นผู้ศึกษาได้ทำการทดสอบแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 30 ชุด (Pre-test) เพื่อให้ทราบข้อมูลและปัญหาโดยภาพรวม จากนั้นจึงนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของพื้นที่ก่อนลงเก็บข้อมูลครั้งสุดท้าย จากการแจกจ่ายแบบสอบถามครั้งสุดท้ายสามารถแจกจ่ายแบบสอบถามได้จำนวน 205 ชุด และเก็บคืนได้ 163 ชุด เท่ากับร้อยละ 79 ซึ่งน้อยกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ถือว่าเป็นข้อจำกัดหนึ่งของงานวิจัยชิ้นนี้

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายหรือหัวหน้าครอบครัวมีจำนวนมากที่สุด กล่าวคือ 111 คน คิดเป็นร้อยละ 68.10 และเพศหญิง 52 คนคิดเป็นร้อยละ 31.90

ตารางที่ 2 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลำดับ	สถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1	เพศชาย	111	68.10
2	เพศหญิง	52	31.90
รวม		163	100.00

ตารางที่ 3 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลำดับ	ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1	ไม่ได้เรียนหนังสือ	0	0.00
2	ประถมศึกษา	45	27.61
3	มัธยมศึกษาตอนต้น	46	28.22
4	มัธยมศึกษาตอนปลาย	41	25.15
5	ชั้นกลาง (ปวช)	4	2.45
6	ชั้นสูง (อนุปริญญาตรี)	14	8.59
7	ปริญญาตรี	13	7.98
8	สูงกว่าปริญญาตรี	0	0.00
รวม		163	100.00

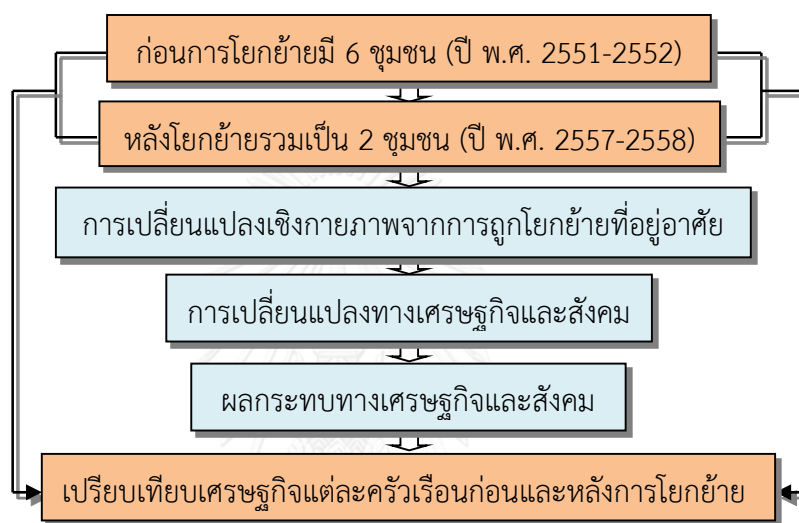
จากตารางที่ 3 พบว่าส่วนมากจะเป็นกลุ่มที่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับสามัญศึกษาเป็นจำนวนมากที่สุด เช่น ประถมศึกษา มีจำนวน 45 คนคิดเป็นร้อยละ 27.61 มัธยมศึกษาตอนต้นมีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 28.22 และมัธยมศึกษาตอนปลายมีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 25.15 ส่วนผู้ที่มีระดับวิชาเฉพาะเป็นกลุ่มที่น้อยที่สุด กล่าวคือ ชั้นกลาง (ปวช) มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.45 ชั้นสูงหรืออนุปริญญาตรี มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 8.59 และปริญญาตรีพบเห็น 13 คน คิดเป็นร้อยละ 7.98 ที่เหลือไม่พบเห็นจากการสอบถาม

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการข้อมูลด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การคำนวณ การนำเสนอข้อมูล เป็นต้นเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีแนวความคิดในการวางแผนเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

3.6.1 แนวคิดในการวิเคราะห์ผลกระทบ

เนื่องจากโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ทำให้ชุมชนต้องถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย ส่งผลให้กายภาพของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป จึงมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนหลังการโยกย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านภูเหล็กจะลิน และภูซำคำ ซึ่งการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในครั้งนี้ จะใช้การเปรียบเทียบก่อนและหลังการโยกย้าย เพื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน แผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 แนวความคิดการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม

3.6.2 เปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จะนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติคือ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) ใช้อธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาดังนี้

1. วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ใช้การเปรียบเทียบรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมื่อก่อนและหลังการโยกย้าย (อธิบายตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนของชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย)
2. การวิเคราะห์ข้อมูลผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม ใช้คำร้อยละ โดยเปรียบเทียบสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย
3. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้คำร้อยละและความถี่ เช่น ความถี่ในการไปวัดการไปงานเทศกาลต่าง ๆ อยู่ที่วัด และความถี่การไปตักบาตรของชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย

4. จากกรอบแนวความคิดได้ศึกษาถึงทัศนคติ และความคิดเห็นความพึงพอใจของชุมชนต่อกระบวนการวางแผนโยกย้ายของหน่วยงานรัฐและสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของชุมชนใหม่ ใช้เกณฑ์ความพึงพอใจ 5 ระดับเป็นตัวชี้วัด ตารางที่ 4

ตารางที่ 4 คำนวณน้ำหนักคะแนนความพึงพอใจ และคิดเห็นต่าง ๆ

เกณฑ์ในการให้คะแนน	ระดับการวัด
1	ไม่พึงพอใจมากที่สุด
2	ไม่พึงพอใจมาก
3	พึงพอใจปานกลาง
4	พึงพอใจมาก
5	พึงพอใจมากที่สุด

วิธีการใช้ค่าคะแนนความพึงพอใจความคิดเห็นต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างประกอบเข้าในการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม ด้วยการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลผ่านโปรแกรม MS Excel โดยค่าทางสถิติ ในการใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) นอกจากนี้บางข้อมูลยังใช้โปรแกรม SPSS วิเคราะห์ด้วย ONE WAY ANOVA เพื่อหาค่าความแปรปรวน และค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น และตัวแปรตามอีกด้วย ในนั้นการกำหนดเกณฑ์ที่ใช้จัดระดับความพึงพอใจ และคิดเห็น โดยมีคะแนนอันตรภาคชั้น (Class interval) ดังนี้

$$\text{พิสัย (Range)} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \frac{5-1}{5} = 0.80$$

ฉะนั้นคะแนนที่ได้จากเกณฑ์แบ่งออกเป็น 5 ระดับ สามารถกำหนดได้ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ช่วงค่าคะแนนที่ใช้วัดระดับความพึงพอใจ ความคิดเห็น และผลกระทบ

ลำดับ	ช่วงคะแนน	ความหมาย	
1	4.24-5.00	พึงพอใจมากที่สุด	มีผลกระทบมากที่สุด
2	3.43-4.23	พึงพอใจมาก	มีผลกระทบมาก
3	2.62-3.42	พึงพอใจปานกลาง	มีผลกระทบปานกลาง
4	1.81-2.61	ไม่พึงพอใจมาก	มีผลกระทบน้อย
5	1.00-1.80	ไม่พึงพอใจมากที่สุด	มีผลกระทบน้อยที่สุด

3.7 สรุปวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ พื้นที่ศึกษาครอบคลุมเขตหมู่บ้านจัดสรร “ภูเหล็กจะลินและหมู่บ้านภูซำคำ” แขวงหลวงพระบาง สปป.ลาว มีเนื้อที่ทั้งหมด 314.4 ไร่ กลุ่มประชากร 423 ครัวเรือน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามหลักการของ Yamane ในกรณีที่มีจำนวนประชากรแน่นอน ซึ่งคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างได้จำนวน 205 ครัวเรือน ในนั้นแจกจ่ายขนาดตัวอย่างแบบสุ่มเสมอตามหมู่บ้านภูเหล็กจะลิน 95 ครัวเรือน และหมู่บ้านภูซำคำจำนวน 115 ครัวเรือน

วิธีการลงเก็บข้อมูล ก่อนอื่นทำเรื่องจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุพานุวง ถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนลงเก็บข้อมูล กำหนดผู้ช่วยเก็บข้อมูล 3 คน เป็นอาจารย์ จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุพานุวง และใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 30 วัน

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบสอบถาม สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ และการเก็บข้อมูลความเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพด้วยภาพถ่ายทางอากาศ

วิธีการวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จะนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติคือ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) ใช้อธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง กำหนดวิธีการวิเคราะห์ด้วยการใช้ MS Excel โดยค่าทางสถิติ ในการใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) ทำการเปรียบเทียบผล การศึกษาก่อน และหลังการโยกย้าย

บทที่ 4

ข้อมูลทั่วไป และการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของพื้นที่ศึกษา

เนื้อหาในบทที่ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแขวงหลวงพระบางและข้อมูลการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของพื้นที่ศึกษา โดยที่ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพจะได้ทำการเปรียบเทียบระหว่างก่อน และหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชนจำนวน 423 ครัวเรือน โดยการผลศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพแบ่งเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับเมือง ระดับชุมชน และระดับพื้นที่ส่วนบุคคล ซึ่งผลการศึกษาที่ได้นำเสนอในบทนี้จะถูกนำไปวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในบทต่อไป

4.1 สภาพข้อมูลทั่วไป

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปแขวงหลวงพระบาง

แขวงหลวงพระบางตั้งอยู่ทางเหนือของ สปป.ลาว มีเนื้อที่ 16,875 ตารางกิโลเมตร ร้อยละ 85 ของพื้นที่เป็นภูเขา จำนวนประชากรในปี พ.ศ. 2548 แขวงหลวงพระบางมีประชากร 407,039 คน เป็น หญิง 215,440 คน อัตราการเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 1.1 ต่อปี แต่มาถึงปี พ.ศ. 2553 แขวงหลวงพระบางมีประชากรทั้งหมด 429,924 คนความหนาแน่นของประชากรประมาณ 26 คนต่อตารางกิโลเมตร ทั่วแขวงมี 12 อำเภอเมือง 792 หมู่บ้าน และ 71,090 ครัวเรือน รวมยอดผลิตภัณฑ์เฉลี่ยประมาณ 6,982,000 กีบต่อคนต่อปี หรือ 821 ดอลลาร์สหรัฐ เทียบกับปี พ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้น 466 ดอลลาร์ต่อคนต่อปีในขอบเขตทั่วแขวงหลวงพระบาง

4.1.2 เศรษฐกิจและสังคมภายในแขวงหลวงพระบาง

ดังที่ทราบแล้วว่าแขวงหลวงพระบางพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา ประชาชนจึงประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ฉบับที่ 6 ของแขวงหลวงพระบาง นับแต่ปี พ.ศ. 2548-2553 รัฐแขวงหลวงพระบางได้ถือเอาเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลาง และวางแผนให้เศรษฐกิจของแขวงเติบโตในระดับร้อยละ 7.9 ต่อปี จากแผนการดังกล่าวทำให้ในปี พ.ศ. 2548-2553 อัตราการเติบโตโดยเฉลี่ยเศรษฐกิจของแขวงหลวงพระบางขยายตัวอยู่ที่ร้อยละ 9.4 ต่อปี และแบ่งตามสาขาของการผลิตต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ การเกษตรเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 การอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 13 และการบริการและการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ 10

โครงสร้างด้านเศรษฐกิจของแขวงหลวงพระบางได้เปลี่ยนแปลงไปตามทิศทางการเปลี่ยนเศรษฐกิจจากแบบธรรมชาติไปสู่การผลิตแบบเป็นสินค้า และโครงสร้างด้านเศรษฐกิจของสาขาการผลิตต่าง ๆ ได้สร้างมูลค่าเพิ่ม และมีการขยายตัวอยู่ในระดับดีเป็นไปตามแผนการที่วางไว้ ซึ่งโครงสร้างทางเศรษฐกิจของแขวงได้เปลี่ยนแปลงมากพอสมควร เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง ปี พ.ศ. 2548 และปี พ.ศ. 2553 เศรษฐกิจของแขวงหลวงพระบางขยายตัว ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประกอบทางเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2548-2553

ลำดับ	สาขาการผลิตทางเศรษฐกิจ	อัตราการเติบโต (GDP) ปี พ.ศ. 2548	อัตราการเติบโต (GDP) ปี พ.ศ. 2553
1	รวมผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม	ร้อยละ 48	ร้อยละ 43
2	รวมผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	ร้อยละ 17	ร้อยละ 20
3	รวมผลิตภัณฑ์การบริการและการท่องเที่ยว	ร้อยละ 35	ร้อยละ 37

ที่มา: บทสรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแขวงหลวงพระบาง ปี พ.ศ. 2553

4.1.3 การลงทุนที่แขวงหลวงพระบาง

รัฐแขวงหลวงพระบางได้ให้ความสำคัญในเรื่องการโฆษณาเพื่อดึงดูดและสร้างสิ่งเอื้ออำนวยต่าง ๆ ให้แก่นักลงทุนทั้งภายใน และต่างประเทศให้มาลงทุนพัฒนาแขวงหลวงพระบาง ทำให้ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548-2553 แขวงหลวงพระบางมีนักลงทุนทั้งภายใน และต่างประเทศ มาลงทุนเป็นจำนวนมาก อาทิ โครงการปลูกยางพารา ชาเจ ต้นไม้ที่เติบโตเร็ว โรงงานผลิตตะเกียบ โรงงานผลิตกระเบื้อง โรงงานผลิตซีเมนต์โมเนีย โรงงานผลิตน้ำหมักไม้ยา ๆ ชนิด โรงแรม ร้านอาหาร ฯลฯ ซึ่งรัฐแขวงหลวงพระบางได้ออกใบอนุญาตการลงทุนไปแล้ว 248 โครงการ มีทุนทั้งหมด 242.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แบ่งตามสาขาการผลิต ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 เอกชนภายในประเทศมาลงทุนในแขวงหลวงพระบาง ปี พ.ศ. 2548-2553

ลำดับ	สาขาการผลิต	จำนวนโครงการ	ทุนทั้งหมด (ล้านดอลลาร์สหรัฐ)
1	สาขาการเกษตรกรรม	7	14
2	สาขาอุตสาหกรรม	53	52,6
3	สาขาการบริการและการท่องเที่ยว	75	60,6
รวม		135	127,2

ที่มา: บทสรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแขวงหลวงพระบาง ปี พ.ศ. 2553

4.1.4 ข้อมูลทั่วไปเมืองหลวงพระบาง

1. ด้านเศรษฐกิจ

เมืองหลวงพระบางตั้งอยู่ทางภาคเหนือของ สปป.ลาว อยู่ในใจกลางอาณาบริเวณที่เต็มไปด้วยภูเขาโดยมีแม่น้ำโขงและน้ำคานไหลผ่าน มีภูเขากว้าง ภูเขาน้อย และภูเขารอบ ๆ เมืองหลวงพระบางเป็นเทศบาลเมืองของแขวงหลวงพระบาง มีเนื้อที่ในการครอบครองโดยประมาณ 36,732 ไร่ แบ่งออกเป็น 8 เขตพัฒนาทั่วเมืองมี 62 หมู่บ้าน 14,066 ครัวเรือน และมีประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 63,000 กว่าคน เมืองหลวงพระบางถือว่าเป็นศูนย์กลางของความเจริญในภาคเหนือของ สปป.ลาว เช่น เป็นศูนย์กลางการศึกษา และศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ

ตามบทสรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเมืองหลวงพระบางได้กล่าวว่าเพราะรัฐเมืองหลวงพระบางได้ให้ทิศทางชี้แนะ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนเข้ามาลงทุนในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านการผลิตบริการ การหัตถกรรมปรุงแต่ง ดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว และก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ จึงทำให้อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจภายในเทศบาลเมืองขยายตัวอย่างต่อเนื่องทำให้ปี พ.ศ. 2553 เศรษฐกิจของเมืองเติบโตอยู่ในระดับร้อยละ 14.07 รวมยอดผลิตภัณฑ์ของเมืองโดยเฉลี่ยประมาณ 10,000,000 กีบ ต่อคนต่อปี หรือเท่ากับ 1,292 ดอลลาร์สหรัฐ

2. ด้านสังคมวัฒนธรรม

อำนาจการปกครองเมืองหลวงพระบางได้ถือเอาด้านการโฆษณาเรื่องการฟื้นฟู อนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวหลวงพระบาง เป็นแผนงานที่สำคัญอันดับแรก เพื่อรับประกันยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมให้ยั่งยืน เอาใจใส่ในการปกป้องรักษาวัตถุโบราณสถาน วัดวาอารามสถานที่ ๆ สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้อยู่อย่างยั่งยืน และคงคุณค่า ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติ อาทิ บุญปีใหม่ลาว บุญช่วงเรือเดือน 9 บุญออกพรรษา ฯลฯ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว หลวงพระบางมีสถานที่ท่องเที่ยวทั้งหมด 130 แห่งในนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 56 แห่ง เชิงธรรมชาติ 61 แห่ง และเชิงประวัติศาสตร์ 13 แห่ง ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจเข้ามาเที่ยวชมหลวงพระบางมากพอสมควรในแต่ละปี ซึ่งตัวเลขนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหลวงพระบางปี พ.ศ. 2553 มีจำนวน 240,712 คน เห็นว่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2548 เพิ่มขึ้น 107,143 คน (บทสรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเมืองหลวงพระบางปี พ.ศ. 2553)

4.1.5 ข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินเมืองหลวงพระบาง

การนำใช้ประโยชน์ที่ดินเมืองหลวงพระบาง นับแต่ปี พ.ศ. 2548-2553 เวลาในการบังคับใช้ 5 ปี แผนผังการนำใช้ประโยชน์ที่ดินเมืองหลวงพระบางฉบับนี้เป็นฉบับล่าสุดก่อนมีโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ โดยภาพรวมจะแบ่งเขตการนำใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็น 8 เขตหลัก ๆ ดังแผนผังที่ 4

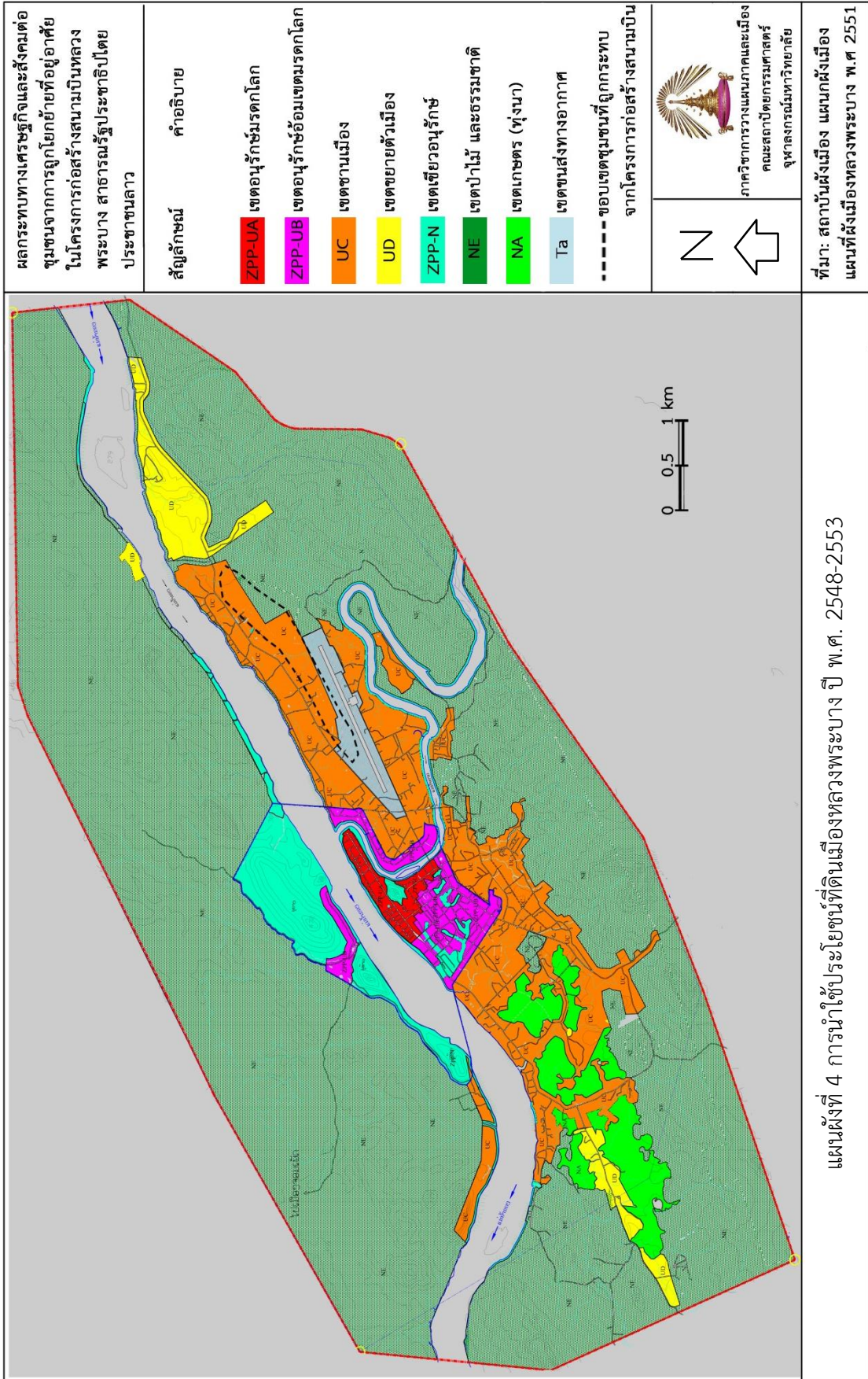
ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ จากโครงการก่อสร้างสนามบินอยู่ในเขตชานเมือง (UC) ความหนาแน่นของประชากรอยู่ที่ 100 คน ต่อตารางกิโลเมตร เป็นเขตที่อยู่อาศัยและประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ร้านค้าย่อย ร้านอาหาร บริการซ่อมรถรวมถึงสามารถสร้างอาคารทางศาสนา สถานที่การศึกษา สาธารณสุข สนามกีฬา และสวนสาธารณะ ในกรณีพิเศษสามารถใช้เขตชานเมืองนี้ ปลุกสร้างอาคารสำนักงานทางราชการ บ้านพักโรงแรม ปั้มน้ำมันเชื้อเพลิง คลังสินค้าขนาดกลาง โรงงานขนาดเล็ก รวมถึงสวนพืชผักต่าง ๆ เป็นต้น (Regulation of Luang Prabang 2553)

จากข้อมูลในข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตชานเมือง (UC) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางเป็นชุมชนชานเมืองที่มีการค้าขาย การบริการ และการเกษตร เป็นอาชีพหลักของชุมชน เมื่อเปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพของชุมชนที่ได้รับผลกระทบก่อนการโยกย้าย และเขตใจกลางเมืองหลวงพระบาง สังเกตเห็นว่าชุมชนที่ได้รับผลกระทบมีอาคารบ้านเรือนอยู่ห่าง ๆ กันและรกร้าง มีกิจกรรมการบริการน้อยกว่าในเขตตัวเมืองหลวงพระบาง ดังรูปที่ 3

รูปที่ 3 ลักษณะทางกายภาพ ชุมชนก่อนการโยกย้าย และเขตใจกลางเมืองหลวงพระบาง

4.2 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับเมือง

การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับเมืองของชุมชนหลังการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย ครอบคลุมการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งของสาธารณูปการที่สำคัญ เช่น แหล่งงาน ตลาด โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงพยาบาล เป็นต้น ตลอดจนระยะการเดินทาง และรูปแบบการเดินทาง ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

4.2.1 การเปลี่ยนแปลงตำแหน่งที่ตั้งที่ตั้งของสาธารณูปการ

การเปลี่ยนแปลงที่ตั้งของสาธารณูปการสำคัญในชีวิตประจำวัน เช่น แหล่งงาน ตลาด โรงเรียน วัด และแหล่งนันทนาการ เป็นต้น โดยการเปรียบเทียบระหว่างก่อน และหลังการถูกโยกย้ายพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนกรณีศึกษาได้ถูกบันทึก และแสดงในแผนผังที่ 5

จากการเปรียบเทียบที่ตั้งชุมชนเก่า และใหม่เทียบกับสิ่งบริการทางสาธารณะ พบว่า ตำแหน่งที่ตั้งของสาธารณูปการที่สำคัญนั้นส่วนใหญ่อยู่บริเวณโดยรอบพื้นที่ตั้งของชุมชนเดิมก่อนการถูกโยกย้าย ในขณะที่ไม่พบว่ามีการพัฒนาสาธารณูปการเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น แหล่งงาน ตลาด โรงเรียน สถานที่นันทนาการ เป็นต้น ณ บริเวณโดยรอบพื้นที่ตั้งของชุมชนแห่งใหม่หลังการโยกย้ายแต่อย่างใดดังแผนผังที่ 5

4.2.2 การเปลี่ยนแปลงระยะการเดินทาง

การโยกย้ายที่อยู่อาศัยของประชาชนไปยังพื้นที่ชานเมือง ส่งผลทำให้การเดินทางของประชาชนเพื่อไปสู่แหล่งงานและสาธารณูปการมีระยะทางไกลยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงระยะการเดินทางของประชาชน โดยการเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัย ได้กำหนดให้ใช้ถนนเลขที่ 13 เหนือเป็นหมุดหมายหลักในการวัดระยะทางไปยังสถานที่ที่สำคัญต่าง ๆ เนื่องจากถนนเลขที่ 13 เหนือเป็นถนนสายหลักที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนใหม่ ชุมชนเก่า และในตัวเมืองด้วยกัน ตารางที่ 8

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบระยะทางโดยเฉลี่ยจากชุมชนเก่าและใหม่ ไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ

ลำดับ	สถานที่	ระยะทางก่อน การโยกย้าย (กม)	ระยะทางหลัง การโยกย้าย (กม)	ระยะทางที่ เพิ่มขึ้น (กม)
1	ที่ทำงาน	4.5	10	5.5
2	โรงเรียนมัธยมศึกษา	3.8	9.1	5.3
3	โรงเรียนประถม-อนุบาล	0.5	4.5	4
4	สถานที่ทางศาสนา (วัด)	0.3	4.2	3.9
5	ย่านพาณิชยกรรมในเมือง	4.6	10.2	5.6
6	ตลาดชุมชน	0.5	5	4.5
7	โรงพยาบาล	6.07	11	5
8	สถานที่พักผ่อน	4.7	10.3	5.6
	เฉลี่ย	3.11	8.03	4.92

ที่มา: Google map, 2557)

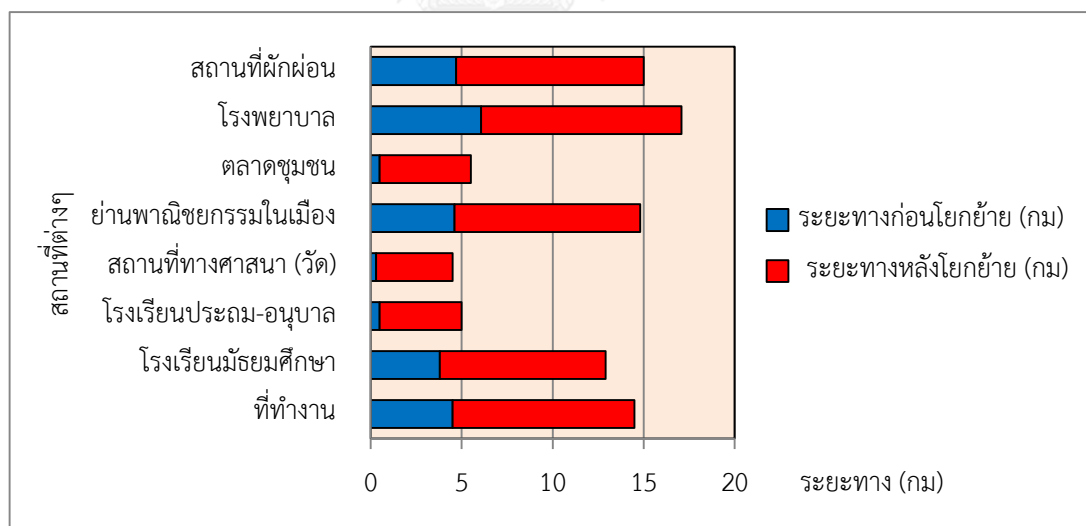

รูปที่ 4 ถนนเลขที่ 13 เหนือ

(ที่มา: ผู้ศึกษา, 2557)

ผลการศึกษาจากตาราง 8 และแผนภูมิที่ 7 พบว่าการเปลี่ยนแปลงระยะการเดินทางจากชุมชนไปยังที่ตั้งของสาธารณูปการประเภทต่าง ๆ นั้นมีระยะทางเพิ่มขึ้นแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่ตั้งของสาธารณูปการแต่ละประเภทว่าอยู่ในพื้นที่ชุมชนเดิมหรือตั้งอยู่ในตัวเมือง อย่างไรก็ตาม จากเดิมก่อนการโยกย้ายระยะทางเฉลี่ยที่ชาวชุมชนเดินทางเพื่อไปยังสถานที่บริการสาธารณะต่าง ๆ อยู่ที่ 3.11 กิโลเมตรต่อการเดินทางหนึ่งครั้ง แต่หลังการโยกย้ายระยะทางเพิ่มขึ้นเฉลี่ยอยู่ที่ 8.03 กิโลเมตร ซึ่งเพิ่มจากเดิมทั้งหมดจำนวน 4.92 กิโลเมตรหลังการโยกย้าย กล่าวคือ ระยะทางไปทำงานเพิ่มขึ้น 5.5 กิโลเมตร ระยะทางไปโรงเรียนมัธยมศึกษาเพิ่มขึ้น 5.3 กิโลเมตร ระยะทางไปโรงเรียนประถม-อนุบาลเพิ่มขึ้น 4 กิโลเมตร ระยะทางไปวัดเพิ่มขึ้น 3.9 กิโลเมตร ระยะทางไปห่าย่านพาณิชย์กรรมในเมือง (ตลาด) เพิ่มขึ้น 5.6 กิโลเมตร ระยะทางไปหาตลาดชุมชนเพิ่มขึ้น 4.5 กิโลเมตร ระยะทางไปหาโรงพยาบาลเพิ่มขึ้น 5 กิโลเมตร และระยะทางไปหาสถานที่พักผ่อน (นันทนาการ) เพิ่มขึ้น 5.6 กิโลเมตร โดยสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประชาชนต้องเดินทางด้วยระยะทางที่ไกลขึ้นคือ การปราศจากทางเลือกในการเลือกใช้สาธารณูปการที่ใกล้พื้นที่ตั้งของชุมชนแห่งใหม่ภายหลังการถูกโยกย้าย เนื่องจากภาครัฐไม่ได้มีการเตรียมการก่อสร้างพื้นที่สาธารณูปการแห่งใหม่รองรับไว้ ประชาชนจำนวนมากจึงต้องเดินทางกลับไปยังพื้นที่ชุมชนเดิมเพื่อการเข้าใช้การบริการทางสาธารณะ

แผนภูมิที่ 7 เปรียบเทียบระยะทางก่อนและหลังการโยกย้าย (ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2557)

จากระยะการเดินทางที่เปลี่ยนแปลงไปส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทางของชุมชน และส่งผลกระทบต่อรายจ่ายของครัวเรือน กล่าวคือ ระยะการเดินทางที่ไกลขึ้นทำให้ประชาชนต้องเปลี่ยนวิธีการในการเดินทาง เช่น การเปลี่ยนแปลงจากการเดินเท้าสู่พื้นที่สาธารณูปการที่สำคัญ เช่น วัด ตลาด โรงเรียน ฯลฯ เป็นการเดินทางโดยรถจักรยานยนต์หรือรถ

รับจ้าง เป็นต้น รูปแบบการเดินทางที่เปลี่ยนแปลงไปนี้จึงส่งผลกระทบต่อทำให้รายจ่ายของชุมชนเพื่อการเดินทางมีจำนวนเพิ่มขึ้น ดังจะได้แสดงผลการศึกษาในหัวข้อต่อไป

4.2.3 การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทาง

1. การเดินทางไปทำงาน

จากการทำแบบสำรวจสอบถามประชาชนในพื้นที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการเดินทางไปทำงานในชีวิตประจำวันของประชาชน โดยเปรียบเทียบก่อนและหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัย จาก ตารางที่ 9 พบว่ารูปแบบการเดินทางที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือการเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์ โดยก่อนโยกย้ายมี 122 คันและหลังการโยกย้ายเพิ่มขึ้นเป็น 146 คันคิดเป็นร้อยละ 12.23 ในการเพิ่มขึ้น ส่วนรูปแบบการเดินทางที่ลดลงมากที่สุดได้แก่ การเดินทางด้วยรถจักรยานลดลงร้อยละ 38.09 และรูปแบบการเดินทางด้วยรถยนต์ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งยังมีจำนวนเท่าเดิม หลังการโยกย้ายกล่าวคือ มีจำนวน 17 คันคิดเป็นร้อยละ 12.93 เช่นเดิม

ตารางที่ 9 การเดินทางไปทำงานของผู้ตอบแบบสอบถามก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	รูปแบบการเดินทาง	ก่อนโยกย้าย (คร่าวเรือน) ร้อยละ (%)	หลังโยกย้าย (คร่าวเรือน) ร้อยละ (%)	ความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ (%)
1	เดินเท้า	0	0	0
2	รถจักรยาน	24 (38.09)	0	-38.09
3	รถจักรยานยนต์	122 (74.84)	146 (87.07)	+12.23
4	รถยนต์	17 (12.93)	17 (12.93)	0
5	จ้างรถรับส่ง	0	0	0
รวม		163 (100.00)	163 (100.00)	

(ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2557)

2. การเดินทางไปตลาด (Shopping)

จากการทำแบบสำรวจสอบถามประชาชนในพื้นที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการเดินทางไปพื้นที่จับจ่ายใช้สอยที่ตลาด โดยเปรียบเทียบก่อนและหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัยในตารางที่ 10 พบว่า รูปแบบการเดินทางที่ได้รับความนิยมมากที่สุดทั้งก่อนและหลังการโยกย้ายชุมชน คือ การเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์ เช่นเดียวกับการเดินทางด้วยรถยนต์ที่ไม่พบว่ามีเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามพบว่ารูปแบบการเดินทางที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ รูปแบบการเดินทาง

ด้วยเท้า ซึ่งมีจำนวนลดลงมากคิดเป็นร้อยละ 24.05 เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนแห่งใหม่ไม่มีตลาดชุมชน เช่นเดิม

ตารางที่ 10 รูปแบบการเดินทางไปตลาดก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	รูปแบบการเดินทาง	ก่อนโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	หลังโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	ความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ (%)
1	เดินเท้า	57 (24.05)	0	-24.05
2	รถจักรยาน	0	0	0
3	รถจักรยานยนต์	163 (68.77)	163 (90.55)	0
4	รถยนต์	17 (7.18)	17 (9.45)	0
5	จ้างรถรับส่ง	0	0	0
รวม		237 (100)	180 (100)	

(ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2557)

3. การเดินทางไปวัด (temple)

ตารางที่ 11 รูปแบบการเดินทางไปวัดก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	รูปแบบการเดินทาง	ก่อนโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	หลังโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	ความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ (%)
1	เดินเท้า	163 (100)	0	-100
2	รถจักรยาน	0	0	0
3	รถจักรยานยนต์	0	78 (47.85)	+47.85
4	รถยนต์	0	9 (5.52)	+5.52
5	จ้างรถรับส่ง	0	6 (3.68)	+3.68
รวม		163 (100)	93 (57.05)	

(ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2557)

จากการทำแบบสำรวจสอบถามประชาชนในพื้นที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการเดินทางไปพื้นที่ศาสนาสถาน เช่น วัด เป็นต้น โดยเปรียบเทียบก่อนและหลังการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย จากตารางที่ 11 พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเดินทางอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ภายหลังจากถูกโยกย้ายชุมชน ประชาชนสามารถเดินทางด้วยเท้าเพื่อไปทำงานบุญประเพณีต่าง ๆ ที่วัดได้อีกต่อไปคิดเป็นสัดส่วนของการลดลงร้อยละ 100 โดยรูปแบบการเดินทางที่เข้ามามีบทบาททดแทนคือ การเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์ มีจำนวน 78 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 47.85 เพิ่มขึ้น การเดินทาง

ด้วยรถยนต์มีจำนวน 9 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 5.52 และการว่าจ้างรถไปวัดมีจำนวน 6 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 3.68 นอกจากนี้ 70 ครั้วเรือนไม่ได้ไปวัดแล้วหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัย

4. การเดินทางไปโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา-อนุบาล

ตารางที่ 12 รูปแบบการเดินทางไปโรงเรียนชั้นประถม-อนุบาลก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	รูปแบบการเดินทาง	ก่อนโยกย้าย (ครั้วเรือน) ร้อยละ (%)	หลังโยกย้าย (ครั้วเรือน) ร้อยละ (%)	ความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ (%)
1	เดินเท้า	163 (100)	0	-100
2	รถจักรยาน	0	43 (26.38)	+26.38
3	รถจักรยานยนต์	0	0	0
4	รถยนต์	0	0	0
5	จ้างรถรับ-ส่ง	0	54 (33.12)	+32.12
6	พ่อ-แม่ไปส่ง	0	66 (40.5)	+40.5
รวม		163 (100)	163 (100)	

(ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2557)

จากการทำแบบสำรวจสอบถามประชาชนในพื้นที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการเดินทางไปโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา-อนุบาล ลูกหลานของประชาชน โดยเปรียบเทียบก่อนและหลังการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย ตารางที่ 12 พบว่า รูปแบบการเดินทางหลักสำหรับการไปโรงเรียนระดับชั้นประถม-อนุบาลโยกย้าย รูปแบบการเดินทางด้วยเท้ามีไปโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษา-อนุบาลมีจำนวน 163 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 100 อย่างไรก็ตามพบว่าหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัยรูปแบบการเดินทางด้วยเท้าได้ลดลงร้อยละ 100 เนื่องจากระยะเวลาเดินทางจากบ้านไปถึงโรงเรียนมีระยะที่ไกลขึ้นไม่สามารถไปด้วยการเดินเท้าได้อีกต่อไป ทั้งนี้รูปแบบการเดินทางที่ได้รับความนิยมทดแทนหลังการโยกย้ายได้แก่ รูปแบบการเดินทางด้วยพ่อ-แม่ส่งไปเรียนมีจำนวน 66 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 40.5 การเดินทางด้วยรถรับ-ส่งจำนวน 54 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 33.12 เนื่องจากบุตรหลานในครั้วเรือนเหล่านั้นได้ศึกษาต่อในโรงเรียนเอกชน ซึ่งมีรถ-รับส่งของโรงเรียน แต่ต้องจ่ายค่ารับส่ง 500,000 กีบต่อคนต่อเดือน และรูปแบบการเดินทางโดยมีผู้ปกครองเป็นผู้รับส่งเด็กด้วยตนเองนั้นมีจำนวน 66 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 26.38

5. การเดินทางไปโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

จากการทำแบบสำรวจสอบถามประชาชนในพื้นที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการเดินทางไปโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ลูกหลานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเปรียบเทียบก่อนและหลังการโยกย้าย ตารางที่ 13 พบว่าจำนวนครัวเรือนที่มีรูปแบบการเดินทางด้วยรถจักรยานภายหลังการโยกย้าย ลดลงจาก 125 ครัวเรือน เหลือเพียง 29 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละในการลดลงเท่ากับร้อยละ 58.89 เนื่องด้วยระยะการเดินทางที่ไกลมากขึ้น ในขณะที่จำนวนครัวเรือนที่มีรูปแบบการเดินทางด้วยรถจักรยานยนต์กลับเพิ่มมากขึ้น จากเดิมมีจำนวน 38 ครัวเรือนเพิ่มขึ้นเป็น 134 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 58.89 ในการเพิ่มขึ้น ซึ่งเพิ่มขึ้นเท่าตัว

ตารางที่ 13 รูปแบบการเดินทางไปโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษา ก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	รูปแบบการเดินทาง	ก่อนโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	หลังโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	ความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ (%)
1	เดินเท้า	0	0	0
2	รถจักรยาน	125 (76.68)	29 (17.79)	-58.89
3	รถจักรยานยนต์	38 (23.32)	134 (82.21)	+58.89
4	รถยนต์	0	0	0
5	จ้างรถรับส่ง	0	0	0
รวม		163 (100)	163 (100)	

(ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2557)

4.3 การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับชุมชน

4.3.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนการโยกย้าย

หมู่บ้านทั้ง 6 ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง กล่าวคือ หมู่บ้านหนองชาย หมู่บ้านโคมขวาง หมู่บ้านผาโคม หมู่บ้านโคกวา หมู่บ้านดอนใหม่ และหมู่บ้านหาดเทียน ซึ่งชุมชนเหล่านี้มีประวัติการตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่แห่งนี้มานานกว่า 30 ปีแล้ว เดิมทีเป็นชุมชนอยู่ติดริมแม่น้ำโขงที่พึ่งพาอาศัยการคมนาคมขนส่งทางแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางการเดินทางหลัก และเป็นแหล่งอาหารสำคัญ แต่เมื่อมีการพัฒนาถนนเลขที่ 13 เหนือในช่วงปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา จึงได้เกิดการพัฒนาที่อยู่อาศัยตามแนวริมถนน และเมื่อมีจำนวนประชากรขยายตัวมากขึ้น การตั้งถิ่นฐานของชุมชนจึงขยายตัวออกไปจากสองข้างทางของถนน โดยด้านทิศเหนือขยายไปจนถึงริม

แม่น้ำโขง และมีความแออัดมาก ส่วนด้านทิศใต้ขยายตัวไปจนถึงแนวเขตสนามบินหลวงพระบางเก่า ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นพื้นที่ตั้งของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างสนามบินแห่งใหม่ในปัจจุบัน และเป็นพื้นที่การศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้

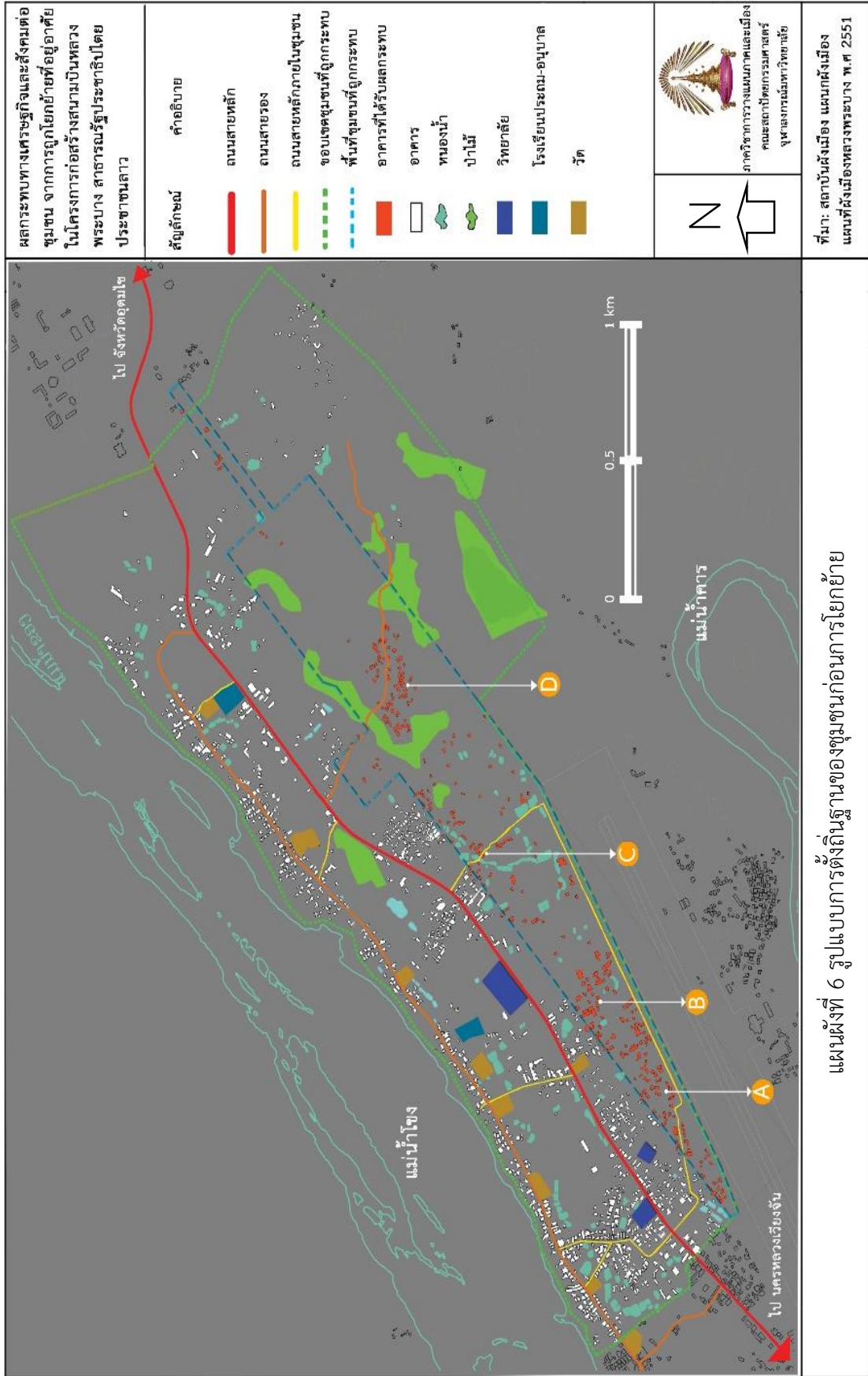
รูปแบบของการตั้งถิ่นฐานของพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาก่อนการโยกย้ายมีลักษณะสำคัญคือ เป็นชุมชนที่มีการขยายตัวในรูปแบบที่ไร้ทิศทาง เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานแบบธรรมชาติ ไม่มีการวางแผนจัดสรรทางด้านผังเมือง ถิ่นฐานบ้านเรือนของประชาชนส่วนใหญ่มีการตั้งอยู่กันเป็นแนวยาวตามแนวถนนเส้นทางเลขที่ 13 เหนือ และตามถนนซอยที่แยกออกมาจากถนนเลขที่ 13 เหนือ การเข้าถึงพื้นที่ชุมชนด้วยรถยนต์ และรถจักรยานยนต์ จึงมีความสะดวกสบาย บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นอาคารชั้นเดียวและมีขนาดเล็ก เพราะมีที่ตั้งอยู่ใกล้สนามบิน โดยภาพรวมยังคงมีพื้นที่ว่างซึ่งเป็นทั้งพื้นที่สีเขียวและพื้นที่สำหรับการเกษตรของชุมชนหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก ชุมชนมีการจัดระเบียบทางสังคมอยู่เป็นระบบ เช่น มีการจัดสรรพื้นที่ว่างซึ่งยังคงมีอยู่เป็นจำนวนมากเป็นของส่วนตัวตามแต่ละครัวเรือนตลอดจนมีการพัฒนาสาธารณูปการและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อสนองความต้องการในชีวิตประจำวัน เช่น วัด โรงเรียน ฯลฯ แพนผังที่ 6

การประกอบอาชีพของประชาชนที่อยู่ภายในพื้นที่ ประกอบด้วย การรับราชการ การค้าขาย และบริการทั่วไป การทำเกษตรกรรม และเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจแก่ครอบครัว ภายในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำธุรกิจ มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าระหว่างกันภายในชุมชน โดยเฉพาะการบริการสินค้า และการบริการต่อกลุ่มนักเรียน และนักศึกษาของวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ได้แก่ วิทยาลัยกฎหมายภาคเหนือ วิทยาลัยไซพัฒนา และโรงเรียนการเมืองการปกครอง อีกทั้งด้วยตำแหน่งที่ตั้งของชุมชนที่อยู่ใกล้กับสถานีการขนส่งภาคเหนือ จึงเป็นสาเหตุทำให้พื้นที่แห่งนี้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีศักยภาพในการทำธุรกิจ และการค้าขายแห่งหนึ่ง

รูปที่ 5 รูปแบบเชิงกายภาพของการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ชุมชนก่อนการโยกย้าย

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชน จากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

- สัญลักษณ์ ค่ำอึบบาย
- ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง
- ถนนสายหลักภายในชุมชน
- ขอบเขตชุมชนที่ถูกกระทบ
- พื้นที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบ
- อาคารที่ได้รับผลกระทบ
- อาคาร
- หนองน้ำ
- ป่าไม้
- วิหาลัย
- โรงเรียนประถม-อนุบาล
- วัด

ที่มา: สถาบันผังเมือง แผนผังเมืองแผนที่ผังเมืองหลวงพระบาง พ.ศ. 2551

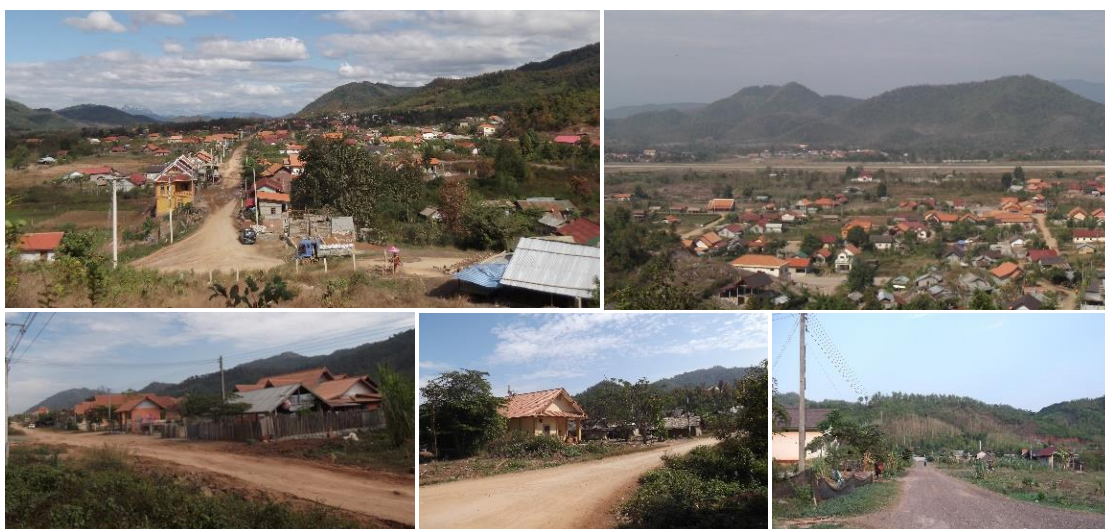
แผนผังที่ 6 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนการโยกย้าย

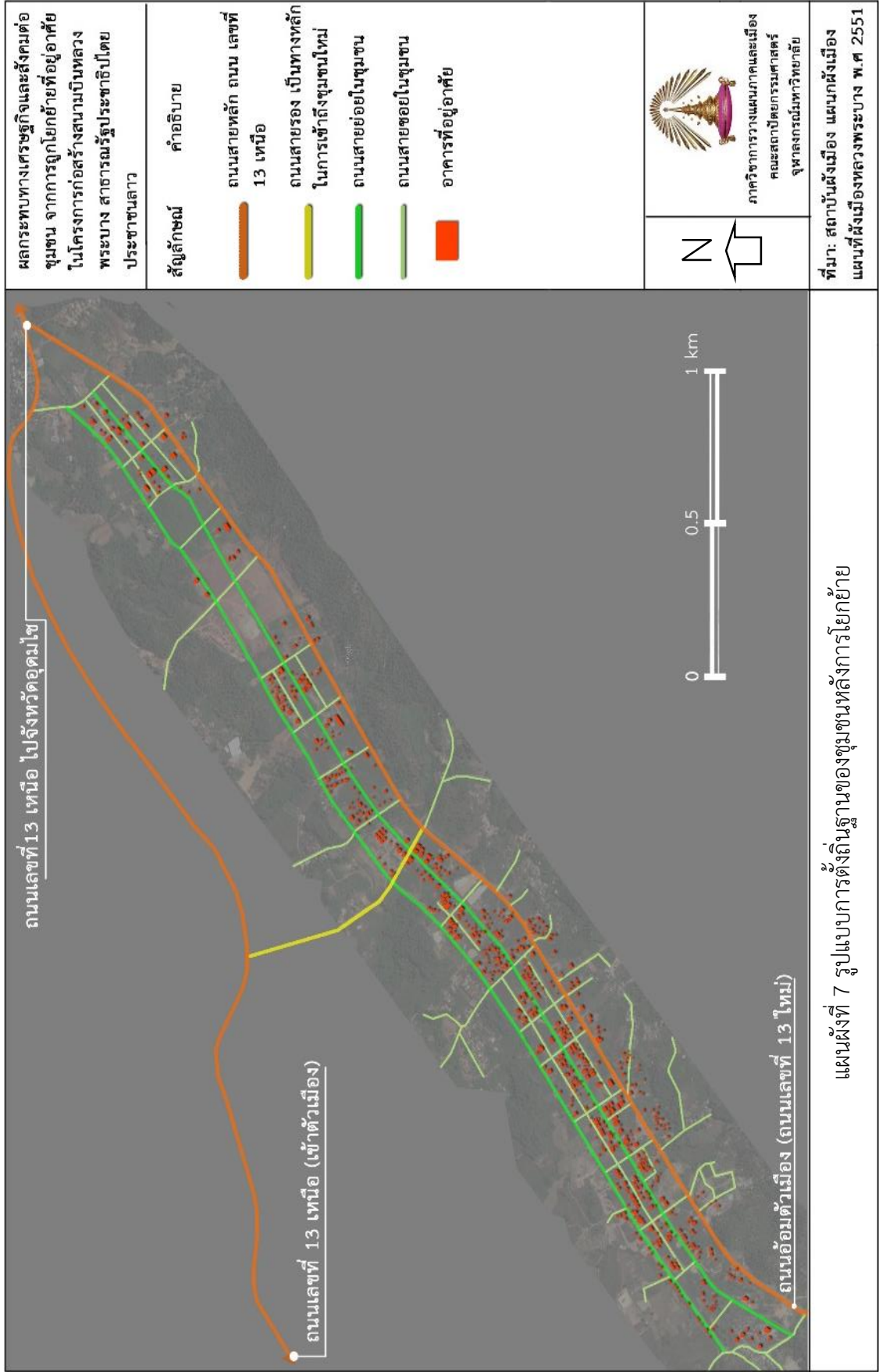
ทั้งนี้ ในกระบวนการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชุมชนละแวกบ้าน ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่สำหรับการศึกษารายละเอียดเป็น 4 ตำแหน่งย่อย คือ กลุ่ม A B C และ D แผนผังที่ 6 โดยกลุ่มชุมชนทั้ง 4 ตำแหน่งเป็นพื้นที่ตั้งของบ้านเรือนในช่วงก่อนการโยกย้ายที่มีความหนาแน่นและมีระดับความสัมพันธ์ทางสังคมภายในกลุ่มสูง อย่างไรก็ตาม พบว่าภายหลังการโยกย้ายตำแหน่งของบ้านเรือนจำนวนมากมิได้ถูกจัดสรรให้เกิดการรวมกลุ่มดังเช่นเดิม ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชุมชนละแวกบ้านสูญหายไปดังจะได้มีการเสนอรายละเอียดในหัวข้อต่อไป

4.3.2 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนภายหลังการโยกย้าย

หมู่บ้านจัดสรรภูเหล็กจะลินและภูซำคำเป็นหมู่บ้านที่ได้รับการจัดสรรใหม่จากรัฐแขวงหลวงพระบางเมื่อปี พ.ศ. 2552 เนื่องจากเป็นหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของบ้านเรือนเป็นการวางตัวตามแนวยาวตลอดแนวถนน แผนผังที่ 7 จากการสำรวจพื้นที่โดยผู้วิจัย พบว่าแม้ว่าพื้นที่หมู่บ้านดังกล่าวจะเป็นพื้นที่จัดสรรใหม่ แต่กลับไม่พบว่ามีรูปแบบของการถิ่นฐานที่มีรูปแบบมาตรฐานและเป็นระเบียบเรียบร้อยเท่าใดนัก สังเกตได้จากระบบกายภาพภายในชุมชน รูปที่ 6 อาทิ การปราศจากระดับมาตรฐานของพื้นอาคารชั้นหนึ่ง การวางตัวอยู่อย่างกระจัดกระจายของอาคารขนาดเล็ก การปราศจากเส้นทางถนนเพื่อการเข้าถึงพื้นที่ และการหลงเหลือพื้นที่ว่างที่เป็นแปลงขนาดใหญ่ สภาพทางกายภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการขาดมาตรฐานในการจัดสรรพื้นที่และการปลูกสร้างอาคารตลอดจนศักยภาพการพัฒนาของพื้นที่ที่ยังคงหลงเหลือพื้นที่ว่างอยู่เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม แม้ว่าโดยภาพรวมจะยังคงหลงเหลือพื้นที่ว่างเป็นจำนวนมาก แต่มีกรรมสิทธิ์การครอบครองเป็นของเอกชนทั้งหมด จึงไม่หลงเหลือพื้นที่สำหรับการก่อสร้างสาธารณูปการสำหรับชุมชนแต่อย่างใด

รูปที่ 6 รูปแบบเชิงกายภาพของการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่จัดสรรใหม่ (ที่มา: ผู้ศึกษา, 2557)

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชน จากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการก่อสร้างสนามบินบึงหลวง พระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สัญลักษณ์	คำอธิบาย
	ถนนสายหลัก ถนน เลขที่ 13 เหนือ
	ถนนสายรอง เป็นทางหลักในการเข้าถึงชุมชนใหม่
	ถนนสายย่อยในชุมชน
	ถนนสายขอยในชุมชน
	อาคารที่อยู่อาศัย

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา: สถาบันผังเมือง แผนผังเมือง แผนที่ผังเมืองหลวงพระบาง พ.ศ 2551

แผนผังที่ 7 รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนหลังการโยกย้าย

4.3.3 ระบบถนนในพื้นที่ชุมชนก่อนการโยกย้าย

ระบบถนนในพื้นที่ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการและเป็นพื้นที่ชุมชนกรณีศึกษาของโครงการ พบว่า รูปแบบของระบบถนนในชุมชนก่อนการโยกย้ายเป็นระบบถนนที่มีรูปแบบเป็นธรรมชาติ (Organic form) ประกอบด้วยถนนซอยขนาดเล็กที่มีลักษณะคดเคี้ยวไปมาเป็นจำนวนมากอย่างไรก็ตาม หากพิจารณาระบบถนนตามลำดับศักดิ์ สามารถแบ่งเป็น 4 ประเภท ดังแผนผังที่ 8

1. ถนนสายหลัก ได้แก่ ถนนเลขที่ 13 เหนือ มีขนาดความกว้าง 15 เมตร เป็นถนนสายหลักที่ทำหน้าที่รองรับการสัญจรหลักของผู้คนอยู่ในชุมชน และการเคลื่อนผ่านไปมาของผู้คนภายนอก โดยเฉพาะเพื่อการขนส่งสินค้าสู่ภูมิภาคอื่นๆ จึงเป็นถนนที่มีปริมาณการจราจรค่อนข้างหนาแน่น โดยเฉพาะในช่วงเวลา 8.00 น. และ 17.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลารีบเร่ง (Rush hour) สำหรับการเดินทางไป-กลับระหว่างที่พักอาศัยกับสถานที่ทำงานหรือสถานศึกษา

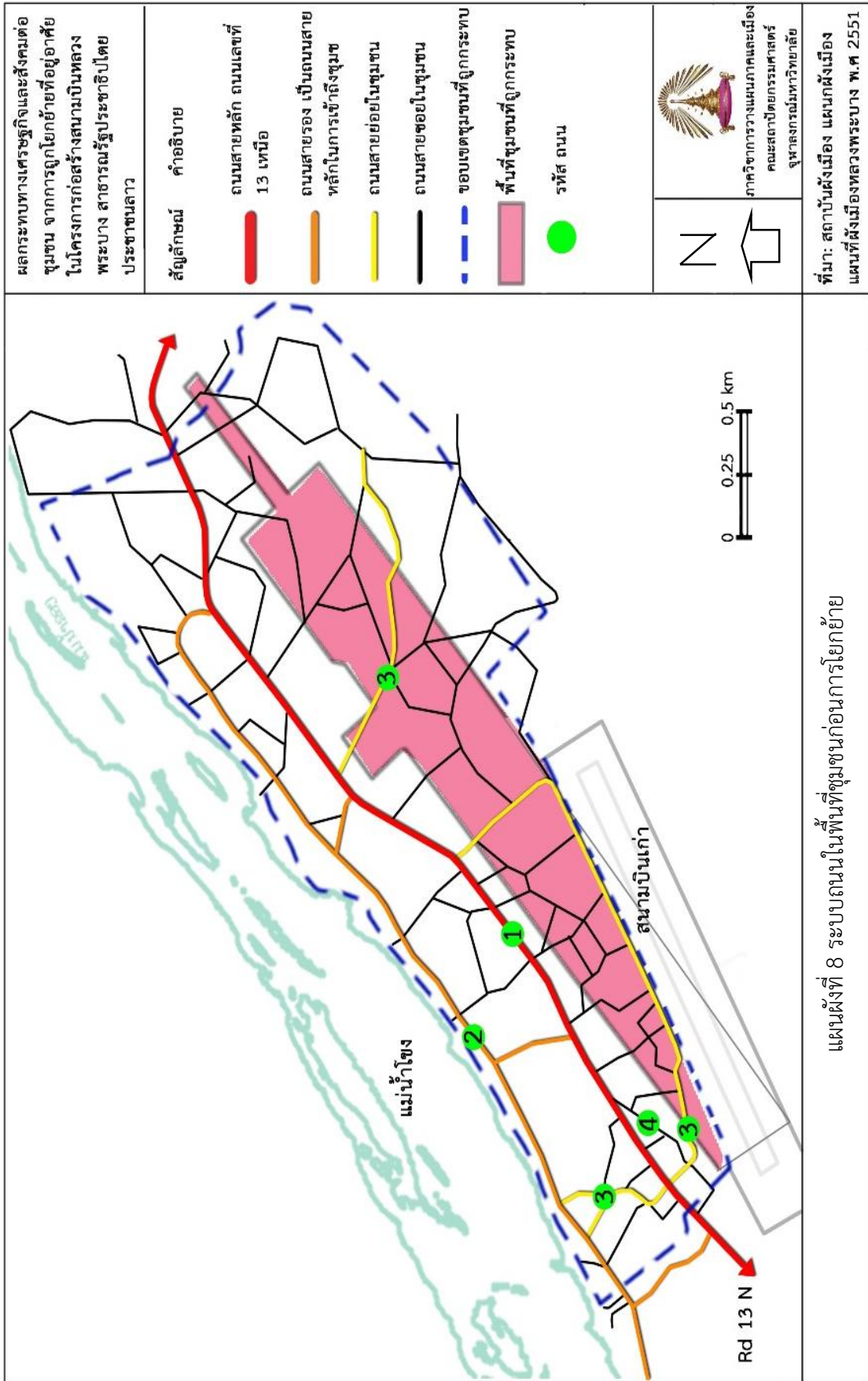
2. ถนนสายรอง มีความกว้าง 8 เมตร เป็นถนนสายรองที่วิ่งคู่ขนานไปกับถนนเลขที่ 13 เหนือเลียบบตามริมแม่น้ำโขง ทำหน้าที่รองรับการสัญจรของผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมแม่น้ำโขง และรับส่งนักท่องเที่ยวทางเรือ

รูปที่ 7 ภาพถ่ายของถนนสายหลัก (ซ้าย) และถนนสายรอง (ขวา) ในพื้นที่ชุมชนก่อนการโยกย้าย (ที่มา: ผู้ศึกษา, 2557)

3. ถนนสายย่อย มีความกว้าง 6 เมตร มีบทบาทเป็นถนนสายหลักที่ทำหน้าที่แจกจ่ายการสัญจรเข้าสู่พื้นที่ภายในชุมชน

4. ถนนซอย มีความกว้าง 4 เมตร เป็นซอยที่คดเคี้ยวไปมา เพื่อแจกจ่ายการสัญจรเข้าสู่อาคารที่พักอาศัย วัด โรงเรียน ประถม-อนุบาล และตลาดชุมชน

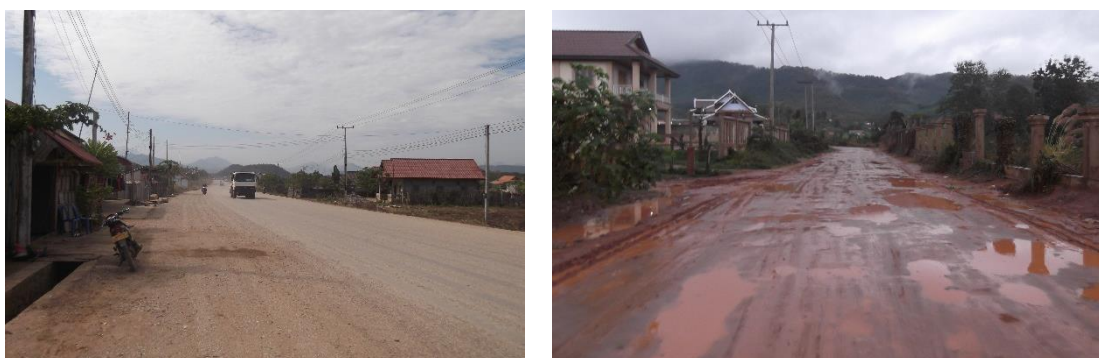

รูปที่ 8 ภาพถ่ายของถนนสายย่อย (ซ้าย) และถนนซอย (ขวา) ในพื้นที่ชุมชนก่อนการโยกย้าย (ที่มา: Department of civil Aviation, 2552)

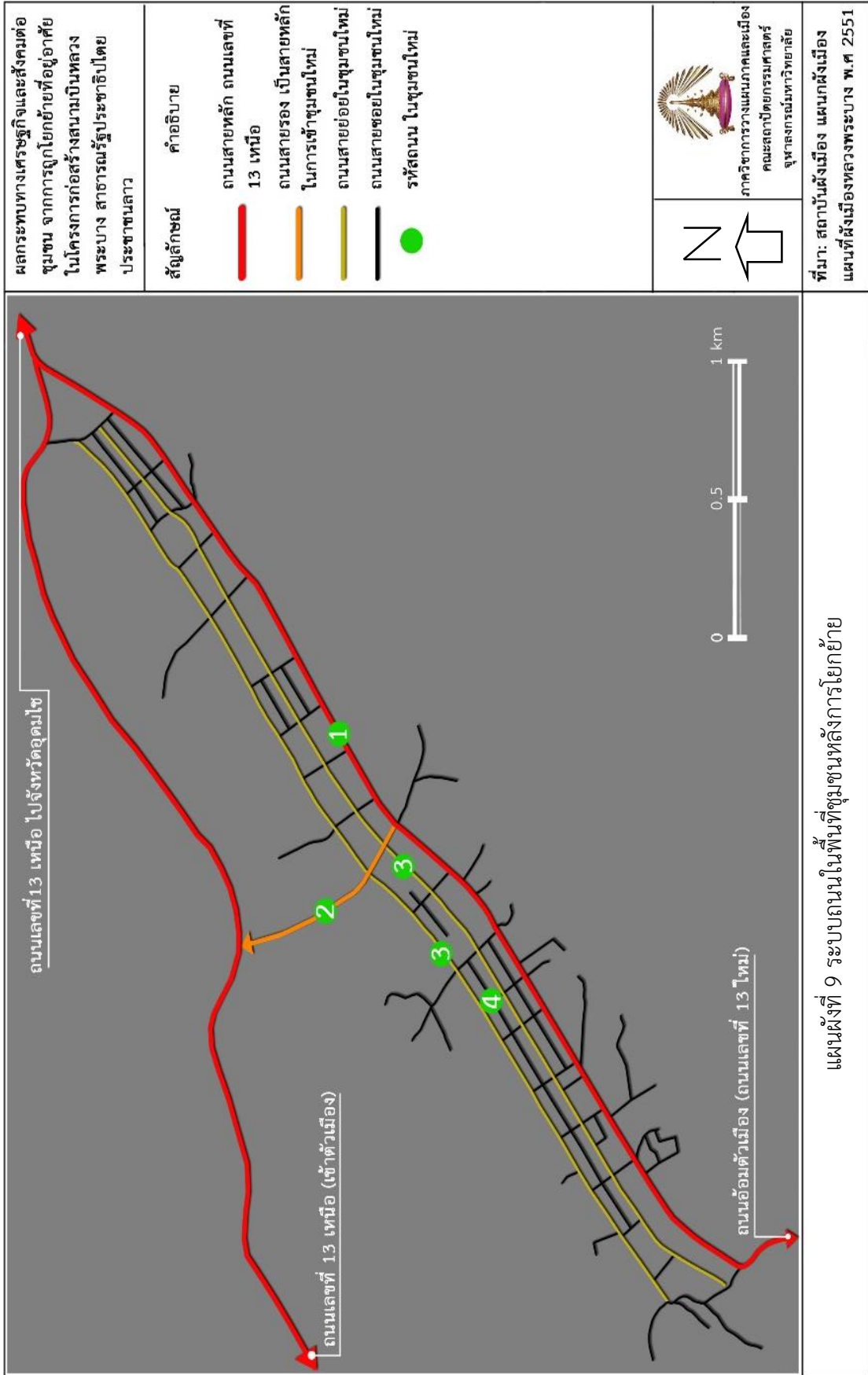
4.3.4 ระบบถนนของชุมชนภายหลังการโยกย้าย

ระบบถนนในพื้นที่จัดสรรใหม่หมู่บ้านภูเหล็กจะเลินและหมู่บ้านภูช่างคำเป็นระบบถนนแบบตาราง (grids) ที่ได้รับการวางแผนโดยแผนกโยธา ท้องการเคหะผังเมือง เมืองหลวงพระบาง สภาพถนนในพื้นที่ชุมชนใหม่ร้อยละ 90 เป็นถนนดินแดง และยังมีรางระบายน้ำ สามารถแบ่งประเภทของถนนตามลำดับศักดิ์ ได้เป็น 4 ประเภท ดังแผนผังที่ 9

1. ถนนสายหลัก เป็นถนนเลขที่ 13 เหนือสายใหม่ที่สร้างขึ้นมาเพื่อเลี่ยงตัวเมืองหลวงพระบาง (Bypass) เป็นถนนลาดยาง มีขนาดความกว้าง 15 เมตร ความยาวทั้งหมด 16 กิโลเมตร โดยระยะทางช่วงที่ผ่านเข้ามาในพื้นที่หมู่บ้านภูเหล็กจะเลิน และหมู่บ้านภูช่างคำมีความยาวประมาณ 4 กิโลเมตร เนื่องจากถนน สายนี้มีบทบาทเป็นถนนเลี่ยงเมือง จึงพบว่ามีการบรรทุกและรถโดยสารที่ต้องการเดินทางระหว่างภาคเหนือ-ภาคใต้ของ สปป.ลาว ผ่านเข้ามาใช้เป็นจำนวนมาก

รูปที่ 9 ของถนนสายหลัก (ซ้าย) และถนนสายรอง (ขวา) ในพื้นที่ชุมชนใหม่ภายหลังการโยกย้าย

แผนผังที่ 9 ระบบถนนในพื้นที่ชุมชนหลังการโยกย้าย

2. ถนนสายรอง เป็นถนนสายสำคัญที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อถนนเลขที่ 13 เหนือสายเก่า เข้าไปในพื้นที่ของสองหมู่บ้านจัดสรรใหม่เป็นถนนดินแดงขนาดความกว้าง 10 เมตรและยาว 600 เมตร เป็นถนนที่รองรับการสัญจรเข้าออกสู่สถานที่สำคัญต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของผู้คนในชุมชน อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพถนนที่ยังเป็นดินลูกรัง เมื่อฝนตกลงมาจึงมีน้ำเจิ่งนอง และผิวถนนมีความลื่นสภาพผิวถนนสำหรับการจราจรในช่วงฤดูฝนสำหรับรถจักรยานและรถจักรยานยนต์จึงขาดความสะดวกสบาย

3. ถนนสายย่อย มีทั้งหมดสองเส้นทาง สภาพเป็นถนนดินแดง มีความกว้าง 8 เมตร แต่ละเส้นยาว 4 กิโลเมตร ทำหน้าที่รองรับการสัญจรภายในชุมชนตามแนวแกนทิศเหนือ-ใต้

รูปที่ 10 ภาพถ่ายของถนนสายย่อยในพื้นที่ชุมชนใหม่ภายหลังการโยกย้าย (ที่มา: ผู้ศึกษา, 2557)

4. ถนนซอย เป็นถนนที่ทำหน้าที่บริการเส้นทางการสัญจรเพื่อการเข้าถึงบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของผู้คนในชุมชน เป็นถนนดินแดงมีขนาดความกว้าง 6 เมตร

รูปที่ 11 ภาพถ่ายของถนนซอยในพื้นที่ชุมชนใหม่ภายหลังการโยกย้าย (ที่มา: ผู้ศึกษา, 2557)

4.3.5 การเข้าถึงบริการทางสาธารณะก่อนและหลังการโยกย้าย

จากผลการสำรวจโดยแบบสอบถามเรื่องความสะดวกในการเข้าถึงบริการทางสาธารณะของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ได้รับผลกระทบ โดยการเปรียบเทียบช่วงระยะเวลาก่อนและหลังการโยกย้าย จาก ตารางที่ 14 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด หรือคิดเป็นร้อยละ 100 มีความคิดเห็นว่าการเข้าถึงบริการสาธารณะจากหมู่บ้านเดิมก่อนการโยกย้ายมีความสะดวกกว่า เนื่องจากพื้นที่ดั้งเดิมของชุมชนประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน และมีตำแหน่งอยู่ใกล้ตัวเมืองมากกว่า ในขณะที่พื้นที่หมู่บ้านจัดสรรใหม่ภายหลังการโยกย้ายมีความสะดวกสบายในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะน้อยกว่า เนื่องจากภาครัฐมิได้เตรียมการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใหม่ในพื้นที่ ชาวชุมชนจึงต้องเดินทางกลับไปใช้สาธารณูปการที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชนเดิม

ตารางที่ 14 ความสะดวกในการเข้าถึงบริการทางสาธารณะก่อนและหลังโยกย้าย

ลำดับ	ความสะดวก	บ้านเดิมสะดวกกว่า (คน) ร้อยละ (%)	บ้านปัจจุบันสะดวกกว่า (คน) ร้อยละ (%)	สะดวกเท่ากัน (คน) ร้อยละ (%)
1	การไปทำงาน	163 (100)	0	0
2	การไปโรงเรียน	163 (100)	0	0
3	การไปตลาด	163 (100)	0	0
4	การไปวัด	163 (100)	0	0
5	การไปโรงพยาบาล	163 (100)	0	0
6	การเข้าถึงสวนสาธารณะ	163 (100)	0	0
7	การเข้าถึงธนาคาร	163 (100)	0	0
	รวม	1,141 (100)	0	0

(ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2557)

ทั้งนี้ ในการสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถาม พบว่ามีประเด็นปัญหาด้านการบริการสาธารณะที่ได้รับการกล่าวถึงเป็นอย่างมาก 2 ประเด็น คือ ปัญหาเรื่องความสะดวกสบายของถนนหนทางในการเดินทาง และปัญหาเรื่องน้ำประปาชุมชนดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความสะดวกของถนนหนทางหลังการโยกย้าย

เนื่องจากสภาพของผิวถนนถนนในหมู่บ้านจัดสรรใหม่ทั้งสองหมู่บ้านเป็นถนนดินแดงทั้งหมด จึงทำให้เกิดความยากลำบากต่อการสัญจรไปมาของผู้คนในชุมชน กล่าวคือ มีปริมาณฝุ่นละอองเป็นจำนวนมากในฤดูแล้ง และผิวถนนมีน้ำเจิ่งนอง และเต็มไปด้วยหลุมบ่อในฤดูฝน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการสัญจรของผู้คนภายในชุมชน เมื่อสอบถามความรู้สึกของครัวเรือนเรื่องความสะดวกสบายของระบบถนนหนทาง โดยการเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการโยกย้าย

ผลการศึกษาในตารางที่ 15 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามประมาณร้อยละ 52 มีความคิดเห็นว่าถนนในหมู่บ้านเดิมมีความสะดวกกว่า ในขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามประมาณร้อยละ 28 และร้อยละ 19 ตอบว่าสภาพถนนในหมู่บ้านใหม่มีความสะดวกสบายมากกว่า และสะดวกเท่ากัน ตามลำดับ ตารางที่ 15 ทั้งนี้จากการสอบถามเพิ่มเติม พบว่ากลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามที่ให้คำตอบว่าสภาพถนนในปัจจุบันมีความสะดวกมากกว่านั้น ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะตำแหน่งที่ตั้งของบ้านในพื้นที่ชุมชนเดิมนั้นค่อนข้างลึก และเข้าถึงได้ยากกว่า ในขณะที่ตำแหน่งที่ตั้งของบ้านในพื้นที่หมู่บ้านจัดสรรใหม่นั้นมีศักยภาพการเข้าถึงที่ดีเช่นเดียวกับบ้านอื่น ๆ นั้นเอง

ตารางที่ 15 ความรู้สึกของครัวเรือนต่อสภาพถนนหนทางในพื้นที่ชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	ความหมาย	เปรียบเทียบความสะดวกของระบบถนนหนทางระหว่างหมู่บ้านเก่าและใหม่ที่ใดสะดวกกว่ากัน	ร้อยละ (%)
1	ถนนในหมู่บ้านเดิมสะดวกกว่า (คน)	85	52.14
2	ถนนในหมู่บ้านปัจจุบันสะดวกกว่า (คน)	46	28.22
3	สะดวกเท่ากัน (คน)	32	19.64
รวม		163	100.00

(ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2557)

2. การใช้น้ำก่อนและหลังการโยกย้าย

จากการสำรวจข้อมูล พบว่าสภาพปัญหาในการเข้าถึงบริการสาธารณะอีกประเด็นหนึ่งควบคู่กับความสะดวกของระบบถนนหนทางในการเดินทาง คือ ปัญหาการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค กล่าวคือ ก่อนการโยกย้าย ชุมชนมีน้ำประปาใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ภายหลังการโยกย้ายต้องใช้น้ำบาดาล พร้อมยังใช้ร่วมกันหลายครัวเรือน จึงทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำสะอาด

ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้งานในชีวิตประจำวัน และทำให้เกิดปัญหาระหว่างครัวเรือน เนื่องจาก การขัดแย้งน้ำแต่ชุมชนได้ทำการแก้ไขปัญหาดังกล่าวไปแล้วในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาคือ ใน จำนวน 10 ครัวเรือนที่ใช้น้ำบาดาลร่วมกันหนึ่งบ่อได้จัดการสะสมน้ำเป็น 3 ครัวเรือนต่อวัน และ ห้ามมิให้แต่ละครัวเรือนใช้ท่อน้ำต่อน้ำเข้าบ้านเป็นการส่วนตัว

จากปัญหาที่กล่าวมาผู้ทำการศึกษาได้สอบถามสภาพปัญหาเกี่ยวกับการใช้น้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภคว่าแหล่งน้ำที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมาจากที่ใด และมีปริมาณเพียงพอต่อความ ต้องการใช้งานหรือไม่ ผลจากตารางที่ 16 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามจำนวนร้อยละ 100 ที่ก่อนการ โยกย้ายมีน้ำประปาใช้ในชีวิตประจำวัน

แต่หลังการโยกย้ายใช้น้ำบาดาลในชีวิตประจำวันรวมถึงปัจจุบันนี้ยังมีหลายพื้นที่ ภายในชุมชนที่ขาดน้ำใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งปริมาณน้ำมีไม่เพียงพอต่อการ ใช้ งาน ชาวชุมชนจึงต้องไปขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านที่อยู่บริเวณโดยรอบ ความขาดแคลนน้ำใช้ ในชีวิตประจำวันสร้างความลำบากต่อการใช้ชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในครัวเรือนที่ไม่มีแรงงาน อาศัยพ่อและแม่เป็นหลักในการขนน้ำ ดังนั้นจึงควรเร่งด่วนก่อสร้างน้ำประปาให้ชุมชนเพื่อเป็นการ ทดแทนและคืนความสะอาดให้แก่ชุมชน

ตารางที่ 16 การใช้น้ำของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	น้ำที่ใช้	ก่อนโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	หลังโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	ความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ (%)
1	น้ำประปา	163 (100)	0	-100
2	น้ำบาดาล	0	163 (100)	+100
3	อื่น ๆ	0	0	0
รวม		163 (100)	163 (100)	

(ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2557)

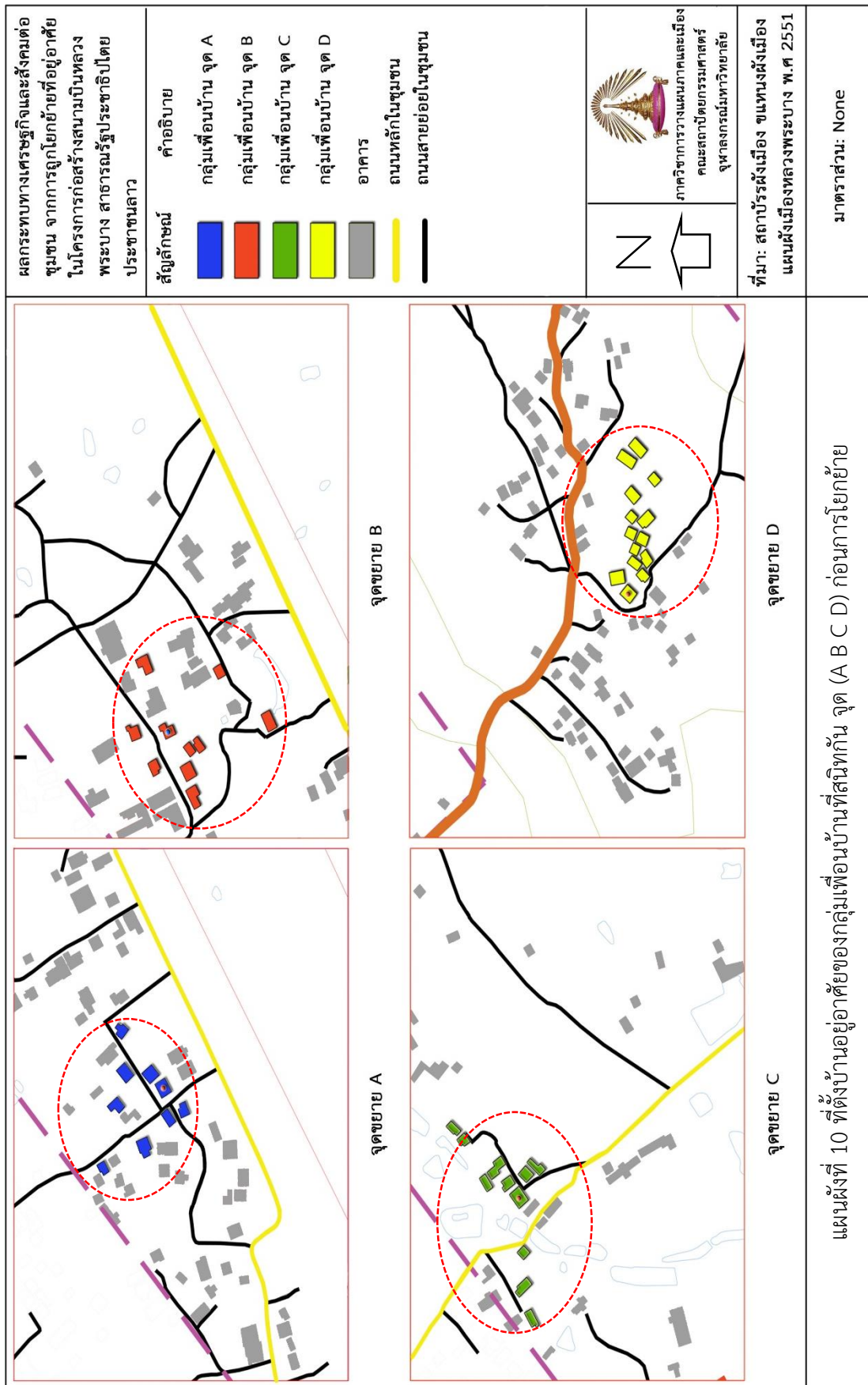
4.3.6 ตำแหน่งที่ตั้งของเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดทางสังคมก่อนการโยกย้าย

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 ครัวเรือนในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ.2558 เพื่อศึกษาตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดทางสังคม พบว่า ความใกล้ชิดกันทางสังคมนั้นเกิดขึ้นจากรูปแบบความสัมพันธ์ 4 ประเภท ได้แก่

1. รู้จักกันเพราะอยู่ใกล้กันมานานปี
2. รู้จักกันเพราะเนื่องมาจากลูกหลานรู้จักกัน
3. รู้จักกันเพราะเป็นเพื่อนร่วมงานกัน
4. รู้จักกันเพราะเป็นเครือญาติกัน

โดยกลุ่มเพื่อนบ้านที่มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีและใกล้ชิดนั้น โดยส่วนใหญ่มีตำแหน่งที่ตั้งของอาคารบ้านเรือนอยู่ในละแวกเดียวกัน ยกเว้นแต่เพียงบางหลังที่อยู่ในระยะที่ห่างออกไปเล็กน้อยดังแผนผังที่ 10 ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์พบว่ากลุ่มเพื่อนบ้านจุดขยายที่ A B และ C เป็นกลุ่มเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดกัน เนื่องจากมีระยะเวลาการอยู่อาศัยร่วมกันนานและเป็นเพื่อนร่วมงานกัน โดยหัวหน้าครอบครัวในกลุ่มเพื่อนบ้านดังกล่าวส่วนใหญ่เป็นข้าราชการทหาร ส่วนกลุ่มเพื่อนบ้านในจุดขยาย D เป็นกลุ่มเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดกัน เนื่องจากเป็นกลุ่มเครือญาติที่มีการอพยพโยกย้ายบ้านเรือนจากที่อื่นมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่ในละแวกเดียวกันตั้งแต่มื่อปี พ.ศ. 2543

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างจำนวน 163 ครัวเรือน พบว่าก่อนการโยกย้ายทุกครัวเรือนล้วนแต่เป็นเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี เช่น มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทำงานบุญประเพณีร่วมกัน ปกษาหารือกัน นั่งคุยกันเรื่องต่าง ๆ แบ่งอาหารการกินให้กัน ดูแลหรือเฝ้าระวังบ้านให้กันรวมถึงสามารถฝากลูกหลานของตนให้เพื่อนบ้านดูแลแทนในกรณีจำเป็น เป็นต้น

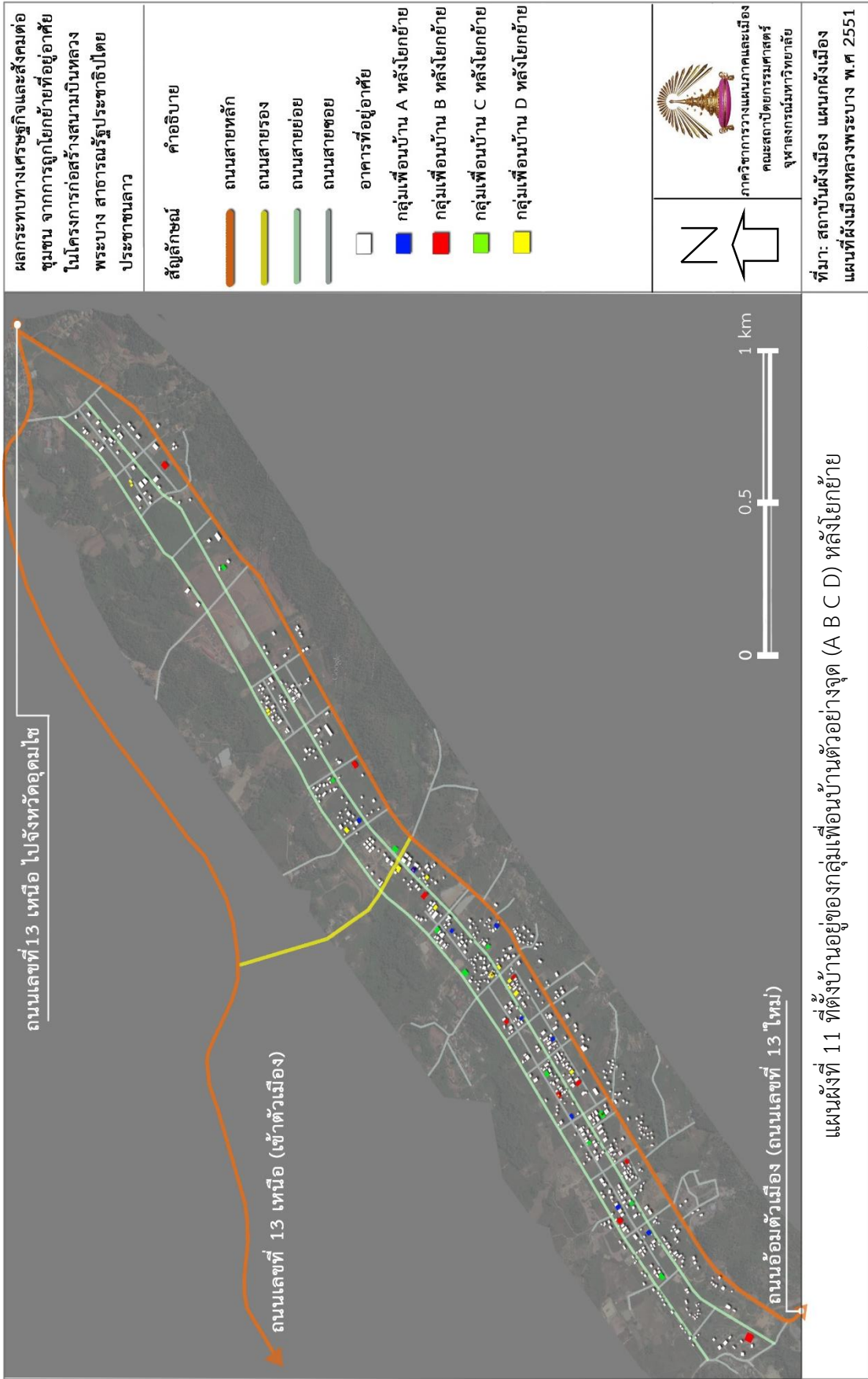
4.3.7 ตำแหน่งที่ตั้งของเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดทางสังคมภายหลังการโยกย้าย

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 ครั้วเรือนเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2558 เพื่อศึกษาตำแหน่งที่ตั้งของกลุ่มเพื่อนบ้านที่มีความใกล้ชิดทางสังคม โดยการเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการโยกย้าย พบว่า ปัจจุบันกลุ่มเพื่อนบ้านดังกล่าวได้ตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างกระจัดกระจาย มิได้มีการรวมกลุ่มกันเหมือนเดิม ดังแผนผังที่ 11

นอกจากนี้จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 163 ครั้วเรือน พบว่าหลังการโยกย้าย กลุ่มเพื่อนบ้านที่รู้จักกันดี และสนิทกันได้ตั้งบ้านอยู่อาศัยใกล้กันเหลือเพียง 25 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 15 และ 138 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 85 ไม่ได้ตั้งบ้านอยู่อาศัยใกล้กันแล้ว จึงส่งผลให้ความใกล้ชิดทางสังคมของกลุ่มเพื่อนบ้านลดน้อยลงหลังการโยกย้าย ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 สัดส่วนการตั้งบ้านอยู่อาศัยที่อยู่ใกล้กันของเพื่อนบ้านที่สนิทหลังการโยกย้าย

ลำดับ	ความหมาย	จำนวน (ครั้วเรือน)	ร้อยละ (%)
1	ครั้วเรือนที่ยังตั้งบ้านอยู่ใกล้กันหลังการโยกย้าย	25	15
2	ครั้วเรือนที่ไม่ได้ตั้งบ้านอยู่ใกล้กันแล้วหลังการโยกย้าย	138	85
รวม		163	100

4.4 กายภาพระดับพื้นที่ของส่วนบุคคล

4.4.1 ขนาดของพื้นที่เกษตรกรรมก่อนและหลังการโยกย้าย

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงขนาดของพื้นที่เกษตรกรรมก่อนและหลังการโยกย้ายเน้นการศึกษาเรื่องที่ดินเพื่อการทำนาข้าวและเพื่อการทำสวนเท่านั้น เนื่องจากก่อนการโยกย้าย พบว่ามีครัวเรือนในชุมชนจำนวนหนึ่งที่มีพื้นที่เพื่อการทำนาข้าว ได้ปลูกข้าวไว้สำหรับการบริโภคภายในครัวเรือนและเพื่อสร้างรายได้จากการขายข้าวส่วนที่เหลือจากการบริโภค อย่างไรก็ตามภายหลังจากการโยกย้าย พบว่าครัวเรือนที่เคยมีที่ดินเพื่อเกษตรเหล่านั้นล้วนได้รับผลกระทบต้องสูญเสียที่ดิน โดยไม่ได้รับค่าชดเชยความเสียหายใดๆ สมาชิกในครัวเรือนดังกล่าวจึงต้องเปลี่ยนอาชีพไปสู่ภาคอุตสาหกรรมการก่อสร้างและเป็นแรงงานกรรมกรก่อสร้างตามโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตัวเมือง ทั้งนี้ จากการสำรวจข้อมูลโดยแบบสอบถามเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2558 เรื่องจำนวนครัวเรือนที่มีพื้นที่ดินเพื่อเกษตร (เฉพาะนาข้าวและสวน) และขนาดของที่ดินในแต่ละครัวเรือน

จากตารางที่ 18 พบว่าสัดส่วนของครัวเรือนโดยส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินสำหรับการทำนาข้าวและสวน อย่างไรก็ตาม ในส่วนของครัวเรือนที่มีที่ดินดังกล่าว พบว่าก่อนการโยกย้าย มีครัวเรือนที่มีที่ดินเพื่อการทำนาข้าวจำนวน 23 ครัวเรือน และมีเนื้อที่ทั้งหมด 22.46 เฮกตาร์ ในขณะที่มีจำนวนครัวเรือนที่มีที่ดินเพื่อการทำสวนจำนวน 18 ครัวเรือน และมีเนื้อที่ทั้งหมด 18.1 เฮกตาร์ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการโยกย้าย พบว่าครัวเรือนที่เคยมีที่ดินเพื่อเกษตรต่างได้รับผลกระทบต้องสูญเสียพื้นที่ทั้งหมด เนื่องจากภาครัฐไม่สามารถจัดหาที่ดินทดแทนได้ จึงมีนโยบายให้ชดเชยมูลค่าความเสียหายด้วยการจ่ายเงินทดแทน แต่จากการสอบถามข้อมูลพบว่า ปัจจุบันยังมีประชาชนที่ไม่ได้รับค่าชดเชยความเสียหายจากโครงการ สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนจึงมีความถดถอยลงจากในอดีตเนื่องจากมีรายได้น้อยกว่าเดิมแต่มีรายจ่ายมากขึ้น

ตารางที่ 18 ที่ดินนาข้าวและสวนก่อนและหลังโยกย้าย

จำนวน ครัวเรือน	ที่ดินนาข้าวก่อนและหลังโยกย้าย		จำนวน ครัวเรือน	ที่ดินสวนก่อนและหลังโยกย้าย	
	ที่ดินนาข้าว ก่อนย้าย (เฮกตาร์)	ที่ดินนาข้าว หลังย้าย (เฮกตาร์)		ที่ดินสวน ก่อนย้าย (เฮกตาร์)	ที่ดินสวน หลังย้าย (เฮกตาร์)
23	22.46	0	18	18.1	0

(ที่มา: การสอบถามโดยผู้ศึกษา, 2558)

4.4.2 ขนาดของที่ดินอยู่อาศัยก่อนและหลังการโยกย้าย

การโยกย้ายชุมชนจำนวน 423 ครัวเรือน ภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง ส่งผลทำให้ขนาดของแปลงที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของชุมชนมีขนาดเล็กลง จากการสำรวจโดยแบบสอบถามที่มีต่อประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 163 ครัวเรือน พบว่าก่อนการโยกย้ายมีขนาดของแปลงที่ดินรวมทั้งหมด 71,172 ตารางเมตร ในขณะที่ปัจจุบันลดลงเหลือเพียง 50,968 ตารางเมตร คิดเป็นขนาดที่ลดลงทั้งหมดเท่ากับ 20,204 ตารางเมตร หรือร้อยละ 28.4 ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 ที่ดินอยู่อาศัยรวมของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ที่ดินอยู่อาศัยรวม ก่อนโยกย้าย (ตร.ม.)	ที่ดินอยู่อาศัยรวม หลังการโยกย้าย (ตร.ม.)	ที่ที่ดินอยู่อาศัย ที่ลดลง (ตร.ม.)	ร้อยละ (%)
71,172	50,968	20,204	28.4

(ที่มา: การสอบถามโดยผู้ศึกษา, 2558)

1. ขนาดของแปลงที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของครัวเรือนก่อนการโยกย้าย

ขนาดที่ดินอยู่อาศัยของครัวเรือนก่อนการโยกย้ายมีลักษณะที่ดินในการครอบครองที่แตกต่าง ๆ กันโดยสรุปแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังผลการสำรวจโดยแบบสอบถามในตารางที่ 20 พบว่าก่อนการโยกย้ายสัดส่วนของครัวเรือนในการครอบครองที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยไม่เกิน 300 ตารางเมตร มีจำนวน 53 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 32.51 ในขณะที่มีครัวเรือนที่มีที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยในการครอบครองระหว่าง 301-600 ตารางเมตรมีจำนวนมากที่สุดคือ 86 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 52.76 และครัวเรือนที่มีที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยมากกว่า 600 ตารางเมตรขึ้นไปเป็นกลุ่มที่น้อยที่สุดมีจำนวน 24 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 14.73

ตารางที่ 20 ลักษณะการถือครองที่ดินอยู่อาศัยก่อนโยกย้าย

ลำดับ	เนื้อที่ที่ดินอยู่อาศัยของครัวเรือนก่อนการโยกย้าย (ตร.ม.)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ (%)
1	ครัวเรือนที่มีเนื้อที่ดินอยู่อาศัยอยู่ไม่เกิน 300 ตารางเมตร	53	32.51
2	ครัวเรือนที่มีเนื้อที่ดินอยู่อาศัยอยู่ในระหว่าง 301-600 ตารางเมตร	86	52.76
3	ครัวเรือนที่มีเนื้อที่ดินอยู่อาศัยมากกว่า 600 ตารางเมตรขึ้นไป	24	14.73
	รวม	163	100.00

(ที่มา: การสอบถามโดยผู้ศึกษา, 2558)

2. ขนาดของแปลงที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของครัวเรือนภายหลังการโยกย้าย

หลังการโยกย้ายโดยภาพรวมทุกครัวเรือนมีที่ดินอยู่อาศัยในการครอบครองอยู่ที่ 300 ตารางเมตร ทั้งนี้สาเหตุที่ทำให้ทุกครัวเรือนได้ที่ดินเท่า ๆ กัน และมีครัวเรือนจำนวนหนึ่งได้ที่ดินมากกว่าปกตินั้น จากการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินการเวนคืนทราบสาเหตุคือ เพื่อความสะดวกในการจัดสรรรังวัดที่ดิน และตามกฎหมายว่าด้วยที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย มาตรา 42 ในกรณีถูกจัดที่อยู่อาศัยใหม่ได้ระบุว่าสิทธิในการครอบครองที่ดินอยู่อาศัยอยู่ที่ 800 ตารางเมตรต่อครัวเรือน หรือ 20x40 เมตร แต่ในเขตภาคเหนือของ สปป.ลาว อยู่ที่ 15x20 เมตรต่อครัวเรือนหรือ 300 ตารางเมตร เนื่องจากภาคเหนือพื้นที่ร้อยละ 85 เป็นภูเขาลำบากในการจัดหาที่อยู่อาศัย ดังนั้นโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางต้องทำการเวนคืนที่ดินจำนวนมาก เพราะครัวเรือนส่วนมากมีที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยขนาดใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากหลวงพระบางมีพื้นที่ราบเพียงเพื่อการอยู่อาศัยจำกัด ผู้ดำเนินการเวนคืนจึงเวนคืนที่ดินให้แก่ชุมชน 300 ตารางเมตรต่อครัวเรือน แต่ที่ดินส่วนที่เหลือถูกชดเชยด้วยเงิน

จากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 163 ครัวเรือน ในตารางที่ 21 พบว่าหลังการโยกย้ายครัวเรือนส่วนมากมีที่ดินอยู่อาศัยในการครอบครองลดลงจากเดิม ในนั้น 144 ครัวเรือนมีที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยในระหว่าง 300-309 ตารางเมตรหลังการโยกย้ายคิดเป็นร้อยละ 88.34 เป็นกลุ่มที่มากที่สุด ทั้งนี้มีครัวเรือนจำนวนหนึ่งได้ที่ดินอยู่ที่ 309 ตารางเมตรขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของที่ดินในการรังวัด และจำนวน 19 ครัวเรือนที่ได้ครอบครองที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยระหว่าง 310-500 ตารางเมตรคิดเป็นร้อยละ 11.66 โดยมีสมมติฐานว่ากลุ่มครัวเรือนที่ได้มีสิทธิ์ครอบครองแปลงที่ดินที่มีขนาดใหญ่กว่าเป็นครัวเรือนที่มีหัวหน้าครอบครัวทำงานในหน่วยงานราชการของ สปป.ลาว จึงทำให้มีอำนาจในการต่อรองกับเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการเวนคืนมากกว่าครัวเรือนกลุ่มอื่น

ตารางที่ 21 ลักษณะการถือครองที่ดินอยู่อาศัยของครัวเรือนหลังการโยกย้าย

ลำดับ	เนื้อที่ดินอยู่อาศัยของครัวเรือนหลังการโยกย้าย (ตร.ม.)	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ (%)
1	ครัวเรือนที่มีเนื้อที่ดินอยู่อาศัยอยู่ในระหว่าง 300-309 ตารางเมตร	144	88.34
2	ครัวเรือนที่มีเนื้อที่ดินอยู่อาศัยอยู่ในระหว่าง 310-500 ตารางเมตร	19	11.66
รวม		163	100

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการทดสอบสมมติฐานว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีอำนาจการต่อรองเพื่อรับแปลงที่ดินที่มีขนาดใหญ่กว่าภายหลังการโยกย้ายนั้นเป็นครัวเรือนที่มีหัวหน้าครอบครัวดำรงตำแหน่งอยู่ในหน่วยงานภาครัฐของ สปป.ลาว จริงหรือไม่ จึงได้ทำการทดสอบด้วย ANOVA ในตารางที่ 22 พบว่า ค่า Sig < 0.05 ซึ่งมีความหมายว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้นั้นมีความเป็นจริงรวมถึงข้อมูลจากตารางที่ 23 แสดงให้เห็นค่าเฉลี่ยของการครอบครองขนาดของแปลงที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยเปรียบเทียบ

ระหว่างครัวเรือนที่มีหัวหน้าครอบครัวเป็นเจ้าหน้าที่ของภาครัฐและไม่เป็น พบว่าครัวเรือนประเภทแรกจะได้ครอบครองที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยหลังโยกย้ายโดยเฉลี่ยเท่ากับ 410.11 ตารางเมตร โดยมีขนาดของแปลงที่ดินน้อยสุด 300 ตารางเมตร และมากที่สุดเท่ากับ 500 ตารางเมตร ในขณะที่ครัวเรือนประเภทหลังได้ครอบครองที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยหลังโยกย้ายโดยเฉลี่ยเท่ากับ 300.06 ตารางเมตร โดยมีขนาดของแปลงที่ดินน้อยสุด 300 ตารางเมตร และมากที่สุดเท่ากับ 308 ตารางเมตร

จากข้อมูลเรื่องการเปลี่ยนแปลงขนาดของแปลงที่ดินที่มีขนาดเล็ก และความเป็นธรรมในการมีสิทธิ์ครอบครองขนาดที่ดินที่ใหญ่กว่าข้างต้น แสดงให้เห็นถึงกระบวนการเวนคืนที่ดินที่ไม่มีความสอดคล้องกับข้อกำหนด 192 ของนายกรัฐมนตรีแห่ง สปป.ลาว ที่ได้กำหนดไว้ว่า การเวนคืนนั้นต้องเพื่อรับใช้สาธารณะ แต่ต้องมีการระดมแนวคิดการเมืองให้ประชาชนผู้ถูกระทบรับรู้และเข้าใจเสียก่อน และควรปฏิบัติการณ์เวนคืนที่ดินให้แก่เจ้าของทรัพย์สินผู้ถูกระทบ ดังนี้ เจ้าของโครงการต้องทดแทนค่าเสียหายให้แก่เจ้าของทรัพย์สินผู้เสียหายอย่างเหมาะสมและต้องทดแทนค่าเสียหายให้สำเร็จก่อนการลงมือก่อสร้างโครงการ ส่วนการทดแทนที่ดินต้องทดแทนตามขนาดที่ดินเดิม ในกรณีเจ้าของที่ดินไม่มีโฉนดที่ดินไม่ว่าจะอยู่ในตัวเมืองหรือชนบทก็ได้รับค่าทดแทนและการช่วยเหลือจากเจ้าของโครงการมิให้ชีวิตการเป็นอยู่ของผู้ถูกระทบลดลงจากเดิมหลังการโยกย้าย หากชุมชนต้องถูกโยกย้ายเนื่องจากได้รับผลกระทบจากโครงการเจ้าของโครงการต้องรับผิดชอบในสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อันเป็นทรัพย์สินรวมของชุมชนในพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ให้แก่ชุมชนผู้ที่ถูกโยกย้ายนั้น และในกรณีเวนคืนที่ดินใหม่ให้แก่ประชาชนไม่ว่าจะเป็นที่ดินประเภทใด ๆ ก็ตามเจ้าของโครงการต้องรับผิดชอบในการทำไปโฉนดที่ดินใหม่ให้ประชาชนโดยประชาชนไม่ต้องเสียค่าใด ๆ

ตารางที่ 22 ANOVA

	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Between Groups	203285.440	1	203285.440	915.563	.000
Within Groups	35747.345	162	222.033		
Total	239032.785	163			

(ที่มา: ผู้ศึกษา, 2558)

ตารางที่ 23 Descriptive

ลำดับ	ความหมาย	N	Std. Deviation	Mean	Minimum	Maximum
1	หัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีตำแหน่งงาน	144	.66	300.06	300	308
2	หัวหน้าครอบครัวที่มีตำแหน่งงาน	19	44.52	410.11	300	500
	รวม	163	38.41	312.88	300	500

(ที่มา: ผู้ศึกษา, 2558)

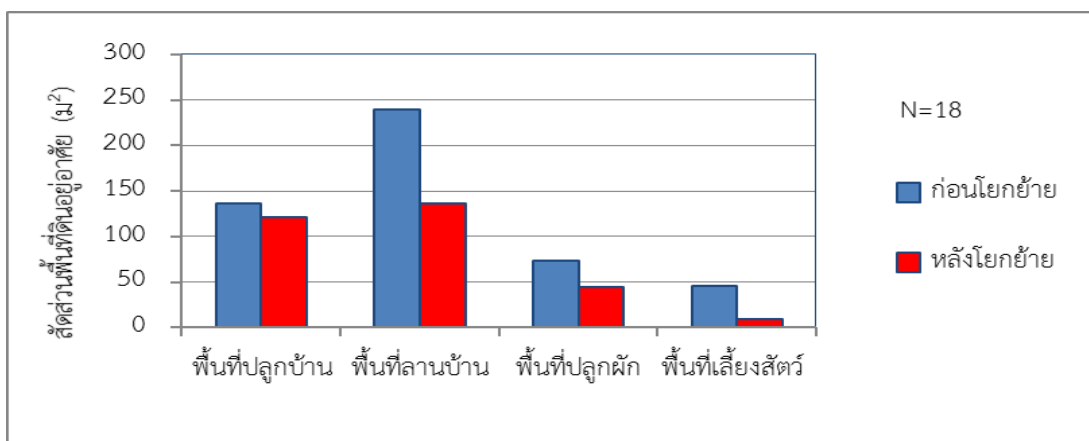
3. สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

จากการที่ขนาดของแปลงที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของประชาชนลดลงเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยของครัวเรือนเปลี่ยนแปลงตาม จากการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่างจำนวน 18 ครัวเรือน เพื่อศึกษาสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัย โดยการเปรียบเทียบระหว่างช่วงเวลาก่อนและหลังการโยกย้ายของครัวเรือน ตารางที่ 24 และแผนภูมิที่ 8 พบว่าขนาดพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนก่อนการโยกย้าย สามารถจัดเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) ขนาดไม่เกิน 300 ตารางเมตร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 32.51 (2) ขนาด 301-600 ตารางเมตร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 52.76 และ (3) ขนาด 600 ตารางเมตรขึ้นไป คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 14.73 อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการโยกย้ายมาอาศัยอยู่ในพื้นที่จัดสรรหมู่บ้านกุหลาบจะลิน และหมู่บ้านภูซำคำ รัฐได้จัดสรรขนาดที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยให้ทุกครัวเรือนมีขนาดเท่ากัน คือ 300 ตารางเมตร ส่งผลให้ร้อยละ 67.49 ของครัวเรือนที่ถูกโยกย้ายมีขนาดที่ดินในครอบครองลดลง โดยค่าเฉลี่ยของขนาดพื้นที่อยู่อาศัยที่ลดลงอยู่ที่ 208.89 ตารางเมตรต่อครัวเรือน นอกจากนี้ผลการสัมภาษณ์ 18 ครัวเรือน ยังพบว่ามีความเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์ที่ดินการใช้สอยในเขตที่อยู่อาศัยภายหลังจากการโยกย้าย กล่าวคือ พื้นที่เลี้ยงสัตว์ลดลงถึงร้อยละ 80.94 ในขณะที่พื้นที่ลานบ้านมีขนาดเล็กลงเล็กน้อยร้อยละ 43.37 และพื้นที่ปลูกผักเล็กน้อย ร้อยละ 38.76

ตารางที่ 24 สัดส่วนใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 18 ครัวเรือน

ขนาด แปลงที่ดิน อยู่อาศัย	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินก่อนและหลังการโยกย้าย							
	พื้นที่ปลูกบ้าน (ตร.ม.)		พื้นที่ลานบ้าน (ตร.ม.)		พื้นที่ปลูกผัก (ตร.ม.)		พื้นที่เลี้ยงสัตว์ (ตร.ม.)	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1	97.17	146	139.00	142.83	6.33	3.83	10.33	8.33
2	151.17	106.58	214.61	148.92	80.50	68.17	28.17	10.50
3	160.67	112.5	365.07	117.67	133.32	62.83	97.00	7.00
เฉลี่ย	136.33	121.69	239.56	136.47	73.38	44.94	45.17	8.61
ความเปลี่ยนแปลง	- 14.6 ตร.ม.		- 103.09 ตร.ม.		- 28.44 ตร.ม.		-36.56 ตร.ม.	
คิดเป็นร้อยละ(%)	▼10.71		▼ 43.37		▼ 38.76		▼ 80.94	

หมายเหตุ: ขนาดแปลงที่ดิน 1 = เคยมีที่ดินครอบครองอยู่เดิมไม่เกิน 300 ม² ขนาดแปลงที่ดิน 2 = เคยมีที่ดินครอบครองอยู่เดิมระหว่าง 301-600 ม² และขนาดแปลงที่ดิน 3 ที่ = เคยมีที่ดินครอบครองอยู่เดิมมากกว่า 600 ม²

แผนภูมิที่ 8 สัดส่วนใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 18 ครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย (ที่มา: ผู้ศึกษา, 2558)

ทั้งนี้จากการที่สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยของครัวเรือนลดลงหลังการโยกย้าย สามารถแยกสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ตามขนาดแปลงที่ดินอยู่อาศัยแต่ละประเภท คือ กลุ่มที่มีพื้นที่ดินอยู่อาศัยไม่เกิน 300 ตารางเมตร กลุ่มที่มีพื้นที่ดินอยู่อาศัยอยู่ในระหว่าง 301-600 ตารางเมตร และกลุ่มที่มีมากกว่า 600 ตารางเมตรขึ้นไปได้ตาม ตารางที่ 25 26 และ 27 ดังต่อไปนี้

จากตารางที่ 25 แสดงให้เห็นสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยของครัวเรือนที่มีที่ดินในครอบครองอยู่เดิมไม่เกิน 300 ตารางเมตรก่อนโยกย้าย จำนวน 6 ครัวเรือน โดยภาพรวมเห็นว่า ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยภายหลังการโยกย้ายมีขนาดใหญ่ขึ้น โดยก่อนการโยกย้ายมีพื้นที่ทั้งหมดรวมกัน 1,517 ตารางเมตร แต่ภายหลังการโยกย้ายเนื้อที่เพิ่มขึ้นเป็น 1,806 ตารางเมตร คิดเป็นพื้นที่ที่เพิ่มขึ้นเท่ากับ 289 ตารางเมตร ซึ่งสามารถแจกแจงรายละเอียดได้ แผนผังที่ 12 ดังนี้

- พื้นที่ปลูกบ้านเพิ่มขึ้นจำนวน 293 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 33.45
- พื้นที่ลานบ้านเพิ่มขึ้น 23 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.68
- พื้นที่ปลูกผักลดลง 15 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 39.47
- พื้นที่เลี้ยงสัตว์ลดลง 12 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 19.35

จากตารางที่ 26 แสดงให้เห็นสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยของครัวเรือนที่มีที่ดินในครอบครองอยู่เดิมระหว่าง 301-600 ตารางเมตรก่อนโยกย้าย จำนวน 6 ครัวเรือน โดยภาพรวมเห็นว่า ขนาดของแปลงที่ดินลดลงหลังการโยกย้าย ดังจะเห็นได้จากขนาดของที่ดินทั้งหมดก่อนการโยกย้ายมีพื้นที่รวมเท่ากับ 2,846.67 ตารางเมตร แต่ภายหลังการโยกย้ายเหลือเพียง 2,005 ตารางเมตร ลดลงทั้งหมด 841.67 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 29.74 จึงส่งผลให้สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยเปลี่ยนแปลงตามผังที่ 13 กล่าวคือ

- พื้นที่ปลูกบ้านลดลงจำนวน 281.5 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 31
- พื้นที่ลานบ้านลดลงจำนวน 372.17 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 28.90
- พื้นที่ปลูกผักลดลงจำนวน 74 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 15.32
- พื้นที่เลี้ยงสัตว์ลดลงจำนวน 113 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 66.86

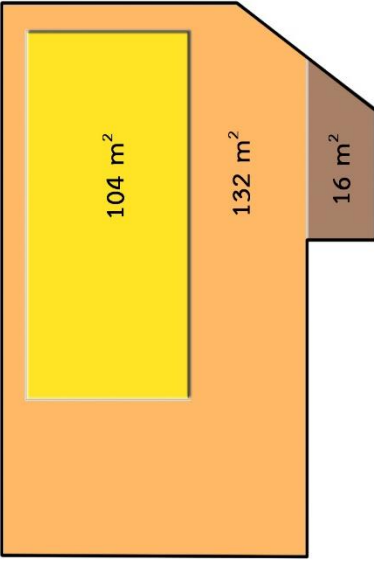
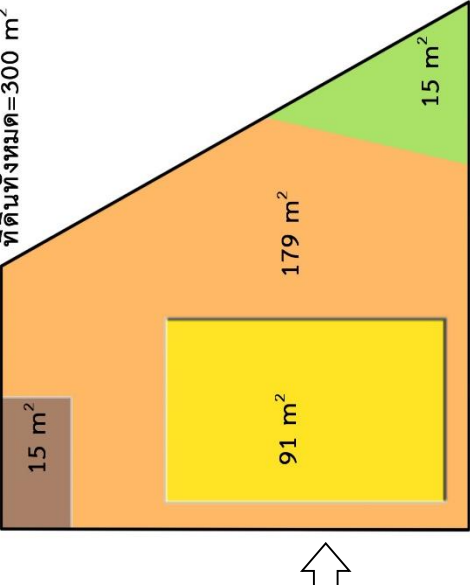
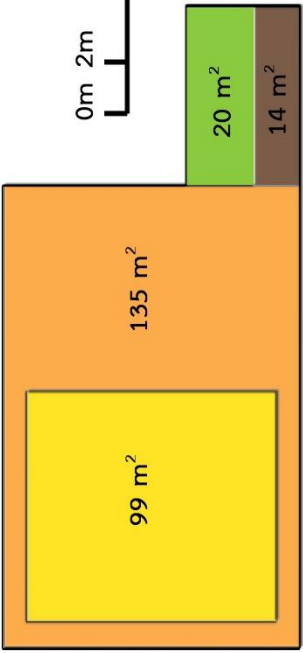
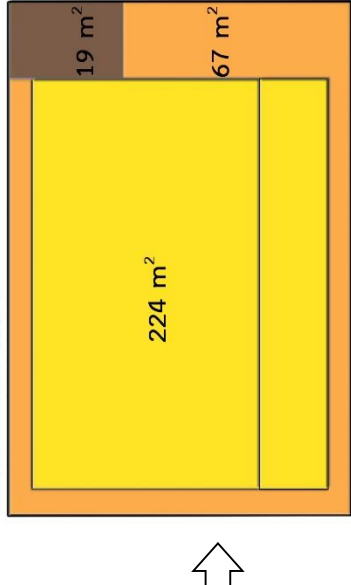

จากตารางที่ 27 แสดงให้เห็นสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยของครัวเรือนที่มีที่ดินในครอบครองอยู่เดิมมากกว่า 600 ตารางเมตรขึ้นไป จำนวน 6 ครัวเรือน จากการศึกษาพบว่า หลังการโยกย้าย ขนาดที่แปลงดินอยู่อาศัยของครัวเรือนเหล่านี้ลดลงจากเดิมเป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งเห็นได้จากก่อนการโยกย้ายมีเนื้อที่รวมทั้งหมดเท่ากับ 4,536.33 ตารางเมตร แต่ภายหลังการโยกย้าย ที่ดินเหลือเพียง 1,800 ตารางเมตร ซึ่งลดลงทั้งหมด 2,736.33 ตารางเมตรคิดเป็นร้อยละ 60 ทำให้สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยแต่ละประเภทเปลี่ยนแปลงตาม (แผนผังที่ 14) ดังนี้

- พื้นที่ปลูกบ้านลดลงจำนวน 289 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 29.98
- พื้นที่ลานบ้านลดลงจำนวน 1,484.43 ตาราง คิดเป็นร้อยละ 67.77
- พื้นที่ปลูกผักลดลงจำนวน 422.9 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 52.87
- พื้นที่เลี้ยงสัตว์ลดลง 540 ตารางเมตร คิดเป็นร้อยละ 92.78

ตารางที่ 25 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินกลุ่มที่ก่อนการโยกย้ายมีที่ดินไม่เกิน 300 ตารางเมตร (ข้อมูลจาก 6 ครัวเรือน)

ครัวเรือน	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินก่อนและหลังการโยกย้าย							
	พื้นที่ปลูกบ้าน (ตร.ม.)		พื้นที่ลานบ้าน (ตร.ม.)		พื้นที่ปลูกผัก (ตร.ม.)		พื้นที่เลี้ยงสัตว์ (ตร.ม.)	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1	95	145	99	155	0	0	0	0
2	104	91	132	179	0	15	16	15
3	96	176	166	124	18	0	0	0
4	99	224	135	67	20	0	15	9
5	63	98	146	188	0	0	15	20
6	126	142	156	144	0	8	16	6
รวม	583	876	834	857	38	23	62	50
ความเปลี่ยนแปลง	+293 ตร.ม.		+23 ตร.ม.		-15 ตร.ม.		-12 ตร.ม.	
คิดเป็นร้อยละ (%)	▲33.45		▲2.68		▼39.47		▼19.35	

(ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2558)

<p>ตัวอย่างที่ 1</p> <p>ที่ดินทั้งหมด = 252 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยก่อนโยกย้าย</p>	<p>ที่ดินทั้งหมด=300 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยหลังโยกย้าย</p>	<p>ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชน จากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว</p>
<p>ตัวอย่างที่ 2</p> <p>ที่ดินทั้งหมด= 269 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยก่อนโยกย้าย</p>	<p>ที่ดินทั้งหมด= 300 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยหลังโยกย้าย</p>	<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ค้ำอศิบาย พื้นที่อาคาร พื้นที่ลานบ้าน พื้นที่ปลูกผัก พื้นที่เลี้ยงสัตว์
<p>N ↑</p>		 <p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>
<p>แผนผังที่ 12 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินของครัวเรือนก่อนย้ายมีที่ดินไม่เกิน 300 ตารางเมตร (ผลจากการสัมภาษณ์)</p> <p>ที่มา สัมภาษณ์หมู่บ้านอุเหล็กและเดิน และภูซำงคำ ครั้งที่ 15/1/2015</p>		

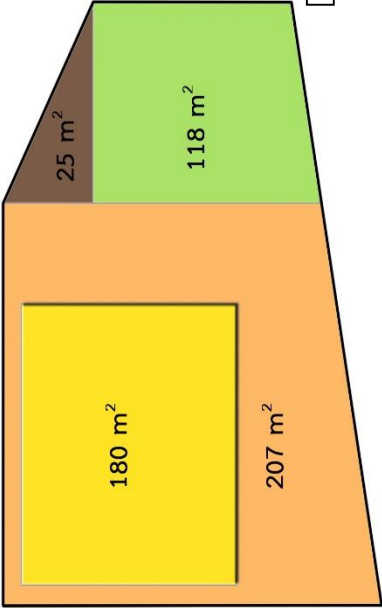
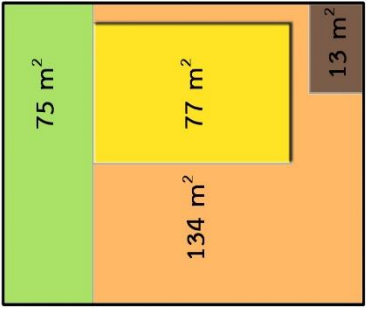
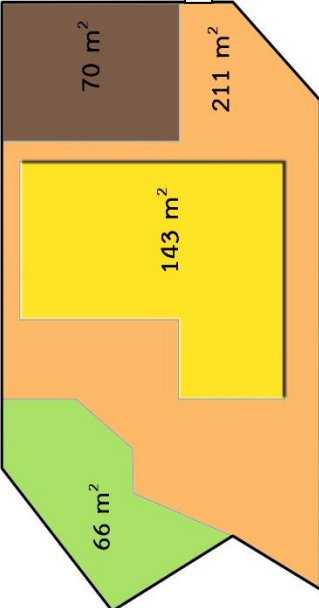
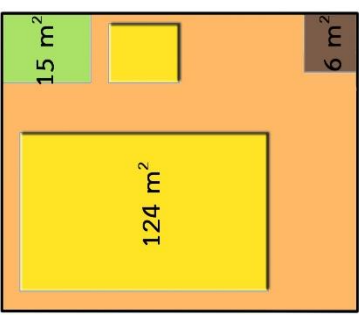

ตารางที่ 26 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัย ของกลุ่มที่ก่อนการโยกย้ายมีที่ดินอยู่อาศัย ระหว่าง 301-600 ตารางเมตร (ข้อมูลจาก 6 คร้วเรือน)

ครัวเรือน	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินก่อนและหลังการโยกย้าย							
	พื้นที่ปลูกบ้าน (ตร.ม.)		พื้นที่ลานบ้าน (ตร.ม.)		พื้นที่ปลูกผัก (ตร.ม.)		พื้นที่เลี้ยงสัตว์ (ตร.ม.)	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1	180	63	207	156	118	75	25	6
2	143	124	211	155	66	15	70	6
3	152	142	241.67	132	64	26	20	0
4	162	112.5	303	229.5	120	114	15	44
5	160	92	202	163	45	51	18	0
6	110	92	123	80	70	128	21	0
รวม	907	625.5	1287.67	915.5	483	409	169	56
ความเปลี่ยนแปลง	-281.5 ตร.ม.		-372.17 ตร.ม.		-74 ตร.ม.		-113 ตร.ม.	
คิดเป็นร้อยละ(%)	▼31		▼28.90		▼15.32		▼66.86	

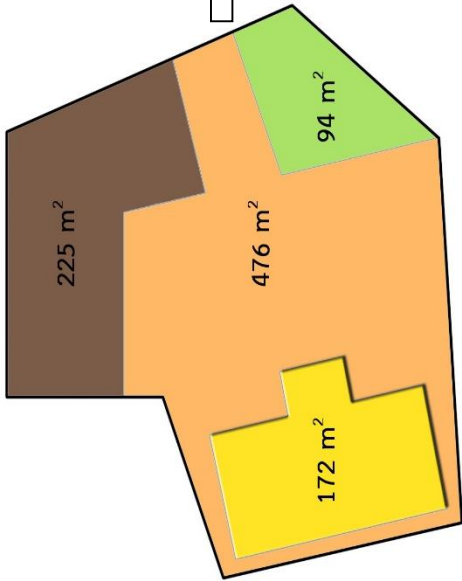
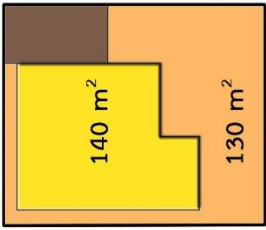
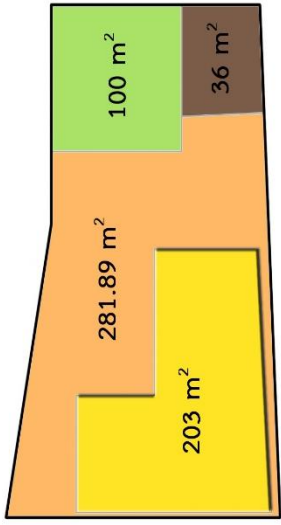
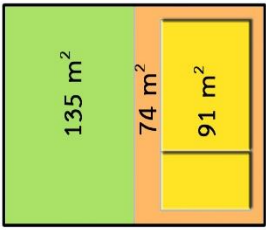

ตารางที่ 27 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มที่ก่อนการโยกย้ายมีที่ดินอยู่อาศัย มากกว่า 600 ตารางเมตร (ข้อมูลจาก 6 คร้วเรือน)

ครัวเรือน	สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินก่อนและหลังการโยกย้าย							
	พื้นที่ปลูกบ้าน (ม (ตร.ม.)		พื้นที่ลานบ้าน (ตร.ม.)		พื้นที่ปลูกผัก (ตร.ม.)		พื้นที่เลี้ยงสัตว์ (ตร.ม.)	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1	172	140	476	130	94	0	225	30
2	168	160	461.83	131	135	9	120	0
3	232	128	361	147	75	25	132	0
4	203	91	281.98	74	100	135	36	0
5	63	69	285.62	83	235.9	136	45	12
6	126	87	324	141	160	72	24	0
รวม	964	675	2190.43	706	799.9	377	582	42
ความเปลี่ยนแปลง	-289 ตร.ม.		-1,484.43 ตร.ม.		-422.9 ตร.ม.		-540 ตร.ม.	
คิดเป็นร้อยละ(%)	▼29.98		▼67.77		▼52.87		▼92.78	

(ที่มา: การสำรวจโดยผู้ศึกษา, 2558)

<p>ตัวอย่างที่ 1</p> <p>ที่ดินทั้งหมด = 530 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยก่อนโยกย้าย</p>	<p>ที่ดินทั้งหมด = 300 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยหลังโยกย้าย</p>	<p>ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชน จากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว</p>
<p>ตัวอย่างที่ 2</p> <p>ที่ดินทั้งหมด = 490 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยก่อนโยกย้าย</p>	<p>ที่ดินทั้งหมด = 300 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยหลังโยกย้าย</p>	
<p>แผนผังที่ 13 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินของครัวเรือนก่อนย้ายมีที่ดินระหว่าง 301-600 ตารางเมตร (ผลจากการสัมภาษณ์)</p>		 <p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>
<p>ที่มา: สัมภาษณ์หมู่บ้านภูเหล็กจะเดิน และภูซำคำ ครึ่งวันที่ 18/1/2015</p>		

<p>ตัวอย่างที่ 1</p> <p>ที่ดินทั้งหมด = 967 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยก่อนโยกย้าย</p>	<p>ที่ดินทั้งหมด = 300 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยหลังโยกย้าย</p>	<p>ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชน จากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยในโครงการก่อสร้างสนามบินเป็นหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว</p>
<p>ตัวอย่างที่ 2</p> <p>ที่ดินทั้งหมด = 620.98 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยก่อนโยกย้าย</p>	<p>ที่ดินทั้งหมด = 300 m²</p> <p>การใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยหลังโยกย้าย</p>	
<p>แผนผังที่ 14 สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินของครัวเรือนก่อนย้ายมีที่ดินมากกว่า 600 ตารางเมตร (ผลจากการสัมภาษณ์)</p>		<p style="text-align: center;">N</p> <p>ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p> <p>ที่มา: สัมภาษณ์หมู่บ้านภูเหล็กจะเลิน และภูซำคำ ครึ่งวันที่ 21/1/2015</p>

4.5 สรุปการเปลี่ยนแปลงกายภาพทั้ง 3 ระดับจากการโยกย้ายชุมชน

จากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชนจำนวน 6 แห่ง ภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบิน หลวงพระบางแห่งใหม่ ส่งผลให้กายภาพของชุมชนเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ระดับ กล่าวคือ

1. **การเปลี่ยนแปลงกายภาพระดับเมือง** พบว่าการโยกย้ายชุมชนไปอยู่ที่ชานเมือง ส่งผลให้ระยะการเดินทางเพื่อไปสาธารณูปการที่สำคัญในชีวิตประจำวัน เช่น ที่ทำงาน ตลาด โรงเรียนมัธยมศึกษา โรงพยาบาล เป็นต้น มีระยะทางไกลยิ่งขึ้นจากเดิมก่อนการโยกย้ายระยะทางเฉลี่ยจากชุมชนไปยังสถานที่บริการทางสาธารณะต่าง ๆ อยู่ที่ 3.11 กิโลเมตร แต่หลังการโยกย้ายระยะทางเพิ่มขึ้นเฉลี่ยอยู่ที่ 8.03 กิโลเมตร ซึ่งเพิ่มจากเดิมทั้งหมดจำนวน 4.92 กิโลเมตรหลังการโยกย้าย ทำให้ประชาชนต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการในการเดินทางเพื่อทำงานและไปยังสถานที่บริการทางสาธารณะต่าง ๆ เช่น จากเดิมเคยเดินด้วยเท้า รถจักรยาน และรถจักรยานยนต์เป็นหลักเพื่อไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ แต่หลังการโยกย้ายเปลี่ยนเป็นการใช้รถจักรยานยนต์ รถยนต์ และว่าจ้างรถรับส่งเป็นหลัก
2. **การเปลี่ยนแปลงกายภาพระดับชุมชน** พบว่าการจัดสร้างที่อยู่อาศัยในหมู่บ้านภูเหล็กจะเดินและหมู่บ้านภูซ่างไม่มีการวางแผนจัดสรรสาธารณูปการที่เพียงพอ ทำให้ในปัจจุบันมีเพียงประชาชนที่ถูกย้ายที่อยู่อาศัยเท่านั้นที่มาตั้งรกราก พื้นที่โดยรอบชุมชนยังเป็นพื้นที่รกร้างและพื้นที่การเกษตร การวางผังที่อยู่อาศัยในทั้งสองหมู่บ้านไม่มีการคำนึงวิถีชีวิต ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเดิมแต่อย่างใด กล่าวคือ หน่วยงานรัฐได้จัดให้ครัวเรือนจากชุมชนต่าง ๆ อยู่อาศัยปะปนกัน โดยไม่มีการจัดกลุ่มตามชุมชนเดิม ทำให้ครัวเรือนที่เคยเป็นเพื่อนบ้านกันถูกกระจายตัวไปตามที่ต่าง ๆ ในชุมชนใหม่ ในด้านโครงสร้างพื้นฐาน หมู่บ้านภูเหล็กจะเดิน และหมู่บ้านภูซ่างคำยังไม่มียุทธศาสตร์น้ำประปา ถนนสายหลักของชุมชนยังไม่มี การลาดยาง ทั้งที่ชุมชนเดิมนั้นมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไว้สมบูรณ์แล้ว นอกจากนั้น รัฐยังไม่จัดให้มีบริการสาธารณูปการที่สำคัญที่เคยมีในชุมชนเดิม อาทิ วัด โรงเรียนอนุบาลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา ตลาดชุมชน อีกทั้งมีการกักตุนที่ดินโดยรอบสองหมู่บ้านเพื่อเก็บกำไรโดยกลุ่มนายทุน ส่งผลให้มูลค่าที่ดินเพิ่มขึ้น จากปี พ.ศ. 2552 มีมูลค่าเพียง 500 บาทต่อตารางเมตร แต่ปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น 2,000 บาทต่อตารางเมตร ทำให้ผู้คนที่ต้องการซื้อที่ดิน และย้ายเข้ามาอยู่ไม่สามารถซื้อที่ดินได้ ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้พื้นที่โดยรอบของชุมชนแห่งใหม่มีผู้อยู่อาศัยน้อย ก่อให้เกิดปัญหาการค้าปลีก และร้านขายของชำในหมู่บ้านภูเหล็กจะเดิน และภูซ่างคำซบเซาลงตามอีกด้วย

3. การเปลี่ยนแปลงกายภาพระดับพื้นที่ส่วนบุคคล พบว่าที่ดินเกษตรกรรม (นาข้าว) ได้หายไปหลังการโยกย้าย ถึงแม้ว่าได้รับการชดเชยจากรัฐบาล แต่ส่งผลให้ชาวบ้านขาดที่ดินทำกิน ส่วนที่ดินอยู่อาศัยลดลงจำนวน 20,204 ตารางเมตรคิดเป็นร้อยละ 28.4 ทั้งนี้จากการที่ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยลดลง ส่งผลให้สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อยู่อาศัยเปลี่ยนแปลงตาม กล่าวคือ พื้นที่เลี้ยงสัตว์ลดลงถึงร้อยละ 80.94 ในขณะที่พื้นที่ลานบ้านมีขนาดเล็กลงร้อยละ 43.37 และพื้นที่ปลูกผักเล็กลงร้อยละ 38.76

จากการเปลี่ยนแปลงกายภาพทั้ง 3 ระดับ จะนำไปสู่การวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

ผลการศึกษาและการวิเคราะห์

การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมของหมู่บ้านจัดสรรภูเหล็กจะเลิน และหมู่บ้านภูซำคำ อำเภอเมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง สปป.ลาว ซึ่งทั้งสองหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่ได้รับการจัดสรรใหม่ เนื่องจากถูกผลกระทบจากโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำแบบสอบถามจำนวน 205 ครั้วเรือน แต่เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามไม่สามารถตอบได้หมด จึงเก็บคืนได้เพียง 163 ครั้วเรือนเท่านั้น นอกจากนี้ยังได้ทำการสัมภาษณ์จำนวน 18 ครั้วเรือน และสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านทั้งสองหมู่บ้านทำให้สามารถแบ่งประเด็นหลักเพื่อศึกษาและนำมาวิเคราะห์ออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจต่อชุมชน
2. ผลกระทบทางสังคมต่อชุมชน
3. ความคิดเห็นของครั้วเรือนต่อกระบวนการวางแผนโยกย้ายของรัฐ

5.1 ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อชุมชน

เนื่องจากทำเลที่ตั้งของชุมชนแห่งใหม่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีประชาชนอาศัยอยู่รอบชุมชนใหม่น้อยลง และการที่ประชาชนตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายห่างกัน ผู้วิจัยจึงได้สอบถามความคิดเห็นของชุมชนว่ามีผลกระทบอย่างไรบ้างในด้านที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหลังการโยกย้ายดังนี้

1. ความได้เปรียบการค้าขายของครั้วเรือนก่อนและหลังโยกย้าย

ตารางที่ 28 เปรียบเทียบความได้เปรียบเสียเปรียบด้านการค้าขายในหมู่บ้านเก่าและใหม่

ความหมาย	หมู่บ้านเดิม ขายดีกว่า (คน) ร้อยละ (%)	หมู่บ้านปัจจุบัน ขายดีกว่า (คน) ร้อยละ (%)	ค้าขายดีเท่าๆ กัน (คน) ร้อยละ (%)
เปรียบเทียบการค้าขายระหว่างหมู่บ้านเดิมกับหมู่บ้านปัจจุบันว่าหมู่บ้านใดค้าขายได้ดีกว่ากัน	114 (69.93)	33 (20.24)	16 (9.83)

การเปรียบเทียบด้านการค้าขายระหว่างหมู่บ้านอยู่เดิมกับหมู่บ้านอยู่ปัจจุบันว่าบ้านใดค้าขายดีกว่ากัน ผลลัพธ์จากตารางที่ 28 พบว่าครัวเรือนที่ตอบว่าหมู่บ้านเดิมค้าขายดีกว่าพบจำนวน 114 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 69.93 ซึ่งเป็นกลุ่มที่มากที่สุดจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ส่วนครัวเรือนที่ตอบว่าหมู่บ้านปัจจุบันค้าขายดีกว่ามีจำนวน 33 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 20.24 และอีกกลุ่มสุดท้ายตอบว่าทั้ง สองหมู่บ้านค้าขายดีเท่ากันมีจำนวน 16 ครัวเรือนคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.83

2. ผลกระทบด้านการขายของชำที่บ้าน

ตารางที่ 29 ความเห็นผลกระทบต่อการค้าขายของชำที่บ้าน

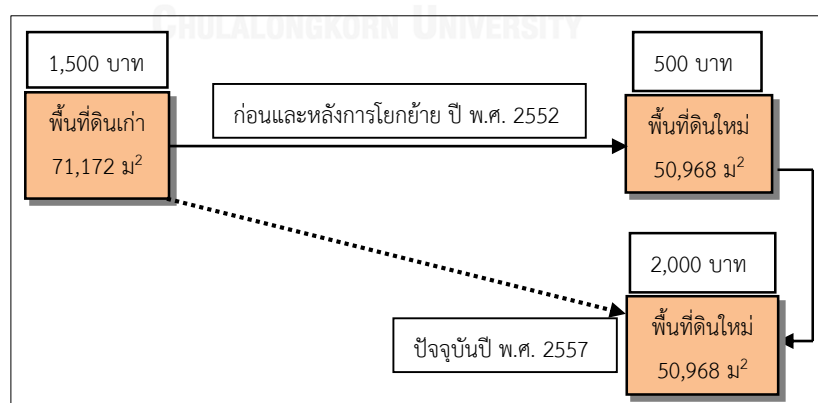
ลำดับ	ความหมาย	ระดับคะแนน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1	มีผลกระทบมากที่สุด	4.24-5.00	0	0.00
2	มีผลกระทบมาก	3.43-4.23	89	54.60
3	มีผลกระทบปานกลาง	2.62-3.42	54	33.14
4	มีผลกระทบน้อย	1.81-2.61	0	0.00
5	มีผลกระทบน้อยที่สุด	1.00-1.80	20	12.26
รวม			163	100

ผลการศึกษาในตารางที่ 29 พบว่าครัวเรือนที่มีความรู้สึกว่าการโยกย้ายที่อยู่อาศัย มีผลกระทบต่อการค้าขายของชำที่บ้าน มีจำนวน 98 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 54.60 เป็นกลุ่มที่มากที่สุดในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม รองลงมาคือกลุ่มที่รู้สึกว่ามีผลกระทบปานกลางมีจำนวน 54 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 33.14 และกลุ่มที่รู้สึกว่ามีผลกระทบน้อยที่สุดพบจำนวน 20 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 12.26 เป็นกลุ่มที่น้อยที่สุด เป็นกลุ่มที่ไม่ได้ทำการค้าขายของชำที่บ้าน และเป็นกลุ่มที่เมื่อก่อนอยู่ในพื้นที่ที่ไม่สามารถทำค้าขายได้ดี แต่หลังโยกย้ายถูกอยู่ในจุดที่ดีเส้นทางใหญ่สะดวกจึงไม่รู้สึกมีว่าผลกระทบ

5.1.1 ผลกระทบด้านพื้นที่ดินอยู่อาศัย

จากพื้นที่ดินอยู่อาศัยของครัวเรือนลดลงเป็นจำนวนมาก หลังการโยกย้าย ผู้ทำการศึกษาจึงศึกษาว่าเปรียบเทียบเป็นมูลค่าด้วยเงินก่อนและหลังการโยกย้ายจะมีความแตกต่างกันอย่างไร จากแผนภูมิที่ 9 มูลค่าที่ดินอยู่อาศัยของชุมชนก่อนโยกย้ายมูลค่าที่ดิน 1 ตารางเมตรต่อ 1,500 บาท รวมมูลค่าทั้งหมด $71,172 \times 1,500 = 106,758,000$ บาท หลังโยกย้าย ปี พ.ศ. 2548 ที่ดินที่ถูกเวนคืนใหม่มีมูลค่า 1 ตารางเมตรต่อ 500 บาท รวมมูลค่าทั้งหมดเท่ากับ $50,968 \times 500 = 25,484,000$ บาท เนื่องจาก ณ เวลานั้นที่ดินใหม่ที่ทางโครงการเวนคืนให้ชุมชนเป็นที่ดินไร่ จึงมีมูลค่าสูงกว่า แต่ถึงในปี พ.ศ. 2557 พื้นที่ดินอยู่อาศัยใหม่ชุมชนทั้งสองมีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 2,000 ต่อ 1 ตารางเมตร ดังนั้นมูลค่าที่ดินใหม่ในปี พ.ศ. 2556 จึงเท่ากับ $50,968 \times 2000 = 101,936,000$ บาท (ข้อมูลการซื้อขายที่ดินปี พ.ศ. 2551-2552 และปี พ.ศ. 2557-2558 จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน หมู่บ้านภูเหล็กจะเลนและภูซำคำ และหมู่บ้านเดิมของชุมชนก่อนโยกย้าย)

ดังนั้นจึงสามารถสรุปความได้ว่า ก่อนและหลังการโยกย้ายในปี พ.ศ. 2552 พบว่าชุมชนหลังโยกย้ายประชาชนเสียเปรียบอย่างมาก แต่มาถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2557 มูลค่าที่ดินอยู่อาศัยของชุมชนใหม่ได้เพิ่มขึ้น หากเปรียบเทียบกับก่อนโยกย้ายถือว่าเกือบมีมูลค่าเท่าเทียมกัน กล่าวคือก่อนการโยกย้ายมูลค่าที่ดินรวมทั้งหมดจากผู้ตอบแบบสอบถามเท่ากับ 106,758,000 แต่ในปัจจุบันมูลค่าที่ดินใหม่รวมทั้งหมดของผู้ตอบแบบสอบถามเท่ากับ 101,936,000 บาท ลดลงเพียง 4,822,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 4.51 ในการลดลง

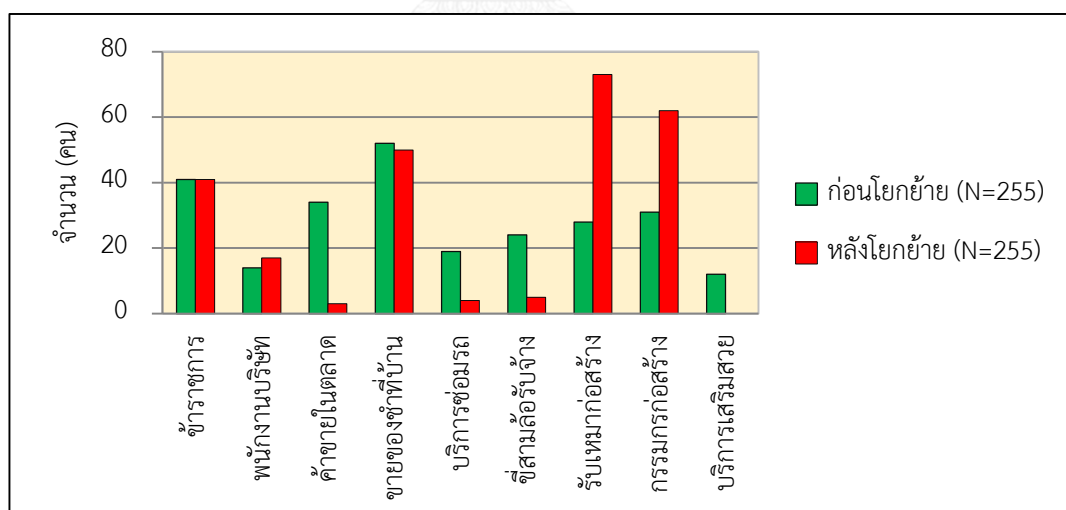
แผนภูมิที่ 9 มูลค่าที่ดินอยู่อาศัยก่อนหลังโยกย้ายนับแต่ปี พ.ศ. 2552-2557

5.1.2 ลักษณะการประกอบอาชีพหลักและรองของครัวเรือนก่อนและหลังโยกย้าย

1. ลักษณะการประกอบอาชีพหลักของครัวเรือนก่อนและหลังโยกย้าย

ตารางที่ 30 ลักษณะการประกอบอาชีพหลักของสมาชิกในครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	การประกอบอาชีพหลัก	ก่อนโยกย้าย (คน)	หลังการโยกย้าย (คน)	ความเปลี่ยนแปลงร้อยละ (%)
		ร้อยละ (%)	ร้อยละ (%)	
1	ข้าราชการ	41 (16.08)	41 (16.08)	0
2	พนักงานบริษัท	14 (5.49)	17 (6.67)	+0.73
3	ค้าขายในตลาด	34 (13.33)	3 (1.18)	-12.15
4	ขายของชำอยู่ที่บ้าน	52 (20.39)	50 (19.61)	-0.87
5	บริการซ่อมรถ	19 (7.45)	4 (1.57)	-5.88
6	ขี่สามล้อรับจ้าง	24 (9.41)	5 (1.96)	-7.45
7	รับเหมาก่อสร้าง	28 (10.98)	73 (28.63)	+17.65
8	กรรมกรก่อสร้าง	31 (12.16)	62 (24.31)	+12.15
9	เสริมสวยหญิง-ชาย	12 (4.71)	0	-4.71
รวม		255 (100)	255 (100)	

แผนภูมิที่ 10 ลักษณะการประกอบอาชีพหลักของครัวเรือนในชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย

ผลการสำรวจโดยแบบสอบถามตารางที่ 30 และแผนภูมิที่ 10 แสดงให้เห็นว่ามีความเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพหลักของครัวเรือนภายหลังการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย ในนั้นอาชีพหลักที่มีจำนวนผู้ประกอบการลดลงมาก ได้แก่ อาชีพค้าขายของในตลาดลดลงร้อยละ 12.15 อาชีพขี่สามล้อรับจ้างลดลงร้อยละ 7.45 อาชีพบริการซ่อมรถลดลงร้อยละ 5.88 และอาชีพบริการ

เสริมสวยลดลงร้อยละ 4.71 จากการสัมภาษณ์พบว่าสาเหตุของการลดจำนวนของแต่ละอาชีพมีลักษณะแตกต่างกัน สาเหตุที่ทำให้อาชีพค้าขายของในตลาดลดลงเนื่องจากอยู่อาศัยแห่งใหม่อยู่ไกลจากตลาด ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงขึ้นจนไม่คุ้มที่จะประกอบอาชีพนี้ อาชีพที่สามล้อรับจ้างลดลงเนื่องจากพื้นที่แห่งใหม่ไม่มีจุดเปลี่ยนถ่ายการคมนาคม สาธารณูปการต่าง ๆ อยู่ห่างไกลกว่าระยะทางเดินโดยรถสามล้อ และการที่ถนนในชุมชนเป็นถนนลูกรัง ทำให้ประชาชนที่ใช้บริการสามล้อลดน้อยลง ส่วนอาชีพอาชีพบริการซ่อมรถ และบริการเสริมสวยมีจำนวนลดลงมาก เนื่องจากบริเวณโดยรอบชุมชนใหม่เป็นพื้นที่ร้าง ทำให้ผู้คนที่จะมาใช้บริการลดลงจนผู้ประกอบการต้องยกเลิกอาชีพ

ในขณะเดียวกันพบว่าหลังการโยกย้ายอาชีพหลักที่มีจำนวนผู้ประกอบการเพิ่มขึ้น คือ อาชีพการรับเหมาก่อสร้างเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.65 และอาชีพกรรมกรก่อสร้างเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.15 เนื่องจากในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาแขวงหลวงพระบางมีโครงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้ชาวชุมชนที่เลิกทำอาชีพอื่นหันมาทำสองอาชีพนี้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้อาชีพที่มีความเปลี่ยนแปลงน้อย ได้แก่ อาชีพพนักงานบริษัทเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.73 และอาชีพข้าราชการไม่มีความเปลี่ยนแปลงหลังการโยกย้าย

2. ลักษณะการประกอบอาชีพหลักของครัวเรือนก่อนและหลังโยกย้าย

การประกอบอาชีพรองของครัวเรือนภายหลังการโยกย้าย จากตารางที่ 31 และแผนภูมิที่ 11 พบว่าอาชีพรองที่มีผู้ประกอบการลดลงมากหลังการโยกย้าย คือ อาชีพเลี้ยงสัตว์ลดลงร้อยละ 21.07 และอาชีพปลูกผักลดลงร้อยละ 16.95 เนื่องจากที่ดินในครอบครัวมีขนาดลดลงไม่สามารถทำการเกษตรได้เหมือนเดิม อาชีพทำนาข้าวลดลงร้อยละ 6.53 ทั้งนี้เนื่องจากที่ดินนาข้าวถูกขูดเซยเป็นเงินจึงทำให้ครัวเรือนไม่มีที่ทำนาข้าวหลังการโยกย้าย ในขณะที่อาชีพหาบเร่แผงลอยและอาชีพขายผ้าแล้ว ซึ่งเป็นหัตถกรรมพื้นเมืองของชุมชนก็มีจำนวนผู้ประกอบการลดลงถึงร้อยละ 2.65 และร้อยละ 1.42 ตามลำดับ เนื่องจากที่ตั้งของชุมชนใหม่ห่างไกลจากย่านพาณิชยกรรม ทำให้ประกอบอาชีพเหล่านี้ได้ยากขึ้น

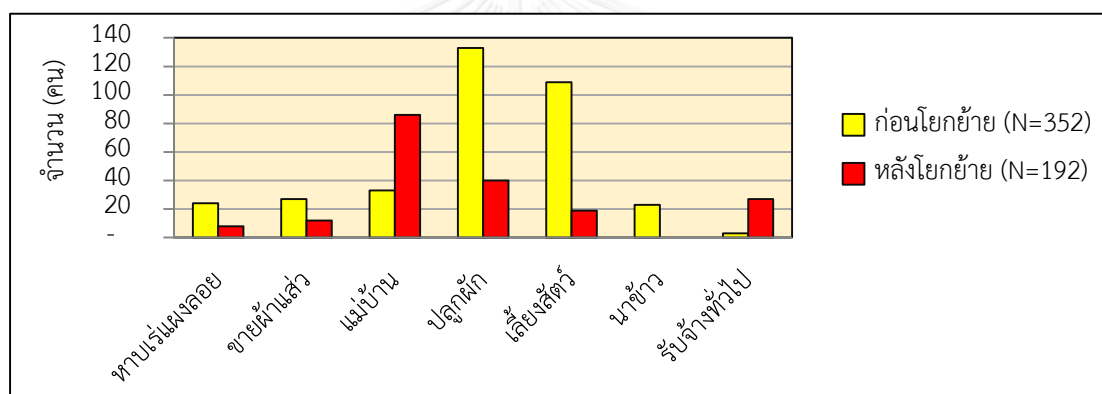
ส่วนอาชีพรองที่มีจำนวนผู้ประกอบการเพิ่มขึ้นหลังการโยกย้าย คือ อาชีพแม่บ้าน¹ เพิ่มขึ้นร้อยละ 35.41 อาชีพรับจ้างทั่วไปเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.21 สาเหตุที่ทำให้อาชีพแม่บ้านเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้หญิงที่ไม่สามารถประกอบอาชีพอื่นได้หันมาทำเป็นแม่บ้านเป็นจำนวนมาก และอาชีพรับจ้างทั่วไปเพิ่มขึ้นเนื่องจากเป็นอาชีพเสริมที่มีการจ้างงานเป็นจำนวนมาก

¹ อาชีพแม่บ้านคือ ทำงานบ้านอยู่ที่บ้าน ดูแลครอบครัว ทำกับข้าว โดยไม่ได้รับเงินเดือน

ตารางที่ 31 ลักษณะการประกอบอาชีพรองของสมาชิกในครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	การประกอบอาชีพรอง	ก่อนโยกย้าย (คน) ร้อยละ (%)	หลังโยกย้าย (คน) ร้อยละ (%)	ความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ (%)
1	หาบเร่แผงลอย	24 (6.82)	8 (4.17)	-2.65
2	ขายผ้าแล้ว	27 (7.67)	12 (6.25)	-1.42
3	แม่บ้าน (อยู่ที่บ้าน)	33 (9.38)	86 (44.79)	+35.41
4	ปลูกผัก	133 (37.78)	40 (20.83)	-16.95
5	เลี้ยงสัตว์	109 (30.97)	19 (9.90)	-21.07
6	นาข้าว	23 (6.53)	0	-6.53
7	รับจ้างทั่วไป	3 (0.85)	27 (14.06)	+13.21
รวม		352 (100)	192 (100)	

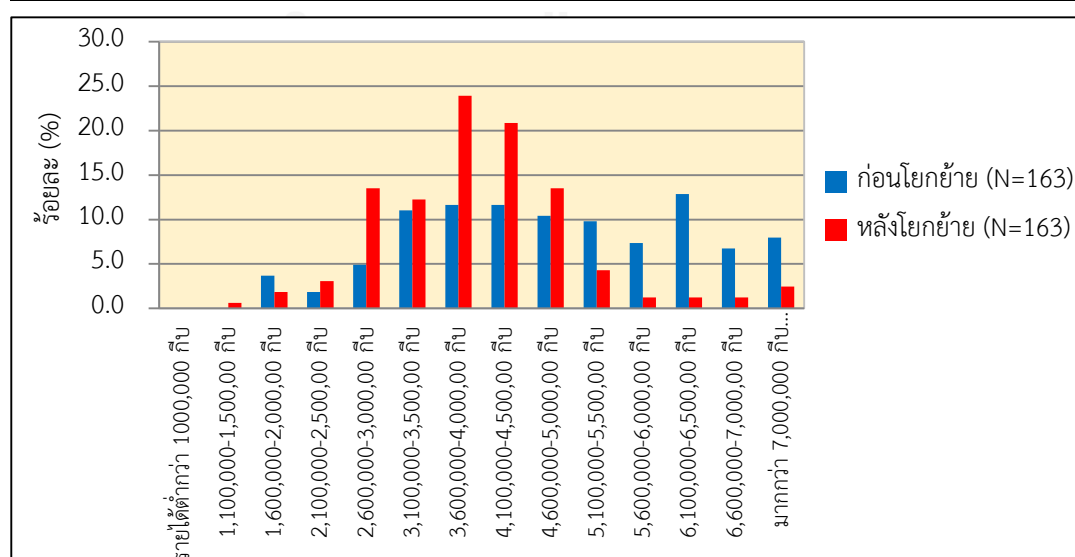
แผนภูมิที่ 11 ลักษณะการประกอบอาชีพรองของครัวเรือนในชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย

5.1.3 รายได้ของครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ผลลัพธ์จากแบบสอบถามใน ตารางที่ 32 พบว่ารายได้ของครัวเรือนในหมู่บ้านภูเหล็กจะเกิน และหมู่บ้านภูช่างคำลดน้อยลงกว่าก่อนการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย โดยเห็นได้จากก่อนการโยกย้ายแต่ละครัวเรือนมีรายได้โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 4,858,666 กีบ ต่อครัวเรือนต่อเดือน แต่ภายหลังการโยกย้ายรายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนลดลงเหลือเพียง 4,000,857 กีบต่อครัวเรือนต่อเดือนคิดเป็นการลดลงร้อยละ 17.66 และจากแผนภูมิที่ 12 ชี้ให้เห็นว่าครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ 5,100,000 ถึงมากกว่า 7,000,000 กีบ ซึ่งเป็นครัวเรือนที่มีรายได้สูงกลับมีจำนวนลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดหลังการถูกโยกย้าย ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้ตั้งแต่ 1,100,000 กีบ ถึง 5000,000 กีบ ซึ่งถือว่าเป็นครัวเรือนที่มีรายได้น้อยถึงปานกลางกลับมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นหลังการโยกย้าย

ตารางที่ 32 รายได้ของครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	ค่า รายได้	รายได้ต่อครัวเรือนต่อเดือน	ก่อนการโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	หลังการโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)
1	1 =	รายได้ต่ำกว่า 1000,000 กีบ	0	0
	2 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [1,100,000-1,500,000 กีบ]	0	1 (0.6)
	3 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [1,600,000-2,000,000 กีบ]	6 (3.7)	3 (1.8)
	4 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [2,100,000-2,500,000 กีบ]	3 (1.8)	5 (3.1)
	5 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [2,600,000-3,000,000 กีบ]	8 (4.9)	22 (13.5)
2	6 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [3,100,000-3,500,000 กีบ]	18 (11.0)	20 (12.3)
	7 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [3,600,000-4,000,000 กีบ]	19 (11.7)	39 (23.9)
	8 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [4,100,000-4,500,000 กีบ]	19 (11.7)	34 (20.9)
	9 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [4,600,000-5,000,000 กีบ]	17 (10.4)	22 (13.5)
3	10 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [5,100,000-5,500,000 กีบ]	16 (9.8)	7 (4.3)
	11 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [5,600,000-6,000,000 กีบ]	12 (7.4)	2 (1.2)
	12 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [6,100,000-6,500,000 กีบ]	21 (12.9)	2 (1.2)
	13 =	รายได้อยู่ในระหว่าง [6,600,000-7,000,000 กีบ]	11 (7.6)	2 (1.2)
	14 =	รายได้มากกว่า [7,000,000 กีบ] ขึ้นไป	13 (8.0)	4 (2.5)
รวม			163 (100)	163 (100)
เฉลี่ย			9.11	7.37
คิดเป็นเงิน (กีบ)			4,858,666	4,000, 857

แผนภูมิที่ 12 รายได้ต่อครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย

จากการที่รายได้ของครัวเรือนลดลงหลังการโยกย้าย เมื่อคิดรายได้ต่อคนต่อเดือน คิดในจำนวนสมาชิก 6 คนต่อครัวเรือน (ข้อมูลจาก IOL survey 2550-2551) พบว่ามีรายได้อยู่ใน รายได้ขั้นต่ำของ สปป.ลาว จากตาราง 31 ก่อนการโยกย้ายรายได้โดยเฉลี่ยของครัวเรือนเท่ากับ 4,858,666 กีบ เฉลี่ยต่อหัวคนเท่ากับ 800,0000 กีบ ต่อคนต่อเดือน แต่หลังการโยกย้ายครัวเรือนมี รายได้น้อยลงอยู่ที่ 4,000, 857 กีบ เมื่อเฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 630,0000 กีบ ต่อคนต่อเดือน หมายความว่ารายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนต่อคนของชุมชนหลังโยกย้ายตกอยู่ในระดับรายได้ขั้นต่ำของ สปป.ลาว นั่นเอง จากข้อมูลรายได้ขั้นต่ำของ สปป.ลาว สำหรับกลุ่มคนที่ไม่มีฝีมือหรือระดับการศึกษา ต่ำจะมีรายได้เฉลี่ยอยู่ 626,000 กีบ ต่อคนต่อเดือน ปรับปรุงครั้งที่ 5 ปี พ.ศ. 2555 (ข้อมูลจาก สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงรายประเทศไทย ปี พ.ศ. 2554)

นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้โดยรวมของเมืองหลวงพระบางแล้วยังพบว่า รายได้โดยเฉลี่ยของคนในหมู่บ้านภูเหล็กจะเกินและสูงกว่าค่าลดรายได้เฉลี่ยต่อคนของประชาชน ในเมืองหลวงพระบาง ซึ่งเมืองหลวงพระบางมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนอยู่ที่ 830,000 กีบ (บทสรุป แผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมเมืองหลวงพระบาง 2553)

สืบเนื่องมาจากการที่รายได้ของชุมชนลดลงหลังการโยกย้าย เมื่อสืบถามพบว่า ประเด็นต่าง ๆ ในตารางที่ 33 เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้รายได้ของชุมชนลดลง

ตารางที่ 33 สาเหตุที่ทำให้รายได้ของชุมชนเปลี่ยนแปลงภายหลังการโยกย้าย

ลำดับ	สาเหตุ	ความเปลี่ยนแปลงของรายได้					
		1	2	3	รวม	ค่าเฉลี่ย X-Bar	S.D
		รายได้ลดลง	รายได้เท่าเดิม	รายได้เพิ่มขึ้น			
1	การที่สมาชิกในครอบครัว เปลี่ยนอาชีพ	87 (53.73)	50 (30.67)	26 (15.6)	163 (100.00)	1.63	0.75
2	การเปลี่ยนแปลงของขนาดพื้นที่ใช้สอยในเขตที่อยู่อาศัย	104 (63.80)	42 (25.66)	17 (10.54)	163 (100.00)	1.45	0.68
3	การเปลี่ยนแปลงทำเลที่ตั้งของชุมชน	98 (60.12)	45 (27.60)	20 (12.28)	163 (100.00)	1.52	0.71
4	การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ทำไร่สวนไร่นา	23 (14.12)	140 (85.88)	0 (0.00)	163 (100.00)	1.86	0.35
รวม						1.62	0.18

หมายเหตุ: คะแนน [1-1.7 = รู้สึกว่ารายได้ลดลง] [1.71-2.4 = รู้สึกว่ารายได้เท่าเดิม] [2.41-3 = รู้สึกว่ารายได้เพิ่มขึ้น]

เมื่อสอบถามสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงรายได้ ในตารางที่ 33 พบว่าการเปลี่ยนแปลงของขนาดพื้นที่ใช้สอยในเขตที่อยู่อาศัย การเปลี่ยนแปลงทำเลที่ตั้งของชุมชน และการที่สมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนอาชีพ เป็นสาเหตุของการที่รายได้ลดลง ทั้งนี้ร้อยละ 63.80 ของผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าการลดลงของขนาดพื้นที่ใช้สอยในเขตที่อยู่อาศัยทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพเสริม จึงเป็นเหตุให้จำนวนรายได้ของครัวเรือนลดลงร้อยละ 60.12 เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทำเลที่ตั้งของชุมชนทำให้ไม่สามารถค้าขายได้ดีเท่าเดิม เนื่องจากสูญเสียลูกค้าเก่าและพื้นที่รอบ ๆ ชุมชนใหม่มีผู้น้อยกว่าเดิม นอกจากนี้ยังขาดสถานที่ตั้งดูเอาลูกค้าเข้ามาในพื้นที่ อาทิ ตลาด โรงเรียน วัด เป็นต้น จึงทำให้ได้ลดลงร้อยละ 53.73 เห็นว่าการที่สมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนอาชีพภายหลังจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยเป็นเหตุให้รายได้ของครัวเรือนลดลง และร้อยละ 14.12 คิดว่าการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ทำเรื่องสวนไร่นา ส่งผลให้รายได้ของตนเองลดลง ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่ดินเกษตรไม่ได้รับการเวนคืนหลังการโยกย้าย

5.1.4 รายจ่ายของครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย

จากตารางที่ 34 พบว่าก่อนการโยกย้ายรายจ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของแต่ละครัวเรือนมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2,183,934 กีบ แต่หลังการโยกย้ายแต่ละครัวเรือนมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นเป็น 2,871,127 กีบ ต่อเดือนต่อครัวเรือน แสดงว่าหลังการโยกย้ายแต่ละครัวเรือนต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นอยู่ที่ 687,193 กีบต่อเดือนต่อครัวเรือนคิดเป็นการเพิ่มขึ้นร้อยละ 31.46

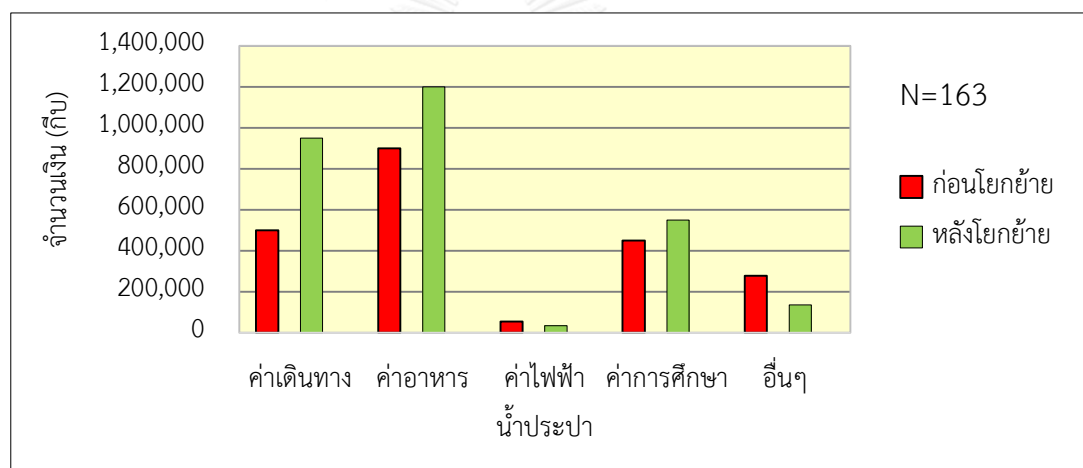
ตารางที่ 34 รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย N=163

ความหมาย	ก่อนการโยกย้าย รายจ่าย (กีบ)	หลังการโยกย้าย รายจ่าย (กีบ)
รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือน	2,183,934	2,871,127
รายจ่ายที่เพิ่มขึ้น หลังการโยกย้าย (กีบ)		687,193
เพิ่มขึ้นร้อยละ (%)		31.46

จากการที่รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนเพิ่มขึ้นหลังการโยกย้าย จึงทำการแยกค่าการใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์ของการใช้จ่ายเพื่อแสดงความเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายของแต่ละประเภท จากการสอบถาม และสัมภาษณ์ชาวชุมชน พบว่าวัตถุประสงค์ในการใช้จ่ายที่มีความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงรายจ่ายของครัวเรือนหลังการโยกย้าย มี 5 วัตถุประสงค์ ดังตารางที่ 35

ตารางที่ 35 รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนแบ่งตามวัตถุประสงค์การใช้จ่ายของครัวเรือนก่อนและหลังโยกย้าย

ลำดับ	วัตถุประสงค์การ ใช้จ่ายในแต่ละเดือน	รายจ่าย ก่อนโยกย้าย (กิบ) ร้อยละ (%)	รายจ่าย หลังโยกย้าย (กิบ) ร้อยละ (%)	ความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ (%)
1	ค่าเดินทาง	500,000 (22.89)	950,000 (33.08)	+10.19
2	ค่าอาหาร	900,000 (41.21)	1,200,000 (41.79)	+0.58
3	ค่าไฟฟ้า น้ำประปา	55,000 (2.51)	35,000 (1.21)	-1.3
4	ค่าการศึกษา	450,000 (20.60)	550,000 (19.15)	+1.45
5	อื่นๆ (รักษาสุขภาพ งานบุญ งานสังสรรค์)	278,934 (12.79)	136,127 (4.77)	-8.2
รวม		2,183,934 (100)	2,871,127 (100)	

แผนภูมิที่ 13 วัตถุประสงค์ของรายจ่ายต่อครัวเรือนต่อเดือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ผลการศึกษาจากตารางที่ 35 และแผนภูมิที่ 13 แสดงให้เห็นว่าผู้อยู่อาศัยในหมู่บ้านภูเหล็กจะเลิกและหมู่บ้านภูซางมีรายจ่ายเฉลี่ยอยู่ที่ 2,183,934 กิบต่อเดือนต่อครัวเรือน และมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นถึง 2,871,127 กิบต่อเดือนต่อครัวเรือน ทำให้แต่ละครัวเรือนมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 687,193 กิบต่อเดือนหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัย แม้ว่ารายจ่ายเพื่อการรักษาสุขภาพ งานบุญ งานสังสรรค์ต่าง ๆ ลดลงร้อยละ 8.2 และรายจ่ายในด้านค่าไฟฟ้า น้ำประปาลดลงร้อยละ 1.3 เนื่องจากในที่อยู่แห่งใหม่ไม่มีน้ำประปาใช้ แต่กลับพบว่าค่าอาหารเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.58 เนื่องจากที่ดินเพื่อการปลูกผักและเลี้ยงสัตว์ในเขตที่พักอาศัยลดลง ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของลูกหลานเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.45 เนื่องจากต้องจ้างรถรับส่งลูกเพื่อไปโรงเรียน ส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อการเดินทางเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.19 เนื่องจากระยะเวลาการเดินทางในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นและการที่พื้นที่ใช้สอยในเขตที่อยู่อาศัยลดลงทำให้ไม่สามารถทำการเกษตรเพื่อบริโภคในครัวเรือนได้ ซึ่งได้สอดคล้องกับ (กรกข, 2541) ที่ได้กล่าวว่า

ถึงความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยและแหล่งงานในกรณีที่ร้อยละย้ายชุมชนไปอยู่ไกลจากแหล่งงานได้ให้ข้อสรุปว่า การที่ย้ายชุมชนไปอยู่ห่างไกลจากแหล่งงาน ทำให้การเดินทางไปทำงานมีระยะทางไกลขึ้น และการที่ย้ายชุมชนไปอยู่ชานเมือง ซึ่งไม่มีแหล่งงาน ชุมชนต้องเสียเวลาในการเดินทางและค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางไปกลับจากแหล่งงานในเมืองทุกวันส่งผลให้รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของรายจ่ายดังกล่าวข้างต้น ทำให้รายจ่ายในครัวเรือนด้านอื่นๆลดลง อาทิ ค่ารักษาพยาบาล ค่างานบุญ ค่างานสังสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับการลดลงของกิจกรรมทางศาสนา และการเงิอจางของความสัมพันธระหว่างเพื่อนบ้านดังที่จะเสนอในหัวข้อ 5.4.1

5.1.5 ภาวะหนี้สินของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ภาวะหนี้สินของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย โดยภาพรวมก่อนและหลังการโยกย้ายครัวเรือนส่วนมากไม่มีหนี้สิน ถึงอย่างไรก็ตามหลังการโยกย้ายจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินได้เพิ่มขึ้น จากผลการศึกษาในตารางที่ 36 พบว่าหลังการโยกย้ายจำนวนครัวเรือนที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้นจากเดิมจำนวน 12 ครัวเรือนเพิ่มเป็น 31 ครัวเรือน ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.66 และจำนวนครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินกลับลดลงจากเดิมมี 127 ครัวเรือนลดลงเหลือเพียง 108 ครัวเรือนหลังการโยกย้ายลดลงร้อยละ 11.66

ตารางที่ 36 ภาวะหนี้สินของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	ความหมาย	ก่อนการโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	หลังการโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	ความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ (%)
1	ไม่มีหนี้สิน	127 (77.91)	108 (66.25)	-11.66
2	มีหนี้สิน	12 (7.36)	31 (19.02)	+11.66
3	ไม่ตอบแบบสอบถาม	24 (14.73)	24 (14.73)	0
รวม		163 (100)	163 (100)	

จากการตอบแบบสอบถาม ส่วนมากพบว่าจำนวนครัวเรือนเหล่านี้ได้กู้ยืมเงินมาเพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิตประจำวันในครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียด ดังตารางที่ 37

จากตารางที่ 37 พบว่าแหล่งเงินกู้ที่มาจากธนาคารเป็นแหล่งที่ครัวเรือนนิยมกู้ยืมมากที่สุด คือ 17 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 54.83 รองลงมาเป็นการกู้ยืมจากญาติพี่น้องมีจำนวน 9 ครัวเรือนคิดเป็น ร้อยละ 29.03 กู้ยืมจากเพื่อนบ้านจำนวน 3 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 9.68 และอีก 2 ครัวเรือนกู้ยืมจากมูลนิธิทุนของหมู่บ้านคิดเป็นร้อยละ 6.64

ตารางที่ 37 แหล่งเงินกู้และจุดประสงค์การกู้ยืมเงินของครัวเรือน

ลำดับ	แหล่งที่ให้กู้ยืมเงิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1	ธนาคาร	17	54.83
2	ญาติพี่น้อง	9	29.03
3	เพื่อนบ้าน	3	9.68
4	มูลนิธิทุนหมู่บ้าน	2	6.46
รวม		31	100.00
ลำดับ	จุดประสงค์ของการกู้ยืมเงิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1	ซื้อรถจักรยานยนต์ไปทำงาน	19	61.29
2	เพื่อสร้างบ้านใหม่	4	12.90
3	ลงทุนเพื่อประกอบอาชีพ	7	22.48
4	รักษาสุขภาพ	1	3.33
รวม		31	100.00

การกู้ยืมเงินของชาวชุมชนส่วนมากกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายในครอบครัวเป็นหลัก เนื่องจากความขาดแคลนที่จำเป็นดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าการที่ชุมชนโยกย้ายไปอยู่ที่ห่างไกลจากสาธารณูปการ และไกลจากตัวเมืองทำให้ต้องเปลี่ยนรูปแบบในการเดินทาง เช่น เมื่อก่อนเคยไป ตลาด โรงเรียน และไปวัดด้วยการเดินเท้าและรถจักรยานเพราะสถานที่เหล่านั้นอยู่ใกล้ ๆ แต่เมื่อระยะทางไกลขึ้นต้องเปลี่ยนมาใช้รถจักรยานยนต์แทนเพื่อความว่องไวและทันต่อเวลาในการทำงาน จากผลการศึกษาในตารางที่ 37 พบว่าจุดประสงค์การกู้ยืมเงินของครัวเรือนหลังการโยกย้าย คือ การกู้ยืมเงินเพื่อซื้อรถจักรยานยนต์ไปทำงานมีจำนวนมากที่สุดกล่าวคือ 19 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 61.29 รองลงมาคือ กู้ยืมเงินเพื่อการลงทุนในการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ซื้ออุปกรณ์เพื่อสร้างร้านอาหารหรือร้านขายของชำ เตาแก๊สเชื้อเพลิง ซื้อเครื่องของเพื่อสร้างบ้านใหม่ และซื้ออุปกรณ์ในการก่อสร้าง เป็นต้น ซึ่งพบเห็นจำนวน 7 ครัวเรือนคิดเป็น ร้อยละ 22.48 ถัดลงมาคือกู้ยืมเงินเพื่อสร้างบ้านอยู่อาศัยใหม่ เนื่องจากทุนที่มีไม่พอต่อการก่อสร้างจึงกู้ยืมเงินเพื่อสมทบกับทุนที่มี พบเห็นจำนวน 4 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 12.9 ส่วนการกู้ยืมเงินเพื่อรักษาสุขภาพ พบเห็นจำนวน 1 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 3.33 เนื่องจากเป็นครัวเรือนที่มีรายได้น้อยบางเวลาขาดแคลนเงินในการใช้จ่ายเพื่อการต่าง ๆ จึงได้กู้ยืมเงิน

5.1.6 เงินออมของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ภาวะเงินออมของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย พบว่าโดยภาพรวมก่อนการโยกย้ายครัวเรือนมีเงินออมเกือบทุกครัวเรือน แต่หลังการโยกย้ายจำนวนครัวเรือนที่มีเงินออมได้ลดลง

แต่ไม่มากนัก ทั้งนี้สาเหตุที่ทำให้ครัวเรือนที่มีเงินออมลดลง เนื่องจากหลังการโยกย้ายครัวเรือน เหล่านั้นมีรายได้น้อยลง และเงินออมที่มีอยู่เดิมนั้นถูกนำมาใช้เพื่อปรับปรุงชีวิตการเป็นอยู่ และ บรรเทาความทุกข์ในช่วงเริ่มต้น เช่น สร้างบ้านอยู่ใหม่ ซื้อรถจักรยานยนต์ให้ลูกหลานไปเรียนและไป ทำงาน เป็นต้น ด้วยเหตุที่กล่าวมานี้จึงส่งผลให้จำนวนครัวเรือนที่มีเงินออมลดลง และครัวเรือนที่ไม่มี เงินออมกลับเพิ่มขึ้นหลังการโยกย้าย

ผลการศึกษาจากตาราง 38 พบว่าก่อนการโยกย้ายจำนวนครัวเรือนที่มีเงินอ้อมมี จำนวน 135 ครัวเรือน แต่หลังโยกย้ายลดลงเหลือเพียง 102 ครัวเรือน ลดลงร้อยละ 20.25 ส่วน ครัวเรือนที่ไม่มีเงินอ้อมก่อนการโยกย้ายพบเห็นจำนวน 28 ครัวเรือน แต่หลังการโยกย้ายเพิ่มขึ้นเป็น จำนวน 61 ครัวเรือน ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20.25

ตารางที่ 38 ภาวะเงินออมของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

ลำดับ	ภาวะเงินออม	ก่อนการโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	หลังการโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	ความเปลี่ยนแปลง ร้อยละ (%)
1	มีเงินออม	135 (82.82)	102 (62.57)	-20.25
2	ไม่มีเงินออม	28 (17.18)	61 (37.43)	+20.25
	รวม	163 (100)	163 (100)	

5.2 ผลกระทบทางสังคมต่อชุมชน

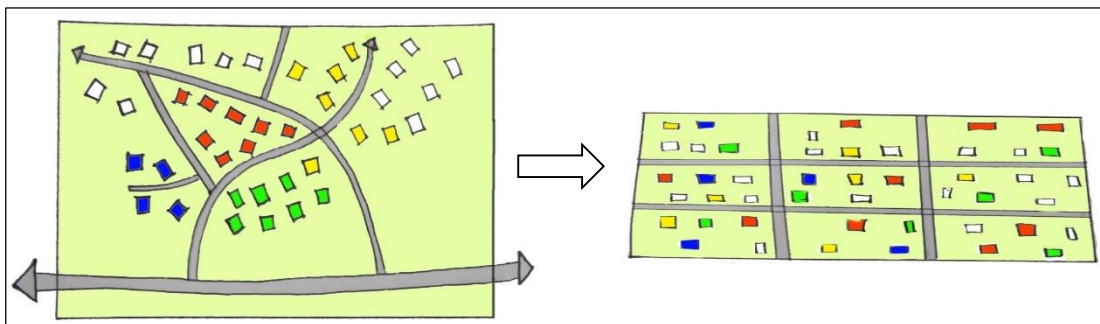
5.2.1 ความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านในชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย

ก่อนการโยกย้ายอยู่ภายในชุมชนต่างก็มีเพื่อนบ้านที่สนิทกันอยู่ใกล้กันหรืออยู่ใน ละแวกเดียวกันมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและทำกิจกรรมร่วมกันในบางเวลา อาทิ ทำบุญ ประเพณีต่างๆร่วม กันบางครั้งก็นั่งคุยกันเพื่อปรึกษาหารือด้วยกัน บางครั้งก็มาทานข้าวร่วมกันหรือ แบ่งอาหารการกินให้กันและกัน เป็นต้น

ความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านในชุมชนนั้นไม่อาจอยู่อย่างยั่งยืนได้หากขาดหลักการใน การวางแผนเพื่อการโยกย้าย จะส่งผลให้ความสัมพันธ์ความเป็นเพื่อนบ้านของชุมชนหายไปหลังการ โยกย้าย ดังการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชนในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ ซึ่งโครงการดังกล่าววางแผนโยกย้ายชุมชนจัดทำโดยไม่ได้คำนึงถึงวิถีชีวิตความสัมพันธ์ของชุมชนมา เป็นแนวทางในการวางแผนหลังโยกย้ายกลุ่มเพื่อนบ้านที่สนิทกันกระจัดกระจายแยกกันอยู่คนละที่ จาก การสอบถามชุมชนพบว่าหลังการโยกย้ายกลุ่มเพื่อนบ้านที่รู้จักกันดีและสนิทที่ยังได้อยู่ใกล้กันเช่นเดิม

นั่น พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 85 ตอบว่าไม่ได้อยู่ใกล้กัน มีเพียงร้อยละ 15 เท่านั้นที่ยังอยู่ใกล้กันเช่นเดิม จึงส่งผลให้กิจกรรมที่เคยทำมาด้วยกันหายไป เนื่องจากที่ใหม่ยังไม่มีความสะดวกและไม่ได้อยู่ใกล้กันเช่นเดิมดังตัวอย่างแสดงใน แผนผังที่ 15

แผนผังที่ 15 ลักษณะการกระจายที่ตั้งบ้านอยู่อาศัยของเพื่อนบ้านที่สนิทก่อนและหลังการโยกย้าย

เหตุผลหลักที่ทำให้หลังการโยกย้ายชุมชนแตกกระจายไม่ได้อยู่ใกล้กันเหมือนเดิม ที่ **รองผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านภูซำคำ** ได้ให้สัมภาษณ์ถึงการโยกย้ายที่กะทันหันโดยไม่มีการจัดสรรแบ่งปันพื้นที่ดินอยู่อาศัยอย่างละเอียดให้แต่ละครัวเรือนก่อนที่ทำการโยกย้ายชุมชนมาอยู่ ทางโครงการแค่เพียงซื้อที่ดินแล้วตัดถนนหนทางเป็นที่เรียบร้อยก็ให้ชุมชนย้ายเข้าไปจับจองพื้นที่ด้วยตัวเอง ซึ่ง ณ เวลานั้นทางโครงการได้แบ่งหน่วยงานในการจัดทำการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชน ออกเป็น 2 หน่วยงานกล่าวคือ

1. **หน่วยงานที่การจัดทำเอกสารโยกย้าย** และทดแทนค่าเสียหายแก่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ และถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย (หมายความว่าก่อนการโยกย้าย ต้องได้รับหนังสือยืนยันจากหน่วยงานที่จัดทำเอกสารโยกย้าย เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันให้แก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดหาที่ดิน และรังวัด)
2. **หน่วยงานงานที่จัดหาที่ดิน และรังวัดที่ดิน** หลังชุมชนโยกย้ายมาถึงหมายความว่าแต่ละครัวเรือนชอบที่ใดทางหน่วยงานจะทำการรังวัดที่ดินให้ แต่ก็ประสบปัญหาคือ ภายหลังจากที่ชุมชนย้ายมาถึงหาที่ดินไม่ได้เนื่องจากที่ดินแต่ละตอนถูกคนอื่นจับจองกันไปหมด (ผู้ที่มาก่อนจองหมด) ซึ่งชุมชนต้องวิ่งหาที่ใหม่ไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะได้ที่ดิน

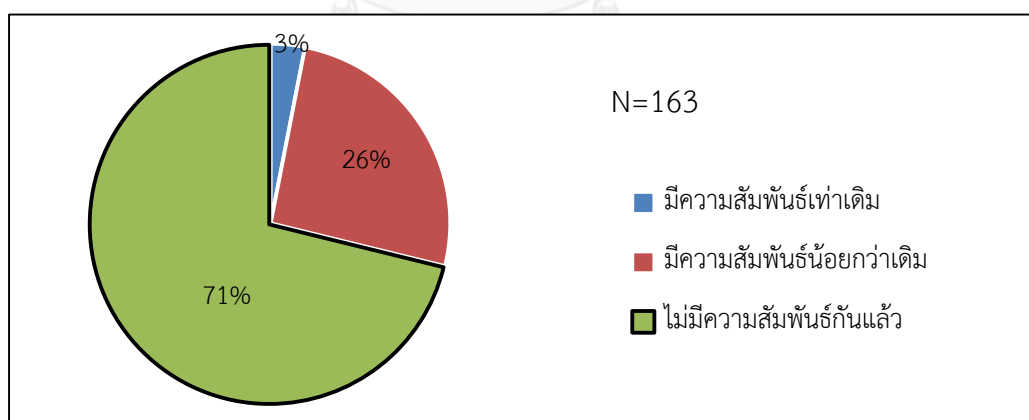
จากการที่สองหน่วยงานดังกล่าวทำงานโดยขาดการประสานงานกันอย่างละเอียดจึงได้เกิดปัญหาต่างๆต่อกับชาวชุมชนผู้ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยดังต่อไปนี้

1. คริวเรือนที่ได้ขอเอกสารเพื่อโยกย้ายก่อน จะมีสิทธิ์ในการไปจับจองที่ดินอยู่อาศัยก่อน จึงเกิดการจับจองที่ดินอย่างไม่มีระเบียบ และกระจายไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ ทำให้ชุมชนหรือเพื่อนบ้านเก่าที่อยู่ใกล้เคียงกันจะย้ายเข้าไปอยู่ในพื้นที่เดียวกันนั้น ไม่มีพื้นที่เพียงพอ จึงทำให้เพื่อนบ้านเก่าที่สนิทต้องแยกกระจายกัน
2. เนื่องจากไม่มีการจับจองที่ดินอย่างเป็นระบบ ทำให้ชาวชุมชนมีความกังวลว่าตนเองจะไม่ได้ที่ดิน จึงรีบไปจับจองที่ดินในพื้นที่ ที่ตนชอบก่อน จึงไม่ได้คิดวางแผนเรื่องที่จะอยู่ร่วมกันกับเพื่อนเก่าของตนในที่ใหม่ ส่งผลให้เพื่อนบ้านเก่าต้องกระจัดกระจายไปอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ

จากปัญหา และวิธีการดังกล่าวนี้จึงเป็นเหตุทำให้ชุมชนแตกกระจายกันไปหมด สุดท้ายความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชนหลังการโยกย้ายก็ลดน้อยถอยลงดัง ตารางที่ 39

ตารางที่ 39 ความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านเก่าในชุมชนใหม่หลังการโยกย้าย

ลำดับ	ความหมาย	ระดับคะแนน	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ (%)
1	ครัวเรือนที่ยังมีความสัมพันธ์เท่าเดิม	2.1-3	5	3.07
2	ครัวเรือนที่มีความสัมพันธ์น้อยกว่าเดิม	1.71-2	42	25.77
3	ครัวเรือนที่ไม่มีความสัมพันธ์กันแล้ว	1-1.7	116	71.17
ค่าเฉลี่ย X-Bar			163	100

แผนภูมิที่ 14 ลักษณะความสัมพันธ์ของครัวเรือนในชุมชนหลังการโยกย้าย

จากผลลัพธ์ใน ตารางที่ 39 และแผนภูมิที่ 14 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านในชุมชนภายหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัย พบว่าภายหลังการโยกย้ายความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านที่เคยมีความสัมพันธ์กันก่อนโยกย้ายมีแนวโน้มลดลง โดยมีเพียงร้อยละ 3.07 ของคนในชุมชน

ใหม่เท่านั้นที่ยืนยันว่าความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านเก่าเหมือนเดิม แต่อีกร้อยละ 25.77 แจ้งว่ามีความสัมพันธ์น้อยลง และอีกร้อยละ 71.17 บอกว่าปัจจุบันไม่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเก่าแล้ว

จากการสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยจำนวน 163 ครั้วเรือน พบว่าทุกครัวเรือนแสดงความเสียใจกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และหวังให้มีการกลับมาพูดคุยกัน แบ่งอาหารให้กัน และฝากดูแลบุตรหลานในเวลาที่เป็นเหมือนเดิม นอกจากนี้ความไว้วางใจต่อเพื่อนบ้านใหม่ พบว่าร้อยละ 56.44 ของผู้ที่ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยยังรู้สึกไม่สนิท และไม่เชื่อใจกับเพื่อนบ้านใหม่ที่อยูใกล้ ส่วนร้อยละ 31.29 ยังรู้สึกเชื่อใจน้อยต่อกับเพื่อนบ้านใหม่และร้อยละ 12.27 รู้สึกเชื่อใจปานกลางต่อกับเพื่อนบ้านใหม่ ตารางที่ 40

ตารางที่ 40 ความเชื่อใจต่อเพื่อนบ้านใหม่หลังการโยกย้าย

ลำดับ	ความหมาย	ระดับคะแนน	จำนวน (คน)	ร้อยละ (%)
1	เชื่อใจมากที่สุด	4.24-5.00	0	0.00
2	เชื่อใจมาก	3.43-4.23	0	0.00
3	เชื่อใจปานกลาง	2.62-3.42	20	12.27
4	เชื่อใจน้อยมาก	1.81-2.61	51	31.29
5	ไม่เชื่อใจ	1.00-1.80	92	56.44
รวม			163	100

5.2.2 ความเปลี่ยนแปลงในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา

1. ความถี่ในการไปทำกิจกรรมที่อยู่ของครั้วเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

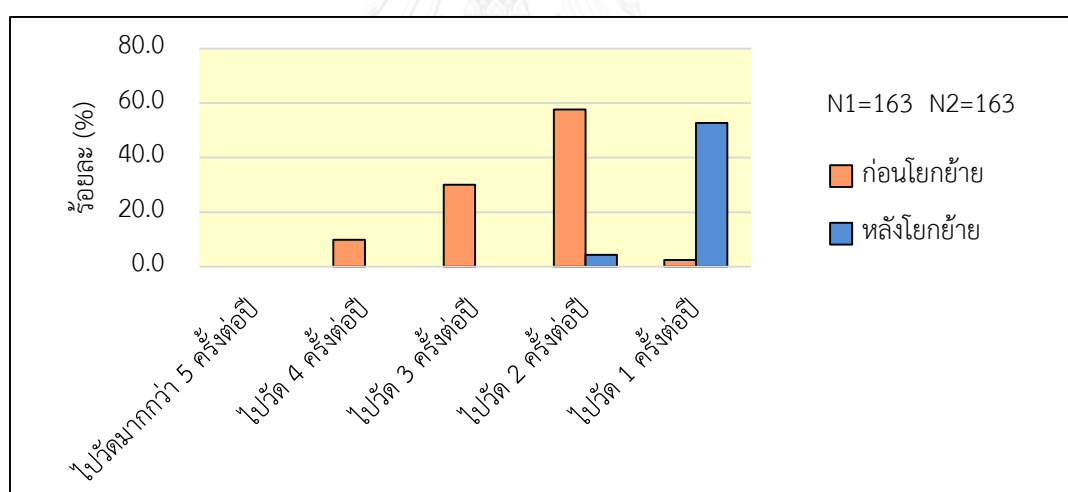
ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ประชาชนลาวนับถือมากที่สุดอยู่ในประเทศลาว มีวัดเป็นศูนย์กลางเพื่อทำกิจกรรมบุญประเพณีตามฤดูกาล เกือบทุกหมู่บ้านอยู่ใน สปป.ลาว มีวัดวาอารามเป็นของตัวเอง แต่การถูกโยกย้ายของชุมชนครั้งนี้ เป็นการโยกย้ายที่ขาดวิธีการอย่างเหมาะสม ส่งผลให้วิถีชีวิตและความเข้มข้นทางศาสนาตกลง

ผลจากแบบสอบถามในตารางที่ 41 แสดงให้เห็นว่าความถี่ในการไปทำบุญที่วัดของผู้ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยลดลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งก่อนมีการย้ายที่อยู่อาศัยค่าเฉลี่ย (X-Bar) ของการไปทำบุญที่วัดอยู่ที่ 2.47 ครั้งต่อปี โดยก่อนโยกย้ายมีครั้วเรือนที่ทำบุญที่วัด 2 ครั้งต่อปีเป็นจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 57.70 รองลงมาคือ 3 ครั้งต่อปีคิดเป็นร้อยละ 30.10 ถัดมาคือ 4 ครั้งต่อปีคิดเป็นร้อยละ 9.80 และ 1 ครั้งต่อปีคิดเป็นร้อยละ 2.50 ในขณะที่ค่าเฉลี่ย (X-Bar) ของการไปทำบุญที่วัดภายหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัยลดลงเหลือเพียง 0.61 ครั้งต่อปี โดยครั้วเรือนโดยส่วนใหญ่ไป

ทำบุญที่วัดจำนวน 1 ครั้งต่อปีเป็นกลุ่มที่มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 52.80 รองลงมา คือ 2 ครั้งต่อปีคิดเป็นร้อยละ 4.30 และร้อยละ 42.90 ไม่ได้ไปทำบุญอยู่ที่วัดหลังการโยกย้าย

ตารางที่ 41 ความถี่ในการไปทำกิจกรรมที่วัดก่อนและหลังการโยกย้าย

ความถี่การไปทำกิจกรรมอยู่ที่วัด (จำนวนครั้งต่อปี)	ค่าน้ำหนัก	ก่อนโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	หลังโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)
มากกว่า 5 ครั้ง	4.24-5.00	0	0
4 ครั้ง	3.43-4.23	16 (9.80)	0
3 ครั้ง	2.62-3.42	49 (30.10)	0
2 ครั้ง	1.81-2.61	94 (57.70)	7 (4.30)
1 ครั้ง	1.00-1.80	4 (2.50)	86 (52.80)
0 ครั้ง	0	0	70 (42.9)
รวม		163 (100)	163 (100)
ค่าเฉลี่ย (X-Bar)		2.47	0.61

แผนภูมิที่ 15 ความถี่ในการไปทำกิจกรรมที่วัดก่อนและหลังการโยกย้าย

สาเหตุที่ทำให้ครัวเรือนไม่ไปวัดหลังการโยกย้าย จากการให้สัมภาษณ์ของประชาชนหมู่บ้านจัดสรรใหม่ ภูเหล็กจะลินและภูข้างคำ (ครั้งที่ 15-20 มกราคม 2558) ให้เหตุผลว่าสาเหตุที่ไม่ไปวัดและไปวัดน้อยลงนั้น เนื่องจากที่ใหม่ไม่มีวัดต้องเดินทางไปวัดที่อยู่เดิม ต้องใช้เวลาและเพิ่มค่าใช้จ่ายในการเดินทาง นอกจากนี้การไปทำงานบุญต่างๆที่วัดของหมู่บ้านอื่นไม่มีความสะดวกเนื่องจากในวันบุญต่าง ๆ หมู่บ้านเหล่านั้นก็ใช้วัดเช่นกันหากต้องการใช้วัดต้องใช้ก่อนวันบุญต่าง ๆ ซึ่งเห็นว่าไม่สะดวกจึงเป็นสาเหตุให้หลังการโยกย้ายครัวเรือนไปวัดน้อยลง

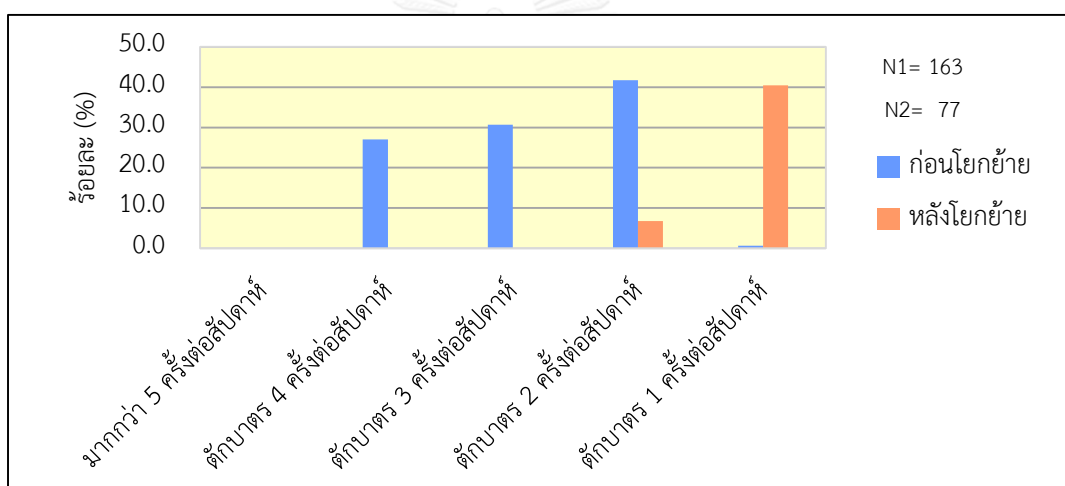
ดังนั้นจึงควรต้องมีการก่อสร้างวัดวาอารามขึ้นใหม่ในหมู่บ้านจัดสรรภูเหล็ก จะเดินและภูซ่างค้ำอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการทดแทนให้แก่ชุมชน และเป็นการฟื้นฟูความเข้มข้นทางด้าน ศาสนาของชาวชุมชนอีกครั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางของบทสรุปแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของ เมืองหลวงพระบางได้กล่าวไว้ว่าเวลาที่ตามผู้ปกครองเมืองหลวงพระบาง และชาวเมืองหลวงพระบาง ได้ถือเอางานโฆษณาแถลงข่าว การฟื้นฟู อนุรักษ์ รักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวหลวง พระบางเป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกเพื่อรับประกันยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้ยั่งยืน และเอาใจใส่ปกป้องรักษาวัตถุโบราณสถาน วัดวาอาราม สถานที่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืน และคงคุณค่า ฟื้นฟูวัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามของชาติ อาทิ บุญปีใหม่ลาว (สงกรานต์ลาว) บุญช่วงเรือเดือน 9 บุญออก พรรษา ฯลฯ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนหลวงพระบาง (บทสรุปแผนพัฒนา เศรษฐกิจสังคมเมืองหลวงพระบางปี พ.ศ. 2553)

2. ความถี่ในการไปตักบาตรของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

จากตารางที่ 42 พบว่าค่าเฉลี่ยของจำนวนการตักบาตรก่อนการโยกย้ายที่อยู่อาศัยอยู่ที่ 2.84 ครั้งต่อสัปดาห์ ทั้งนี้ก่อนการโยกย้ายครัวเรือนที่ตักบาตร 2 ครั้งต่อสัปดาห์เป็นกลุ่มที่ มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 41.70 รองลงมาคือ 3 ครั้งต่อสัปดาห์คิดเป็นร้อยละ 30.70 ถัดมาคือตักบาตร 4 ครั้งต่อสัปดาห์คิดเป็นร้อยละ 27.00 และ 1 ครั้งต่อสัปดาห์เป็นกลุ่มที่น้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 27.00 แต่หลังโยกย้ายที่อยู่อาศัย พบว่าค่าเฉลี่ยการตักบาตรของครัวเรือนลดลงเหลือเพียง 0.54 ครั้งต่อสัปดาห์ โดยมีจำนวนครัวเรือนที่ตักบาตร 1 ครั้งต่อสัปดาห์เป็นจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40.50 รองลงมาคือ 2 ครั้งต่อสัปดาห์คิดเป็นร้อยละ 6.70 และร้อยละ 52.80 ไม่ตักบาตรแล้วหลังการ โยกย้าย สาเหตุที่ทำให้ความถี่ในการไปตักบาตรของครัวเรือนลดลง เนื่องจากที่อยู่ใหม่อยู่ไกลพระไม่ มาหากต้องการไปตักบาตร ต้องไปหาพระหรือไปในที่ที่มีวัด ซึ่งไม่มีความสะดวกจึงทำให้หลังการ โยกย้ายจำนวนครัวเรือนไปตักบาตรน้อยลง แสดงให้เห็นว่าความเข้มข้นกิจกรรมทางศาสนาของ ชุมชนลดลงหลังการโยกย้าย

ตารางที่ 42 ความถี่การไปตัดกบตรของครัวเรือนก่อนและหลังโยกย้าย

ความถี่ในการไปตัดกบตร (จำนวนครั้งต่อสัปดาห์)	ค่าน้ำหนัก	ก่อนโยกย้าย (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	หลังโยกย้าย(ครัวเรือน) ร้อยละ (%)
มากกว่า 5 ครั้ง	4.24-5.00	0	0
4 ครั้ง	3.43-4.23	44 (27)	0
3 ครั้ง	2.62-3.42	50 (30.70)	0
2 ครั้ง	1.81-2.61	68 (41.70)	11 (6.70)
1 ครั้ง	1.00-1.80	1 (0.60)	66 (40.50)
0 ครั้ง	0	0	86 (52.8)
รวม		163 (100)	163 (100)
ค่าเฉลี่ย (X-Bar)		2.84	0.54

แผนภูมิที่ 16 ความถี่การไปตัดกบตรของครัวเรือนก่อนและหลังโยกย้าย

5.2.3 โครงสร้างประชากรกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการโยกย้าย

จำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุดคือ 8 คนต่อครัวเรือนและน้อยที่สุดคือ 3 คนต่อครัวเรือน ผลลัพธ์ในตารางที่ 43 พบว่าจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่มีความแตกต่างกันมากเท่าไร ซึ่งก่อนโยกย้ายจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 5.28 คนต่อครัวเรือน หลังการโยกย้ายจำนวนสมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 5.13 เกือบเท่ากับ 5 คนต่อครัวเรือนมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยแต่ถึงอย่างก็ตามก่อนการโยกย้ายจำนวนเรือนเรือนที่มีจำนวนสมาชิก 6 คน เป็นจำนวนที่มากที่สุดคือมีจำนวน 65 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 39.88 รองลงมาคือครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิก 5 คน พบเห็นจำนวน 47 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 28.83 กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิก 4 คนต่อ

ครัวเรือนมีจำนวน 22 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 13.50 และกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิก 3 คน พบเห็น 15 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 9.20 ส่วนครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิก 7 คน และ 8 คนนั้นเป็นกลุ่มที่น้อยที่สุดคือมีจำนวน 9 ครัวเรือนและ 5 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 5.52 และร้อยละ 3.07 ตามลำดับ

แต่ภายหลังจากโยกย้ายครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิก 5 คนเป็นกลุ่มที่มากที่สุดคือ 59 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 36.20 รองลงมาคือกลุ่มที่มีสมาชิก 6 คน มีจำนวน 52 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 31.90 ส่วนครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิก 3 คนต่อครัวเรือนมี 24 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 14.72 และกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิก 4 คนมี 15 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 9.20 ส่วนครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิก 7 คน และ 8 คน ต่อครัวเรือนเป็นกลุ่มที่น้อยที่สุดเหมือนเดิมหลังการโยกย้ายกล่าวคือ 6 ครัวเรือน และ 7 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 3.68 และร้อยละ 4.29 ตามลำดับ ทั้งนี้สาเหตุที่ทำให้จำนวนประชากรลดลงเล็กน้อยหลังการโยกย้าย เนื่องมาจากการที่เกิดปัญหาในครอบครัว อาทิ ปัญหาสามี ภรรยาแยกทางกัน เนื่องจากปัญหาสุขภาพเสพติด และมีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนหนึ่งออกไปทำงานอยู่ต่างแขวง จึงเป็นสาเหตุทำให้จำนวนประชากรลดลงเพียงเล็กน้อยหลังการโยกย้าย

ตารางที่ 43 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

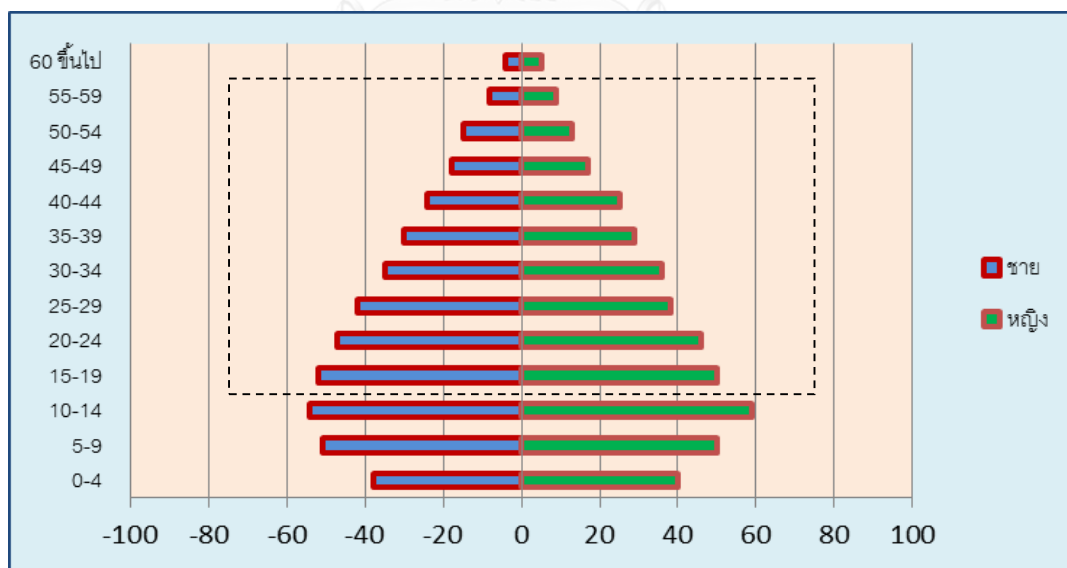
ลำดับ	จำนวนสมาชิก ในครัวเรือน (คน)	จำนวน (ครัวเรือน) ร้อยละ (%)	
		ก่อนการโยกย้าย	หลังการโยกย้าย
1	3	15 (9.20)	24 (14.72)
2	4	22 (13.50)	15 (9.20)
3	5	47 (28.83)	59 (36.20)
4	6	65 (39.88)	52 (31.90)
5	7	9 (5.52)	6 (3.68)
6	8	5 (3.07)	7 (4.29)
รวม		163 (100)	163 (100)
เฉลี่ย		5.28	5.13
มากที่สุด (จำนวนสมาชิก)		8	
น้อยที่สุด (จำนวนสมาชิก)		3	

จากข้อมูลจำนวนประชากรในครัวเรือนก่อน และหลังการโยกย้ายสามารถหาอัตราส่วนความพึงพอใจของประชากรในหมู่บ้านภูเหล็กจะลิน และภูซำคำใน ปี พ.ศ. 2557 ได้ดัง ตารางที่ 44 พบว่าความพึงพอใจคือเป็นประชากรที่ไม่ทำงานและไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เป็นผู้ที่ได้รับการอุปการะจากผู้ทำงานได้แก่กลุ่มเด็ก อายุ 0-14 ปี และกลุ่มคนชรา อายุ 60 ปี ขึ้นไป ซึ่งอัตราส่วนของผู้อยู่ ในการพึ่งพิงต่อผู้ทำงานหาเลี้ยงคืออัตราส่วนการพึ่งพิง

จากตารางที่ 44 อัตราส่วนการพึ่งพิงของประชากรในหมู่บ้านภูเหล็กจะเลน และภูซำคำ ปี พ.ศ. 2557 พบว่าอัตราส่วนพึ่งพิงโดยรวมอยู่ที่ 56.74 หมายความว่าในจำนวนวัยแรงงาน 100 คน ต้อง รับผิดชอบเลี้ยงดูจำนวน 56.74 คน ซึ่งเห็นว่าจำนวนประชากรวัยเด็กและวัยชรา มีน้อยกว่าวัยทำงานคือ วัยเด็กอายุในช่วง 0-14 ปี เท่ากับ 294 คนคิดเป็นร้อยละ 35.12 วัยชราอายุ 60 ปีขึ้นไป เท่ากับ 9 คน คิดเป็นร้อยละ 1.08 ส่วนวัยทำงานเท่ากับ 534 คนคิดเป็นร้อยละ 63.80 ดังที่แสดง โครงสร้างประชากร ในแผนภูมิ 17 โครงสร้างประชากรของหมู่บ้านภูเหล็กจะเลนและภูซำคำ เป็น พีระมิดฐานใหญ่แต่ปลายเล็กแสดงให้เห็นว่ากลุ่มเด็กอายุน้อยมีมากกว่ากลุ่มคนอายุสูง สอดคล้องกับ พีระมิดโครงสร้างประชากรประชาชาติลาวในปี พ.ศ. 2548

ตารางที่ 44 อัตราส่วนการพึ่งพิงของประชากรในหมู่บ้านภูเหล็กจะเลน และภูซำคำ ปี พ.ศ. 2557

ลำดับ	กลุ่มอายุ	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน) ร้อยละ (%)
1	วัยเด็ก (0-14 ปี)	145	149	294 (35.12)
2	วัยทำงาน (15-59 ปี)	271	263	534 (63.80)
3	วัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป)	4	5	9 (1.08)
รวม		420	417	837 (100.00)
อัตราส่วนพึ่งพิงรวม		56.74		

แผนภูมิที่ 17 โครงสร้างประชากร หมู่บ้านภูเหล็กจะเลน และภูซำคำ ปี พ.ศ.2557

5.2.4 สภาพปัญหาข้อขัดแย้งภายในชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะลินและภูข้างคำ

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ใหญ่บ้านทั้งสองหมู่บ้านเมื่อวันที่ (23 มกราคม 2558) สามารถรวบรวมปัญหาการขัดแย้งของชุมชนภายในสองหมู่บ้านได้ดังนี้

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552-2557 มีข้อร้องเรียนต่าง ๆ จากชาวบ้านที่ร้องขอมาถึงผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านทำการแก้ไขและช่วยเหลือมีทั้งหมด 1,254 ราย จากการให้สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านกล่าวให้รู้ต่อว่าในจำนวนข้อร้องเรียนจำนวน 1,254 รายการ โดยส่วนใหญ่เป็นการร้องเรียนความขัดแย้งเรื่องขอบเขตที่ดินอยู่อาศัยในพื้นที่ที่ต่อเนื่องกัน ในนั้นร้อยละ 20 เป็นข้อร้องเรียนที่สามัคคีรอยาผิดใจกันเนื่องจากปัญหาเสาพืดตส่งผลให้ครอบครัวขัดแย้งจนนำไปสู่การแยกทางกัน และอีกร้อยละ 80 เป็นข้อฟ้องร้องกันเรื่องการขัดแย้งขอบเขตดินแดนอยู่อาศัยในพื้นที่รอยต่อด้วยกันอันเนื่องมาจากที่ดินยังไม่มีมีการปักหมุดแบ่งเขตที่แน่นอน และที่ดินของชุมชนยังไม่สามารถออกใบอนุญาตที่ดินให้ได้ทั้งหมดจึงเกิดมีคดีการขัดแย้งอันเนื่องมาจากมีช่องว่างในการนำเอาของคนอื่นมาเป็นของตนด้วยการการแบ่งแย่ง

นอกจากนี้อยู่ภายในพื้นที่ชุมชนใหม่แม้ว่ายังมีพื้นที่ว่างเหลืออยู่เป็นจำนวนมากแต่ไม่มีที่ดินเหลือไว้เป็นของส่วนรวมเนื่องจากผู้คนรายได้ซื้อที่ไว้เป็นของตัวเองหมด ส่งผลให้มูลค่าที่ดินในพื้นที่ใหม่เพิ่มสูงขึ้นเป็นหลายเท่าตัว ซึ่งมูลค่าที่ดินในพื้นที่ชุมชนใหม่ทั้งสองแห่งนี้เมื่อ ปี พ.ศ. 2552 มีมูลค่าเพียง 1 ตารางเมตรต่อ 500 บาทเท่านั้นแต่มาถึงปี พ.ศ. 2557 ได้ไม่กี่ปีมูลค่าที่ดินเพิ่มขึ้นเป็น 2,000 บาทต่อตารางเมตร ทำให้ผู้คนที่ต้องการซื้อที่และต้องย้ายเข้ามาอยู่ไม่มีความสามารถซื้อที่ดินได้ จึงเป็นเหตุผลหลักที่ทำให้พื้นที่ของชุมชนใหม่แห่งนี้มีผู้คนน้อยมีความเสียเปรียบในการทำการค้าขาย จึงส่งผลให้รายได้ของกลุ่มที่นิยมประกอบอาชีพค้าขายลดลงเนื่องจากพื้นที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการค้าขาย ส่วนปัญหาอาชญากรรมและปัญหาอื่นอยู่ในสองหมู่บ้านนี้ถือว่าไม่รุนแรง

5.3 ทศนคติต่อการดำเนินการของรัฐในการโยกย้ายที่อยู่อาศัย

5.3.1 ความพึงพอใจของผู้ถูกโยกย้ายต่อกระบวนการโยกย้ายที่อยู่อาศัยโดยภาครัฐ

การวางแผนเพื่อโยกย้ายชุมชนใดหนึ่งอันเนื่องมาจากได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เป็นเรื่องที่จะต้องมีความรับผิดชอบสูง ควรต้องมีการศึกษาความรู้สึกความต้องการ ของชุมชนอย่างละเอียดทำการเวนคืนและชดเชยผลเสียหายต่าง ๆ ให้ชุมชนอย่างครบถ้วนและพัฒนาพื้นที่ ใหม่อย่างเหมาะสมก่อนดำเนินการโยกย้ายชุมชนไปอยู่และก่อนดำเนินโครงการ เพื่อให้ชุมชนผู้ได้รับ ผลกระทบมีความด้วยทางด้านเศรษฐกิจและมีความไม่พึงพอใจหลังการโยกย้าย ใน

หัวข้อนี้จะศึกษาถึง ความพึงพอใจของครัวเรือนต่อการการวางแผนแต่ละขั้นตอนในการทำการโยกย้ายภายใต้โครงการ ก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางโดยเน้นบางประเด็นที่สำคัญดัง ตารางที่ 45 และมีเกณฑ์ในการวัดดังนี้

1. คะแนนอยู่ในระหว่าง	[4.24-5.00]	เท่ากับ	พึงพอใจมากที่สุด
2. คะแนนอยู่ในระหว่าง	[3.43-4.23]	เท่ากับ	พึงพอใจมาก
3. คะแนนอยู่ในระหว่าง	[2.62-3.42]	เท่ากับ	พึงพอใจปานกลาง
4. คะแนนอยู่ในระหว่าง	[1.81-2.61]	เท่ากับ	ไม่พึงพอใจมาก
5. คะแนนอยู่ในระหว่าง	[1.00-1.80]	เท่ากับ	ไม่พึงพอใจมากที่สุด

ผลการศึกษาในตารางที่ 45 แสดงให้เห็นว่าผู้ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย ภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ไม่พอใจต่อการดำเนินการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของภาครัฐในภาพรวมเป็นอย่างยิ่ง โดยประเด็นที่ผู้ถูกโยกย้ายไม่พึงพอใจมากที่สุด คือ การจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุนเพื่อรองรับการใช้ชีวิตในชุมชนแห่งใหม่ อาทิ การจัดการระบบน้ำประปา การช่วยเหลือจากรัฐในช่วงเริ่มต้นใช้ชีวิตในชุมชนใหม่ ขนาดพื้นที่อยู่อาศัย การจัดเตรียมสาธารณูปการในที่อยู่อาศัยใหม่ เป็นต้น ประเด็นที่ผู้ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยไม่พอใจรองลงมา คือ การขาดเสถียรภาพ การบริการขนส่งข้าวของในการโยกย้าย การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน การตัดสินใจของพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ เป็นต้น ผลจากการสำรวจนี้สามารถชี้ได้ว่า การดำเนินการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชนในครั้งนี้ สร้างความไม่พึงพอใจและความไม่ไว้วางใจให้เกิดขึ้นระหว่างภาครัฐและประชาชน ซึ่งข้อมูลความพึงพอใจสามารถแยกเป็นรายละเอียดดังนี้

1. ความพึงพอใจโดยภาพรวมของครัวเรือนต่อกระบวนการวางแผนโยกย้าย พบว่าชุมชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยโดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 2.20 ตามเกณฑ์กำหนดค่าคะแนนความพอใจ 1.81-2.61 เป็นเกณฑ์ที่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย ส่วนค่าแปรปรวนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 1.08 หมายความว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบไปในทิศทางอันเดียวกัน ซึ่งครัวเรือนที่มีความพึงพอใจน้อยอยู่ในระดับ 2 คะแนนเป็นกลุ่มที่มากที่สุดเท่ากับ 54 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 33.13 รองลงมาคือกลุ่มที่พึงพอใจน้อยมากให้ 1 คะแนนเท่ากับ 51 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 31.29 กลุ่มที่ตอบว่าเฉยๆ เป็นกลุ่มที่มากอันดับ 3 พบเห็นจำนวน 38 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 23.31 และกลุ่มที่ตอบว่าพึงพอใจมากพบเห็นจำนวน 15 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 9.20 ส่วนกลุ่มที่ตอบว่าพึงพอใจมากที่สุดพบเห็น 5 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 3.07 เป็นกลุ่มที่ก่อนการโยกย้ายที่ดินอยู่อาศัยมีน้อยกว่า 200 ตารางเมตร

ตารางที่ 45 ความพึงพอใจของผู้ถูกโยกย้ายต่อกระบวนการโยกย้ายที่อยู่อาศัยโดยภาครัฐ

ลำดับ	ประเด็น	ระดับความพึงพอใจต่อกระบวนการวางแผน (จำนวนคนและร้อยละ)							
		1	2	3	4	5	รวม	ค่าเฉลี่ย X-Bar	S.D
		ไม่พอใจมากที่สุด	ไม่พอใจมาก	พอใจปานกลาง	พอใจมาก	พอใจมากที่สุด			
1	ภาพรวมของการโยกย้ายที่อยู่อาศัย	51 (31.29)	54 (33.13)	38 (23.31)	15 (9.20)	5 (3.07)	163 (100)	2.20	1.08
2	การเวนคืนที่ดิน และขนาดพื้นที่อยู่อาศัย	42 (25.77)	53 (32.52)	31 (19.02)	29 (17.79)	8 (4.91)	163 (100)	2.44	1.19
3	การชดเชยค่าเสียหาย	106 (65.03)	51 (31.29)	6 (3.68)	0 (0.00)	0 (0.00)	163 (100)	1.39	0.56
4	การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน	48 (29.45)	105 (64.42)	10 (6.13)	0 (0.00)	0 (0.00)	163 (100)	1.77	0.55
5	การวางผังที่อยู่อาศัยในชุมชนใหม่	17 (10.43)	120 (73.62)	23 (14.11)	3 (1.84)	0 (0.00)	163 (100)	2.07	0.56
6	ถนนของพื้นที่อยู่อาศัยใหม่	36 (22.09)	108 (66.26)	15 (9.20)	4 (2.45)	0 (0.00)	163 (100)	1.92	0.64
7	การจัดเตรียมสาธารณูปการในที่อยู่อาศัยใหม่	139 (85.28)	24 (14.72)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	163 (100)	1.15	0.36
8	การออกไปเอนดที่ดินอยู่อาศัยใหม่	163 (100)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	163 (100)	1.00	0.00
9	การจัดการระบบน้ำประปา	163 (100)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	163 (100)	1.00	0.00
10	การบริการขนส่งข้าวของในการโยกย้าย	64 (39.26)	83 (50.92)	16 (9.82)	0 (0.00)	0 (0.00)	163 (100)	1.71	0.64
11	การช่วยเหลือจากรัฐในช่วงเริ่มต้นใช้ชีวิตในชุมชนใหม่	127 (77.91)	36 (22.09)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	163 (100)	1.22	0.42
เฉลี่ย รวม								1.62	0.37

2. การเวนคืนที่ดินโดยเฉพาะที่ดินอยู่อาศัย เป็นประเด็นที่ชาวชุมชนมีทั้งกลุ่มพึงพอใจมากและไม่พึงพอใจมากที่สุดหลังการโยกย้าย อันเนื่องมาจากหลังการโยกย้ายครัวเรือนจำนวนมากได้ที่ดินอยู่อาศัยน้อยกว่าเดิม แต่จำนวนหนึ่งได้มากกว่าเดิม ความพึงพอใจและไม่พึงพอใจของชาวชุมชนจึงแตกต่างกัน จากการศึกษาพบว่าจำนวนครัวเรือนที่ไม่พึงพอใจมาก ต่อการเวนคืนที่ดินอยู่อาศัยเป็นกลุ่มที่มากที่สุดคือ 53 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 32.52 รองลงมาคือกลุ่มที่ไม่พึงพอใจ

มากที่สุดต่อการเวนคืนที่ดินอยู่อาศัยมี 42 ครัวเรือนคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 25.77 กลุ่มที่ตอบว่าพึงพอใจปานกลางต่อการเวนคืนที่ดิน เท่ากับ 31 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 19.02 และครัวเรือนที่มีความพอใจมากมี 29 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 17.79 ส่วนกลุ่มที่พึงพอใจมากที่สุดเป็นกลุ่มที่น้อยที่สุดมีจำนวน 8 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 4.91 เป็นกลุ่มที่ก่อนโยกย้ายมีที่ดินอยู่อาศัยน้อยกว่า 200 ตารางเมตร ถึงอย่างไรก็ตามความพึงพอใจต่อการเวนคืนที่ดินโดยรวมอยู่ในระดับไม่พึงพอใจมาก ซึ่งเห็นได้จาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.44 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 1.19 หมายความว่าผู้ตอบแบบสอบถามค่อนข้างตอบคำถามไปในทิศทางอันเดียวกัน

3. การชดเชยค่าเสียหาย หมายถึงการจ่ายค่าชดเชย ที่ดินนาข้าว เนื้อที่ดินสวน รวมถึงที่ดินสวนไม้สัก สวนอ้อย และสวนกล้วย และค่าชดเชยการสูญเสียธุรกิจของชุมชนต่างๆ จากการสอบถามชุมชนทุกครัวเรือนยังไม่ได้รับค่าการชดเชยผลเสียหายในส่วนนี้ทั้งหมด ที่ได้รับคือค่าการชดเชยการสูญเสียบ้านอยู่อาศัยและเวนคืนที่ดินอยู่อาศัยจำนวน 300 ตารางเมตรเท่านั้น จึงเป็นสาเหตุทำให้ประชาชนไม่มีความพึงพอใจในกระบวนการนี้อย่างมากทีเดียว ผลจากการศึกษา พบว่าครัวเรือนที่ไม่มีความพึงพอใจมากที่สุดและเท่ากับ 106 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 65.03 เป็นกลุ่มที่มากที่สุดจากผู้ตอบแบบสอบถาม รองลงมาตอบว่าไม่มีความพึงพอใจมากพบเห็นจำนวน 51 ครัวเรือนคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 31.29 และกลุ่มที่พึงพอใจปานกลางมีจำนวน 6 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 3.68 ส่วนกลุ่มที่พึงพอใจมากที่สุดไม่พบเห็นจากการสอบถาม แสดงให้เห็นว่าชุมชนทั้งหมดไม่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดต่อกระบวนการการชดเชยค่าเสียหายต่างๆ โดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่อการชดเชยค่าเสียหายเท่ากับ 1.39 และเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.56 ครัวเรือนมีความคิดเห็นความพึงพอใจไปในทิศทางเดียวกัน

4. การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน หมายถึงการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชนมีสิทธิในการรับรู้ รับฟังและเสนอความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ แม้บางอย่างที่ไม่ดีแต่เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมแล้วอาจจะเป็นสิ่งที่เขายอมรับได้ จากการสอบถามในหัวข้อนี้ครัวเรือนที่ไม่มีความพึงพอใจมากให้คะแนน 2 แต่เป็นกลุ่มมากที่สุดมีจำนวนทั้งหมด 105 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 64.42 รองลงมาคือไม่พึงพอใจมากที่สุดเท่ากับ 48 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 29.45 และตอบว่า พึงพอใจปานกลางเท่ากับ 10 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 6.13 และโดยภาพรวมเห็นว่าชุมชนไม่พึงพอใจมากที่สุด ซึ่งค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.77 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D) เท่ากับ 0.55

5. การจัดสรรพื้นที่และการวางแผนผังที่อยู่อาศัยชุมชนใหม่ หมายถึงการวางแผนจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยรวมทั้งพื้นที่ทางสาธารณะและการออกแบบแผนผังชุมชนใหม่ของหมู่บ้านภูเหล็ก จะเล่นและภูซำคำ ผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนที่ไม่พึงพอใจมากเป็นกลุ่มที่มากที่สุดเท่ากับ 120 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 73.62 รองลงมาคือกลุ่มที่พึงพอใจปานกลางมีจำนวน 23 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 14.11 กลุ่มที่ไม่พึงพอใจมากที่สุดมี 17 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 10.43 และกลุ่มที่มีความพึง

พอใจมากพบเห็นจำนวน 3 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 1.84 ถึงอย่างไรก็ตามโดยภาพรวมชุมชนไม่พึงใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.07 และค่า (S.D) เท่ากับ 0.56

6. ถนนหนทางในพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ เนื่องจากถนนหนทางเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นสิ่งที่ต้องใช้ทุนมากในการพัฒนาซ่อมและปรับปรุง ประชาชนไม่มีความสามารถที่จะพัฒนาได้ด้วยตัวเอง อันปราศจากจากฝ่ายรัฐหรือโครงการที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ ฉะนั้นในเมื่อชุมชนถูกกระทบเนื่องจากโครงการพัฒนาต่าง ๆ โครงการนั้นๆต้องมีความรับผิดชอบในการพัฒนาถนนหนทางในที่ใหม่ให้แก่ชุมชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ แต่หมู่บ้านภูเหล็กจะเล่นและภูช่างคำเป็นหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบและได้รับการจัดสรร ภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง แต่ถนนหนทางในพื้นที่ใหม่ล้วนเป็นทางดินแดงทั้งหมดไม่มีความสะดวกในการสัญจรสร้างความลำบากไม่น้อยต่อชาวชุมชน จึงเห็นว่าชุมชนไม่มีความพึงพอใจในส่วนนี้อย่างมากทีเดียว จากผลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าจำนวน 108 ครั้วเรือนไม่มีความพึงพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 66.26 อันดับรองลงมาได้แก่กลุ่มที่ไม่พึงพอใจมากที่สุดมีจำนวน 36 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 22.09 กลุ่มที่ 3 ตอบว่าพึงพอใจปานกลางมีจำนวน 15 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 9.20 กลุ่มสุดท้ายได้คือกลุ่มที่พึงพอใจมาก พบเห็นจำนวน 4 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 2.45 เป็นกลุ่มที่น้อยที่สุด ส่วนค่าเฉลี่ยความพอใจเท่ากับ 1.92 หมายความว่าโดยภาพรวมประชาชนไม่มีความพึงพอใจมากที่สุดต่อถนนหนทางในพื้นที่อยู่อาศัยใหม่และค่า (S.D) เท่ากับ 0.54

7. การจัดเตรียมสาธารณูปการในพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ (โรงเรียน วัด ตลาด หอประชุม บ้าน สวนสาธารณะ ฯลฯ) จากการสังเกตและสอบถามคนในพื้นที่ใหม่หมู่บ้านภูเหล็กจะเล่นและภูช่างคำ พบว่าทั้งสองหมู่บ้านดังกล่าวยังขาดการจัดสรรสาธารณูปการ ชุมชนต้องกลับไปใช้ชีวิตที่เดิมและอยู่ในเมืองชั้นในเหมือนเดิม สร้างความลำบากและเพิ่มค่าใช้จ่ายในการเดินทางมากพอสมควรแก่ชาวชุมชน จากผลการศึกษาพบว่าครั้วเรือนที่ไม่พึงพอใจมากที่สุดมีทั้งหมด 139 ครั้วเรือนคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 85.28 เป็นกลุ่มที่มากที่สุด และจำนวน 24 ครั้วเรือนไม่พึงพอใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.72 นอกจากนี้ไม่พบเห็นโดยมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจเท่ากับ 1.15 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36

8. การออกไปโหนดที่ดินอยู่อาศัยใหม่ให้แก่ครั้วเรือน จากข้อกำหนด 192/นย แห่งสปป.ลาว ได้บัญญัติไว้ว่ากรณีชุมชนได้รับผลกระทบเนื่องจากโครงการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นโครงการของรัฐหรือของเอกชนเมื่อถูกเวนคืนที่ดินให้ชุมชนเจ้าของโครงการต้องรับผิดชอบในการดำเนินการออกไปโหนดที่ดินให้แก่ชุมชนผู้ถูกกระทบโดยชุมชนไม่ต้องเสียค่าใด ๆ เพิ่มอีก แต่หมู่บ้านจัดสรรภูเหล็กจะเล่นและภูช่างคำในปัจจุบันนี้ยังไม่ได้รับการออกไปโหนดที่ดิน ซึ่งได้สร้างปัญหาในการขัดแย้งเขตแดนในพื้นที่รอยต่อ กัน จากผลการศึกษาพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดจะให้คำตอบว่าไม่มีความพึงพอใจมากที่สุดเท่ากับ 163 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 100

9. การจัดการระบบน้ำประปา ปัจจุบันหมู่บ้านจัดสรรภูเหล็กจะเดินและภูข้างคำทุกครัวเรือนยังใช้น้ำบาดาล ซึ่งบางพื้นที่น้ำไม่พอใช้ และใช้ด้วยกันเป็นจำนวนหลายครัวเรือนต่อน้ำบาดาล 1 บ่อ ส่งผลให้เกิดข้อขัดแย้งการใช้น้ำบางเวลา จากการสอบถามความพึงพอใจต่อน้ำใช้ในครัวเรือนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดไม่มีความพึงพอใจมากที่สุดเท่ากับ 163 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 100

10. การบริการขนส่งข้าวของในการโยกย้ายชุมชนจากที่เดิมไปสู่ที่ใหม่ พบว่ากลุ่มที่ไม่พึงพอใจมากที่สุดให้คะแนน 2 แต่เป็นกลุ่มที่มากที่สุดมีจำนวน 83 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 50.92 รองลงมาคือกลุ่มที่ไม่พึงพอใจมากที่สุดมีจำนวน 64 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 39.26 กลุ่มที่พึงพอใจปานกลางต่อการขนส่งมีจำนวน 16 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 9.82 และค่าเฉลี่ยรวมชุมชนไม่พึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.71 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64

11. การช่วยเหลือจากรัฐในช่วงเริ่มต้นใช้ชีวิตในชุมชนใหม่ จากการสอบถามชุมชนกล่าวในช่วงเริ่มต้นที่ชุมชนโยกย้ายมาถึงที่ใหม่ทางโครงการได้ให้การช่วยเหลือผ้าเต็นท์แก่ชุมชนเพื่อปลูกกระท่อมอยู่ แต่จะช่วยเหลือสำหรับผู้ที่ยากจนเท่านั้น นอกจากนี้ไม่ได้รับการช่วยเหลือใดๆทั้งสิ้น ฉะนั้นจึงเป็นเหตุผลทำให้ชาวชุมชนพึงพอใจน้อยมากต่อกระบวนการนี้ จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มที่ให้คะแนน 1 ไม่พึงพอใจมากที่สุดเป็นกลุ่มมากที่สุดเท่ากับ 127 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 77.91 รองลงมาเป็นกลุ่ม ไม่พึงพอใจมากที่สุดเท่ากับ 36 ครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 22.09 และมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจรวมเท่ากับ 1.22 หมายความว่าชุมชนไม่มีความพึงพอใจมากที่สุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.42

จากตารางที่ 45 ความพึงพอใจของครัวเรือนต่อการวางแผนแต่ละขั้นตอนเพื่อการโยกย้าย สามารถกล่าวได้ว่าโดยเฉลี่ยแต่ละขั้นตอนชุมชนไม่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.5 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 ซึ่งเห็นได้ว่าทุกขั้นตอนดังกล่าวควรต้องมีการปรับปรุงอย่างยิ่งในการดำเนินโครงการต่อ ๆ ไป

5.3.2 ความต้องการและข้อเสนอแนะของครัวเรือนต่อหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

ผู้ทำการศึกษาได้สอบถามความต้องการของชุมชนที่ต้องการให้โครงการหรือหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเข้ามาแก้ไขพัฒนาสภาพแวดล้อมในพื้นที่ชุมชนใหม่ให้ดีขึ้นสรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการของครัวเรือนที่ต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือ

1) ต้องการให้ทางโครงการเร่งทดแทนค่าเสียหายของชุมชนโดยด่วน เนื่องจากชุมชนต้องการทุนในการพัฒนาเพื่อประกอบอาชีพอื่น

- 2) ต้องการให้โครงการมาช่วยเหลือพัฒนาสร้างสาธารณูปการที่จำเป็น
- 3) ต้องการให้รัฐมาพัฒนาเอาน้ำประปาเข้าชุมชน นอกจากนี้ก็ต้องมีความรับผิดชอบในการปรับปรุงแก้ไขระบบถนนหนทางให้ดีขึ้น เช่น ปูคอนกรีตเพื่อให้ชุมชนมีความสะดวกในการสัญจร เนื่องจากในปัจจุบันนี้ระบบถนนหนทางเป็นดินแดงและชำรุดชุกโครมเป็นหลุมเป็นบ่อฤดูแล้งเต็มไปด้วยฝุ่นละออง ฤดูฝนเต็มไปด้วยโคลนตม สร้างความลำบากให้แก่ชุมชนในการสัญจรไปมา
- 4) ต้องการให้ทางโครงการเข้ามาทำเรื่องการออกใบอนุญาตที่ดินอยู่อาศัยใหม่ให้แก่ชุมชน เนื่องจากมีจำนวนหลายครัวเรือนที่ไม่สามารถไปทำเอกสารได้และค่าดำเนินการก็สูงถึง 1000,000 กีบ ต่อครัวเรือน ฉะนั้นในส่วนนี้จึงต้องการให้ทางโครงการเข้ามาช่วยเหลือ เพื่อความมั่นคงในความเป็นเจ้าของที่ดินในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะของครัวเรือนต่อหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง

- 1) ต้องวางแผนพื้นที่อยู่อาศัยอย่างละเอียดก่อนโยกย้ายชุมชนไปอยู่เพื่อความมิให้ชุมชนลำบาก นอกจากนี้ควรทำการโยกย้ายในช่วงฤดูแล้ง ซึ่งการโยกย้ายครั้งนี้ถูกโยกย้ายในช่วงเดือนกรกฎาคมฝนตกมากสร้างความลำบากให้แก่ชุมชน
- 2) ต้องทดแทนพื้นที่ดินอยู่อาศัยอย่างเป็นธรรม และเหมาะสมให้แก่ชุมชนหรืออย่างน้อยให้เวนคืนเท่าเดิม
- 3) ควรจ่ายค่าชดเชยตามมูลค่าในตลาด และต้องจ่ายก่อนที่จะดำเนินการโยกย้ายชุมชนและก่อนที่จะดำเนินโครงการ
- 4) การขนส่งโยกย้ายข้าวของ ทางโครงการควรรับผิดชอบ 100 เปอร์เซ็นต์ หรือควรคำนวณมูลค่าการขนส่งให้เพียงพอกับชุมชน ซึ่งการขนส่งที่ผ่านมาบางครัวเรือนได้รับค่าการขนส่ง 500,000 กีบ บางครัวเรือนได้ 800,000 กีบ ตามขนาดของครัวเรือน แต่ในความเป็นจริงค่าการขนส่งสูงกว่านั้น และได้สร้างความเสียหายต่อชุมชน ชุมชนต้องจ่ายค่าการขนส่งเพิ่ม
- 5) ควรวางแผนเพื่อจัดสรรพื้นที่ทางสาธารณะไว้ให้แก่ชุมชนก่อนทำการโยกย้าย เพื่อมิให้สร้างความลำบากในการจัดหาพื้นที่ทางสาธารณะใหม่หลังการโยกย้าย
- 6) ให้ชุมชนผู้ที่ได้รับความเสียหายมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและในการตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ อย่างจริงจัง เพื่อความเข้าใจและพึงพอใจต่อกระบวนการวางแผนโยกย้าย

5.4 สรุปผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมต่อชุมชน

การโยกย้ายที่อยู่อาศัยชุมชนเพื่อการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ ดำเนินการโดยไม่คำนึงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่เดิม จากโยกย้ายชุมชนทำให้กายภาพเปลี่ยนแปลงไปทั้ง 3 ระดับ ส่งผลกระทบ ต่อเศรษฐกิจและสังคมของชาวชุมชน จากผลการศึกษาสามารถสรุปผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนได้ดังต่อไปนี้

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนเปลี่ยนแปลงทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม โดยมีการเลิกประกอบอาชีพค้าขาย อาชีพบริการ อาชีพเกษตรกร หันไปประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้างและขายแรงงานในโครงการก่อสร้างมากยิ่งขึ้น และมีสตรีว่างงานที่ต้องประกอบอาชีพแม่บ้านมากขึ้น รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนลดลงถึง 857,809 กีบต่อเดือนต่อครัวเรือน และมีรายจ่ายเฉลี่ยเพิ่มขึ้นถึง 678,127 กีบต่อเดือนต่อครัวเรือนภายหลังจากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย เนื่องจากทำเลที่ตั้งของชุมชนแห่งใหม่อยู่ห่างไกลจากสาธารณูปการที่จำเป็นต่อดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางของครัวเรือนต่างๆเพิ่มมากขึ้น ชุมชนที่มีหนี้สินเพิ่มขึ้นและมีเงินออมลดลง เนื่องจากหลังการโยกย้ายชุมชนนั้นมีรายได้น้อยลง และเงินออมที่มีอยู่เดิมถูกนำมาใช้เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่และบรรเทาความทุกข์ในช่วงเริ่มต้น เช่น สร้างบ้านอยู่ใหม่ ซื้อรถจักรยานยนต์ให้ลูกหลานไปเรียนและไปทำงาน นอกจากนี้การลดลงของพื้นที่ใช้สอยในเขตที่อยู่อาศัย ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพ ทำเกษตรสวนครัวเป็นอาชีพเสริมได้ ส่งผลให้รายได้ของครัวเรือนลดลง และรายจ่ายในเรื่องของอาหารมีจำนวนมากขึ้น

ผลกระทบทางสังคม พบว่า ผู้อยู่อาศัยในชุมชนใหม่โดยส่วนใหญ่ไม่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านจากชุมชนเดิมแล้ว นอกจากนี้คนส่วนใหญ่ยังไม่ได้สร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านใหม่ และยังไม่รู้สึกไม่ไว้วางใจเพื่อนบ้านในชุมชนแห่งใหม่ หลังจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยความถี่ในการประกอบกิจกรรมทางศาสนาของชุมชนทั้งการทำบุญที่วัดและการตักบาตรลดลงอย่างเห็นได้ชัด และความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของรัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก ผลกระทบเหล่านี้เกิดจากการที่ภาครัฐดำเนินการโยกย้ายที่อยู่อาศัยและวางผังออกแบบชุมชนแห่งใหม่โดยไม่คำนึงถึงการดำเนินชีวิตของผู้ถูกโยกย้าย ไม่จัดเตรียมสาธารณูปการที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในชุมชนแห่งใหม่ และไม่มีมาตรการช่วยเหลือให้ผู้ถูกโยกย้ายปรับตัวกับชุมชนแห่งใหม่ได้ ส่วนประชากรในครัวเรือนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยลดลงเล็กน้อย ทั้งนี้เหตุเกิดมาจากการที่เกิดปัญหาในครอบครัว อาทิ ปัญหาสามีภรรยาแยกทางกัน เนื่องจากปัญหายาเสพติด และมีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนหนึ่งออกไปทำงานอยู่ต่างแขวง จึงเป็นสาเหตุทำให้จำนวนประชากรลดลงเพียงเล็กน้อยหลังการโยกย้าย

บทที่ 6

สรุปอภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์นี้ได้ประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนจากโยกย้ายที่อยู่อาศัย ภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ โดยการสัมภาษณ์ และแบบสอบถามชุมชนที่ได้รับผลกระทบเป็นหลัก ผู้ทำการศึกษาได้นำผลของการการสอบถาม และสัมภาษณ์มาศึกษาทำการวิเคราะห์และประมวลผลของการศึกษา เพื่อนำผลการศึกษามาตอบสนองมติฐานและวัตถุประสงค์ที่ได้คาดการณ์ไว้ในเบื้องต้น และนำไปสู่แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และเป็นข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชนในโครงการพัฒนาเมืองในอนาคตต่อไปใน สปป.ลาว โดยเฉพาะรัฐในแขวงหลวงพระบาง

6.1 สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การศึกษาที่ 1: ศึกษาการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของชุมชนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยเนื่องจากโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่

จากวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1 สามารถแบ่งการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพหลังการโยกย้ายของ ชุมชนออกเป็น 3 ระดับดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับเมือง จากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชนไปอยู่ที่ใหม่ แต่ไม่มีมาตรการช่วยเหลือก่อสร้างสาธารณูปโภค-สาธารณูปการใหม่เพื่อทดแทนให้แก่ชุมชน ทำให้ชุมชนต้องกลับไปใช้อยู่ที่เดิม และในตัวเมืองเหมือนเดิม นอกจากนี้การที่ย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชนไปอยู่ชานเมืองทำให้การเดินทางไปสู่แหล่งงาน และสาธารณูปโภค-สาธารณูปการต่าง ๆ ของประชาชนมีระยะทางไกลยิ่งขึ้นจากเดิมก่อนการโยกย้ายระยะทางเฉลี่ยจากชุมชนไปยังสถานที่บริการทางสาธารณะต่าง ๆ อยู่ที่ 3.11 กิโลเมตร แต่หลังการโยกย้ายระยะทางเพิ่มขึ้นเฉลี่ยอยู่ที่ 8.03 กิโลเมตร ซึ่งเพิ่มจากเดิม ทั้งหมดจำนวน 4.92 กิโลเมตรหลังการโยกย้าย ทำให้ประชาชนต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการในการเดินทางเพื่อทำงาน และไปยังสถานที่บริการทางสาธารณะต่าง ๆ เช่น จากเดิมเคยเดินทางด้วยเท้า รถจักรยาน และรถจักรยานยนต์เป็นหลักเพื่อไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ แต่หลังการโยกย้ายเปลี่ยนเป็นการใช้รถจักรยานยนต์ รถยนต์ และว่าจ้างรถรับส่งเป็นหลัก

2. การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับชุมชน การวางแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยใหม่ หมู่บ้านกุเหล็กจะลิน และหมู่บ้านภูซำคำไม่มีการวางแผน และการจัดสรรสาธารณูปการที่เพียงพอ

ทำให้ในปัจจุบันมีเพียงประชาชนที่ถูกย้ายที่อยู่อาศัยเท่านั้นที่มาตั้งรกราก พื้นที่โดยรอบชุมชนยังเป็นพื้นที่รกร้างและพื้นที่การเกษตร การวางผังที่อยู่อาศัยในทั้งสองหมู่บ้านไม่มีการคำนึงวิถีชีวิต ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน และความสัมพันธ์ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนเดิมแต่อย่างใด กล่าวคือ หน่วยงานรัฐได้จัดให้ครัวเรือนจากชุมชนต่างๆ อยู่อาศัยปะปนกันโดยไม่มีการจัดกลุ่มตามชุมชนเดิม ทำให้ครัวเรือนที่เคยเป็นเพื่อนบ้านกันถูกกระจายตัวไปตามที่ต่าง ๆ ในชุมชนใหม่ในด้านโครงสร้างพื้นฐานหมู่บ้านกุเหล็กจะเลิน และหมู่บ้านภูซำคำยังไม่มีการจัดระบบน้ำประปา ถนนทุกสายในชุมชนยังไม่ลาดยางทั้ง ๆ ที่ชุมชนเดิมนั้นมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานไว้สมบูรณ์แล้ว นอกจากนั้นรัฐไม่จัดให้มีบริการสาธารณูปการที่สำคัญที่เคยมีในชุมชนเดิม อาทิ วัด โรงเรียนอนุบาลศึกษา โรงเรียนประถมศึกษา ตลาดชุมชน อีกทั้งมีการกว้านซื้อที่ดินโดยรอบสองหมู่บ้านเพื่อเก็งกำไร โดยกลุ่มนายทุนส่งผลให้มูลค่าที่ดินเพิ่มขึ้น จากปี พ.ศ. 2552 มีมูลค่าเพียง 500 บาทต่อตารางเมตร แต่ปัจจุบันเพิ่มเป็น 2,000 บาทต่อตารางเมตร ทำให้ผู้คนที่ต้องการซื้อที่ดินและย้ายเข้ามาอยู่ไม่สามารถซื้อที่ดินได้ ด้วยเหตุผลนี้ทำให้พื้นที่โดยรอบชุมชนแห่งใหม่มีผู้อยู่อาศัยน้อย ก่อให้เกิดปัญหาการคับคั่ง และร้านขายของชำในหมู่บ้านกุเหล็กจะเลิน และหมู่บ้านภูซำคำชบเซา

3. การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพระดับพื้นที่ส่วนบุคคล พบว่าขนาดพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนก่อนการโยกย้ายที่อยู่อาศัยสามารถจัดเป็น 3 กลุ่ม คือ ขนาดไม่เกิน 300 ตารางเมตรร้อยละ 32.51 ขนาด 301-600 ตารางเมตรร้อยละ 52.76 ขนาด 600 ตารางเมตรขึ้นไปร้อยละ 14.73 แต่ในการโยกย้าย ที่อยู่อาศัยมาสู่หมู่บ้านกุเหล็กจะเลินและหมู่บ้านภูซำคำ รัฐได้จัดสรรขนาดที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยให้ทุกครัวเรือนมีขนาดเท่ากัน คือ 300 ตารางเมตร ส่งผลให้ร้อยละ 67.49 ของครัวเรือนที่ถูกโยกย้ายมีขนาด ที่ดินในครอบครองลดลง โดยค่าเฉลี่ยของขนาดพื้นที่อยู่อาศัยที่ลดลงอยู่ที่ 208.89 ตารางเมตรต่อ ครัวเรือน และจากผลการสัมภาษณ์ 18 ครัวเรือน พบว่ามีความเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์ที่ดินการใช้สอยในเขตที่อยู่อาศัยภายหลังการโยกย้าย กล่าวคือ พื้นที่เลี้ยงสัตว์ลดลงถึงร้อยละ 80.94 ในขณะที่ พื้นที่ลานบ้านมีขนาดเล็กลงเล็กน้อยร้อยละ 43.37 และพื้นที่ปลูกผักเล็กลงร้อยละ 38.76 นอกจากนี้ยังพบว่าพื้นที่ดินเกษตร (นาข้าว) ไม่ถูกเวนคืนโครงการได้ชดเชยด้วยเงิน

วัตถุประสงค์การศึกษาที่ 2: วิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยชุมชน ในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ ที่เกิดขึ้นกับชุมชนหมู่บ้านกุเหล็กจะเลิน และภูซำคำ

การโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชนไปสู่หมู่บ้านกุเหล็กจะเลิน และหมู่บ้านภูซำคำ ภายใต้โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ ดำเนินการโดยไม่คำนึงถึงการดำเนินชีวิตของผู้ถูกโยกย้าย และขาดการจัดการพื้นที่แห่งใหม่เพื่อรองรับชุมชน ดังเห็นได้จากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยทำให้

เกิดความเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพต่อการอยู่อาศัยทั้งในระดับเมือง ระดับชุมชน และระดับพื้นที่ส่วนบุคคล แต่หน่วยงานภาครัฐผู้ดำเนินการโยกย้ายที่อยู่อาศัยกลับไม่จัดเตรียมมาตรการรองรับการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ความเปลี่ยนแปลงในระดับเมืองพบว่าผู้ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยต้องเดินทางในระยะทางที่ไกลขึ้นเพื่อเข้าถึงสาธารณูปการที่สำคัญในชีวิตประจำวัน เช่น แหล่งงาน ตลาด โรงเรียน เป็นต้น ความเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชนพบว่าการจัดสรรตำแหน่งที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ไม่ได้คำนึงถึงความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านในชุมชนเดิม ทำให้กลุ่มเพื่อนบ้านจากชุมชนเดิมถูกกระจายไปอยู่ตามจุดต่าง ๆ ของชุมชนใหม่อย่างไม่มีการวางแผน และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านในชุมชนใหม่ไม่ตึงเครียด นอกจากนี้ยังพบว่าไม่มีการจัดเตรียมสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่าง ๆ ที่เพียงพอแก่ผู้ถูกโยกย้ายในการอยู่อาศัยที่ชุมชนใหม่ เช่น ขาดการติดตั้งระบบน้ำประปา ถนนหนทางในพื้นที่ชุมชนใหม่ไม่ได้คุณภาพ ขาดแคลนวัด โรงเรียน ตลาดชุมชน เป็นต้น อีกทั้งภาครัฐยังขาดมาตรการสนับสนุนการสร้างที่อยู่อาศัย และป้องกันการกักตุนที่ดินในพื้นที่โดยรอบชุมชนแห่งใหม่ทำให้หมู่บ้านเหล็กจะเลิน และหมู่บ้านภูช่างคำขาดศักยภาพในการทำการค้าขาย เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากแหล่งที่อยู่อาศัยอื่น ๆ สำหรับความเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ส่วนบุคคล พบว่าขนาดพื้นที่ใช้สอยในเขตที่อยู่อาศัยมีขนาดเล็กลง ทำให้ผู้ถูกโยกย้ายไม่สามารถทำการเกษตรในครัวเรือนเพื่อเป็นรายได้เสริมและบริโภคในครอบครัวได้ และพื้นที่ดินเกษตร (นาข้าว) ไม่ได้รับการเวนคืนส่งผลให้จำนวนครัวเรือนดังกล่าวต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพ

จากการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพเนื่องจากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยดังกล่าวส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต และสร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมต่อชุมชนที่ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ: พบว่าการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยทำให้คนในชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงทั้งอาชีพหลัก และอาชีพเสริม โดยมีการเลิกประกอบอาชีพค้าขาย อาชีพบริการ อาชีพเกษตรกรรม หันไปประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้างและขายแรงงานในโครงการก่อสร้างมากยิ่งขึ้น และมีสตรีว่างงานที่ต้องประกอบอาชีพแม่บ้านมากขึ้น รายได้ก่อนการโยกย้ายครัวเรือนที่มีรายได้อยู่ในระหว่าง 5,100,000 ถึงมากกว่า 7000,000 กีบ เป็นครัวเรือนที่มีรายได้สูง และเป็นกลุ่มที่มากที่สุด แต่หลังการโยกย้ายกลับมีจำนวนลดน้อยลงอย่างชัดเจน ในขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้อยู่ในช่วง 1,100,000 กีบ ถึง 5000,000 กีบ ซึ่งถือว่าเป็นครัวเรือนที่มีรายได้น้อยถึงปานกลางกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนลดลงถึง 857,809 กีบต่อเดือนต่อครัวเรือน และมีรายจ่ายเฉลี่ยเพิ่มขึ้นถึง 678,127 กีบต่อเดือนต่อครัวเรือนภายหลังการโยกย้ายที่อยู่อาศัย ในนั้นค่าใช้จ่ายเพื่อการเดินทาง และค่าอาหารเพิ่มขึ้นมากที่สุด ซึ่งเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 90.00 และร้อยละ 33.33 ตามลำดับ นอกจากนี้ครัวเรือนที่มีหนี้สินก็เพิ่มขึ้นเช่นกัน จากเดิมครัวเรือนที่มีหนี้สินมีเพียง 12 ครัวเรือนคิดเป็น

ร้อยละ 7.36 หลังการโยกย้ายเพิ่มขึ้นเป็น 31 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 19.02 ของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนจำนวนครั้วเรือนที่มีเงินออมลดลงร้อยละ 24.44 หลังการโยกย้ายทั้งหมดนี้เนื่องจากทำเลที่ตั้งของชุมชนแห่งใหม่อยู่ห่างไกลจากสาธารณูปการที่จำเป็นต่อดำเนินชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางของครั้วเรือนต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น และทำให้ผู้ที่เคยประกอบอาชีพค้าขายในตลาดต้องเลิกอาชีพเนื่องจากรายได้ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทำเลที่ตั้งของชุมชนใหม่ก็ไม่เอื้อต่อการค้าขายและการให้บริการ เนื่องจากพื้นที่โดยรอบชุมชนใหม่ยังไม่ได้มีการพัฒนาเป็นชุมชน ทำให้ไม่มีลูกค้ามากพอที่จะประกอบอาชีพดังกล่าวได้ นอกจากนี้การลดลงของพื้นที่ใช้สอยในเขตที่อยู่อาศัย ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพ ทำเกษตรสวนครั้วเป็นอาชีพเสริมได้ ส่งผลให้รายได้ของครั้วเรือนลดลง และรายจ่าย ในเรื่องของอาหารมีจำนวนมากขึ้น

ผลกระทบทางสังคม: พบว่าผู้อยู่อาศัยในชุมชนใหม่โดยส่วนใหญ่ไม่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเก่าที่ย้ายมาจากชุมชนเดิมแล้ว กล่าวคือ ร้อยละร้อยละ 71.17 ไม่มีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเก่าแล้ว ร้อยละ 25.77 แจ้งว่ามีความสัมพันธ์น้อยลง และร้อยละ 3.07 ของคนในชุมชนใหม่เท่านั้นที่ยืนยันว่าความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านเก่ายังคงเหมือนเดิม นอกจากนี้ครั้วเรือนส่วนใหญ่ยังไม่ได้สร้าง ความสัมพันธ์ต่อกับเพื่อนบ้านใหม่ที่อยู่ใกล้กันในชุมชนแห่งใหม่ และยังรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อเพื่อนบ้านใน ชุมชนแห่งใหม่หลังจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัย ส่วนความถี่ในการประกอบกิจกรรมทางศาสนาของคนใน ชุมชนทั้งการทำบุญที่วัด และการตักบาตรลดลงอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือก่อนการโยกย้ายทุกครั้วเรือนไป ทำงานบุญอยู่วัดร้อยละ 100 โดยมีครั้วเรือนที่ไปทำบุญอยู่ที่วัด 2 ครั้งต่อปีเป็นกลุ่มมากที่สุด แต่หลังการ โยกย้ายครั้วเรือนที่ยังไปทำงานบุญอยู่ที่วัดเหลือเพียง 93 ครั้วเรือน คิดเป็นร้อยละ 57.1 และครั้วเรือนที่ เลิกไปทำงานบุญอยู่ที่วัดมีจำนวน 70 คิดเป็นร้อยละ 42.9 หลังการโยกย้าย ส่วนการไปตักบาตรลดลง จากเดิมทุกครั้วเรือนไปตักบาตร ร้อยละ 100 ในนั้นครั้วเรือนที่ตักบาตร 2 ครั้งต่อสัปดาห์เป็นกลุ่มมากที่สุด คือ 68 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 41.70 โดยหลังการโยกย้าย กลุ่มที่ไปตักบาตร 1 ครั้งต่อสัปดาห์เป็น กลุ่มมากที่สุด และมีจำนวนครั้วที่ไม่ไปตักบาตรแล้วจำนวน 86 ครั้วเรือนคิดเป็นร้อยละ 52.8 หลังการ โยกย้าย ส่วนด้านความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของรัฐ พบว่าครั้วเรือน มีความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก กล่าวคือ ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.62 เท่ากับไม่พึงพอใจมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า นับแต่ ปี พ.ศ. 2552-2557 จำนวนปัญหาข้อร้องเรียนที่เกิดขึ้นภายในหมู่บ้านภูเหล็กจะเลน และภูช้างคำ มีจำนวน 1,254 ราย ในนั้นร้อยละ 20 เป็นปัญหาสาบมิตรรยาแยกทางกันเนื่องจากปัญหายาเสพติด ส่งผลให้ครอบครัวต้องขัดแย้งกันจนนำไปสู่การแยกทางกัน และอีกร้อยละ 80 เป็นข้อฟ้องร้องกันเรื่องการขัดแย้งขอบเขตดินแดนอยู่อาศัยในพื้นที่รอยต่อด้วยกัน อันเนื่องมาจากที่ดินยังไม่มีมีการปักหมุดแบ่งเขตที่แน่นอนและที่ดินของชุมชนยังไม่สามารถออกไปโฉนดที่ดินให้ได้ทั้งหมด ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ทั้งหมดเกิดจากการที่

ภาครัฐดำเนินการโยกย้ายที่อยู่อาศัยและวางผังออกแบบชุมชนแห่งใหม่โดยไม่คำนึงถึงการดำเนินชีวิตของผู้ถูกโยกย้าย อาทิ กระจายกลุ่มเพื่อนบ้านจากชุมชนเดิมโดยไม่มี การวางแผน ไม่จัดให้มีวัดประจำชุมชนซึ่งเป็นศูนย์รวมของชุมชน และสถานที่ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาไม่จัดเตรียมสาธารณูปการที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในชุมชนแห่งใหม่ และไม่มีมาตรการช่วยเหลือให้ชุมชนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมพื้นที่พื่นอยู่อาศัยแห่งใหม่ได้โดยเร็ว

วัตถุประสงค์ในการศึกษาที่ 3: ระบุแนวทางในการแก้ไขช่วยเหลือเพื่อบรรเทาผลกระทบ ให้แก่ชาวชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะเลิน และภูข้างคำ

จากข้อค้นพบในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 แนวทางการช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบขั้นพื้นฐานให้แก่ชาวชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะเลินและภูข้างคำนั้น หน่วยงานภาครัฐควรมีมาตรการในการดำเนินการช่วยเหลือ โดยเน้นประเด็นในการช่วยเหลือ 8 ประเด็นหลักดังนี้

1. จัดหาการบริการขนส่งทางสาธารณะเพื่อเชื่อมโยงทั้งสองหมู่บ้านจัดสรรใหม่ กับพื้นที่ใจกลางเมืองหลวงพระบาง เพื่อขนส่งชาวชุมชนให้สามารถเข้าไปประกอบอาชีพในตัวเมือง และเพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปใช้บริการสาธารณูปการต่าง ๆ เนื่องจากการที่ระยะทางไกลขึ้นทำให้ค่าใช้จ่ายเพื่อการเดินทางเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้สมาชิกในครัวเรือนจำนวนหนึ่งต้องเลิกประกอบอาชีพในเมืองเพราะไม่คุ้มค่ากับการเดินทาง และยังทำให้ชุมชนเข้าถึงบริการทางสาธารณะได้ยากขึ้น ดังนั้นจึงควรจัดหาการบริการขนส่งทางสาธารณะเพื่อการขนส่งอย่างยิ่ง

2. จัดสรรสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่จำเป็นให้แก่ชุมชน เช่น น้ำประปา โรงเรียน วัด ตลาด และหอประชุมหมู่บ้าน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปใช้สาธารณูปการในพื้นที่อื่นและในตัวเมือง โดยเฉพาะการจัดสร้างวัดจะเป็นการฟื้นคืนการเข้าร่วมกิจกรรมทางด้านศาสนา และสร้างศูนย์รวมให้แก่ชุมชน ส่วนการสร้างตลาดจะเป็นการสร้างแหล่งงานให้กับชุมชน และเพื่อดึงดูดลูกค้าจากชุมชนอื่นให้เข้ามาเพื่อเพิ่มศักยภาพเชิงการค้าให้กับพื้นที่

3. จัดหาที่ดินเพื่อการเกษตรให้ชุมชนเพื่อทดแทนที่ดินที่สูญเสียไป เพื่อสนับสนุนให้แต่ละครัวเรือนสามารถทำเกษตรสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ได้เหมือนเดิม ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มรายได้ และลดรายจ่ายให้กับชุมชน เนื่องจากการที่พื้นที่ดินเกษตรไม่มี และพื้นที่ดินอยู่อาศัย ลดลงหลังการโยกย้ายส่งผลให้ชุมชนต้องเปลี่ยนอาชีพเสริม และรายได้น้อยลง รายจ่ายในด้านการซื้ออาหารการกินกลับเพิ่มมากขึ้น

4. เร่งรัดการขึ้นทะเบียนและออกโฉนดที่ดินอยู่อาศัยให้แก่ผู้ถูกโยกย้ายเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งการบุกรุกเอาที่ดินในขอบเขตพื้นที่รอยต่อด้วยกัน เนื่องจากที่ผ่านมาการที่ครัวเรือนไม่มีโฉนดพื้นที่ดินอยู่อาศัย ส่งผลให้เกิดการขัดแย้งที่ดินในพื้นที่รอยต่อด้วยกัน

5. จัดหาแหล่งงานให้แก่ผู้ถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย โดยอาจจะให้สิทธิ์ในการเข้าไปทำงานที่สนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ เพื่อสร้างเสถียรภาพของรายได้และสวัสดิการทางสังคม และเพื่อให้ชุมชนผู้ว่างงานมีโอกาสเพื่อประกอบอาชีพสร้างรายได้เข้าสู่ครัวเรือน

6. สนับสนุนการสร้างชุมชนในบริเวณโดยรอบๆ หมู่บ้านภูเหล็กจะลินและหมู่บ้านภูซำคำ และควบคุมการกักตุนกว่านซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไรของนักลงทุน เพื่อส่งเสริมเพิ่มประชากรในพื้นที่ให้เพิ่มมากขึ้น และเหมาะสมกับการลงทุนทำสาธารณูปการ และเพิ่มโอกาสให้กับผู้ประกอบการอาชีพบริการ และค้าขาย เนื่องจากปัจจุบันพื้นที่โดยรอบของชุมชนยังรกร้าง และพื้นที่ในชุมชนใหม่ยังมีผู้อยู่อาศัยน้อยทำให้ชุมชนไม่สามารถประกอบอาชีพการค้าขายของชำที่ได้ให้ได้ดีเท่าเดิม ส่งผลให้ครัวเรือนจำนวนหนึ่งต้องเลิกประกอบอาชีพนี้

7. เร่งจ่ายค่าชดเชยผลเสียหายต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนโดยด่วน เพื่อให้ประชาชนมีทุนมาทำ ธุรกิจอย่างอื่น หรือ ประกอบอาชีพอื่นทดแทน เนื่องจากผ่านเวลามานานถึง 5 ปี แล้ว ชุมชนยังไม่ได้รับค่าการชดเชยผลเสียหายต่าง ๆ ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำต้องกู้ยืมเงินเพิ่ม มากขึ้น หากไม่เร่งด่วนจ่ายค่าการชดเชยผลเสียหายแก่ชุมชน จะส่งผลให้ครัวเรือนจำนวนหนึ่งไม่สามารถปรับตัวได้ ต้องมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

8. เร่งพัฒนาถนนหนทางในพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ ให้อยู่ในสภาพที่ดีหรือลาดเอียง สร้างคลองระบายน้ำ และติดตั้งไฟส่องสว่างตามถนน เพื่อความสะดวกในการสัญจรและความปลอดภัยของผู้คนในชุมชน

6.2 อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นชัดว่า การชดเชยในการเวนคืนและโยกย้ายที่อยู่อาศัยของประชาชนเพื่อการดำเนินโครงการพัฒนาเมืองนั้น ไม่ควรให้ความสำคัญแต่เพียงการชดเชยมูลค่าของอสังหาริมทรัพย์ และการจัดให้มีที่อยู่อาศัยเพื่อชดเชยความต้องการเชิงปริมาณเท่านั้น การคำนึงถึงการดำเนินชีวิตของประชาชนภายหลังการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการดำเนินการโยกย้ายที่อยู่อาศัย และการจัดเตรียมที่อยู่อาศัยแห่งใหม่โดยไม่คำนึงถึงการดำเนินชีวิตของผู้ถูกโยกย้าย จะก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมกับชุมชนที่แห่งใหม่ ทำให้ผู้ถูกโยกย้ายไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขตามที่เป็นมา

การดำเนินการโยกย้ายที่อยู่อาศัยของประชาชนเพื่อโครงการพัฒนาเมืองในอนาคต หน่วยงานภาครัฐควรสร้างมาตรการรองรับผลของการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพที่เกิดจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัยทั้งในระดับเมือง ระดับชุมชน และในระดับที่อยู่อาศัย ในระดับเมือง องค์กรภาครัฐควร

คำนึงถึงระยะทางและวิธีการเดินทางเข้าสู่สาธารณูปการที่จำเป็นของคนในชุมชน และสร้างมาตรการที่จะช่วยให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางของประชาชนไม่สูงขึ้นกว่าเดิม ในระดับชุมชน องค์กรภาครัฐควรคำนึงถึงการจัดให้มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สำคัญต่อชุมชน เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า วัด โรงเรียน สถานือนามัย เพื่อรักษาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนใหม่รวมถึงหากมีการโยกย้ายประชาชนจากชุมชนแห่งหนึ่งไปยังพื้นที่อยู่อาศัยแห่งใหม่ ควรจัดให้เพื่อนบ้านจากชุมชนเก่าอยู่ในระแวกเดียวกันเพื่อสนับสนุนให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลในชีวิตประจำวัน ส่วนในระดับที่อยู่อาศัย องค์กรภาครัฐควรจัดพื้นที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของผู้ถูกโยกย้าย อาทิ ในกรณีที่ทำให้เกษตรกรสวนครัว และเลี้ยงสัตว์เป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้เสริมให้กับครัวเรือนก็ควรจัดให้มีพื้นที่ที่สามารถรองรับหรือทดแทนกิจกรรมดังกล่าวได้

วิทยานิพนธ์นี้สมมติฐานหลักคือ การโยกย้ายที่อยู่อาศัยของชุมชน โดยไม่คำนึงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนจะนำผลกระทบเชิงลบมาสู่เศรษฐกิจและสังคมชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะเลิน และภูซำคำ จากการศึกษาพบว่าเป็นความจริงตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้คือ โครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ ทำให้ชุมชนต้องย้ายไปอยู่พื้นที่ชานเมืองที่ไกลจากสาธารณูปการที่จำเป็น และห่างไกลที่ทำงาน แต่ไม่มีมาตรการในการช่วยเหลือใด ๆ เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆทดแทนแก่ชุมชน พร้อมทั้งยังมีการลดพื้นที่การทำเกษตรภายในเขตที่พักอาศัยลงหลังการโยกย้าย ทำให้ชาวชุมชนไม่สามารถปลูกผักสวนครัวเพื่อจุนเจือรายได้ของตนเอง ส่งผลให้รายได้ลดลงและรายจ่ายเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการซื้ออาหารการกินและค่าใช้จ่ายเพื่อการเดินทาง จากข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (กรกช ปริศวงศ์ 2541) ได้กล่าวว่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างที่อยู่อาศัยและแหล่งงานในกรณีที่รื้อย้ายชุมชนไปอยู่ไกลจากแหล่งงาน ว่าการที่ย้ายชุมชนไปอยู่ห่างไกลจากแหล่งงาน ทำให้การเดินทางไปทำงานมีระยะทางไกลขึ้นและการที่ย้ายชุมชนไปอยู่ชานเมือง ซึ่งไม่มีแหล่งงาน ชุมชนต้องเสียเวลาในการเดินทางและค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทางไปกลับจากแหล่งงานในเมืองทุกวัน ส่งผลให้รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนี้การที่ชุมชนได้รับผลกระทบ และถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัยเนื่องจากโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง แต่หน่วยงานรัฐขาดกระบวนการวางแผน และวิธีการวางผังพื้นที่ชุมชนแห่งใหม่อย่างถูกต้องจึงส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนกล่าวคือ ที่ดินทำกินน้อยลง ความเข้มข้นของกิจกรรมทางศาสนาลดลง และความสัมพันธ์ของเพื่อนบ้านเก่าในชุมชนใหม่หายไปหลังการโยกย้าย ซึ่งได้สอดคล้องกับ (ประสิทธิ์ ตงยั้งศิริ 2542) ที่ได้กล่าวว่าผลของการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อม โดยผลกระทบดังกล่าวอาจจำแนกออกตามประเภทขนาดและระยะเวลาได้ดังนี้ประเภทของผลกระทบได้แก่ การสูญเสียทางเศรษฐกิจ เช่น การสูญเสียงาน ที่ดินทำกิน มูลค่าบ้านและทรัพย์สินลดลง ความสูญเสียบริการทางสังคมและความสูญเสีย

เกี่ยวกับวิถีดำเนินชีวิต ขนาดของผลกระทบจะมีตั้งแต่ระดับที่น้อยถึงมาก และระยะเวลาของผลกระทบก็มีทั้งระยะสั้น และระยะยาว

ส่วนการเวนคืนที่ดินที่ไม่มีความเป็นธรรมแก่ชุมชนเท่าที่ควร จากโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ ส่งผลให้ชุมชนไม่มีความพึงพอใจอย่างยิ่งต่อวิธีการเวนคืนที่ดินของโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบางแห่งใหม่ ซึ่งวิธีการดังกล่าวได้ขัดแย้งกับแนวความคิดการเวนคืนที่ดินทั้งแนวความคิดเวนคืนที่ดินใน สปป.ลาว และต่างประเทศ ผู้ทำการวิจัยได้สรุปเนื้อหาของผลการเวนคืนที่ดินว่าการเวนคืนนั้นควรต้องเพื่อรับใช้สาธารณะแต่ต้องมีการระดมแนวคิดให้ประชาชนผู้ถูกระทบรับรู้และเข้าใจโดยพื้นฐานเสียก่อน และการปฏิบัติการเวนคืนให้แก่เจ้าของทรัพย์สินผู้ถูกระทบนั้นต้องปฏิบัติดังนี้ เจ้าของโครงการทดแทนค่าเสียหายให้แก่เจ้าของทรัพย์สินอย่างเหมาะสมและต้องมีการทดแทนค่าเสียหายให้สำเร็จก่อนการเริ่มลงมือก่อสร้างโครงการ ส่วนการทดแทนที่ดินต้องทดแทนตามขนาดที่ดินเดิม ในกรณีเจ้าของที่ดินไม่มีโฉนดที่ดินไม่ว่าจะอยู่ในตัวเมืองหรือชนบท ควรได้รับค่าทดแทนและการช่วยเหลือจากเจ้าของโครงการไม่ให้อายุการใช้งานเป็นอยู่ของผู้ถูกระทบลดลงจากเดิม หากชุมชนต้องถูกโยกย้ายเนื่องจากได้รับผลกระทบจากโครงการ เจ้าของโครงการต้องได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อันเป็นทรัพย์สินรวมของชุมชนในพื้นที่อยู่ใหม่ให้แก่ชุมชนผู้ที่ถูกโยกย้าย และในกรณีเวนคืนที่ดินใหม่ให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นที่ดินประเภทใด ๆ ก็ตาม เจ้าของโครงการต้องรับผิดชอบทำโฉนดที่ดินให้ประชาชนโดยประชาชนไม่ต้องเสียค่าใด ๆ เพิ่มอีก

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติงานขององค์กรรัฐ

จากสภาพปัญหาและข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้เพื่อมิให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อเศรษฐกิจสังคมของชาวชุมชนหลังการโยกย้าย ในโครงการพัฒนาเมืองอื่น ๆ ในอนาคตและเพื่อมิให้ชุมชนมีอคติความไม่พึงพอใจ และไม่ให้การร่วมมือกับองค์กรรัฐในการพัฒนาโครงการอื่น ๆ นั้น หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติแนวทางในการวางแผนเพื่อทำการโยกย้ายต่อไปดังนี้

- 1. ขั้นตอนการวางแผนโครงการ** เมื่อเจ้าของโครงการที่ได้รับการมอบหมายโครงการพัฒนาจากรัฐเจ้าของโครงการต้องสมทบร่วมมือกับรัฐ และทำเอกสารแจ้งเป็นทางการจากเจ้าแขวง(ผู้ว่าจังหวัด) ถึงประชาชนในพื้นที่โครงการเพื่อกำหนดวันเวลาพบชุมชน และเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์ของโครงการให้แก่ประชาชนรับทราบ พร้อมทั้งกำหนดขอบเขตพื้นที่การวางแผนโดยเบื้องต้น และกำหนดปัญหาผลกระทบต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเพื่อรายงานสู่ชุมชนฟัง ซึ่งในส่วนนี้

สำคัญมากต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านแนวคิดการเมือง (ผู้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการ) เพื่อลงเกลี้ยกล่อม และแจ้งวัตถุประสงค์ให้ประชาชนเข้าใจต่อความสำคัญของโครงการพัฒนานั้น ๆ เพื่อให้มีความร่วมมือจากประชาชนในขั้นตอนการสำรวจข้อมูลต่อไป นอกจากนี้ควรกำหนดผู้ร่วมงานบุคคลที่สำคัญ ในชุมชนเพื่อช่วยทำการสำรวจข้อมูล อาจเป็นองค์การจัดตั้งในชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ที่ถูก กระทบผู้นำชุมชนที่ได้รับความเคารพจากประชาชน เป็นต้น

2. ขั้นตอนการกำหนดมูลค่าและวิธีการชดเชย หลังจากเก็บข้อมูลเศรษฐกิจสังคม และผลเสียหายต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อชุมชนได้ครบถ้วนและทำการแยกประเภทวัตถุประสงค์ของที่เสียหายทั้งหมด เมื่อทราบข้อมูลรายละเอียดว่าใครได้รับผลกระทบอะไรบ้าง จากนั้นเจ้าของโครงการ จึงกำหนดวิธีการทดแทนค่าเสียหาย และมูลค่าในการทดแทนผลเสียหายตามแต่ละประเภทของวัตถุประสงค์เสียหาย และประชุมเพื่อขอความเห็นชอบความคิดเห็นจากชุมชนผู้ถูกระทบ โดยมีหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเพื่อรับทราบ และมูลค่าการทดแทนผลเสียหายนั้นต้องผ่านการรองรับและประทับตราจากหน่วยงานรัฐที่สูงสุดในท้องถิ่นอาจเป็นเจ้าของ (ผู้ว่าจังหวัด) เพื่อความน่าเชื่อถือ และเพื่อมิให้เจ้าของโครงการหลอกลวงชุมชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ

3. ขั้นตอนการวางแผนกำหนดพื้นที่รองรับชุมชนใหม่ หลังจากทำการสำรวจ ข้อมูลเศรษฐกิจสังคม และผลเสียหายต่าง ๆ ของชุมชนเสร็จสิ้น และทำการกำหนดมูลค่าการทดแทน ที่ผ่านการยอมรับ และเห็นชอบจากประชาชนแล้ว เจ้าของโครงการจึงกำหนดขอบเขตพื้นที่รองรับ ชุมชนใหม่เพื่อขอความเห็นชอบจากชุมชน หลังจากชุมชนยอมรับพื้นที่รองรับใหม่แล้วเจ้าของ โครงการจึงทำหน้าที่ในการพัฒนาพื้นที่ใหม่โดยสร้างระบบถนนหนทาง และกำหนดพื้นที่ทาง สาธารณะไว้อย่างชัดเจน จากนั้นให้กลุ่มครัวเรือนที่เป็นเพื่อนบ้านกันเลือกพื้นที่อยู่อาศัยที่ใกล้กันเพื่อ มิให้ความสัมพันธ์หายไปหลังการโยกย้ายให้ครัวเรือนที่สนิทกันอยู่ใกล้กันเหมือนเดิมหากเขาต้องการที่ จะอยู่ จากนั้นจึงทำการเวนคืนแบ่งปันที่ดินตามความเหมาะสมที่ได้ตกลงกันให้แต่ละครัวเรือน หลังจากชุมชนโยกย้ายไปอยู่พื้นที่ใหม่แล้ว เจ้าของโครงการจึงลงมือพัฒนาพื้นที่ใหม่ เช่น สร้าง ระบบถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา รวมถึงก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นให้แก่ชุมชนตาม ระยะเวลาที่กำหนดไว้ แต่ก่อนการโยกย้ายชุมชนต้องจ่ายเงินค่าเสียหายต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนก่อนที่ทำการโยกย้ายชุมชนไปในพื้นที่แห่งใหม่ และค่าการขนส่งเพื่อโยกย้ายเจ้าของโครงการต้องรับผิดชอบ ทั้งหมด นอกจากนี้ฤดูในการโยกย้ายไม่ควรเป็นฤดูฝน เพื่อความสะดวกในการขนส่ง และสะดวกต่อ การทำการก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยใหม่

4. ขั้นตอนช่วยเหลือและฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่ใหม่ ในระยะ เบื้องต้น 2-3 ปี (อาจขึ้นกับความเหมาะสมของโครงการ อาจลดหรือมากกว่า 2-3) เพื่อบรรเทาชีวิต การเป็นอยู่ของชุมชนและรอการฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนให้กลับมาในสภาพเดิม เจ้าของ โครงการต้องช่วยเหลือชุมชน เช่น ช่วยจัดหาที่ทำงานให้แก่ชุมชน ส่งเสริมอาชีพด้านต่าง ๆ ให้ชุมชน

เช่น ส่งเสริมการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทำการฝึกอบรมฝีมือแรงงานในสาขาอาชีพที่จำเป็นให้แก่ชุมชน และฝึกอบรมเรื่องพยาบาลขั้นพื้นฐานให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้าน

5. ขั้นตอนการประเมินโครงการ เจ้าของโครงการต้องประเมินผลกระทบของชุมชน หลังการโยกย้ายเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการติดตามให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลง และปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนอย่างทันการ และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ทันเวลา โดยมีหน่วยงานรัฐเป็นหน่วยงานตรวจสอบว่าเจ้าของโครงการได้ปฏิบัติตามแผนการที่ได้วางไว้เพื่อช่วยเหลือบรรเทาผลกระทบ และพัฒนาพื้นที่ใหม่ให้แก่ชุมชนจริงหรือไม่ ซึ่งที่ผ่านมาหน่วยงานรัฐละเลยทำให้เจ้าของโครงการไม่ปฏิบัติตามแผนพัฒนาจึงมีผลกระทบต่อชุมชน

6. ขั้นตอนการยุติการช่วยเหลือและมอบโครงการ เมื่อผ่านระยะเวลาในการกำหนดการช่วยเหลือ และประเมินเห็นว่าชุมชนมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นเหมือนเดิม และเจ้าของโครงการทำการพัฒนาพื้นที่ใหม่อย่างสมบูรณ์และ จึงทำการกล่าวมอบโครงการพัฒนาใหม่ให้แก่ชุมชน และยกเลิกหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลืออย่างเป็นทางการเป็นการจบสิ้นโครงการและการช่วยเหลือ

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ถึงแม้ว่ายังไม่สมบูรณ์เท่าใดนัก แต่ผู้ทำการศึกษาเชื่อเหลือเกินว่าจะเป็นข้อคิดเห็น และแนวทางเบื้องต้นให้แก่หน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และหวังอย่างยิ่งว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นการพัฒนาเมืองใน สปป.ลาว อย่างระมัดระวัง และมีแบบแผนที่เหมาะสมในการดำเนินการโยกย้ายชุมชน เพื่อสร้างความชอบธรรม และความเท่าเทียมให้กับประชาชนลาวผู้ถูกระทบ และโยกย้ายที่อยู่อาศัย จากโครงการพัฒนาเมืองอื่น ๆ ในอนาคต

6.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมต่อชุมชนหมู่บ้านภูเหล็กจะเหลิน และหมู่บ้านภูข้างคำ จากการถูกโยกย้ายที่อยู่อาศัย ในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง ซึ่งทำให้กายภาพของชุมชนเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ระดับหลังการโยกย้ายคือ ระดับเมือง ระดับชุมชน และระดับพื้นที่ส่วนบุคคล จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้รายได้รายจ่ายของชุมชนเปลี่ยนแปลงตามด้วยคือ รายได้น้อยลงแต่รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันความเป็นเพื่อนบ้านของชุมชนก็หายไป ความเข้มข้นกิจกรรมทางศาสนาก็ลดลงหลังการโยกย้าย ถึงอย่างก็ตามชุมชนก็มีการปรับตัวให้เข้าตามสภาพแวดล้อมความจริงของพื้นที่อยู่ ฉะนั้นจึงเสนอให้ผู้ที่สนใจทำการศึกษาค้นคว้าต่อไปควรศึกษาถึง การปรับตัวของชุมชนต่อสภาพแวดล้อมพื้นที่ใหม่ โดยเน้นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาว่าชุมชนมีการพัฒนาการอย่างไรโดยมองรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและวิถีชีวิตการเป็นอยู่ของชุมชนทุก ๆ ระยะ 5 ปี อย่างต่อเนื่อง

รายการอ้างอิง

- Berk, M. G. (2005). "The Concept of Neighborhood in Contemporary Residential Environments: An Investigation of Occupants' Perception Online at <http://mpa.ub.uni-muenchen.de/22481>."
- Bryant & White (1982). " Political Analysis Technique and Practice. Belmont Calif Wadsworth." 137–140.
- Department of civil Aviation (2551). Land Acquisition and Resettlement Action plan for Luang prabang Airport Reconstruction project.
- Joseph P. Longo The concept of property and the concept of Compensation on Compulsory Acquisition of land.
- Yamane, T. (1967). Statistics: An Introductory Analysis. New York: Harper and Row.
- กรรกช ปรีตวงศ์ (2541). การรื้อย้ายชุมชนแออัดครองเตยระยะที่ 3 กรณีศึกษาชุมชนวัชรพล รามอินทรา. สาขาวิชาการเคหการ, ภาควิชาเคหการ, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 121.
- กระทรวงแผนการและการลงทุน สปป.ลาว (2553). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมแห่ง สปป.ลาว ปี พ.ศ. 2554-2558. นครหลวงเวียงจันทน์ วันที่ 6 พฤษภาคม
- กันยพัชร์ ธนกุลวุฒิโรจน์ (2554). "ผลกระทบด้านเศรษฐกิจต่อผู้เช่าจากการรื้อถอนอาคารในชุมชนสวนหลวงเพื่อการพัฒนาตามการวางผังแม่บทจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย " วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 127-128.
- จรรยา โกสีย์ไกรนิรมล (2536). "เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น." วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล: พิมพ์ที่ เจ้าพระยาระบบการพิมพ์: 28.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2549). "สังคมวิทยา." พิมพ์ครั้งที่ 13, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: 93.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2532). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ, พิมพ์ครั้งที่ 1 ที่โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วัดมหาธาตุ กท. 10200.
- จิตติชัย รุจนกนกนาฏ (2551). "หลักการวางแผนการขนส่ง Principles of Transportation Planning." ภาควิชาวิศวกรรมโยธา คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, จากเว็บไซต์ lopburi.dlt.go.th/downloads/doc/11.pdf.

- จุมพล หนิมพานิช (2538). ระบบราชการเปรียบเทียบในเอกสารการสอนวิชาการบริหารรัฐกิจเปรียบเทียบและการบริหารการพัฒนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร (2537). ทฤษฎีเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน. กรุงเทพฯ, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชวลิต โภชนพันธ์ (2543). "ผลการดำเนินงานแก้ไขปัญหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและสังคมมาจากการดำเนินนโยบายพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมาตาพุด : ศึกษากรณีโรงเรียนมาตาพุดพันพิทยาคาร ": 7.
- เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ (2551). การประเมินผลกระทบทางสังคม. มหาวิทยาลัยนเรศวร, อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก 65000, ที่โรงพิมพ์ดาวเงินการพิมพ์.
- ทัมทิม วงศ์ประยูร ค.ม (2536). ประวัตินิคมอุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ, พิมพ์ครั้งที่ 1 ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.จี.พรีนติ้ง.
- ธีรชาติ เสยกระโทก (2534). "นโยบายการจัดสรรที่ดินและผลกระทบ กรณีศึกษาบ้านหนองไทร ต.ลำเพี้ยก อ. ครบุรี จ. นครราชสีมา." เอกสารประกอบการสัมมนา นโยบายที่ดินกับการพัฒนาชนบท ครั้งที่ 2: 34-36.
- นำวัลย์ กิจรัชกุล (2528). ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน. กรุงเทพฯ, พิมพ์ครั้งที่ 1, สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ 1860-862 ว่างบูรพา: กรุงเทพมหานคร 10200.
- นิเทศ ดินณะกุล (2546). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ, พิมพ์ครั้งที่ 1 ที่บริษัทแอ็คทีฟ พรีนซ์ จำกัด.
- บันลือ สุทธารมณ (2527). "ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรมแนวคิดทฤษฎีสังคม." คณะพัฒนาสังคม. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์: 2.
- บุญชู เวทโอสถ (2537). "ศึกษาเรื่อง " การประเมินผลการรื้อย้ายชุมชนแออัดในเมืองสู่ชานเมือง: กรณีศึกษาชุมชนอ่อนนุช." ภาควิชาเคหการ, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 107-112.
- ปก แก้วกาญจน์ (2534). "การสร้างทางรถไฟสายใต้กับผลกระทบทางเศรษฐกิจและการเมือง." รายงานวิจัย, สถาบันทักษิณคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: 21.
- ประสิทธิ์ ตงยิ่งศิริ (2542). "การวางแผนและการวิเคราะห์โครงการ." กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น, พิมพ์ที่บริษัท เม็ดทรายพรีนติ้ง: 335.
- ปิยนุช หมดนุรักษ์ (2543). การรื้อย้ายชุมชนเพื่อการก่อสร้างท่าอากาศยานสากลกรุงเทพแห่งที่ 2 (หนองงูเห่า) สาขาวิชาเคหการ ภาควิชาเคหการ, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: 122-125.

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมหมู่บ้านภูเหล็กจะเลินและภูข้างคำ (2556). แผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมและทิศทางแผนการ 2014-2015 หมู่บ้านจัดสรร ภูเหล็กจะเลินและภูข้างคำ เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง: 3-5.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2531). สังคมชนบทไทยและหลักพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น 2506.
- มงคล หวังสุขใจ และ ชมพู โกดิรัมย์ (2540). สังคมวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ, พิมพ์ครั้งที่ 4 ที่โรงพิมพ์: SR printing ซอย 10 ถนนแจ้งวัฒนะ ปากเกร็ด นนทบุรี.
- รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ (2530). สังคมวิทยา. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- รัชนิกร เศรษฐ์ (2528). "สังคมวิทยาชนบท." พิมพ์ครั้งที่ 1 ที่บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 96-97.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2550). "ส่วนที่ 5, สิทธิในทรัพย์สิน, มาตรา 42." 10-11.
- วรพล พรหมกบุตร (2531). สังคมวิทยาจุลภาค องค์ประกอบพื้นฐานของมนุษย์. จัดพิมพ์โดยวิทยาลัยเกษมบัณฑิต: กรุงเทพฯ.
- วราคม ทีสุภะ (2527). สังคมวิทยาสำหรับผู้เริ่มเรียน (สังคมวิทยาเบื้องต้น). พิมพ์ครั้งที่ 3 ที่โรงพิมพ์มิตรสยาม 89/ ศูนย์การค้าตลาดใหม่บางซื่อ, ถนนเดชะวณิช ดุสิต กรุงเทพฯ 10800.
- วันทนีย์ ภูมิภัทรากาม และคณะ (2540). ระบบเศรษฐกิจไทยและการสหกรณ์. กรุงเทพมหานคร 10900, โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พระนครศรีอยุธยา
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2548). พจนานุกรมคำอธิบายศัพท์ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ, พิมพ์ที่สำนักพิมพ์แสงดาว จำกัด.
- วิทยากร เชียงกุล (2536). ศัพท์เศรษฐกิจ ธุรกิจ การเงินและการธนาคาร.
- สภาแห่งชาติลาว (2546). กฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง ส.ป.ป.ลาว, ฉบับเลขที่ 04/สภช. นครหลวงเวียงจันทน์, วันที่ 21 ตุลาคม.
- สมเพียร เกษมทรัพย์ (2541). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 1.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม, แนวทางการศึกษาวิเคราะห์และแผนงาน. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- สำนักนายกรัฐมนตรี สปป.ลาว (2548). กฎหมายว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายและการโยกย้ายประชาชนจากโครงการพัฒนา ฉบับเลขที่ 192/นย. นครหลวงเวียงจันทน์ องค์การวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม.

- สุจรรยา จันทศิริ (2548). "การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม." เอกสารสอน: HG010 วิชา
ประเด็นทางสังคม, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย: 3-4. จาก เว็บไซต์
 elearning2.utcc.ac.th/officialtcu/econtent/HG010/lesson016.pdf.
- สุรเมศวร์ พิริยะวัฒน์ (2553). "ทฤษฎีพฤติกรรมและการประยุกต์สำหรับการวิเคราะห์." สาขา
วิศวกรรมขนส่งและการจราจร ภาควิชาวิศวกรรมโยธา มหาวิทยาลัยบูรพา: 91.
- อนัญญา เณรจิตต์ (2535). ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าชายเลน ต่อสภาพทางเศรษฐกิจ
 และสังคมของชาวประมงพื้นบ้าน. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต: 146-149.
- อนันต์ เกตุวงศ์ (2543). "หลักและเทคนิคการวางแผน " พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: 26.
- อภิรักษ์ สงรักษ์ และคณะ (2554). "ผลกระทบทางสังคมจากโครงการพัฒนาท่าเทียบเรือพาณิชย์"
อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง." วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย อำเภอสิเกาจังหวัดตรัง 92150: 90-99.
- อำนวย วงษ์พานิช (2549). ศึกษาผลกระทบทางสังคม อันเนื่องมาจากโครงการก่อสร้างท่อส่งก๊าซ
 ธรรมชาติที่มีผลต่อประชาชนตามแนววางท่อก๊าซธรรมชาติ: กรณีศึกษาในพื้นที่ อำเภอพาน
 ทองและอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ
มหาวิทยาลัยบูรพา: 6.

ภาคผนวก

แบบฟอร์มสอบถาม (ภาษาไทย)

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัย ในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สปป.ลาว

ข้าพเจ้า นายเอียง ต่งเซ่ง (เล่ง) ปัจจุบันเป็นนิสิตหลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย ข้าพเจ้า มีจุดประสงค์ ขอลงเก็บข้อมูลนำท่านเรื่องเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในช่วงเวลา 5 ปี ที่ผ่านมานับแต่ ปี พ.ศ. 2552-2557 เท่านั้น เพื่อประกอบเข้าในการเขียนบทวิทยานิพนธ์ ข้อมูลของท่านมีประโยชน์มากสำหรับข้าพเจ้าและจะบ่มีผลกระทบใดๆทั้งสิ้นต่อกับท่าน หวังว่าท่านคงให้ความร่วมมือและช่วยตอบตามความจริง (หมายเหตุผู้ตอบแบบสอบถามขอเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือผู้เป็นแม่บ้านเท่านั้น)

ส่วนที่1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- 1.1. เพศ: 1 ชาย ( ) 2 หญิง ( )
- 1.2. อายุ.....ปี. ถ้าท่านเป็นข้าราชการและมีตำแหน่งให้ตอบข้อ 1.3 ถ้าไม่มีตำแหน่งหรือไม่ใช่ข้าราชการข้ามไปที่ข้อ 1.4
- 1.3. ตำแหน่ง.....
- 1.4. หมู่บ้านเดิมของท่าน.....หมู่บ้านอยู่ปัจจุบัน.....
- 1.5. ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม
1.ไม่ได้เรียนหนังสือ ( ) 2.ประถมศึกษา ( ) 3.มัธยมต้น ( ) 4.มัธยมปลาย ( ) 5.ชั้นกลางหรือ ปวช ( ) 6.ชั้นสูงหรือเทียบเท่าปริญญาตรี ( ) 7.ปริญญาตรี ( ) 8.สูงกว่าปริญญาตรี ( )

ส่วนที่2 กายภาพของชุมชนก่อนโยกย้ายและปัจจุบัน

2.1. สาธารณูปการก่อนโยกย้ายและหลังการโยกย้าย

- 2.1.1. ก่อนการโยกย้ายมาอยู่ที่นี้ครอบครัวของท่านไปทำงานเดินทางด้วยอะไร?
เดินเท้า ( ) รถจักรยาน ( ) รถจักรยานยนต์ ( ) รถยนต์ ( ) จ้างรถรับส่ง ( )
อื่นๆ.....
- 2.1.2. ปัจจุบันนี้ครอบครัวของท่านไปทำงาน ระยะทางไกลกว่าเดิมหรือใหม่?
ไกลกว่าเดิม ( ) ใกล้กว่าเดิม ( ) เท่าเดิม ( )
▪ เดินทางด้วยอะไร?
เดินเท้า ( ) รถจักรยาน ( ) รถจักรยานยนต์ ( ) รถยนต์ ( ) จ้างรถรับส่ง ( )
อื่นๆ.....

2.1.3. ก่อนการโยกย้ายมาอยู่ที่นี้ลูกหลานของท่านเข้าโรงเรียนอยู่ที่ไหน? เดินทางด้วยอะไร?

❖ โรงเรียนประถม-อนุบาล

1. โรงเรียนประถม-อนุบาล บ้านดอน ( )

2. โรงเรียนประถม-อนุบาล บ้านโคกขวาง ( )

อื่นๆ.....

เดินทางไปโรงเรียนด้วยอะไร.....

❖ โรงเรียนมัธยมต้น-ปลาย

1. โรงเรียนมัธยม บ้านพันหลวง ( )

2. โรงเรียนมัธยม สันติภาพ ( )

3. โรงเรียนมัธยม ปองคำ ( )

อื่นๆ.....

เดินทางไปโรงเรียนด้วยอะไร.....

2.1.4. ปัจจุบันนี้ลูกหลานของครอบครัวท่านเข้าโรงเรียนอยู่ที่ไหน? เดินทางด้วยอะไร?

❖ โรงเรียนประถม-อนุบาล

1. ชื่อโรงเรียน.....เป็นของรัฐ ( ) หรือ เอกชน ( )

▪ ระยะทางไกลกว่าเดิมหรือไม่: ไกลกว่าเดิม ( ) ใกล้กว่าเดิม ( ) เท่าเดิม ( )

▪ เดินทางไปโรงเรียนด้วยอะไร.....

❖ โรงเรียนมัธยม ต้น-ปลาย

1. ชื่อโรงเรียน.....

▪ ระยะทางไกลกว่าเดิมหรือไม่: ไกลกว่าเดิม ( ) ใกล้กว่าเดิม ( ) เท่าเดิม ( )

▪ เดินทางไปโรงเรียนด้วยอะไร.....

2.1.5. ก่อนการโยกย้ายมาอยู่ที่นี้ ครอบครัวของท่านใช้ตลาดอยู่ที่ไหน? (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ตลาดหนองชาย ( ) ตลาดภูแหวน ( ) ตลาดมโนลักษ์ ( ) ตลาดโพธิ์ ( )

อื่นๆ.....

▪ เดินทางไปตลาดด้วยอะไร? (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

เดินเท้า ( ) รถจักรยาน ( ) รถจักรยานยนต์ ( ) รถยนต์ ( ) จ้างรถรับส่ง ( )

อื่นๆ.....

2.1.6. ปัจจุบันนี้ครอบครัวของท่านใช้ตลาดอยู่ที่ไหน? (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

ตลาดหนองชาย ( ) ตลาดภูแหวน ( ) ตลาดมโนลักษ์ ( ) ตลาดโพธิ์ ( )

อื่นๆ.....

▪ ระยะทางไกลกว่าเดิมหรือไม่: ไกลกว่าเดิม ( ) ใกล้กว่าเดิม ( ) เท่าเดิม ( )

▪ เดินทางไปตลาดด้วยพาหนะอะไร? (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

เดินเท้า ( ) รถจักรยาน ( ) รถจักรยานยนต์ ( ) รถยนต์ ( ) จ้างรถรับส่ง ( )

อื่นๆ.....

2.1.7. ก่อนการโยกย้ายครอบครัวของท่านใช้วัดอยู่ที่ไหน? เดินทางด้วยอะไร?

1. วัด.....

2. วัด.....

▪ เดินทางไปวัดด้วยอะไร.....

2.1.8. ปัจจุบันนี้ครอบครัวของท่านไปใช้วัดอยู่ที่ไหน? เดินทางด้วยอะไร?

1. ....

2. ....

▪ ระยะทางไกลกว่าเดิมหรือใหม่: ไกลกว่าเดิม ( ) ใกล้กว่าเดิม ( ) เท่าเดิม ( )

▪ เดินทางไปวัดด้วยอะไร.....

2.2. เปรียบเทียบความสะดวกการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆระหว่างที่อยู่เดิมและปัจจุบันนี้ ท่านคิดว่าบ้านใดสะดวกกว่าเพราะเหตุใด?

1. ความสะดวกการไปทำงาน?

บ้านเดิม ( ) บ้านปัจจุบัน ( ) สะดวกเท่ากัน ( )

▪ เพราะเหตุใด.....

2. ความสะดวกการไปโรงเรียนของลูกหลาน ครอบครัวของท่าน?

บ้านเดิม ( ) บ้านปัจจุบัน ( ) สะดวกเท่ากัน ( )

▪ เพราะเหตุใด.....

3. ความสะดวก การเข้าถึงโรงพยาบาล?

บ้านเดิม ( ) บ้านปัจจุบัน ( ) สะดวกเท่ากัน ( )

▪ เพราะเหตุใด.....

4. ความสะดวก การเข้าถึง สวนสาธารณะ ที่พักผ่อน สนามกีฬา?

บ้านเดิม ( ) บ้านปัจจุบัน ( ) สะดวกเท่ากัน ( )

▪ เพราะเหตุใด.....

5. ความสะดวก การเข้าถึง ธนาคารและตู้ ATM ?

บ้านเดิม ( ) บ้านปัจจุบัน ( ) สะดวกเท่ากัน ( )

▪ เพราะเหตุใด.....

6. ความสะดวกการไปวัด?

บ้านเดิม ( ) บ้านปัจจุบัน ( ) สะดวกเท่ากัน ( )

▪ เพราะเหตุใด.....

2.3. รูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนก่อนและหลังการโยกย้าย

เมื่อก่อนรูปแบบชุมชนของท่านกระจุกตัวอยู่เป็นกลุ่มก้อนได้เปรียบในการค้าขายภายหลังการโยกย้ายรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเปลี่ยนแปลงเป็นแนวยาวผู้คนกระจัดกระจายอยู่ห่างกันมี ผลกระทบในด้านต่าง ๆ อย่างไรต่อกับครอบครัวท่านดังต่อไปนี้

- 2.3.1. ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานมีผลดีหรือผลเสียต่อครอบครัวท่าน?
มีผลดี ( ) มีผลเสีย ( )
- 2.3.2. ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานมีผลกระทบต่อด้านการค้าขายของชาอยู่ที่บ้านของ
ครัวครัวท่านน้อยหรือมาก?
1 น้อยที่สุด ( ) 2 น้อยมาก ( ) 3 ปานกลาง ( ) 4 มาก ( ) 5 มากที่สุด ( )
▪ เพราะเหตุใด.....
- 2.3.3. ท่านคิดว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนและระบบถนนจะมีผลเสียเรื่องความไม่
ปลอดภัยและการเกิดอุบัติเหตุต่อเด็ก น้อย-มากแค่ไหน?
1 น้อยที่สุด ( ) 2 น้อยมาก ( ) 3 ปานกลาง ( ) 4 มาก ( ) 5 มากที่สุด ( )
▪ เพราะเหตุใด.....
- 2.3.4. เปรียบเทียบการค้าขายระหว่างที่อยู่บ้านเดิมและบ้านปัจจุบันท่านคิดว่าที่ใดดีกว่ากันเพราะเหตุใด?
หมู่บ้านเดิมขายดีกว่า ( ) บ้านปัจจุบันขายดีกว่า ( ) ดีเท่าๆกัน ( )
▪ เพราะว่า.....
- 2.4. สาธารณูปโภคก่อนโยกย้ายและปัจจุบัน
- 2.4.1. น้ำใช้ ก่อนโยกย้ายและปัจจุบัน
1. ก่อนโยกย้ายครอบครัวท่านใช้น้ำ: น้ำประปา ( ) น้ำบาดาล ( ) อื่นๆ.....
  2. ปัจจุบันนี้ครัวท่านใช้น้ำ: น้ำประปา ( ) น้ำบาดาล ( ) อื่นๆ.....
  3. ปัจจุบันนี้ มีที่ครัวเรือน ที่ใช้น้ำร่วมกัน.....
  4. การที่หลายครัวเรือน ใช้น้ำร่วมกัน1บ่อ มีปัญหาการแย่งน้ำหรือไม่?
มีปัญหา ( ) ไม่มีปัญหา ( )
  5. หากปัญหาการแย่งน้ำใช้พวกท่านมีวิธีแก้ไขอย่างไร?.....
.....
- 2.4.2. เปรียบเทียบความสะดวกการใช้ถนนหนทางและการเข้าถึงตัวบ้านอยู่อาศัยของท่านปัจจุบันนี้เทียบกับ
กับบ้านเดิมก่อนโยกย้าย ท่านคิดว่าที่ใดสะดวกกว่า? เพราะอะไร?
บ้านเดิมสะดวกกว่า ( ) บ้านปัจจุบันสะดวกกว่า ( ) สะดวกเท่ากัน ( )
▪ เพราะอะไร.....
.....
- 2.4.3. เปรียบเทียบพื้นที่สาธารณะ สนามเด็กเล่น ลานกิจกรรมต่างๆ ระหว่างที่อยู่ปัจจุบันนี้เทียบกับบ้าน
เดิมก่อนโยกย้าย ท่านคิดว่าที่ใดสะดวกกว่า? เพราะอะไร?

บ้านเดิมสะดวกกว่า ( ) บ้านปัจจุบันสะดวกกว่า ( ) สะดวกเท่ากัน ( )

- เพราะอะไร.....

2.5. การเปลี่ยนแปลงการถือครองขนาดที่ดินเกษตรก่อนและหลังการโยกย้าย

2.5.1. ก่อนโยกย้ายท่านมีที่ดินนาและสวนขนาดเท่าไร?

- ที่ดินนา ขนาด.....เฮกตาร์
- ที่ดินสวนขนาด.....เฮกตาร์

2.5.2. ปัจจุบันนี้ท่านมีที่ดินนาและสวนขนาดเท่าไร?

- ที่ดินนา ขนาด.....เฮกตาร์
- ที่ดินสวน ขนาด.....เฮกตาร์

2.6. การเปลี่ยนแปลงการถือครองขนาดที่ดินอยู่อาศัยก่อนและหลังการโยกย้าย

- ก่อนโยกย้ายท่านมีที่ดินอยู่อาศัยขนาด.....ตารางเมตร
- ปัจจุบันนี้ท่านมีที่ดินอยู่อาศัยขนาด.....ตารางเมตร

2.7. เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของตัวบ้านก่อนโยกย้ายและปัจจุบัน

ตาราง เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของตัวบ้านก่อนและหลังการโยกย้าย

ล.ด	ก่อนโยกย้าย	หลังการโยกย้าย
1	บ้านท่านอยู่ติดทาง: คอนกรีต ( ) ดินแดง ( )	บ้านท่านอยู่ติดทาง: คอนกรีต ( ) ดินแดง ( )
2	ตอนดินอยู่อาศัยของท่านขนาดเท่าไร.....	ตอนดินอยู่อาศัยของท่าน ขนาดเท่าไร.....
3	บ้านของท่านขนาดเท่าไร.....	บ้านของท่านขนาดเท่าไร.....
4	ท่านมีร้านขายเครื่องติดบ้านหรือไม่: มี ( ) ไม่มี ( )	ท่านมีร้านขายเครื่องติดบ้านหรือไม่: มี ( ) ไม่มี ( )
5	ท่านมีพื้นที่เลี้ยง หมู เป็ด ไก่ หรือไม่: มี ( ) ไม่มี ( )	ท่านมีพื้นที่เลี้ยง หมู เป็ด ไก่ หรือไม่: มี ( ) ไม่มี ( )
6	มีหนองปลาหรือไม่: มี ( ) ไม่มี ( )	มีหนองปลา หรือ โหม: มี ( ) ไม่มี ( )
7	มีสวนครัวหรือไม่: มี ( ) ไม่มี ( )	มีสวนครัว หรือ โหม: มี ( ) ไม่มี ( )

2.8. ก่อนโยกย้ายท่านมีเพื่อนบ้านที่สนิทที่รู้จักกันดีและอยู่ใกล้กัน ภายหลังจากที่ท่านโยกย้ายมาอยู่ที่นี้ เพื่อนบ้านของท่านเหล่านั้นยังอยู่ใกล้กับท่านหรือไม่? เพราะเหตุใด?

อยู่ใกล้กัน ( ) ไม่อยู่ใกล้กัน ( ) อยู่ส่วนหนึ่ง ( )

- เพราะอะไร.....

ส่วนที่3: ข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจก่อนและหลังการโยกย้าย

3.1. การประกอบอาชีพหลักและรองก่อนการโยกย้าย

1. ก่อนโยกย้ายมาอยู่ที่นี่ อาชีพหลักครอบครัวของท่านคืออะไร?

1). ข้าราชการ ( )	6). ชีสามล้อรับจ้าง ( )
2). พนักงานบริษัท ( )	7). รับเหมาก่อสร้าง ( )
3). ค้าขายในตลาด ( )	8). กรรมกรก่อสร้าง ( )
4). ขายของชำอยู่ที่บ้าน ( )	9). เสริมสวยหญิง-ชาย ( )
5). บริการซ่อมรถ ( )	

อื่น ๆ โปรดระบุ .....

2. ก่อนโยกย้ายมาอยู่ที่นี่ อาชีพรองครอบครัวของท่านคืออะไร?

1). ทาบแร่แผงลอย ( )	5). เลี้ยงสัตว์ ( )
2). ขายผ้าแส้ว ( )	6). นาข้าว ( )
3). แม่บ้าน (อยู่ที่บ้าน) ( )	7). รับจ้างทั่วไป ( )
4). ปลุกผัก ( )	

อื่น ๆ โปรดระบุ .....

3.2. การประกอบอาชีพหลักและรองหลังการโยกย้าย

1. ปัจจุบันนี้อาชีพหลักครอบครัวของท่านคืออะไร?

1). ข้าราชการ ( )	6). ชีสามล้อรับจ้าง ( )
2). พนักงานบริษัท ( )	7). รับเหมาก่อสร้าง ( )
3). ค้าขายในตลาด ( )	8). กรรมกรก่อสร้าง ( )
4). ขายของชำอยู่ที่บ้าน ( )	9). เสริมสวยหญิง-ชาย ( )
5). บริการซ่อมรถ ( )	

อื่น ๆ โปรดระบุ .....

2. ปัจจุบันนี้อาชีพรองครอบครัวของท่านคืออะไร?

1). ทาบแร่แผงลอย ( )	5). เลี้ยงสัตว์ ( )
2). ขายผ้าแส้ว ( )	6). นาข้าว ( )
3). แม่บ้าน (อยู่ที่บ้าน) ( )	7). รับจ้างทั่วไป ( )
4). ปลุกผัก ( )	

อื่น ๆ โปรดระบุ .....

3. ภายหลังจากที่ท่านย้ายมีอยู่ที่นี้ท่านยังทำอาชีพเดิมของท่านอยู่หรือท่านเปลี่ยนอาชีพใหม่?
ไม่เปลี่ยน ( ) เปลี่ยน ( )
4. ภายหลังจากที่ท่านย้ายมีอยู่ที่นี้ สมาชิกในครอบครัวของท่านมีคนเปลี่ยนอาชีพหรือไม่?
ไม่คนเปลี่ยน ( ) มีคนเปลี่ยน ( )

3.3. รายได้และรายจ่ายก่อนและหลังการโยกย้าย

1. รายได้จากประกอบอาชีพหลักและรองก่อนที่โยกย้ายมาอยู่ที่นี้ ครอบครัวของท่านมีรายได้ประมาณต่อเดือนเท่าไร?

- 1) น้อยกว่า 1000,000 กีบ ( )   6) 3100,000-3500,000 กีบ ( )   11) 5600,000-6000,000 กีบ ( )
2) 1100,000-1500,000 กีบ ( )   7) 3600,000-4000,000 กีบ ( )   12) 6100,000-6500,000 กีบ ( )
3) 1600,000-2000,000 กีบ ( )   8.) 4100,000-4500,000 กีบ ( )   13) 6600,000-7000,000 กีบ ( )
4) 2100,000-2500,000 กีบ ( )   9) 4600,000-5000,000 กีบ ( )   14) มากกว่า 7000,000 กีบ ขึ้นไป ( )
5) 2600,000-3000,000 กีบ ( )   10) 5100,000-5500,000 กีบ ( )

2. ก่อนโยกย้ายมาอยู่ที่นี้ ครอบครัวของท่าน ใช้จ่ายเพื่อการต่าง ๆ ดังนี้เท่าไร ต่อเดือน?

- 1) ค่าซื้อน้ำมันรถ เพื่อการเดินทาง..... กีบ ต่อเดือน
2) ค่าซื้ออาหาร..... กีบ ต่อเดือน
3) ค่าไฟฟ้าและประปา..... กีบ ต่อเดือน
4) ค่าการศึกษาลูก..... กีบ ต่อเดือน
5) อื่นๆโปรดระบุ..... กีบ
▪ เมื่อก่อนรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนในครอบครัวท่านเท่าไร..... กีบ

3. รายได้จากประกอบอาชีพหลักและรองปัจจุบันนี้ ครอบครัวของท่านได้ประมาณต่อเดือนเท่าไร?

- 6) น้อยกว่า 1000,000 กีบ ( )   6) 3100,000-3500,000 กีบ ( )   11) 5600,000-6000,000 กีบ ( )
7) 1100,000-1500,000 กีบ ( )   7) 3600,000-4000,000 กีบ ( )   12) 6100,000-6500,000 กีบ ( )
8) 1600,000-2000,000 กีบ ( )   8.) 4100,000-4500,000 กีบ ( )   13) 6600,000-7000,000 กีบ ( )
9) 2100,000-2500,000 กีบ ( )   9) 4600,000-5000,000 กีบ ( )   14) มากกว่า 7000,000 กีบ ขึ้นไป ( )
10) 2600,000-3000,000 กีบ ( )   10) 5100,000-5500,000 กีบ ( )

4. ความรู้สึกของท่าน ถ้าเปรียบเทียบปัจจุบันนี้กับเมื่อก่อน ท่านคิดว่ารายได้ครอบครัวท่านต่อเดือนเพิ่มขึ้น ลดลง หรือ เท่าเดิม? เพราะเหตุใด?

รายได้เพิ่มขึ้น ( )   รายได้เท่าเดิม ( )   รายได้ลดลง ( )

- เพราะว่า.....
.....

5. ท่านคิดว่าสาเหตุใดที่ทำให้รายได้ของท่านลดลง หลังการโยกย้าย?

ตาราง สาเหตุของความเปลี่ยนแปลงของรายได้ภายหลังการโยกย้าย

ลำดับ	สาเหตุ	ความเปลี่ยนแปลงของรายได้		
		1	2	3
		รายได้ลดลง	รายได้เท่าเดิม	รายได้เพิ่มขึ้น
1	การที่สมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนอาชีพ			
2	การเปลี่ยนแปลงของขนาดพื้นที่ใช้สอยในเขตที่อยู่อาศัย			
3	การเปลี่ยนแปลงทำเลที่ตั้งของชุมชน			
4	การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ทำเรือกสวนไร่นา			
5	อื่นๆ			

หมายเหตุ: คะแนน [1-1.7 = รู้ดีกว่ารายได้ลดลง] [1.71-2.4 = รู้ดีกว่ารายได้เท่าเดิม] [2.41-3 = รู้ดีกว่ารายได้เพิ่มขึ้น]

6. ปัจจุบันนี้ครอบครัวของท่าน ใช้จ่ายเพื่อการต่างๆกลุ่มนี้เท่าไร ต่อเดือน?

- 1) ค่าซื้อน้ำมันรถ เพื่อการเดินทาง.....กิบ ต่อเดือน
- 2) ค่าซื้ออาหาร.....กิบ ต่อเดือน
- 3) ค่าไฟฟ้าและประปา.....กิบ ต่อเดือน
- 4) ค่าการศึกษาลูก.....กิบ ต่อเดือน
- 5) อื่นๆโปรดระบุ.....

▪ ปัจจุบันนี้ครอบครัวท่านมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนเท่าไร.....กิบ

4.3. หนี้สินและเงินออมก่อนโยกย้ายและหลังการโยกย้าย

1. หนี้สินก่อนโยกย้ายและปัจจุบัน

- 1) ก่อนโยกย้ายมาอยู่ที่นี่ท่านเคยกู้ยืมเงินจากธนาคารหรือจากเพื่อนของท่าน เพื่อมาทำธุรกิจหรือใช้จ่ายในครอบครัวของท่านหรือไม่?

กู้ยืม ( ) ไม่ได้กู้ยืม ( )

▪ กรณีกู้ยืมท่านเอามาใช้เพื่อทำอะไร.....

- 2) ปัจจุบันนี้ท่านได้กู้ยืมเงินจากธนาคาร หรือ จากเพื่อนของท่านมาทำธุรกิจหรือใช้จ่ายในครอบครัวของท่านหรือไม่?

กู้ยืม ( ) ไม่ได้กู้ยืม ( )

▪ กรณีกู้ยืมท่านเอามาใช้เพื่อทำอะไร.....

▪ ท่านกู้ยืมมาจากที่ใด.....

2. เงินออมก่อนโยกย้ายและปัจจุบัน

- 1) ก่อนการโยกย้ายมาอยู่ที่นี่ท่านมีเงินออมหรือไม่? มี ( ) ไม่มี ( )

- 2) ปัจจุบันนี้ท่านมีเงินออมหรือไม่? มี ( ) ไม่มี ( )
- 3) เปรียบเทียบก่อนโยกย้ายกับปัจจุบันนี้เงินออมของท่านลดลงหรือเพิ่มขึ้น?
 ลดลง ( ) เพิ่มขึ้น ( ) เท่าเดิม ( )
- เพราะเหตุใด.....

ส่วนที่4 ข้อมูลเกี่ยวกับสังคมวัฒนธรรม

4.1. หน่วยความสัมพันธ์ของชุมชนก่อนโยกย้ายและปัจจุบัน

1. เมื่อก่อนที่ท่านยังอยู่บ้านเดิมท่านเคยทำกิจกรรมอะไรบ้างร่วมกับเพื่อนบ้านของท่าน?
  - 1) ทำกิจกรรมงานบุญต่างๆร่วมกัน ( )
  - 2) นั่งคุยกันและปรึกษาเรื่องต่างๆ ( )
  - 3) เล่นกีฬาด้วยกัน ( )
  - 4) ฝากลูกหลาน ฝากบ้านดูให้ดูแลช่วยกัน ( )
  - 5) อื่นๆ.....
2. ปัจจุบันนี้ท่านยังทำกิจกรรมเหล่านั้นกับเพื่อนบ้านเก่าของท่านหรือไม่?
 ยังทำอยู่ ( ) ไม่ได้ทำแล้ว ( )

▪ เพราะเหตุใด.....
3. ปัจจุบันนี้ท่านทำกิจกรรมอะไรบ้างร่วมกับเพื่อนบ้านใหม่ของท่าน?
  - 1) .....
  - 2) .....
  - 3) .....
4. ปัจจุบันนี้ท่านยังติดต่อกับเพื่อนบ้านเดิมของท่านหรือไม่?
 ยังติดต่อยู่ ( ) ไม่ได้ติดต่อกันแล้ว ( )

▪ ติดต่อกันด้วยวิธีใด.....
5. ท่านและเพื่อนบ้านเก่าของท่านยังมีความสัมพันธ์และช่วยเหลือกันเหมือนเดิมหรือไม่?
 เท่าเดิม ( ) น้อยกว่าเดิม ( ) ไม่มีสัมพันธ์และไม่ช่วยเหลือกันแล้ว ( )

▪ เพราะเหตุใด.....
6. ปัจจุบันนี้ท่านรู้จักเพื่อนบ้านใหม่ที่อยู่ใกล้กับท่าน น้อย-มากแค่ไหน?
 1 ไม่รู้จัก ( ) 2 รู้จักดี ( ) 3 รู้จักดีที่สนิทสนมกัน ( )
7. ปัจจุบันนี้ท่านมีความไว้วางใจกับเพื่อนบ้านใหม่ของท่านน้อย-มากแค่ไหน?
 1 น้อยมากที่สุด ( ) 2 น้อยมาก ( ) 3 ปานกลาง ( ) 4 มาก ( ) 5 มากที่สุด ( )

4.2. การไปวัดเพื่อกิจกรรมทางศาสนา ก่อนโยกย้ายและปัจจุบัน

1. ก่อนโยกย้ายครอบครัวของท่านไปวัดเพื่อทำกิจกรรมงานบุญประเพณีต่างๆกี่ครั้งต่อปี?
1 ครั้ง ( ) 2 ครั้ง ( ) 3 ครั้ง ( ) 4 ครั้ง ( ) มากกว่า 4 ครั้ง ( )
2. ปัจจุบันนี้ครอบครัวของท่านไปวัดเพื่อทำกิจกรรมงานบุญประเพณีต่างๆ กี่ครั้งต่อปี?
1 ครั้ง ( ) 2 ครั้ง ( ) 3 ครั้ง ( ) 4 ครั้ง ( ) มากกว่า 4 ครั้ง ( )
3. ก่อนโยกย้ายครอบครัวของท่านไปตักบาตร กี่ครั้งต่อสัปดาห์?
1 ครั้ง ( ) 2 ครั้ง ( ) 3 ครั้ง ( ) 4 ครั้ง ( ) มากกว่า 4 ครั้ง ( )
4. ปัจจุบันนี้ครอบครัวของท่านไปตักบาตร กี่ครั้งต่อสัปดาห์?
1 ครั้ง ( ) 2 ครั้ง ( ) 3 ครั้ง ( ) 4 ครั้ง ( ) มากกว่า 4 ครั้ง ( )

4.3. ความเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในครัวเรือนก่อนโยกย้ายและปัจจุบัน

1. จำนวนสมาชิกในครอบครัวก่อนโยกย้าย.....หญิง.....
2. จำนวนสมาชิกในครอบครัวปัจจุบัน.....หญิง.....

ตาราง โครงสร้างประชากรในครอบครัวของท่านก่อนและหลังโยกย้าย

ช่วงอายุ (ปี)	จำนวนประชากรในครอบครัวก่อนโยกย้าย (คน)		จำนวนประชากรครอบครัวหลังโยกย้าย (คน)	
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
0-5				
6-10				
11-15				
16-20				
21-25				
26-30				
30-35				
36-40				
41-45				
46-50				
51-55				
56-60				
>60				

ส่วนที่5 ความพึงใจและข้อเสนอแนะ

5.1. ภายหลังการโยกย้ายรัฐได้ช่วยเหลือท่านหรือไม่?

ช่วยเหลือ ( ) ไม่ได้ช่วยเหลือ ( )

▪ กรณีรัฐช่วยเหลือท่านได้รับอะไรบ้าง?

1) .....

2) .....

5.2. ความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อกระบวนการวางแผนของรัฐ

1. ความพึงพอใจต่อกระบวนการวางแผนของรัฐ

1=ไม่พึงพอใจมากที่สุด 2=ไม่พึงพอใจมาก 3=พึงพอใจปานกลาง

4=พึงพอใจมาก 5=พึงพอใจมากที่สุด

ตาราง 4 ความพึงพอใจของผู้ถูกโยกย้ายต่อกระบวนการโยกย้ายที่อยู่อาศัยโดยภาครัฐ

ลำดับ	ประเด็น	ระดับความพึงพอใจ				
		1	2	3	4	5
1	ภาพรวมของการโยกย้ายที่อยู่อาศัย					
2	การเวนคืนที่ดิน และขนาดพื้นที่อยู่อาศัย					
3	การชดเชยค่าเสียหาย					
4	การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน					
5	การวางผังที่อยู่อาศัยในชุมชนใหม่					
6	การตัดถนนของพื้นที่อยู่อาศัยใหม่					
7	การจัดเตรียมสาธารณูปการในพื้นที่อยู่อาศัยใหม่					
8	การออกไปโฉนดที่ดินอยู่อาศัยใหม่					
9	การจัดการระบบน้ำประปา					
10	การบริการขนส่งมวลชนในการโยกย้าย					
11	การช่วยเหลือจากรัฐในช่วงเริ่มต้นใช้ชีวิตในชุมชนใหม่					

2. ท่านเห็นว่า การโยกย้ายครั้งนี้ควรปรับปรุงเรื่องใดบ้าง

1) .....

2) .....

3) .....

4) .....

5) .....

ขอขอบใจที่ให้ความร่วมมือ

ແບບຟອມສອບຖາມ
ຜົນກະທົບທາງເສດຖະກິດແລະສັງຄົມຕໍ່ຊຸມຊົນຈາກການຖືກຍົກຍ້າຍທີ່ຢູ່ອາໄສ
ໃນໂຄງການກໍ່ສ້າງສະໜາມບິນຫຼວງພະບາງ ສ ປ ປ ລາວ

ຂ້າພະເຈົ້າ ທ້າວເອ່ຍຢ່າງ ຕັ້ງເຊິ່ງ (ເລ່ງ) ເປັນອາຈານສອນຢູ່ທີ່ຄະນະສະຖາປັດຕະຍະກຳສາດ ມະຫາວິທະຍາໄລ ສຸພານຸວົງ ປັດຈຸບັນສຶກສາຕໍ່ລະດັບປະລິນຍາໂທ ທີ່ຄະນະສະຖາປັດຕະຍະກຳສາດ ຈຸລາລົງກອນ ມະຫາວິທະຍາໄລ ປະເທດໄທ ຂ້າພະເຈົ້າມີຈຸດປະສົງ ຂໍລົງເກັບກຳຂໍ້ມູນນຳທ່ານ ເລື່ອງເສດຖະກິດແລະສັງຄົມ ໂດຍສະເພາະໃນຊ່ວງເວລາ 5 ປີທີ່ຜ່ານມານັບ ແຕ່ປີ ຄ.ສ. 2009-2014 ເພື່ອປະກອບເຂົ້າໃນການຂຽນບົດວິທະຍານິພົນ ຂໍ້ມູນຂອງທ່ານມີປະໂຫຍດຫຼາຍຕໍ່ຂ້າພະເຈົ້າ ແລະ ຈະບໍ່ມີຜົນກະທົບໃດໆ ທັງສິ້ນຕໍ່ກັບທ່ານຫວັງວ່າທ່ານຄົງຈະໃຫ້ຄວາມຊ່ວຍເຫຼືອຕອບຄຳຖາມນີ້ຕາມຄວາມຈິງ

(ຫມາຍເຫດ: ຜູ້ຕອບແບບສອບຖາມ ຕ້ອງເປັນຫົວໜ້າຄອບຄົວ ຫຼື ຜູ້ເປັນແມ່ເຮືອນເທົ່ານັ້ນ)

ຂໍ້ແນະນຳ: ກະລຸນາໃສ່ເຄື່ອງຫມາຍຖືກລົງບ່ອກຄຳຕອບທີ່ທ່ານເຫັນວ່າຖືກຕ້ອງກັບທ່ານ (✓) *****

ພາກທີ 1: ຂໍ້ມູນທົ່ວໄປກ່ຽວກັບຜູ້ຕອບແບບສອບຖາມ (ຜູ້ຕອບເປັນຍິງໃຫ້ຕົກເລກ 2 ຖ້າເປັນຜູ້ຊາຍ ຕົກເລກ 1)

- 1.1. ເພດ: 1= ຜູ້ຊາຍ ( )   2= ຜູ້ຍິງ ( )
- 1.2. ອາຍຸ.....ປີ. ຖ້າທ່ານເປັນພະນັກງານແລະມີຕຳແໜ່ງໃຫ້ຕອບຂໍ້ (1.3) ຖ້າບໍ່ມີຕຳແໜ່ງໃຫ້ຂ້າມໄປຕອບຂໍ້ (1.4)
- 1.3. ຕຳແໜ່ງ
.....
- 1.4. ບ້ານເດີມຂອງທ່ານກ່ອນຍ້າຍມາຢູ່ນີ້.....ບ້ານປັດຈຸບັນ.....
- 1.5. ລະດັບການສຶກສາຂອງຫົວໜ້າຄອບຄົວ
  - ບໍ່ໄດ້ຮຽນຫນັງສື ( )   ຈົບປະຖົມ ( )   ຈົບມັດທະຍົມຕົ້ນ ( )   ຈົບມັດທະຍົມປາຍ ( )   ຈົບຊັ້ນຕົ້ນ ( )
  - ຈົບຊັ້ນກາງ ( )   ຈົບຊັ້ນສູງ ( )   ຈົບປະລິນຍາຕີ ( )   ສູງກວ່າປະລິນຍາຕີ ( )

ພາກທີ 2: ຂໍ້ມູນກ່ຽວກັບກາຍະພາບຂອງຊຸມຊົນກ່ອນຍົກຍ້າຍແລະປັດຈຸບັນ

- 2.1. ສາທາລະນະການກ່ອນຍົກຍ້າຍແລະປັດຈຸບັນ (ກ່ຽວກັບການຊົມໃຊ້ ໂຮງຮຽນ ໂຮງຫມໍ ຕະຫລາດ ແລະ ວັດ)
  - 2.1.1. ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ທີ່ນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານໄປເຮັດວຽກ ເດີນທາງໄປດ້ວຍຫຍັງ? (ຕອບໄດ້ຫຼາຍກວ່າ 1 ຂໍ້)
    - ຢ່າງ ( ) ລົດຈັກ ( ) ຈ້າງລົດໄປ ( ) ລົດໃຫຍ່ສ່ວນຕົວ ( ) ອື່ນໆ.....
    - ດຽວນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານໄປເຮັດວຽກໄລຍະທາງໄກຂຶ້ນກວ່າເມື່ອກ່ອນຫຼືບໍ່?
      - ໄກຂຶ້ນກວ່າເກົ່າ ( )   ໃກ້ກວ່າເກົ່າ ( )   ເທົ່າເກົ່າ ( )
    - ດຽວນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານເດີນທາງໄປເຮັດວຽກດ້ວຍຫຍັງ? (ຕອບໄດ້ຫຼາຍກວ່າ 1 ຂໍ້)
      - ຢ່າງ ( ) ລົດຈັກ ( ) ຈ້າງລົດໄປ ( ) ລົດໃຫຍ່ສ່ວນຕົວ ( ) ອື່ນໆ.....
  - 2.1.2. ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ທີ່ນີ້ລູກຫລານຄອບຄົວຂອງທ່ານໄປເຂົ້າໂຮງຮຽນຢູ່ໃສ?
    - 1) ໂຮງຮຽນປະຖົມ-ອານຸບານ
      - ໂຮງຮຽນປະຖົມ-ອານຸບານບ້ານດອນ ( )
      - ໂຮງຮຽນປະຖົມ-ອານຸບານ ບ້ານໂຄມຂວາງ ( )
      - ອື່ນໆ.....

- ເມື່ອກ່ອນລູກຫລານຂອງທ່ານເດີນທາງໄປໂຮງຮຽນປະຖົມ-ອານຸບານ ດ້ວຍຫຍັງ? (ຕອບໄດ້ຫຼາຍກວ່າ 1 ຂໍ້)
 ຍ່າງ ( ) ລົດຈັກ ( ) ຈ້າງລົດໄປ ( ) ລົດໃຫຍ່ສ່ວນຕົວ ( ) ພໍ່-ແມ່ສົ່ງໄປ ( )
 ອື່ນໆ.....
- 2) ໂຮງຮຽນມັດທະຍົມ
  - ໂຮງຮຽນມັດທະຍົມ ພັນຫລວງ ( )
  - ໂຮງຮຽນມັດທະຍົມ ສັນຕິພາບ ( )
  - ໂຮງຮຽນມັດທະຍົມ ປ່ອງຄຳ ( )
  - ອື່ນໆ.....
- ເມື່ອກ່ອນລູກຫລານຂອງທ່ານເດີນທາງໄປໂຮງຮຽນມັດທະຍົມດ້ວຍຫຍັງ? (ຕອບໄດ້ຫຼາຍກວ່າ 1 ຂໍ້)
 ຍ່າງ ( ) ລົດຈັກ ( ) ຈ້າງລົດໄປ ( ) ລົດໃຫຍ່ສ່ວນຕົວ ( ) ພໍ່-ແມ່ສົ່ງໄປ ( )
 ອື່ນໆ.....
- 2.1.3. ດຽວນີ້ລູກຫລານຂອງທ່ານເຂົ້າໂຮງຮຽນຢູ່ໃສ?
  - 1) ໂຮງຮຽນປະຖົມ-ອານຸບານ
    - ຊື່ໂຮງຮຽນປະຖົມ-ອານຸບານຫຍັງ.....ຢູ່ໃສ.....
    - ດຽວນີ້ລູກຫຼານຂອງທ່ານໄປໂຮງຮຽນປະຖົມ-ອານຸບານ ໄລຍະທາງໄກຂຶ້ນກວ່າເກົ່າບໍ່?
 ໄກຂຶ້ນກວ່າເກົ່າ ( ) ໃກ້ກວ່າເກົ່າ ( ) ເທົ່າເກົ່າ ( )
  - ດຽວນີ້ລູກຫລານຂອງທ່ານເດີນທາງໄປໂຮງຮຽນປະຖົມ-ອານຸບານ ດ້ວຍຫຍັງ? (ຕອບໄດ້ຫຼາຍກວ່າ 1 ຂໍ້)
 ຍ່າງ ( ) ລົດຈັກ ( ) ຈ້າງລົດໄປ ( ) ລົດໃຫຍ່ສ່ວນຕົວ ( ) ພໍ່-ແມ່ສົ່ງໄປ ( )
 ອື່ນໆ.....
  - 2) ໂຮງຮຽນມັດທະຍົມ
    - ຊື່ໂຮງຮຽນມັດທະຍົມຫຍັງ.....ຢູ່ໃສ.....
    - ດຽວນີ້ລູກຫຼານຂອງທ່ານໄປໂຮງຮຽນມັດທະຍົມ ໄລຍະທາງໄກຂຶ້ນກວ່າເກົ່າບໍ່?
 ໄກຂຶ້ນກວ່າເກົ່າ ( ) ໃກ້ກວ່າເກົ່າ ( ) ເທົ່າເກົ່າ ( )
    - ດຽວນີ້ລູກຫລານຂອງທ່ານເດີນທາງໄປໂຮງຮຽນມັດທະຍົມດ້ວຍຫຍັງ? (ຕອບໄດ້ຫຼາຍກວ່າ 1 ຂໍ້)
 ຍ່າງ ( ) ລົດຈັກ ( ) ຈ້າງລົດໄປ ( ) ລົດໃຫຍ່ສ່ວນຕົວ ( ) ພໍ່-ແມ່ສົ່ງໄປ ( )
 ອື່ນໆ.....
- 2.1.4. ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານມັກໄປຊື້ເຄື່ອງຢູ່ຕະຫລາດໃດແດ່? (ຕອບໄດ້ຫຼາຍກວ່າ 1 ຂໍ້)
 ຕະຫລາດຫນອງຊາຍ ( ) ຕະຫລາດພູແຫວນ ( ) ຕະຫລາດພູສີ ( ) ຕະຫລາດດາລາ ( )
 ອື່ນໆ.....
- 2.1.5. ດຽວນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານມັກໄປຊື້ເຄື່ອງຢູ່ຕະຫລາດໃດແດ່? (ຕອບໄດ້ຫຼາຍກວ່າ 1 ຂໍ້)
 ຕະຫລາດຫນອງຊາຍ ( ) ຕະຫລາດພູແຫວນ ( ) ຕະຫລາດພູສີ ( ) ຕະຫລາດດາລາ ( ) ຕະຫລາດ
 ມະໂນລັກ ( )
 ອື່ນໆ.....
  - ດຽວນີ້ໄລຍະທາງໄປຕະຫລາດໄກຂຶ້ນກວ່າເກົ່າບໍ່?
 ໄກຂຶ້ນກວ່າເກົ່າ ( ) ໃກ້ກວ່າເກົ່າ ( ) ເທົ່າເກົ່າ ( )
  - ດຽວນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານໄປຕະຫລາດດ້ວຍພາຫະນະຫຍັງ? (ຕອບໄດ້ຫຼາຍກວ່າ 1 ຂໍ້)
 ຍ່າງ ( ) ລົດຈັກ ( ) ຈ້າງລົດໄປ ( ) ລົດໃຫຍ່ສ່ວນຕົວ ( ) ອື່ນໆ.....
- 2.1.6. ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ການໄປທຳບຸນຕ່າງໆທີ່ວັດ ຄອບຄົວຂອງທ່ານໄປວັດຫຍັງ?
  - 1) ວັດ.....
  - 2) ວັດ.....
    - ເມື່ອກ່ອນຄອບຄົວທ່ານໄປວັດເດີນທາງໄປດ້ວຍພາຫະນະຫຍັງ?

ຍ່າງ ( ) ລົດຈັກ ( ) ຈ້າງລົດໄປ ( ) ລົດໃຫຍ່ສ່ວນຕົວ ( ) ອື່ນໆ.....

2.1.7. ດຽວນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານໄປໃຊ້ວັດຢູ່ໃສ?

1) ວັດ.....ຢູ່ທີ່.....

2) ວັດ.....ຢູ່ທີ່.....

▪ ດຽວນີ້ຄອບຄົວທ່ານໄປວັດໄລຍະທາງໄກຂຶ້ນກວ່າເກົ່າບໍ່?

ໄກຂຶ້ນກວ່າເກົ່າ ( ) ໃກ້ກວ່າເກົ່າ ( ) ເທົ່າເກົ່າ ( )

▪ ດຽວນີ້ຄອບຄົວທ່ານໄປວັດເດີນທາງໄປດ້ວຍພາຫະນະຫຍັງ?

ຍ່າງ ( ) ລົດຈັກ ( ) ຈ້າງລົດໄປ ( ) ລົດໃຫຍ່ສ່ວນຕົວ ( ) ອື່ນໆ.....

2.1.8. ເມື່ອກ່ອນຄອບຄົວຂອງທ່ານມັກໄປໃຊ້ໂຮງຫມໍຫຍັງ?

1) .....2.....3.....

2.1.9. ດຽວນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານມັກໄປໃຊ້ໂຮງຫມໍຫຍັງ?

1) .....2.....3.....

2.2. ປຽບທຽບຄວາມສະດວກໃນການເຂົ້າຖືສິ່ງອ່ານວຍຄວາມສະດວກຕ່າງໆລຸ່ມນີ້ ລະຫວ່າງທີ່ຢູ່ບ້ານເດີມແລະບ້ານປັດຈຸບັນ ທ່ານຄິດວ່າຢູ່ບ້ານໃດສະດວກກວ່າກັນ?

1) ຄວາມສະດວກໃນການໄປເຮັດວຽກ ບ້ານໃດສະດວກກວ່າກັນ?

ບ້ານເດີມສະດວກກວ່າ ( ) ບ້ານປັດຈຸບັນສະດວກກວ່າ ( ) ສະດວກເທົ່າກັນ ( )

2) ຄວາມສະດວກໃນການໄປໂຮງຮຽນຂອງລູກຫຼານທ່ານ ບ້ານໃດສະດວກກວ່າກັນ?

ບ້ານເດີມສະດວກກວ່າ ( ) ບ້ານປັດຈຸບັນສະດວກກວ່າ ( ) ສະດວກເທົ່າກັນ ( )

3) ຄວາມສະດວກໃນການໄປໂຮງຫມໍ ບ້ານໃດສະດວກກວ່າກັນ?

ບ້ານເດີມສະດວກກວ່າ ( ) ບ້ານປັດຈຸບັນສະດວກກວ່າ ( ) ສະດວກເທົ່າກັນ ( )

4) ຄວາມສະດວກໃນການໄປ “ສວນສາທາລະນະແລະສາມກິລາ” ບ້ານໃດສະດວກກວ່າກັນ?

ບ້ານເດີມສະດວກກວ່າ ( ) ບ້ານປັດຈຸບັນສະດວກກວ່າ ( ) ສະດວກເທົ່າກັນ ( )

5) ຄວາມສະດວກໃນການໄປ ທະນາຄານ ແລະ ຕັ້ງ ATM ບ້ານໃດສະດວກກວ່າກັນ?

ບ້ານເດີມສະດວກກວ່າ ( ) ບ້ານປັດຈຸບັນສະດວກກວ່າ ( ) ສະດວກເທົ່າກັນ ( )

6) ຄວາມສະດວກໃນການໄປ ວັດ ບ້ານໃດສະດວກກວ່າກັນ?

ບ້ານເດີມສະດວກກວ່າ ( ) ບ້ານປັດຈຸບັນສະດວກກວ່າ ( ) ສະດວກເທົ່າກັນ ( )

2.3. ການປ່ຽນແປງຮູບແບບຂອງຫມູ່ບ້ານເກົ່າມາເປັນຮູບແບບຂອງຫມູ່ບ້ານໃໝ່

ເມື່ອກ່ອນທີ່ທ່ານຍັງຢູ່ບ້ານເກົ່າຍັງບໍ່ທັນຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ຫມູ່ບ້ານຂອງທ່ານມີຜູ້ຄົນຢູ່ນຳກັນເປັນຈຳນວນຫຼາຍເປັນກຸ່ມເປັນກ້ອນ ໄດ້ປຽບໃນການຄ້າຂາຍ ພາຍຫລັງທ່ານຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ ຮູບແບບບ້ານຫມູ່ບ້ານຂອງທ່ານໄດ້ປ່ຽນມາເປັນຮູບແບບບ້ານທີ່ເປັນແຜນຍາວມີຖະໜົນຫົນທາງຕັດຊື່ ຜູ້ຄົນກະຈາຍຕົວໄປທົ່ວ ມີຜົນກະທົບໃນດ້ານຕ່າງໆ ຕໍ່ກັບຄອບຄົວຂອງທ່ານ ດັ່ງເນື້ອຫາລຸ່ມນີ້ ຫຼືບໍ່?

1) ທ່ານຄິດວ່າການທີ່ຜູ້ຄົນໃນບ້ານຂອງທ່ານປັດຈຸບັນນີ້ມີນ້ອຍກວ່າບ້ານເດີມ ມີຜົນດີຫຼືຜົນເສຍຕໍ່ດ້ານການຄ້າຂາຍຫຼື ທຸລະກິດໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານ?

ມີຜົນດີ ( ) ມີຜົນເສຍ ( )

2) ທ່ານຄິດວ່າການທີ່ຜູ້ຄົນໃນບ້ານຂອງທ່ານປັດຈຸບັນນີ້ມີນ້ອຍກວ່າບ້ານເດີມ ມີຜົນກະທົບຕໍ່ການຄ້າຂາຍຢ່ອຍ ຫຼື ທຸລະກິດໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານ ນ້ອຍ ຫຼື ຫຼາຍ?

1=ມີຜົນກະທົບນ້ອຍທີ່ສຸດ ( ) 2=ມີຜົນກະທົບນ້ອຍ ( ) 3=ບໍ່ມີຜົນກະທົບ ( ) 4=ມີຜົນກະທົບຫຼາຍ ( )
5=ມີຜົນກະທົບຫຼາຍທີ່ສຸດ ( )

▪ ຍ້ອນຫຍັງ.....

3) ຖ້າປຽບທຽບດ້ານການຄ້າຂາຍ ລະຫວ່າງທີ່ຢູ່ບ້ານເດີມແລະບ້ານປັດຈຸບັນນີ້ ທ່ານຄິດວ່າບ້ານໃດດີກວ່າກັນ?
ບ້ານເດີມຂາຍດີກວ່າ ( ) ບ້ານປັດຈຸບັນຂາຍດີກວ່າ ( ) ຂາຍດີເທົ່າກັນ ( )

4) ທ່ານຄິດວ່າການທີ່ຮູບແບບຂອງຖະໜົນຫົນທາງໃນບ້ານຂອງທ່ານດຽວນີ້ເປັນຖະໜົນເສັ້ນຊື່ດັດກັນໄປມາຕ່າງຈາກ
ຖະໜົນໃນບ້ານເດີມຂອງທ່ານໆຄິດວ່າຈະມີຄວາມສ່ຽງເລື່ອງຄວາມບໍ່ປອດໄພການເກີດອຸປະຕິເຫດຕ່າງໆຕໍ່ເດັກໃນ
ລະດັບນ້ອຍຫຼືຫຼາຍ?

1=ມີຄວາມສ່ຽງນ້ອຍທີ່ສຸດ ( ) 2=ມີຄວາມສ່ຽງນ້ອຍ ( ) 3=ບໍ່ມີຄວາມສ່ຽງ ( ) 4=ມີຄວາມສ່ຽງຫຼາຍ ( )
5=ມີຄວາມສ່ຽງຫຼາຍທີ່ສຸດ ( )

2.4. ສາທາລະນຸປະໂພກກ່ອນຍົກຍ້າຍແລະປັດຈຸບັນ

2.4.1. ນໍ້າໃຊ້ ກ່ອນຍົກຍ້າຍແລະປັດຈຸບັນນີ້

- 1) ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ຄອບຄົວທ່ານໃຊ້ນໍ້າຫຍັງ: ນໍ້າປະປາ ( ) ນໍ້າບາດານ ( ) ນໍ້າສ້າງ ( ) ອື່ນໆ.....
- 2) ດຽວນີ້ຄອບຄົວທ່ານໃຊ້ນໍ້າຫຍັງ: ນໍ້າປະປາ ( ) ນໍ້າບາດານ ( ) ນໍ້າສ້າງ ( ) ອື່ນໆ.....

2.4.2. ບັນຫາການໃຊ້ນໍ້າໃນປັດຈຸບັນ

- 1) ດຽວນີ້ມີຈັກຄອບຄົວທີ່ໃຊ້ນໍ້າຮ່ວມກັນກັບທ່ານ.....
- 2) ດຽວນີ້ນໍ້າພໍໃຊ້ຫຼືບໍ່?: ພໍໃຊ້ ( ) ບໍ່ພໍໃຊ້ ( )
- 3) ການທີ່ມີຫຼາຍຄອບຄົວໃຊ້ນໍ້າຮ່ວມກັນ 1 ບໍ່ ມີບັນຫາເລື່ອງການຂັດແຍ່ງນໍ້າໃຊ້ຫຼືບໍ່?: ມີບັນຫາ ( ) ບໍ່ມີ
ບັນຫາ ( )
- 4) ກໍລະນີມີບັນຫາການຂັດແຍ່ງນໍ້າ ພວກທ່ານມີວິທີການແກ້ໄຂແນວໃດ?.....

2.4.3. ຖ້າປຽບທຽບລະບົບຖະໜົນຫົນທາງການເຂົ້າເຖິງຕົວບ້ານຂອງທ່ານ ບ້ານຢູ່ປັດຈຸບັນນີ້ທຽບກັບບ້ານເດີມກ່ອນ
ຍົກຍ້າຍ ທ່ານຄິດວ່າບ້ານຢູ່ປັດຈຸບັນນີ້ສະດວກກວ່າບ້ານເດີມຫຼືບໍ່?

ສະດວກນ້ອຍກວ່າ ( ) ສະດວກເທົ່າກັນ ( ) ສະດວກຫຼາຍກວ່າ ( )
▪ ຍ້ອນຫຍັງ.....

2.5. ການປ່ຽນແປງການຖືຄອງຂະໜາດທີ່ດິນເພື່ອການກະເສດກ່ອນແລະຫລັງຍົກຍ້າຍ

2.5.1. ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ທ່ານມີທີ່ດິນນາແລະສວນຂະໜາດເທົ່າໃດ?

- ທີ່ດິນນາເທົ່າໃດເຮັກຕ່າ.....
- ທີ່ດິນສວນເທົ່າໃດເຮັກຕ່າ.....

2.5.2. ດຽວນີ້ທ່ານມີທີ່ດິນນາແລະສວນຂະໜາດເທົ່າໃດ?

- ທີ່ດິນນາເທົ່າໃດເຮັກຕ່າ.....
- ທີ່ດິນສວນເທົ່າໃດເຮັກຕ່າ.....

2.6. ການປ່ຽນແປງການຖືຄອງຂະໜາດທີ່ດິນຢູ່ອາໄສກ່ອນແລະຫລັງຍົກຍ້າຍ

- ກ່ອນຍົກຍ້າຍທ່ານມີທີ່ດິນຢູ່ອາໄສຂະໜາດເທົ່າໃດ.....ຕາແມັດ
- ດຽວນີ້ທ່ານມີທີ່ດິນຢູ່ອາໄສຂະໜາດເທົ່າໃດ.....ຕາແມັດ

2.7. ປຽບທຽບການປ່ຽນແປງອົງປະກອບເຮືອນຢູ່ອາໄສຂອງທ່ານກ່ອນແລະຫຼັງການຍົກຍ້າຍ

ຕາຕະລາງ: ປຽບທຽບການປ່ຽນແປງອົງປະກອບເຮືອນຢູ່ອາໄສຂອງທ່ານກ່ອນແລະຫຼັງການຍົກຍ້າຍ

ລ.ດ	ກ່ອນຍົກຍ້າຍ	ປັດຈຸບັນນີ້
1	ເຮືອນທ່ານຢູ່ຕິດທາງແບບໃດ: ທາງເບິ່ງ ( ) ທາງດິນແດງ ( )	ເຮືອນທ່ານຢູ່ຕິດທາງແບບໃດ: ທາງເບິ່ງ ( ) ທາງດິນແດງ ( )
2	ຂະໜາດຕອນດິນຢູ່ອາໄສເທົ່າໃດ.....	ຂະໜາດຕອນດິນຢູ່ອາໄສເທົ່າໃດ.....
3	ເຮືອນຂອງທ່ານຂະໜາດເທົ່າໃດແມັດ.....	ເຮືອນຂອງທ່ານຂະໜາດເທົ່າໃດແມັດ.....
4	ທ່ານມີຮ້ານຂາຍເຄື່ອງຢູ່ຕິດເຮືອນທ່ານບໍ່: ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )	ທ່ານມີຮ້ານຂາຍເຄື່ອງຢູ່ຕິດເຮືອນທ່ານບໍ່: ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )
5	ທ່ານມີພື້ນທີ່ ລ້ຽງໝູ,ເປັດ+ໄກ່ ຫຼືບໍ່: ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )	ທ່ານມີພື້ນທີ່ ລ້ຽງໝູ,ເປັດ+ໄກ່ ຫຼືບໍ່: ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )
6	ທ່ານມີໜອງປາບໍ່: ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )	ທ່ານມີໜອງປາບໍ່: ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )
7	ທ່ານມີສວນຄົວຕິດເຮືອນບໍ່: ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )	ທ່ານມີສວນຄົວຕິດເຮືອນບໍ່: ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )
8	ທ່ານມີຫນ້າບ້ານເພື່ອພັກຜ່ອນບໍ່: ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )	ທ່ານມີຫນ້າບ້ານເພື່ອພັກຜ່ອນບໍ່: ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )

2.8. ກ່ອນທ່ານຈະຖືກຍົກຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ ທ່ານເພື່ອນບ້ານທີ່ສະນິດກັນ ຮູ້ຈັກກັນດີແລະຢູ່ໃກ້ກັນ ພາຍຫຼັງທີ່ທ່ານຍົກຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ ເພື່ອນບ້ານຂອງທ່ານເຫຼົ່ານັ້ນຍັງຢູ່ໃກ້ກັນກັບທ່ານຫຼືບໍ່?

ຢູ່ໃກ້ກັນຄືເກົ່າ ( ) ຢູ່ສ່ວນໜຶ່ງ ( ) ບໍ່ໄດ້ຢູ່ໃກ້ກັນ ( )

ພາກທີ 3 ຂໍ້ມູນກ່ຽວກັບເສດຖະກິດກ່ອນແລະຫລັງຍົກຍ້າຍ

3.1. ການປະກອບອາຊີບໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານກ່ອນແລະຫຼັງຍົກຍ້າຍ

3.1.1. ພາຍຫຼັງທີ່ທ່ານຍົກຍ້າຍມາຢູ່ທີ່ນີ້ ທ່ານຍັງເຮັດອາຊີບເດີມຂອງທ່ານຢູ່ຫຼືທ່ານໄດ້ປ່ຽນອາຊີບໃໝ່ແລ້ວ?

ຍັງເຮັດອາຊີບເກົ່າຢູ່ ( ) ປ່ຽນອາຊີບໃໝ່ແລ້ວ ( )

3.1.2. ພາຍຫຼັງທີ່ທ່ານຍົກຍ້າຍມາຢູ່ທີ່ນີ້ ສາມາດຊືກໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານມີຜູ້ປ່ຽນອາຊີບບໍ່?

ມີຜູ້ປ່ຽນອາຊີບ ( ) ບໍ່ມີຜູ້ປ່ຽນອາຊີບ ( )

3.1.3. ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ທີ່ນີ້ ຄອບຄົວຂອງທ່ານປະກອບອາຊີບຫຍັງແດ່?

1. ພະນັກງານລັດ ( )	7. ຂາຍຜ້າແສວຢູ່ຕະຫຼາດມືດ ( )	13. ກຳມະກອນກໍ່ສ້າງ ( )
2. ພະນັກງານເອກະຊົນ ( )	8. ບໍລິການສ້ອມແປງລົດ ( )	14. ຮັບຈ້າງທົ່ວໄປ ( )
3. ຂາຍເຄື່ອງຢູ່ຕະຫຼາດ ( )	9. ແມ່ບ້ານ ( )	15. ເຮັດສວນປູກຜັກ ( )
4. ລີ້ຂາຍເຄື່ອງທົ່ວໄປ ( )	10. ລ້ຽງສັດ ( )	16. ເຮັດນາ ( )
5. ຂາຍເຄື່ອງຍ່ອຍຢູ່ເຮືອນ ( )	11. ແລ່ນລົດ ( )	17. ຮ້ານເສີມສວຍ ( )
6. ເຮັດຮ້ານອາຫານຢູ່ເຮືອນ ( )	12. ຮັບເໝົາກໍ່ສ້າງ ( )	

▪ ອື່ນໆຈົ່ງລະບຸ.....

3.1.4. ດຽວນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານປະກອບອາຊີບຫຍັງແດ່?

1. ພະນັກງານລັດ ( )	7. ຂາຍຜ້າແສວຢູ່ຕະຫຼາດມືດ ( )	13. ກຳມະກອນກໍ່ສ້າງ ( )
2. ພະນັກງານເອກະຊົນ ( )	8. ບໍລິການສ້ອມແປງລົດ ( )	14. ຮັບຈ້າງທົ່ວໄປ ( )
3. ຂາຍເຄື່ອງຢູ່ຕະຫຼາດ ( )	9. ແມ່ບ້ານ (ຢູ່ບ້ານ) ( )	15. ເຮັດສວນປູກຜັກ ( )
4. ລີ້ຂາຍເຄື່ອງທົ່ວໄປ ( )	10. ລ້ຽງສັດ ( )	16. ເຮັດນາ ( )
5. ຂາຍເຄື່ອງຍ່ອຍຢູ່ເຮືອນ ( )	11. ແລ່ນລົດ ( )	17. ຮ້ານເສີມສວຍ ( )
6. ເຮັດຮ້ານອາຫານຢູ່ເຮືອນ ( )	12. ຮັບເໝົາກໍ່ສ້າງ ( )	

▪ ອື່ນໆຈົ່ງລະບຸ.....

3.2. ລາຍໄດ້ແລະລາຍຈ່າຍກ່ອນແລະຫຼັງຍົກຍ້າຍ

3.2.1. ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ທີ່ນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານ ມີລາຍໄດ້ຈາກການປະກອບອາຊີບຫຼັກແລະລອງ ປະມານຕໍ່ເດືອນ ເທົ່າໃດ?

- 1) ນ້ອຍກວ່າ 1000,000 ກີບ ( )   6) 3100,000-3500,000 ກີບ ( )   11) 5600,000-6000,000 ກີບ ( )
- 2) 1100,000-1500,000 ກີບ ( )   7) 3600,000-4000,000 ກີບ ( )   12) 6100,000-6500,000 ກີບ ( )
- 3) 1600,000-2000,000 ກີບ ( )   8) 4100,000-4500,000 ກີບ ( )   13) 6600,000-7000,000 ກີບ ( )
- 4) 2100,000-2500,000 ກີບ ( )   9) 4600,000-5000,000 ກີບ ( )   14.) ຫຼາຍກວ່າ 7000,000 ກີບ ຂຶ້ນໄປ ( )
- 5) 2600,000-3000,000 ກີບ ( )   10) 5100,000-5500,000 ກີບ ( )

3.2.2. ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ທີ່ນີ້ ຄອບຄົວຂອງທ່ານໃຊ້ຈ່າຍເພື່ອສິ່ງຕ່າງໆລຸ່ມນີ້ເທົ່າໃດຕໍ່ເດືອນ?

- 1) ຈ່າຍຊື້ນ້ຳມັນລົດເພື່ອການເດີນທາງຕ່າງໆ (ໄປວຽກ, ສົ່ງລູກໄປໂຮງຮຽນ, ໄປຕະຫຼາດ)..... ກີບ ຕໍ່ເດືອນ
- 2) ຈ່າຍເພື່ອຊື້ອາຫານ.....ກີບ ຕໍ່ເດືອນ
- 3) ຈ່າຍເພື່ອໄຟຟ້າແລະນ້ຳປະປາ.....ກີບ ຕໍ່ເດືອນ
- 4) ຈ່າຍເພື່ອການສຶກສາຂອງລູກ.....ກີບ ຕໍ່ເດືອນ
- 5) ອື່ນໆຈົ່ງລະບຸ.....
- ເມື່ອກ່ອນລາຍຈ່າຍສະເລ່ຍລວມໃນຄອບຄົວທ່ານ ຈ່າຍເທົ່າໃດຕໍ່ເດືອນ.....

3.2.3. ດຽວນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານມີລາຍໄດ້ຈາກການປະກອບອາຊີບຫຼັກແລະລອງ ປະມານຕໍ່ເດືອນເທົ່າໃດ?

- 1) ນ້ອຍກວ່າ 1000,000 ກີບ ( )   6) 3100,000-3500,000 ກີບ ( )   11) 5600,000-6000,000 ກີບ ( )
- 2) 1100,000-1500,000 ກີບ ( )   7) 3600,000-4000,000 ກີບ ( )   12) 6100,000-6500,000 ກີບ ( )
- 3) 1600,000-2000,000 ກີບ ( )   8) 4100,000-4500,000 ກີບ ( )   13) 6600,000-7000,000 ກີບ ( )
- 4) 2100,000-2500,000 ກີບ ( )   9) 4600,000-5000,000 ກີບ ( )   14.) ຫຼາຍກວ່າ 7000,000 ກີບຂຶ້ນໄປ ( )
- 5) 2600,000-3000,000 ກີບ ( )   10) 5100,000-5500,000 ກີບ ( )

1. ທ່ານຄິດວ່າສາເຫດໃດທີ່ເຮັດໃຫ້ລາຍໄດ້ໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານລຸດລົງຫຼັງການຍົກຍ້າຍ?

ຕາຕະລາງ ສາເຫດຄວາມປ່ຽນແປງຂອງລາຍໄດ້ຫຼັງການຍົກຍ້າຍ

ລຳດັບ	ສາເຫດ	ຄວາມປ່ຽນແປງຂອງລາຍໄດ້		
		1	2	3
		ລາຍໄດ້ ລຸດລົງ	ລາຍໄດ້ ເທົ່າເດີມ	ລາຍໄດ້ ເພີ່ມຂຶ້ນ
1	ການທີ່ສໍາມາຊິກໃນຄອບຄົວປ່ຽນແປງອາຊີບ			
2	ການປ່ຽນແປງຂະໜາດພື້ນທີ່ໃຊ້ສອຍໃນເຂດທີ່ພັກອາໄສ			
3	ການປ່ຽນແປງທຳເລທີ່ຕັ້ງຂອງຊຸມຊົນ			
4	ການປ່ຽນແປງພື້ນທີ່ດິນນາຮົ່ວສວນ			
5	ອື່ນ ໆ			

ໝາຍເຫດ: ຄະແນນ [1-1.7= ຮູ້ສຶກວ່າລາຍໄດ້ລຸດລົງ] [1.71-2.4 = ຮູ້ສຶກວ່າລາຍໄດ້ເທົ່າເດີມ] [2.41-3 = ຮູ້ສຶກວ່າລາຍໄດ້ເພີ່ມຂຶ້ນ]

3.2.4. ຄວາມຮູ້ສຶກຂອງທ່ານ ຖ້າປຽບທຽບປັດຈຸບັນນີ້ກັບເມື່ອກ່ອນ ທ່ານຄິດວ່າລາຍໄດ້ໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານຕໍ່ເດືອນ ເພີ່ມຂຶ້ນ ຫຼື ລົດລົງ? ຍ້ອນສາເຫດໃດ?

ເພີ່ມຂຶ້ນ ( ) ລົດລົງ ( ) ເທົ່າເດີມ ( )

- ຍ້ອນຫຍັງ.....

3.2.5. ດຽວນີ້ ຄອບຄົວຂອງທ່ານໃຊ້ຈ່າຍເພື່ອສິ່ງຕ່າງໆລຸ່ມນີ້ເທົ່າໃດຕໍ່ເດືອນ?

- 1) ຈ່າຍຊື້ນ້ຳມັນລົດເພື່ອການເດີນທາງຕ່າງໆ (ໄປວຽກ, ສົ່ງລູກໄປໂຮງຮຽນ, ໄປຕະຫຼາດ).....ກີບຕໍ່ເດືອນ
- 2) ຈ່າຍເພື່ອຊື້ອາຫານ.....ກີບ ຕໍ່ເດືອນ
- 3) ຈ່າຍເພື່ອໄຟຟ້າແລະນ້ຳປະປາ.....ກີບ ຕໍ່ເດືອນ
- 4) ຈ່າຍເພື່ອການສຶກສາຂອງລູກ.....ກີບ ຕໍ່ເດືອນ
- 5) ອື່ນໆຈົ່ງລະບຸ.....

- ດຽວນີ້ລາຍຈ່າຍສະເລ່ຍລວມໃນຄອບຄົວທ່ານ ຈ່າຍເທົ່າໃດຕໍ່ເດືອນ.....

3.3. ຫນີ້ສິນແລະເງິນຝາກທະນາຄານກ່ອນແລະຫລັງຍົກຍ້າຍ

3.3.1. ຫນີ້ສິນກ່ອນຍົກຍ້າຍແລະປັດຈຸບັນ

1) ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ຄອບຄົວທ່ານເຄີຍກູ້ຢືມເງິນຈາກທະນາຄານຫຼືຈາກເພື່ອນຂອງທ່ານ ມາເປັນທຶນເພື່ອ ຄ້າຂາຍ, ເຮັດທຸລະກິດ ຫຼື ບໍ່?

ເຄີຍກູ້ຢືມ ( ) ບໍ່ເຄີຍກູ້ຢືມ ( )

- ກໍລະນີກູ້ຢືມທ່ານເອົາມາໃຊ້ເພື່ອການຫຍັງແດ່.....

2) ປັດຈຸບັນນີ້ຄອບຄົວທ່ານເຄີຍກູ້ຢືມເງິນຈາກທະນາຄານຫຼືຈາກເພື່ອນຂອງທ່ານ ມາເປັນທຶນເພື່ອຄ້າຂາຍ, ເຮັດທຸລະກິດ ຫຼື ບໍ່?

ເຄີຍກູ້ຢືມ ( ) ບໍ່ເຄີຍກູ້ຢືມ ( )

- ກໍລະນີກູ້ຢືມທ່ານເອົາມາໃຊ້ເພື່ອການຫຍັງແດ່.....

3.3.2. ເງິນຝາກກ່ອນຍົກຍ້າຍແລະປັດຈຸບັນ

1) ກ່ອນທີ່ທ່ານຈະຍົກຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ທ່ານມີເງິນຝາກໄວ້ທະນາຄານຫຼືໃຫ້ຜູ້ອື່ນຢືມ ຫຼືບໍ່? ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )

2) ປັດຈຸບັນນີ້ທ່ານມີເງິນຝາກ ຫຼືບໍ່? ມີ ( ) ບໍ່ມີ ( )

3) ປຽບທຽບປັດຈຸບັນນີ້ກັບເມື່ອກ່ອນທ່ານຄິດວ່າເງິນຝາກຂອງທ່ານເພີ່ມຂຶ້ນຫຼືລຸດລົງ? ເພີ່ມຂຶ້ນ ( ) ລດ ( )

- ຍ້ອນຫຍັງ.....

ສ່ວນທີ 4: ຂໍ້ມູນກ່ຽວກັບສັງຄົມແລະວັດທະນະທຳ

4.1. ຄວາມສຳພັນແລະພົວພັນເຊິ່ງກັນແລະກັນຂອງຄົນໃນບ້ານຂອງທ່ານກ່ອນຍົກຍ້າຍແລະປັດຈຸບັນ

4.1.1. ເມື່ອກ່ອນຕອນທີ່ທ່ານຍັງຢູ່ບ້ານເດີມທ່ານເຄີຍມີກິດຈະກຳຫຍັງຮ່ວມກັບເພື່ອນບ້ານຂອງທ່ານດັ່ງລຸ່ມນີ້?

- 1) ເຮັດງານບຸນຕ່າງໆຮ່ວມກັນ ( )
- 2) ນັ່ງລົມກັນແລະປຶກສາຫາລືເລື່ອງຕ່າງໆ ( )
- 3) ໄປຫຼິ້ນກິລາດ້ວຍກັນ ( )
- 4) ອື່ນໆ.....

4.1.2. ດຽວນີ້ທ່ານຍັງເຮັດກິດຈະກຳຮ່ວມກັບເພື່ອນບ້ານເກົ່າຂອງທ່ານຫຼືບໍ່? ຍັງເຮັດຢູ່ ( ) ບໍ່ເຮັດແລ້ວ ( )

4.1.3. ດຽວນີ້ທ່ານຍັງຕິດຕໍ່ກັບເພື່ອນບ້ານເກົ່າຂອງທ່ານຫຼືບໍ່? ຍັງຕິດຕໍ່ຢູ່ ( ) ບໍ່ໄດ້ຕິດຕໍ່ແລ້ວ ( )

- ຖ້າຍັງຕິດຕໍ່ທ່ານຕິດຕໍ່ດ້ວຍວິທີໃດ.....

- 4.1.4. ດຽວນີ້ທ່ານແລະເພື່ອນບ້ານເກົ່າຂອງທ່ານ ຍັງມີຄວາມສໍາພັນແລະຊ່ວຍເຫຼືອເຊິ່ງກັນແລະກັນຄືເກົ່າບໍ່?
 ເທົ່າເດີມ ( ) ນ້ອຍກວ່າເດີມ ( ) ບໍ່ມີຄວາມສໍາພັນແລະບໍ່ໄດ້ຊ່ວຍເຫຼືອກັນແລ້ວ ( )
- 4.1.5. ດຽວນີ້ທ່ານເຮັດກິດຈະກຳຫຍັງແຕ່ຮ່ວມກັບເພື່ອນບ້ານໃຫມ່ຂອງທ່ານ?
 1.....2.....3.....
- 4.1.6. ດຽວນີ້ທ່ານຮູ້ຈັກກັບເພື່ອນບ້ານໃຫມ່ທີ່ຢູ່ໃກ້ກັບທ່ານດີບໍ່?
 1=ບໍ່ຮູ້ຈັກ ( ) 2=ຮູ້ຈັກນ້ອຍໜຶ່ງ ( ) 3=ຮູ້ຈັກດີ ( ) 4=ຮູ້ຈັກດີທີ່ສຸດ ( ) 5=ຮູ້ຈັກດີທີ່ສຸດສະນິດກັນ ( )
- 4.1.7. ດຽວນີ້ທ່ານມີຄວາມໄວ້ເນື້ອເຊື່ອໃຈກັບເພື່ອນບ້ານໃຫມ່ຂອງທ່ານຫຼາຍພຽງໃດ?
 1=ເຊື່ອໃຈນ້ອຍຫຼາຍ ( ) 2=ເຊື່ອໃຈນ້ອຍ ( ) 3=ປານກາງ ( ) 4=ເຊື່ອໃຈຫຼາຍ ( ) 5=ເຊື່ອໃຈຫຼາຍທີ່ສຸດ ( )
- 4.2. ການໄປວັດເພື່ອກິດຈະກຳທາງສາສາໜາກ່ອນຍົກຍ້າຍແລະປັດຈຸບັນ
- 4.2.1. ຕອນທ່ານຍັງຢູ່ບ້ານເກົ່າຄອບຄົວຂອງທ່ານໄປວັດເພື່ອເຮັດບຸນປະເພນີຕ່າງໆ ຈັກຄັ້ງຕໍ່ປີ?
 1 ຄັ້ງຕໍ່ປີ ( ) 2 ຄັ້ງຕໍ່ປີ ( ) 3 ຄັ້ງຕໍ່ປີ ( ) 4 ຄັ້ງຕໍ່ປີ ( ) ຫຼາຍກວ່າ 4 ຄັ້ງຕໍ່ປີ ( )
- 4.2.2. ດຽວນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານໄປວັດເພື່ອເຮັດບຸນປະເພນີຕ່າງໆ ຈັກຄັ້ງຕໍ່ປີ?
 1 ຄັ້ງຕໍ່ປີ ( ) 2 ຄັ້ງຕໍ່ປີ ( ) 3 ຄັ້ງຕໍ່ປີ ( ) 4 ຄັ້ງຕໍ່ປີ ( ) ຫຼາຍກວ່າ 4 ຄັ້ງຕໍ່ປີ ( )
- 4.2.3. ເມື່ອກ່ອນຕອນທ່ານຍັງຢູ່ບ້ານເກົ່າຄອບຄົວຂອງທ່ານໄປຕັກບາດຈັກຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ?
 1 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ ( ) 2 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ ( ) 3 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ ( ) 4 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ ( ) ຫຼາຍກວ່າ 4 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ ( )
- 4.2.4. ດຽວນີ້ຄອບຄົວຂອງທ່ານໄປຕັກບາດຈັກຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ?
 1 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ ( ) 2 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ ( ) 3 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ ( ) 4 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ ( ) ຫຼາຍກວ່າ 4 ຄັ້ງຕໍ່ອາທິດ ( )
 1 ຄັ້ງຕໍ່ເດືອນ ( ) ຕັ້ງແຕ່ຍົກຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ຍັງບໍ່ໄດ້ຕັກບາດເລີຍ ( )
- 4.3. ການປ່ຽນແປງຈຳນວນປະຊາກອນໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານກ່ອນຍົກຍ້າຍ ແລະ ປັດຈຸບັນ
- 4.3.1. ກ່ອນຍົກຍ້າຍມາຢູ່ນີ້ຈຳນວນສໍາມາຊິກໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານມີເທົ່າໃດ.....ເປັນຜູ້ຍິງເທົ່າໃດ.....
- 4.3.2. ດຽວນີ້ຈຳນວນສໍາມາຊິກໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານມີເທົ່າໃດ.....ເປັນຜູ້ຍິງເທົ່າໃດ.....

ຕາຕະລາງ: ໂຄງສ້າງຈຳນວນສໍາມາຊິກໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານກ່ອນຍົກຍ້າຍ ແລະ ປັດຈຸບັນ

ຊ່ວງອາຍຸ (ປີ)	ຈຳນວນສໍາມາຊິກໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານ ກ່ອນຍົກຍ້າຍ		ຈຳນວນສໍາມາຊິກໃນຄອບຄົວຂອງທ່ານ ໃນປັດຈຸບັນ	
	ຜູ້ຊາຍ (ຄົນ)	ຜູ້ຍິງ (ຄົນ)	ຜູ້ຊາຍ (ຄົນ)	ຜູ້ຍິງ (ຄົນ)
0-5				
6-10				
11-15				
16-20				
21-25				
26-30				
30-35				
36-40				
41-45				
46-50				
51-55				
56-60				
ສູງກວ່າ 60 ຂຶ້ນໄປ				

ພາກທີ 5: ຄວາມພິ່ງພໍໃຈແລະຂໍ້ສະເໜີແນະ

- 5.1. ພາຍຫຼັງທີ່ຄອບຄົວຂອງທ່ານຍົກຍ້າຍມາຢູ່ທີ່ນີ້ ລັດໄດ້ຊ່ວຍເຫຼືອທ່ານຫຼືບໍ່? ຊ່ວຍເຫຼືອ ( ) ບໍ່ໄດ້ຊ່ວຍເຫຼືອ ( )
- ກໍລະນີຊ່ວຍເຫຼືອທ່ານໄດ້ຮັບຫຍັງແດ່?
    - 1) .....
    - 2) .....

- 5.2. ຂໍ້ຄິດເຫັນແລະລະດັບຄວາມພິ່ງພໍໃຈຂອງທ່ານ ຕໍ່ຂະບວນການວາງແຜນຍົກຍ້າຍ ແລະ ຕໍ່ຖະໜົນຫົນທາງສິ່ງຕ່າງໆທີ່ມີຢູ່ໃນຫມູ່ບ້ານຂອງທ່ານປັດຈຸບັນນີ້ ດັ່ງຫົວຂໍ້ຕ່າງໆລຸ່ມນີ້:
- 5.2.1. ໃນຂັ້ນຕອນຕ່າງໆເພື່ອການຍົກຍ້າຍຄັ້ງນີ້ ແຕ່ລະຂັ້ນຕອນລຸ່ມນີ້ທ່ານພິ່ງພໍໃຈຢູ່ໃນລະດັບໃດ?

ຕາຕະລາງທີ 3: ສະແດງລະດັບຄວາມພິ່ງພໍໃຈຕໍ່ຂະບວນການວາງແຜນ ເພື່ອຍົກຍ້າຍ

ລ.ດ	ຂັ້ນຕອນຕ່າງໆ ໃນການວາງແຜນ ເພື່ອຍົກຍ້າຍ	ລະດັບຄວາມພິ່ງພໍໃຈ				
		1	2	3	4	5
1	ໂດຍພາບລວມຂອງຂະບວນການວາງແຜນຍົກຍ້າຍ					
2	ການເວນຄືນຂະໜາດທີ່ດິນຢູ່ອາໄສ					
3	ການຊົດເຊີຍຄ່າເສຍຫາຍຕ່າງໆ					
4	ການມີສ່ວນຮ່ວມໃນຂະບວນການວາງແຜນແລະຕັດສິນໃຈບັນຫາຕ່າງໆ					
5	ການວາງຜັງຂອງຫມູ່ບ້ານໃຫມ່					
6	ລະບົບຖະໜົນຫົນທາງໃນຫມູ່ບ້ານໃຫມ່ຂອງທ່ານ					
7	ການອອກໃບຕາດິນ ທີ່ດິນຢູ່ອາໄສໃຫມ່					
8	ການຈັດສັນ ພື້ນທີ່ວັດ, ໂຮງຮຽນ, ຫໍປະຊຸມ, ສວນສາທາລະນະ ແລະ ອື່ນໆ					
9	ການຈັດຕຽມລະບົບນໍ້າປະປາໃນພື້ນທີ່ໃຫມ່					
10	ຂະບວນການຂົນສົ່ງ ເພື່ອຍົກຍ້າຍທ່ານຈາກບ້ານເກົ່າມາຢູ່ບ້ານໃຫມ່ນີ້					
11	ການຊ່ວຍເຫຼືອຈາກລັດໃນຊ່ວງເລີ່ມຕົ້ນ ທີ່ທ່ານມາຢູ່ນີ້					

- 5.2.2. ທ່ານເຫັນວ່າການຍົກຍ້າຍຄັ້ງນີ້ຄວນປັບປຸງເລື່ອງໃດແດ່?
- 1) .....
  - 2) .....
  - 3) .....
  - 4) .....
  - 5) .....

“ຂອບໃຈທີ່ທ່ານສະລະເວລາອັນມີຄຸນຄ່າເພື່ອຕອບຄໍາຖາມ”

แบบฟอร์มสัมภาษณ์

ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมต่อชุมชนจากการโยกย้ายที่อยู่อาศัย ในโครงการก่อสร้างสนามบินหลวงพระบาง สปป.ลาว

❖ การแบ่งขนาดแปลงดินเพื่อสัมภาษณ์ ออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1. ครั้วเรือนก่อนย้ายมีขนาดแปลงดินอยู่อาศัยไม่เกิน 300 ตารางเมตร (6 ตัวอย่าง)
2. ครั้วเรือนก่อนย้ายมีขนาดแปลงดินระหว่าง 301-600 ตารางเมตร (6 ตัวอย่าง)
3. ครั้วเรือนก่อนย้ายมีขนาดแปลงดินมากกว่า 600 ตารางเมตรขึ้นไป (6 ตัวอย่าง)

❖ การเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินปลูกสร้างก่อนและหลังการโยกย้าย

1. ก่อนการโยกย้ายท่านมีที่ดินอยู่อาศัยขนาดเท่าไร.....ตารางเมตร
2. สัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ดินอยู่อาศัยเป็นอย่างไร?
  - 1). ปลูกบ้าน กี่ตารางเมตร.....
  - 2). พื้นที่ลานบ้าน กี่ตารางเมตร.....
  - 3). พื้นที่ปลูกผัก กี่ตารางเมตร.....
  - 4). พื้นที่ เลี้ยงสัตว์ กี่ตารางเมตร.....
  - อื่นๆ.....

**เขียนขนาดที่ดินอยู่อาศัย
ก่อนการโยกย้าย**

3. ปัจจุบันนี้ ท่านมีที่ดินอยู่อาศัยขนาดเท่าไร.....ตารางเมตร

4. ท่านใช้สัดส่วนของพื้นที่ดิน เพื่อทำกิจกรรมอะไรบ้างร้อยละเท่าไร?

- 1). ปลูกบ้าน กี่ตารางเมตร.....
- 2). พื้นที่ลานบ้าน กี่ตารางเมตร.....
- 3). พื้นที่ปลูกผัก กี่ตารางเมตร.....
- 4). พื้นที่ เลี้ยงสัตว์ กี่ตารางเมตร.....

อื่น ๆ.....

**เขียนขนาดที่ดินอยู่อาศัย
หลังการโยกย้าย**

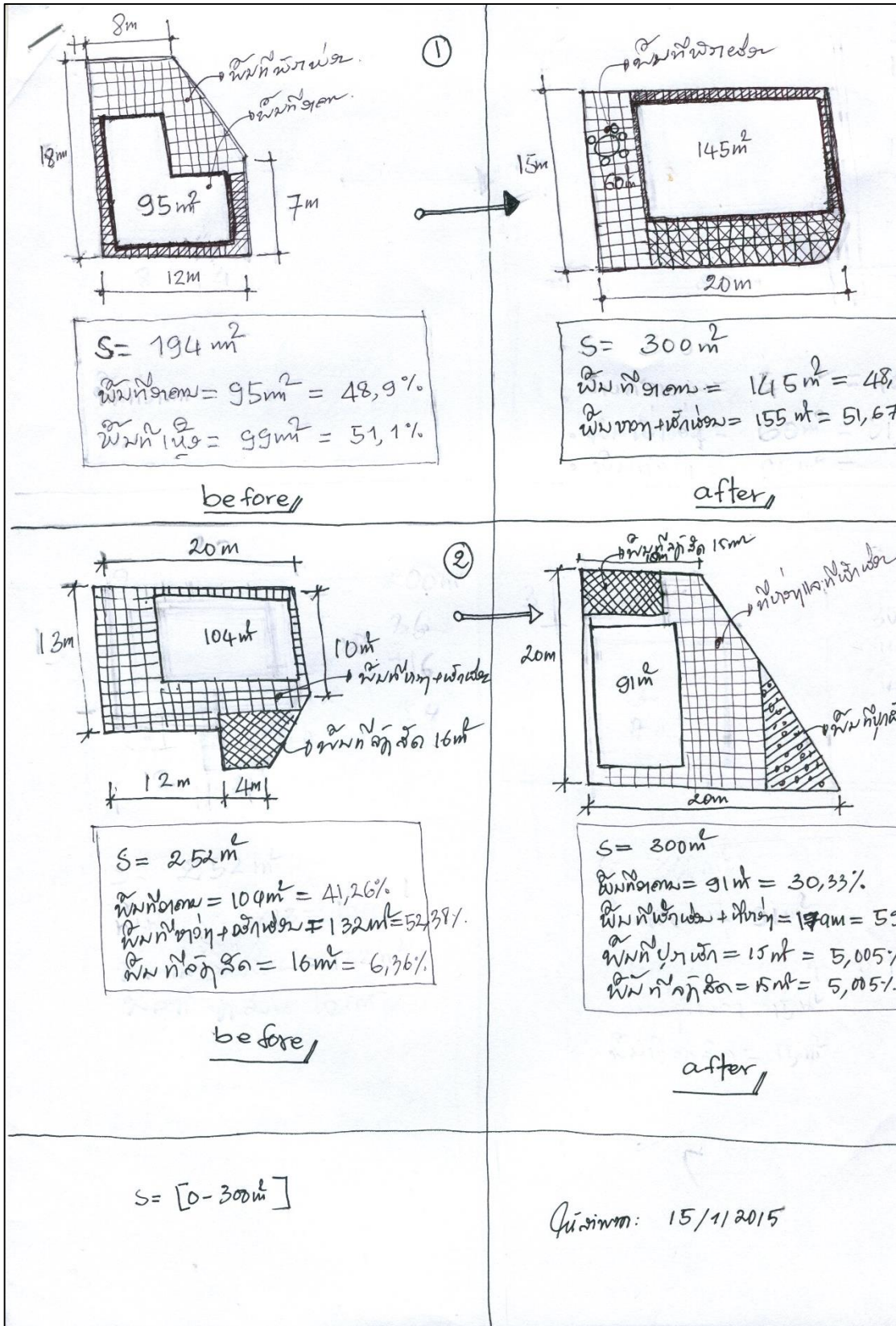
❖ เพื่อนบ้านที่สนิท รู้จักกันและอยู่ใกล้กันกับท่านเมื่อก่อนและปัจจุบันนี้ตั้งบ้านอยู่อย่างไร?

5. ก่อนการโยกย้ายท่าน และเพื่อนบ้านของท่านตั้งบ้านอยู่อาศัย อยู่กันอย่างไร? โปรดระบุจุดที่ตั้งบ้านของท่าน และเพื่อนบ้านของท่านลงบนแผนที่ (ใช้แผนที่เก่า 2551)
6. ปัจจุบันนี้ท่านและเพื่อนบ้านของท่านตั้งบ้านอยู่อาศัย อยู่กันอย่างไร? โปรดระบุจุดที่ตั้งบ้านของท่าน และเพื่อนบ้านของท่านลงบนแผนที่ (ใช้แผนที่เก่า 2557)
7. ท่านรู้สึกอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงความเป็นเพื่อนบ้านระหว่างท่านกับเพื่อนบ้านของท่านหลังการโยกย้าย.....

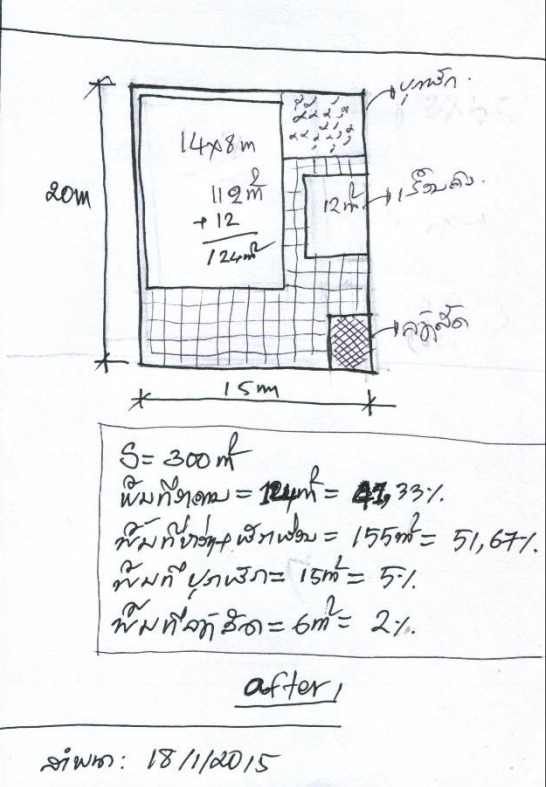
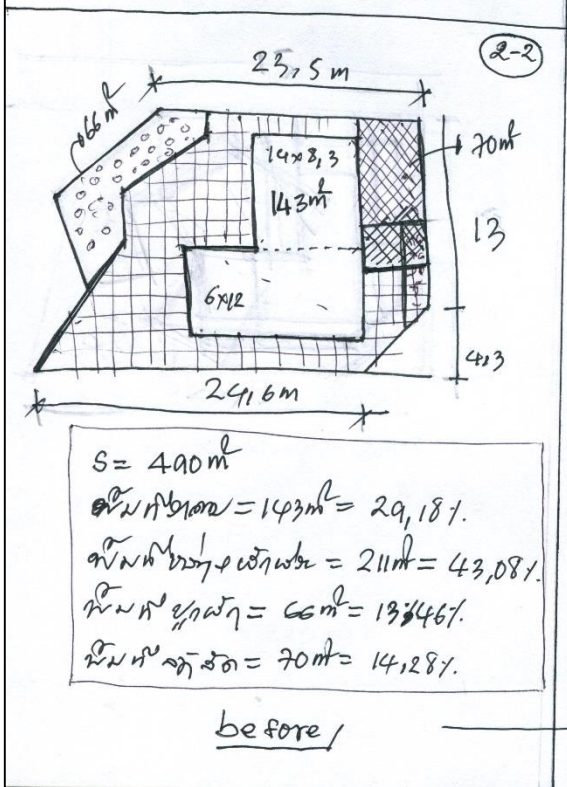
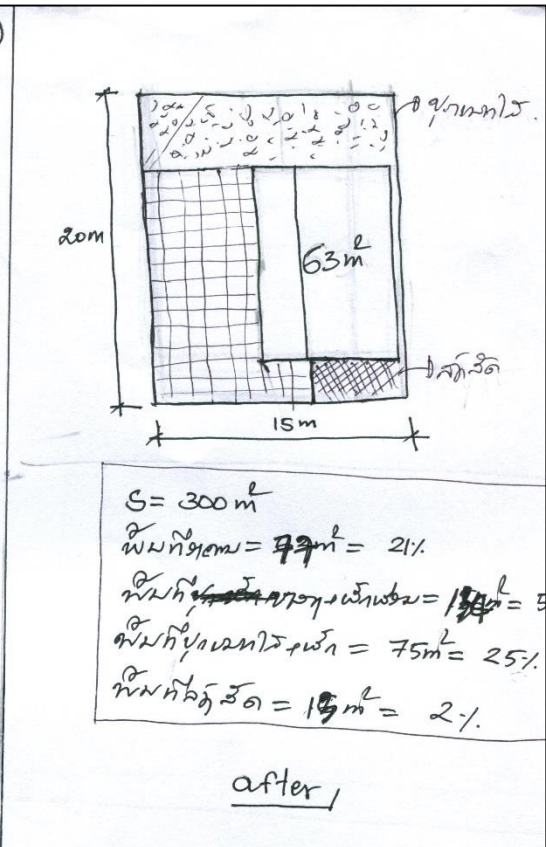
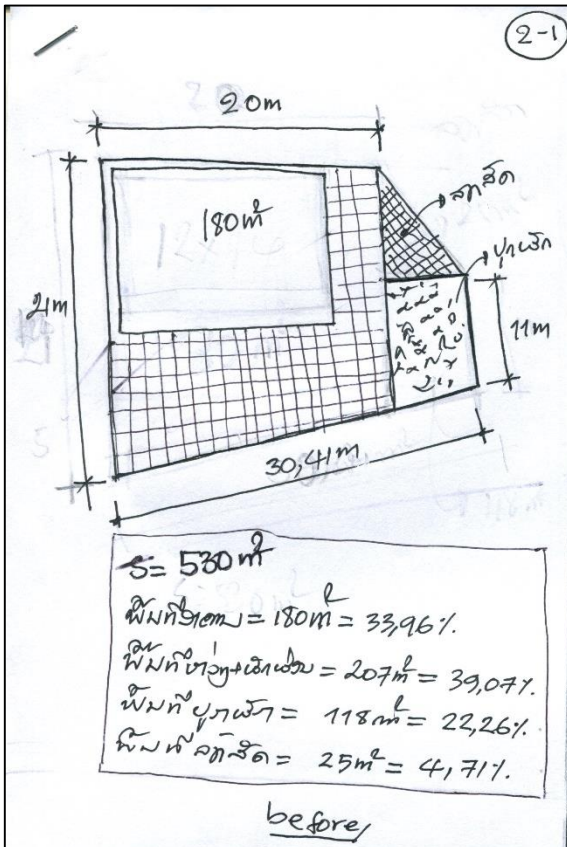
.....

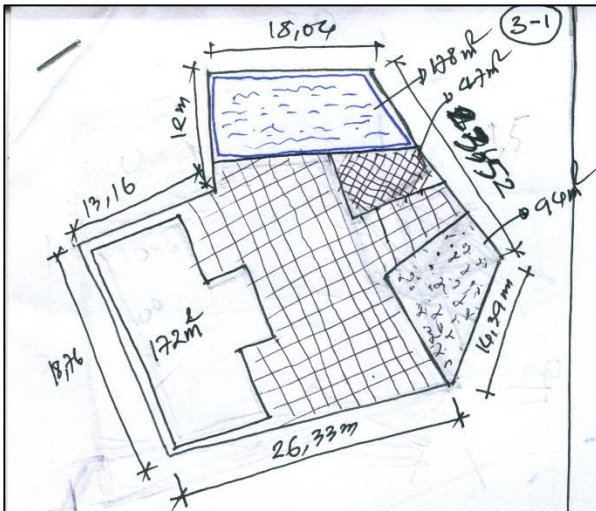
.....

ข้อมูลการสัมภาษณ์ที่ดินอยู่อาศัยของครัวเรือนก่อนและหลังการโยกย้าย

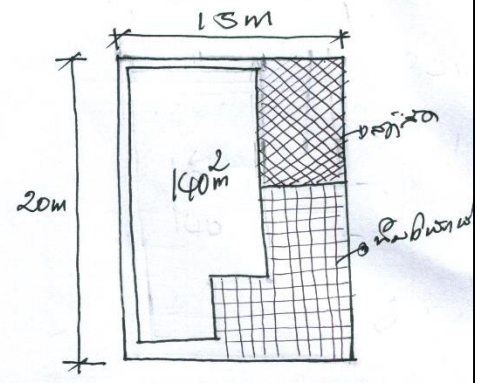

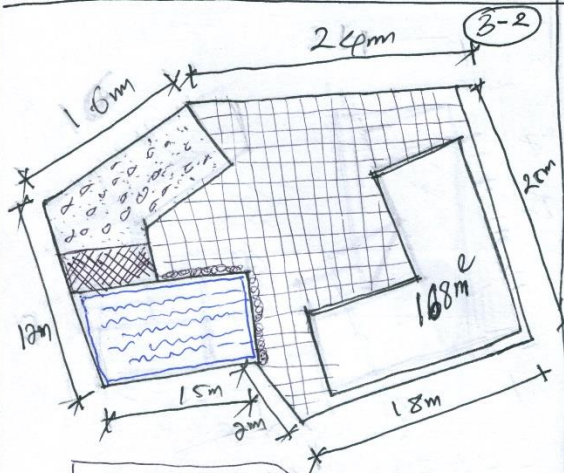
$S = 967 \text{ m}^2$
 ផ្ទៃកសិកម្ម = $172 \text{ m}^2 = 17,78\%$
 ផ្ទៃកសិចម្រុះ + ផ្ទៃស្រែ = $476 \text{ m}^2 = 49,22\%$
 ផ្ទៃកសិស្រែស្រាវជ្រាវ = $94 \text{ m}^2 = 9,74\%$
 ផ្ទៃកសិស្រែស្រាវ = $225 \text{ m}^2 = 23,62\%$

before

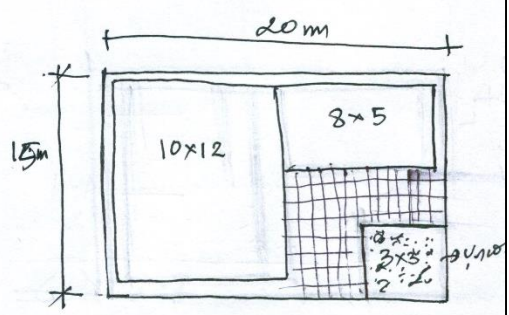
$S = 300 \text{ m}^2$
 ផ្ទៃកសិកម្ម = $140 \text{ m}^2 = 46,66\%$
 ផ្ទៃកសិចម្រុះ + ផ្ទៃស្រែ = $120 \text{ m}^2 = 40,00\%$
 ផ្ទៃកសិស្រែស្រាវ = $30 \text{ m}^2 = 10,10\%$

after

$S = 884,83 \text{ m}^2$
 ផ្ទៃកសិកម្ម = $168 \text{ m}^2 = 18,98\%$
 ផ្ទៃកសិចម្រុះ + ផ្ទៃស្រែ = $461,83 \text{ m}^2 = 52,19\%$
 ផ្ទៃកសិស្រែស្រាវ = $135 \text{ m}^2 = 15,25\%$
 ផ្ទៃកសិស្រែស្រាវ = $120 \text{ m}^2 = 12,87\%$

before

$S = 300 \text{ m}^2$
 ផ្ទៃកសិកម្ម = $160 \text{ m}^2 = 53,33\%$
 ផ្ទៃកសិចម្រុះ + ផ្ទៃស្រែ = $131 \text{ m}^2 = 43,66\%$
 ផ្ទៃកសិស្រែស្រាវ = $9 \text{ m}^2 = 3,01\%$

after

ស្ថិតិ: 18/11/2015

ສາທາລະນະລັດ ປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ
ສັນຕິພາບ ເອກະລາດ ປະຊາທິປະໄຕ ເອກະພາບ ວັດທະນາຖາວອນ
*****

ກະຊວງສຶກສາທິການ ແລະ ກິລາ
ມະຫາວິທະຍາໄລ ສຸພານຸວົງ
ຄະນະສະຖາປັດຕະຍະກຳສາດ

ເລກທີ 0197/ຄສປ
ຫຼວງພະບາງ, ວັນທີ 05/01/2015

ໜັງສືສະເໜີ

ຮຽນ: ທ່ານ ນາຍບ້ານ ບ້ານພູຊ້າງຄຳ
ເລື່ອງ: ຂໍເກັບກຳຂໍ້ມູນ

ໃນນາມຄະນະບໍດີ ຄະນະສະຖາປັດຕະຍະກຳສາດ ມະຫາວິທະຍາໄລສຸພານຸວົງ ຂໍຖືເປັນກຽດຮຽນສະເໜີ
ມາຍັງທ່ານເພື່ອຂໍອະນຸຍາດໃຫ້ **ອ.ຈ ເອຍຢ່າງ ຕັງເຊັ່ງ** ຊຶ່ງເປັນອາຈານສອນຢູ່ໃນຄະນະສະຖາປັດຕະຍະກຳສາດ
ລົງເກັບກຳຂໍ້ມູນນຳພໍ່ແມ່ປະຊາຊົນທີ່ບ້ານຂອງທ່ານ (ສະເພາະກຸ່ມທີ່ຖືກກະທົບຈາກສະໜາມບິນຫລວງພະບາງ)
ຊຶ່ງຈະນຳເອົາຂໍ້ມູນດັ່ງກ່າວມາໃຊ້ເຂົ້າໃນການຂຽນບົດວິທະຍານິພົນ (ປ.ໂທ) ລາຍລະອຽດຂອງຂໍ້ມູນແມ່ນຜູ້ກ່ຽວ
ຈະສະເໜີຕື່ມ

ດັ່ງນັ້ນ, ຈຶ່ງຮຽນສະເໜີມາຍັງທ່ານ ແລະ ຫວັງວ່າຈະໄດ້ຮັບຄວາມຮ່ວມມືຈາກທ່ານ

ຮຽນມາດ້ວຍຄວາມນັບຖື.

ຄະນະບໍດີ

ອ.ຈ. ວິລະ ອາໄນ

ໂທ້ວ ໑ ຕຸລາ ໒໐15
ສຸພານຸວົງ

ນອນ ໂທ້ວ ໑ ຕຸລາ ໒໐15
ຮອງ ຂານ ບາວ ວິລະ ພູ ໂທ້ວ ໑ ຕຸລາ ໒໐15

ຄະນະສະຖາປັດຕະຍະກຳສາດ ມະຫາວິທະຍາໄລສຸພານຸວົງ ຕິດຕໍ່ໂທ: 020-55100282, 020 54321 303

ບຸນທັນ ແກ້ວມະນີຈັນ
Bounthanh KEOMANICHANH

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายเอี้ยอย่าง ต่างเซ่ง เกิดเมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม ปี พ.ศ. 2527 เมืองจอมเพ็ด แขวง หลวงพระบาง ในช่วง ปี พ.ศ. 2548-2553 ศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ ภาควิชาการวางแผน สิ่งแวดล้อมตัวเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว นครหลวงเวียงจันทน์ ช่วง ปี พ.ศ. 2553-2556 ทำงานเป็นผู้ช่วยอาจารย์สอน ที่ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรม ศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุพานุวง แขวงหลวงพระบาง เมื่อช่วงปี พ.ศ. 2556-2558 ได้ศึกษาต่อระดับ มหาบัณฑิต ที่ สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะ สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย

